

STRATEGIE A POLITIKA ZŘIZOVATELE ZOO LIBEREC V LETECH 2016 – 2026 (v kontextu vývoje od roku 2007)

Preambule

Příspěvkové organizace (dále jen PO) zřizuje zastupitelstvo statutárního města Liberec na základě § 84 zákona 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění, základní právní rámec pro jejich činnost pak poskytují § 27 – 37b zákona 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, v platném znění. Zoologická zahrada Liberec se dále řídí zákonem 162/2003 Sb., tzv. zákon o zoologických zahradách, směrnicí Rady EU 1999/22/ES, o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách, a Světovou strategií ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii, kterou vydala WAZA v roce 2005. PO jsou zpravidla neziskové, hospodaří s peněžními prostředky, které získávají zejména svou činností a z rozpočtu zřizovatele. Poskytování příspěvku zřizovatelem je od roku 2015 uváděn do souladu s tzv. veřejnou podporou, která je obecně v zemích EU z titulu primárního práva zakázána. Z pohledu zákona 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění, jsou PO tzv. povinnými subjekty (§ 2), a vztahuje se tedy na ně povinnost informace poskytovat.

Na základě zákona 250/2000 Sb. (§ 27, odst. 2) vydává zřizovatel o zřízení PO tzv. zřizovací listinu. Ta však obsahuje základní informace o hlavním předmětu činnosti, doplňkové činnosti či svěřeném majetku, nikoli však o rozvojových cílech organizace, zvláštních kontrolních orgánech (dozorčí rady), způsobu vyrovnání s veřejnou podporou apod. Tyto parametry vymezuje následující strategická politika PO.

1 Vstupní summary

a. Vize ZOO Liberec

ZOO Liberec je vysoce profesionální a mezinárodně respektovanou ochranářskou institucí, propojující vyváženým způsobem ex-situ a in-situ ochranu přírody. Zároveň je vyhledávanou organizací, nabízející návštěvníkům svých areálů a klientům vzdělávacích, kulturních a zážitkových programů jak relaxaci a zábavu, tak možnost poučení i hledání odpovědí na otázky, které si lidé v dnešní uspěchané době kladou.

Areály ZOO Liberec jsou křižovatkou a vyhledávaným místem pro pracovní a společenská setkávání aktivních a angažovaných odborníků různých profesí, studentů i dobrovolných laiků, jejichž um je v Liberci přetavován do tradičních i inovativních postupů v ochraně přírody. Pracovníci ZOO Liberec jsou váženými odborníky, členy různých pracovních skupin a řešitelských týmů národních i mezinárodních vládních a nevládních organizací.

b. Mise

Naším posláním je chránit ohrožené druhy zvířat a jejich přirozené biotopy, jejichž přirozenou a neoddělitelnou součástí jsou i komunity místních lidí, bez jejichž motivace a pomoci nelze udržitelným způsobem vytyčeného cíle dosáhnout.

Své poslání naplňujeme prostřednictvím chovu „záložních populací“ ohrožených druhů zvířat v rámci mezinárodních záchranných programů (ex-situ ochrana), povzbuzováním jednotlivců a budováním skupin profesionálních terénních ochranářů, schopných efektivním způsobem naplňovat ochranu populací divokých zvířat přímo v terénu doma i v zahraničí (in-situ ochrana), snahou chránit a obnovovat jejich přirozené biotopy, a pokud je to třeba, účinným způsobem zprostředkovávat rozvojovou pomoc, osvětu a vzdělávání v komunitách místních lidí a motivovat je tím ke spolupráci.

Ve svých areálech a společenských centrech nabízíme různé formy rekreace a oddychu, zprostředkováváme zážitky, neformální i formální vzdělávání, založené na osobním prožitku, setkání s živou přírodou a se zvířaty jako živými ambasadory a interprety osudů jednotlivých druhů v jejich domovině. Prostřednictvím zážitkových, vzdělávacích a kulturních programů zveme své návštěvníky a pozitivním způsobem se je snažíme kultivovat, otevírat jejich mysl a nabízet jim jejich vlastní angažmá při zlepšování osudu našeho společného životního prostředí. Ať již v libereckém regionu nebo třeba v jihovýchodní Asii.

c. Směřování

V roce 2005 ZOO Liberec nastavila trend svého řízení podle moderních kritérií směřování zoologických zahrad, vytyčených v dokumentu Strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WAZA 2005), který v roce 2006 přeměnili pracovníci vedení ZOO do základního strategického rámce nazvaného Firemní filosofie ZOO Liberec – Komplexní ochrana přírody libereckou zoo.

V roce 2007, po začlenění středisek Archa a Divizna do struktury ZOO Liberec, prošel management zahrady procesem přípravy strategického plánu, vycházejícího z metody Management by competencies, který sestavil biolog a přírodovědec RNDr. Jiří Plamínek a Roman Fišer, konzultant v oboru řízení a strategií firem. Oba autoři vedení zoologické zahrady aktivně proškolili a v následujících letech probíhaly další konzultační schůzky především s Romanem Fišerem.

2 Reflexe vývoje a plánování 2007 – 2016 – 2026

Na začátku procesu strategického plánování byly v roce 2007 společně vedením zoo v rámci SWOT analýzy identifikovány základní výhody, slabiny, příležitosti a hrozby, které organizaci ovlivňují. Reflexe původních výstupů se přitom nutně promítá i do analýzy současného stavu zoo (2016) a do formulování Strategie a politiky zřizovatele ZOO Liberec pro roky 2016 – 2026.

Obrázek 1 SWOT analýza ZOO Liberec z roku 2007

SWOT ANALÝZA 2007

VÝHODY

historická tradice
živé exponáty – přitažlivost
jediná zoo v regionu
význačný turistický bod
výhodná lokalita (Praha, PL,D)
dobrá dostupnost
vysoká návštěvnost
nezadluženost

NEVÝHODY - SLABINY

závislost na finančních zdrojích
malá pružnost systému přisp. org.
omezené území
zastaralé technologie
nedostatečná vybavenost areálu
dlouhodobě neřešená koncepce
nevyhovující podmínky v části expozic

PŘÍLEŽITOSTI

nové zdroje financování
lepší využití marketingu/PR
lepší využití zdrojů (pers., fin., mat.)
nová území (okolí zoo, Bobík)
nové aktivity (DIVIZNA, BOBÍK)

HROZBY

propad výše finančních zdrojů
zastavení rozvoje (údržby) areálu
omezení zájmu veřejnosti
prohloubení propadu výše fin. zdrojů

demotivace zaměstnanců
organizační nezvládnutí nových aktivit
havarijní stav administrativní budovy

I. VÝHODY/ SILNÉ STRÁNKY

Historická tradice

ZOO Liberec je nejstarší zoologickou zahradou v bývalém Československu, založena byla v roce 1919. Tento fakt se ukazuje jako jednoznačnou výhodou pro komunikaci směrem k veřejnosti i médiím. Nevýhodou je však skutečnost, že základy jednotlivých expozic byly položeny většinou v době, kdy byly zoologické zahrady více „muzei živých zvířat“ než institucemi, chovajícími ohrožené druhy zvířat v podmínkách, zajišťujících všechny aspekty welfare a představující je návštěvníkům pokud možno v prostředí, naznačujícím přirozený biotop jejich domoviny.

2016 Výhodou nejdelší historické tradice v Česku nám však byla dána do vínku zodpovědnost za udržení se „v klubu zodpovědných moderních zoologických zahrad“, chovajících své svěřence v důstojných podmínkách, které vyžadují, aby byly jednotlivé expozice postupně modernizovány, slučovány či v nich proběhla výměna chovaných druhů za prostorově méně náročné. Tento proces ve všech českých zoo probíhá od počátku devadesátých let, v liberecké zoo byl však bohužel v posledních letech značně přibrzděn v důsledku nedostatku finančních prostředků. Přesto se i v této době dařilo realizovat několik finančně méně nákladných kroků či náročnějších projektů za pomoci získaných dotací (sloučení expozic a vytvoření kosmopolitních výběhů pro žirafy a zebry bezhřívé, společná expozice takinů zlatých a muntžaků malých, snížení počtu primátů na polovinu a zdvojení jejich expozic, výstavba moderní stanice pro handicapované živočichy, rekonstrukce části budovy Lidových sadů, rekonstrukce a vybavení učeben Divizny, apod.) Svým směřováním a aktivitami ZOO Liberec v trendu moderních zoologických zahrad nejen drží krok, ale dle uznání návštěvníků, českých a zahraničních partnerů se drží na čele vysoce hodnocených evropských zoologických zahrad. A to i díky rozšíření poskytovaných služeb o aktivity Archy, Divizny a Lidových sadů. Bohužel za kvalitou svých aktivit ztlačuje vybavenost a stav infrastruktury našich areálů.

2026 Blížící se 100. výročí založení ZOO Liberec, které budeme slavit v roce 2019, je jednoznačným závazkem a příležitostí pro zviditelnění organizace. Jako turistického lákadla, jako místa pro setkání návštěvníků s velkým množstvím vzácných a ohrožených zvířat s vlastním zajímavým příběhem, jako vzdělávací a ochranné instituce. Je třeba napřít veškeré lidské a finanční zdroje proto, aby bylo toto výročí důstojně oslaveno a nastartovalo další úspěchy a přízeň návštěvníků v následujících letech. Do roku 2019 se musíme pokusit odstranit viditelné příznaky vnitřního dluhu na údržbě a obnově areálů zoo a především:

- opravit havarijní stav povrchových komunikací v zoo,
- opravit rozpadající se konstrukce a bariéry v části expozic,
- rekonstruovat budovu a výběh pro slony, představující nyní jedno z největších potenciálních rizik jak z hlediska vnímání kvality zoo návštěvníky, welfare chovaných zvířat, tak i z hlediska bezpečnosti práce zaměstnanců a v neposlední řadě provozní hospodárnosti fungování budovy bez jakýchkoli prvků optimalizace hospodaření s vodou a energiemi.

Živé exponáty

Možnost pozorování zvířat lidi přitahuje a obliba zoologických zahrad díky tomu neklesá. Návštěvnost zoologických zahrad se udržuje na podobné úrovni i s přibývajícím konkurencí zábavních areálů a nových zoo, v některých regionech dokonce počty návštěvníků zoo narůstají.

2016 Chov volně žijících zvířat v lidské péči je často vnímán kontroverzně. Aby mohl být z pohledu veřejnosti chápán jako opodstatněný, nemůže být založen jen na množení a prodeji, pobavení publika, uspokojení vlastnických potřeb či vyjádření prestiže zřizovatele. Právě v zoologických zahradách jako neziskových institucích s mnoha úlohami a s dohledem veřejnosti naplňuje chov volně žijících zvířat svůj pravý účel. Zoo a její zřizovatel však pro zodpovědný chov a prezentaci zvířat návštěvníkům musí neustále vytvářet dobré podmínky. I na způsobu a podmínkách, v kterých ZOO Liberec prezentuje zvířata návštěvníkům, se bohužel negativně projevuje nedostatek finančních prostředků. Vedení zoo má zpracovaný generel obnovy a modernizace expozic a návštěvnického servisu v areálu zoo, jen obtížně se však daří být jen minimalisticky opravovat a udržovat současný stav expozic a malá zlepšení můžeme v posledních letech provádět již jen pomocí účelových grantů a prostřednictvím dotací třetích subjektů.

2026 Je nutné co nejrychleji znovu nastartovat proces systematické údržby a v mezích finančních možností i modernizaci areálu tak, abychom udrželi konkurenceschopnost s dalšími zoo v širším regionu. Tento proces by se neměl zastavit v roce 100. výročí založení zoo a omezit se pouze na technickou stránku. Finanční i lidské zdroje je třeba věnovat i lepší a modernější prezentaci chovaných druhů ve spojení s informací o jejich domovině a propojení s lokálními ochránářskými projekty. Zvláště s těmi, v nichž je ZOO aktivně zastoupena.

Jediná zoo v regionu

Kromě Karlovarského kraje, kde dosud žádná zoo není, má svou jednu až tři zoologické zahrady každý region naší republiky. Jedinečnost naší zoo v Libereckém kraji nám dává lepší vyjednávací možnosti při oslovování partnerů a jistou konkurenční výhodu u návštěvníků.

2016 V roce 2004, kdy vešel v platnost zákon o zoo, bylo v ČR 15 zoologických zahrad, dnes jich je 27 a licenční řízení MŽP vede u dalších dvou žadatelů. Je otázkou času, kdy se změní i jedinečné postavení ZOO Liberec v rámci regionu. Odborní pracovníci ZOO jsou aktivně zapojeni do národního systému certifikace zoologických zahrad, ředitel ZOO Liberec je dlouholetým předsedou Komise pro zoo, jež je poradním orgánem ministra životního prostředí v otázkách zoologických zahrad.

2026 Statutární město Liberec jako současný jediný zřizovatel zoologické zahrady je kvůli vysokému zadlužení již několik let v nedobré ekonomické kondici, a to s výhledem minimálně další dekády, kdy se situace příliš nezmění. To obrazně řečeno táhne ke dnu i léta podfinancované organizace. Pokud nemá být zoo uvržena do zanedbané a zpustlé bezvýznamnosti, měla by si udržet současnou úroveň poskytovaných služeb a aktivit, musí však i nalézt další partnery pro podporu a financování provozu a rozvoje. V první řadě se nabízí jednání s Libereckým krajem, dále pak se soukromými subjekty a dalšími složkami státu či evropského společenství.

Je nutné nezabývat se ohrožením případnou konkurencí, ale ve všech svých aktivitách nadále udržovat maximální profesionalitu a budovat nadregionální a mezinárodní kredit organizace především v oblasti chovu ohrožených zvířat v mezinárodních programech, managementu ochránářských terénních projektů doma i v zahraničí, budování ex-situ – in-situ spolupráce a poskytování služeb svým návštěvníkům v oblasti ekologické výchovy, ale i nabídkou aktivního trávení volného času.

Význačný turistický bod a vysoká návštěvnost zoo

ZOO Liberec je středně velkou městskou zoologickou zahradou, dosud jedinou v regionu, v kterém jí dlouhodobě patří první až druhé místo v návštěvnosti (v ČR se zoo pravidelně umísťuje do 20. místa v pořadí nejnavštěvovanějších kulturně společenských zařízení). V roce 2015 byla s počtem návštěvníků 417 tis. druhou nejnavštěvovanější turistickou atrakivitou Libereckého kraje (IQ Landia 420 tis.) a v celorepublikovém měřítku jí patřilo 16. místo. V roce 2014 byla desátým nejnavštěvovanějším místem v ČR a prvním v Libereckém kraji. Jejím pozitivem je velmi příjemné prostředí příměstského lesoparku, možnost pozorovat zvířata z velké blízkosti a prohlídková stezka, která návštěvníka neunaví a zdrží jej zhruba na půl dne tak, aby si v rámci i jednodenního výletu mohl naplánovat návštěvu dalších atrakтивit v Liberci nebo libereckém regionu. Dá se tedy říci, že ZOO Liberec láká do regionu návštěvníky zblízka i zdaleka, které společně sdílí i s dalšími, většinou méně vyhledávanými subjekty. V současné době navštěvuje ZOO Liberec v průměru zhruba 420 tis. návštěvníků, z toho zhruba 350 tis. lidí navštíví samotnou zoo.

2016 Jak v posledních letech přibývá nabídky volnočasových aktivit, včetně nových zábavných areálů, zvyšují se také standardy návštěvnického servisu. Velkým přínosem pro zvýšení úrovně sociálního zázemí zoo byl projekt Centra aktivního odpočinku Lidové sady (dále CAO), který skokově zvýšil komfort odbavení návštěvníků při vstupu do zoo a zvýšil uspokojení v oblasti sociálních služeb. Možnosti poskytovat gastronomický servis uvnitř areálu zoo však již před několika lety narazily na prostorové možnosti a bez cílené investice jejich kvalitu ze stávajícího průměru není možné dále zlepšovat. Stejně tak pokulhává zapojení moderních technologií do poskytování informací v oblasti vzdělávání a výchovy návštěvníků. Dnešní návštěvníci jsou velmi nároční, chodí především za zážitky, ne jen za možnost pozorovat zvířata a vyžadují kvalitní servis. Heslem ZOO Liberec je „Dobrodružství z poznání“, v němž je příslib zážitku obsažen a tým pracovníků ZOO se jej snaží naplňovat množstvím doprovodných aktivit a novou koncepcí jejich prezentace veřejnosti.

2026 ZOO Liberec má v současné době potenciál přitáhnout ročně zhruba 500 tis. návštěvníků, z toho 400 tis. návštěvníků samotná zoo. Klíčem k tomuto úspěchu je:

- stabilnější financování, umožňující pravidelnou údržbu a postupnou modernizaci (cca 38 mil. provozní příspěvek a cca 10 mil. roční investice – pokrytí odpisy),
- zlepšení návštěvnické infrastruktury – především zvýšení kapacity parkovacích míst a zlepšení infrastruktury gastronomických provozů,
- zlepšení spolupráce v oblasti cestovního ruchu mezi zoo, městem, krajem a dalšími poskytovateli služeb v oblasti cestovního ruchu. Oproti některým jiným regionům tato spolupráce na Liberecku značně pokulhává.

Zvýšení a stabilizaci počtu návštěvníků lze dále uskutečnit jednak podporou návštěvnosti mimo hlavní sezónu a postupným odstraňováním závislosti návštěvnosti areálu zoo na klimatických výkyvech. Toho lze docílit postupným zastřešováním návštěvnické cesty, respektive budováním přístřešků a zastínění u expozic tak, aby se zlepšila kvalita sledování dění v jednotlivých expozicích (odstranění odlesku světla od skel) a zároveň se zvýšila pohoda návštěvníků i za zhoršeného počasí.

Výhodná lokalita (Praha, Polsko, Německo)

Dostupnost z Prahy, stejně jako blízkost hranic s Německem a Polskem dávají dobrý základ tomu, aby zoo nalákala velké množství návštěvníků i z těchto populačně bohatých oblastí. Liberec je také

přirozeným centrem okolního turistického ruchu, představovaného Jizerskými horami, Krkonošemi, Českým rájem a dalšími zajímavými místy, vybavenými turistickou ubytovací a zážitkovou infrastrukturou, jež atraktivní a známá zoo vhodně doplňuje.

2016 ZOO Liberec se opakovaně podařilo získat externí finance z grantů či od sponzorů na cílenější propagaci v rámci celé republiky, hlavního města či v rámci přeshraničního styku. Pokud by se zlepšila finanční situace organizace, rádi bychom širší propagaci ZOO Liberec jako atraktivitu lákající návštěvníky do regionu řešili každoročně a koncepčně, nikoli nárazově podle získaných externích zdrojů.

2026 V následujících letech je třeba se zaměřit na:

- stabilizaci provozního rozpočtu zoo tak, aby umožnil systematickou PR práci v rámci ČR a příhraničního regionu,
- aktivně napomoci lepší spolupráci v rámci propagace Libereckého kraje a statutárního města Liberec,
- propojování aktivit v oblasti cestovního ruchu s dalšími subjekty v regionu i širší oblasti (Botanická zahrada Liberec, Oblastní galerie Liberec, Severočeské muzeum v Liberci, zoologické a ochranné organizace v ČR, Polsku a Německu, atd.).

Dobrá dostupnost

Zoo na okraji města je velmi dobře dostupná jak vlastní dopravou, tak i hromadnou dopravou autobusy či vlaky, v návaznosti na tramvajovou dopravu MHD, protože vstup do zoo leží na její konečné zastávce. Samotná procházka po zoo je návštěvníky velmi dobře hodnocena pro jednoduchost (jeden návštěvnický okruh) a přehlednost. Téměř celý areál zoo je bezbariérový, zbývají však stále dvě místa, která dělají handicapovaným návštěvníkům obtíže. Jedná se o kopec scházející k jezeru a výstup mezi expozice ovcí modrých a lam vikuní.

2016 V dostupnosti zoo je však skryt jeden z nejzávažnějších omezujících faktorů jejího přiměřeného rozvoje, jímž je nedostatečná kapacita parkovacích ploch a úroveň navigace návštěvníků zoo při průjezdu městem. Za posledních 15 let bylo vypracováno několik studií navýšení kapacity parkovišť (parkovací dům v ulici Fibichova, parkovací dům na točce tramvaje, parkovací terasová plocha v místě opuštěného letního amfiteátru), žádná z těchto studií však nebyla pro nedostatek financí realizována, a i přes snahu zoo a jejího zřizovatele se nepodařilo nalézt dotační program, který by výstavbu parkoviště umožnil. Otázku dotažení kompletního bezbariérového přístupu v areálu zoo řeší zpracovaný generel rozvoje areálu zoo. Předpokládá instalaci pochůzné lávky nad jezerem a vybudování nové vyvýšené cesty, protínající plánovanou expozici Africká planina.

2026 V následujících deseti letech je potřeba se v rámci zlepšení dostupnosti zaměřit na:

- zvýšení kapacity parkovacích míst pro návštěvníky nejen zoo, ale zaměřit se i na vybudování odstavného parkoviště na konečné zastávce tramvaje, které budou moci využít i návštěvníci dalších atraktivit v lokalitě Lidových sadů, jako jsou Kulturně společenské centrum Lidové sady, Botanická zahrada, Oblastní galerie či Severočeské muzeum Liberec. Z hlediska současného hodnocení možností a dopadů na okolní infrastrukturu se jeví jako nejvýhodnější začít postupně budovat parkovací plochy v dolní části areálu bývalého letního amfiteátru, a to ve spolupráci s

- rozvojem aktivit Městských lesů p. o., které zpevněné plochy mimo hlavní návštěvnickou sezónu mohou využít k uskladnění a zpracovávání vytěženého dřeva na pořez palivového dříví,
- pro završení kompletní bezbariérovosti cest v areálu zoo je potřeba vrátit se ke zpracovanému generelu a věnovat se vybudování pochůzně lávky nad jezerem a začít pracovat na projektu Africké planiny, jejíž součástí je i bezbariérový průchod expozicemi od kozorožců dagestánských až po vyhlídku u zeber před východem z areálu zoo.
 - pro bezpečný přístup do areálu SEV DIVIZNA je třeba vybudovat plnohodnotný chodník podél ulice Sovova (od konečné tramvaje po areál SEV DIVIZNA), což je nutné vzhledem k cílové skupině školní mládež (7.000 dětí/ rok). Součástí připravovaného projektu je i vybudování malého parkoviště na křižovatce ulic Sovova a Tichá cesta.

Nezadluženost

V roce 2007 byla jako velká výhoda shledána nezadluženost organizace ve srovnání s některými privátními projekty v oblasti cestovního ruchu.

2016 V roce 2015 se zoo poprvé zadlužila u externího subjektu, a to půjčkou 0,5 mil. od Národní sítě středisek ekologické výchovy Pavučina na předfinancování projektu Zoopedagogika, většinou financovaného z dotačních prostředků EU, poskytovaných prostřednictvím SFŽP. Tento dluh již je splacen. Dále se zoo musí pravidelně začátkem rozpočtového roku zadlužit u svého zřizovatele formou vícenásobného měsíčního příspěvku na provoz, a to z důvodu nízkých příjmů v zimních měsících při průměrných nebo i vyšších výdajích. V období před deseti lety toho nebylo třeba, protože hospodaření zoo, respektive naplněnost rezervního fondu a fondu reprodukce majetku umožňovaly překlenout kritické měsíce záporného cashflow. Třetím dluhem, který zoo již několik let sužuje, je stále rostoucí mnohamilionový vnitřní dluh na reprodukci majetku, na neuskutečněných opravách a na neobnovované technologické vybavenosti svých provozů.

2026 V následujícím období se zoo musí zaměřit na stabilizaci příjmů z různých zdrojů, především se však musí pokusit stabilizovat výši provozního příspěvku od zřizovatele, případně vyjednat spolupráci s Libereckým krajem tak, aby srovnala disproporci ve financování srovnatelně velkých zoologických zahrad. Dále je potřeba připravovat rozpočet zoo tak, aby se zvýšil objem finančních prostředků na rezervním fondu, což by opět pomohlo překlenout první pololetí roku, kdy má zoo velmi nízké příjmy a naopak vysoké výdaje. Je potřeba zvrátit trend nedostatečného zapojování investičního fondu v důsledku udržení cashflow a maximum prostředků použít pro reprodukci majetku.

II. NEVÝHODY/ SLABINY

Závislost na finančních zdrojích

Z podstaty svého poslání není zoo ziskovou organizací a je tedy do značné míry závislá na finančních příspěvcích, dotacích a grantech. Ve srovnání s většinou ostatních kulturních příspěvkových organizací je však u zoo míra vlastní soběstačnosti několikanásobně vyšší.

2016 Základním zdrojem financí je příspěvek zřizovatele na provoz. Jeho hodnota se ale v průběhu posledních let hluboko propadla. To jak reálně, tak ve srovnání s jinými zoologickými

zahradami, s kterými jsou výsledky zoo srovnávány. Stejně tak se propadla výše podpory ze strany státního rozpočtu prostřednictvím snižujících se prostředků v dotačním programu Podpora zoologickým zahradám poskytovaném Ministerstvem životního prostředí ČR. V roce 2011 se navíc stalo součástí zoo Kulturní středisko Lidové sady, navýšení provozního příspěvku v následujících letech však neodpovídá provozním nákladům tohoto střediska. V roce 2015 byl z důvodu dlouhodobě nepříznivé finanční situace dodatečně navýšen příspěvek na provoz o 2,5 mil. Kč. V dřívějších letech se tato negativní situace řešila zapojením rezervního fondu a neuskutečněním plánovaných oprav. V roce 2015 byl rezervní fond v důsledku dlouhodobého podfinancování téměř vyčerpán a opravy se ve větší míře plánují mimo schválený rozpočet v případě, kdy se podaří zoo získat peníze navíc z grantů nebo dotací třetích subjektů. Další negativní dopad má odvod odpisů ze svěřeného nemovitého majetku zpět do rozpočtu zřizovatele, čímž organizace přichází o investiční prostředky.

Tabulka 1 Vývoj výše příspěvků a odvodu odpisů (v tis. Kč)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Příspěvek na provoz	24 831	23 976	25 770	26 500	27 200	32 500
Příspěvek na odpisy	8 065	8 367	10 136	10 128	10 632	11 936
Odvod odpisů	-7 409	-8 051	-8 394	-8 108	-8 641	-9 552

Tabulka 2 Vývoj výše dotace Ministerstva životního prostředí ČR (v tis. Kč)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dotace MŽP	2 229	1 961	968	892	969	915

O nedostatečné výši provozního příspěvku na zoo (po odečtení částí příspěvku připadajících na střediska Archa, Divizna, Lidové sady) svědčí i porovnání se srovnatelnými zoologickými zahradami.

Tabulka 3 Srovnání příspěvku na samotný areál zoo se srovnatelnými zahradami v ČR (v tis. Kč)

ZOO	2015
Liberec	19 049
Olomouc	22 600
Plzeň	63 974
Ústí nad Labem	33 471

2026 Závislost na dotacích od zřizovatele či zřizovatelů nelze odstranit. V okamžiku, kdy odpadne každodenní stres a operativní řízení rizik vedením a zaměstnanci zoo, však bude možné plánovat dlouhodoběji a uvolnit opět kapacity do projektových týmů, bude možné získávat granty od dalších donorů tak, jak se to v zoo v minulých letech dařilo.

Malá pružnost systému příspěvkové organizace

V mnoha ohledech je systém rozhodování a řízení příspěvkových organizací nepružný, závislý často na vůli střídajících se politických reprezentantů, zastupujících zřizovatele. Je samozřejmostí, že zástupci zřizovatele musí mít vliv na směřování organizace a dlouhodobé plánování hospodaření, ovšem stávající systém mnohdy nekonceptně zasahuje i do operativního řízení ve smyslu pořizování i menších investic či majetku.

2016 V posledních deseti letech se management zoo ve spolupráci s dalšími odborníky dvakrát zabýval otázkou možné transformace na jiný typ právní subjektivity (a. s., s. r. o. či jinou formu). Dosud se vždy ukazovalo, že v aktuální společensko-politické situaci zůstává současná forma příspěvkové organizace nejjistější i přes značné nevýhody především v operativě, rychlosti a pružnosti rozhodovacích procesů. Za posledních deset let zoo jako organizace výrazně změnila svůj charakter. Ze samotné zoo se rozrostla v instituci zahrnující čtyři organizace. Jedna druhou svou filosofií a aktivitami doplňují a vzájemně se prolínají, přesto má každá do jisté míry svou ideovou a ekonomickou samostatnost. Jednotlivé aktivity a rozpočet ZOO Liberec, který v poslední době dosáhl cca 100 mil. Kč, jsou koordinovány statutárním ředitelem a poradou vedení, složenou z vedoucích jednotlivých středisek. Velikost organizace, velké množství aktivit a především zvyšující se podíl ekonomické činnosti na hospodaření organizace znovu otevírá otázku možné transformace s cílem nikoli zvyšovat hospodářskou činnost na úkor poslání jednotlivých organizačních složek zoo, svým charakterem neziskových, ale za účelem získání dalších finančních prostředků od státu a jeho složek, územních správ či soukromých subjektů a optimalizaci vlastního zisku.

2026 Nemění se jen zoo uvnitř své organizace, ale vyvíjí se i vnější prostředí, především legislativa. Proto je dobré mít možnost transformace formy příspěvkové organizace stále na mysli a

pravidelně její případnou výhodnost zvažovat. Jako možné řešení se jeví vyjednávat s Libereckým krajem o sdílení zřizovatelských práv, pokud bude schválen zákon o veřejných kulturních institucích, příp. převzetí části zodpovědnosti za spolufinancování zoo Libereckým krajem.

Omezené území

Zoo patří velikostí svého areálu mezi střední až menší zoologické zahrady. V kombinaci s velmi příjemným a členitým terénem však tento fakt vedení zahrady zhodnotilo spíše jako konkurenční výhodu, kterou mimo jiné poskytuje benefit pro další instituce a podnikatelské subjekty v Liberci a jeho okolí. Zoo je totiž jedním z prvořadých lákadel libereckého regionu. Návštěvníky je oceňováno, že má přehlednou návštěvnickou stezku mezi expozicemi zvířat, která mohou lidé pozorovat z mnohem větší blízkosti než v jiných zoologických zahradách. Prohlídka zoo návštěvníky neunaví a zdrží je na několik hodin až max. půl dne. Turisté, kteří zoo navštíví, si tak mohou zvolit ještě další turistický cíl, který stihnou navštívit ve stejný den. Existují však i limity, které je třeba neodkladně řešit. V nikoli výjimečných případech se množí oprávněné stížnosti návštěvníků na malé prostory pro zvířata v některých již morálně zastaralých expozicích.

2016 V posledních deseti letech započala zoo realizovat změny v přístupu k chovu zvířat a modelování expozic, čímž se v rámci prostorových možností snaží poměrně úspěšně udržet prestiž při spolupráci s vládními institucemi i na mezinárodní chovatelské a ochránářské scéně. Zoo částečně snížila počet chovaných druhů a jedinců a v některých případech přehodnotila způsob chovu ve smyslu zvětšování životního prostoru chovaných zvířat spojováním expozic do větších celků a chovem zvířat ve větších skupinách v tzv. kosmopolitních expozicích. Tyto jsou atraktivnější pro návštěvníky a nabízejí lepší podmínky pro samotná zvířata. Byť má zoo zpracován generel rozvoje areálu již z roku 2010, který tyto principy zahrnuje, byl zatím aplikován pouze na část expozic a v posledních cca 6 letech nemohl pokračovat v důsledku fatálního nedostatku finančních prostředků.

2026 Zoo chce nadále pokračovat v nastaveném trendu zvětšování životního prostoru, welfare péče a spojování expozic a vytváření kosmopolitních celků (např. Africká planina). K tomu je nezbytně nutné posílit rozpočet ZOO Liberec prostřednictvím příspěvku a investičních prostředků od zřizovatele (-ů), resp. společným financováním subjekty veřejné správy. V následujících letech je nutné provést revizi a aktualizaci Generelu rozvoje areálu ZOO Liberec. Především je potřebné do něj zahrnout i aktivity, o které svou činnost zoo rozšířila až po jeho vyhotovení. Zejména jde o Lidové sady, ale také zbylá střediska, Archu a SEV Divizna. Druhým krokem by mělo být schválení generelu jako závazného rozvojového dokumentu a následně by měl být postupně realizován. K tomu je nutné zajistit finanční prostředky jak na projektovou dokumentaci, tak i na následnou realizaci.

Zastaralé technologie

Od začátku devadesátých let probíhal v zoo čilý investiční ruch a stavební modernizace expozic. Zoo také těžila z otevření hranic po pádu želené opony, příchodem nových exotických druhů v době, kdy se zvířata ještě kupovala a prodávala a mezinárodní záchranné chovatelské programy byly dosud v plenkách. Do začátku let po přelomu století však nikdy ZOO neprošla systémovou technologickou modernizací a výraznějšími investicemi do chovatelského zázemí, což se mimo jiné projevuje ve vysokých provozních nákladech na energie, ceně za spotřebovanou vodu a špatné využití lidských zdrojů v provozu.

2016 Ani do začátku druhého desetiletí po přelomu tisíciletí se nepodařilo systémově výrazným způsobem přispět ke snížení provozních nákladů pomocí investic do infrastruktury a modernizace budov a technologie areálů zoo. Jediným výrazným přínosem je projekt CAO, kterým ZOO získala důstojné zázemí pro část svých aktivit v moderních budovách, jejichž náklady na provoz jsou řádově nižší než u mnohem menších pavilonů s fatálním technickým stavem a obrovskými neefektivními nároky na energie a havarijní údržbu (pavilon slonů, žiraf, levhartů, stájí pro kopytníky a mnoho dalších). Dalším prvkem modernizace, který se podařilo realizovat především z externích grantů, bylo zařazení prvních dopravních prostředků na alternativní pohon (elektromobil a osobní automobil na hybridní pohon).

2026 Do roku 2016 zoo neměla k dispozici investiční prostředky a dostatek financí na údržbu, přesto se snažila o obnovu a rozvoj prostřednictvím hledání vhodných grantů. Ve snaze nalézt úspory v rámci technologických inovací byly na podzim 2016 zahájeny přípravy na podání žádosti o grant z programu Life, zadáním auditu hospodaření s vodou a energiemi v areálech zoo.

Nedostatečná vybavenost areálu

Vyjma shora popsané nedostatečné technologické vybavenosti hospodářských provozů a pavilonů bylo v roce 2007 shledáno jako naprosto nedostačující i vybavení areálu zoo pro návštěvníky z hlediska sociálních potřeb a prvků pro příjemné trávení volného času a rekreaci.

2016 Na začátku sledovaného období deseti let se podařilo v této otázce mnohé napravit vložím relativně nízkých vlastních prostředků. V rámci nezměněné stavební dispozice objektu došlo k totální změně způsobu provozování občerstvení v areálu zoo. Byly postaveny toalety za původním vstupem do zoo, z nedostatku finančních prostředků bohužel jen s letním provozem. I tak však došlo k výraznému nárůstu komfortu návštěvníků, protože před tímto krokem si mohli návštěvníci ulevit až v polovině prohlídky u bufetu Gibon, kde byly umístěny jediné toalety v celém areálu. Naprostou revolucí v uspokojení sociálních potřeb byl však až projekt CAO, který dostatečným způsobem zajistil důstojné sociální zázemí v obou postavených budovách, strategicky rozmístěných po areálu. Dalším zlomovým krokem byla rekonstrukce restaurace Formanka, její převedení do správy zoo a marketingové zakomponování způsobu jejího provozu do režimu aktivit Lidových sadů a zoo, zvláště pak v hlavní návštěvnické sezóně. Způsob provozu restaurace Formanka a její ekonomická výkonnost je stále ještě v režimu hledání optimálního nastavení.

2026 Vedení zoo se chce dále zaměřit na zlepšování podmínek pro návštěvníky, zaměstnance i chovaná zvířata (redukce hluku, exhalací, úsporné technologie, atd.) Autopark používaný zoo bude nahrazován elektromobily popřípadě hybridními vozy, které neobtěžují návštěvníky ani zvířata v takové míře jako vozy na fosilní paliva. Dostatečné osvětlení areálu pomocí LED svítidel a fotovoltaických panelů je bezpečnější pro návštěvníky zejména v zimních měsících a při speciálních akcích. Nabíjecí stanice pro elektrovozy by měla být přístupná i návštěvníkům zoo.

Dlouhodobě neřešená koncepce

V době přípravy prvního strategického plánu po roce 2004 došlo vedení zoo k rozhodnutí, že v dané době neexistuje koncepční plán směřování a rozvoje organizace (kromě stavebního), což se stalo jedním z impulzů pro proces strategického plánování z roku 2007.

2016 Od roku 2007 postupně vznikla ideová představa kam zoo směřovat, vtištěná do firemní filosofie Komplexní ochrana přírody libereckou zoo a ve spolupráci se zřizovatelem byl vypracován "Generel rozvoje areálu ZOO Liberec". Oba materiály se staly základním kamenem pro směřování aktivit v dalších letech, ať již to byly úpravy a rekonstrukce některých pavilonů a expozic, rozšíření zoo o další organizační složku Lidové sady, navázání strategického spojení s některými vládními i nevládními institucemi, podílejícími se na organizování ochrany přírody v ČR i v zahraničí či iniciování založení nových organizací a koordinace jejich aktivit v duchu schválené filosofie (Faunus z. s., Česká koalice na ochranu biodiverzity - CCBC a její jednotlivé projekty, Nadační Fond CCBC)

2026 Průběžně každý rok dochází k vyhodnocování plnění platného strategického plánu, který reaguje na aktuální trendy, výzvy a ohrožení. Jeho součástí je i PR plán a plán financování. Vzhledem k časové ose od vypracování platných strategických dlouhodobých dokumentů je právě nyní vhodná doba pro jejich revizi a dopracování, přičemž právě předkládaný dokument je jedním z kroků.

Nevyhovující podmínky v části expozic

Po roce 2004 vedení zoo provedla audit jednotlivých chovů a expozic a definovalo postup a priority nutných změn. Tyto definovala v generelu rozvoje areálů zoo a stanovila postup obnovy a rekonstrukce nejvíce nevyhovujících částí.

2016 Generel rozvoje zoo nebyl nikdy schválen zřizovatelem jako závazný dokument, protože vzhledem k zadlužení města nebylo možné garantovat finanční prostředky na jeho realizaci. I přesto byla značná část generelu naplněna prostřednictvím čerpání prostředků z Fondu investic kulturních příspěvkových organizací, dotací EU, dalších donorů a z rozpočtu organizace. Realizovat se podařilo především výstavbu nového vstupu, chovatelského zázemí v místě původního vchodu do zoo, zastřešení konzumačního prostoru před restaurací Gibon, rekonstrukce části historické budovy Lidových sadů, včetně restaurace atd.

2026 Přestože za posledních 20 let byly mnohé expozice, chovatelské zázemí i služby zákazníkům rekonstruovány a modernizovány, zůstávají značné části areálů zoo, které na modernizaci teprve čekají. Aby bylo možné na urychlení tohoto procesu využít všechny možné finanční zdroje, je především nutné zintenzivnit projektovou přípravu tak, aby se zrychlil a zefektivnil proces podávání žádostí v grantových výzvách. Stejně tak je nutné pro možnost čerpání externích finančních zdrojů odstranit omezující faktory, jako je třeba zástava areálu kulturního centra Lidové sady u České spořitelny.

III. PŘÍLEŽITOSTI

Nové zdroje financování

Fyzická i reálná hodnota příjmů zoo z veřejných rozpočtů se za poslední dekádu snížila. Stalo se tedy existenční nezbytností hledat další možné zdroje financování.

2016 Zoo v rámci svých personálních možností, kdy téměř každý zaměstnanec vykonává v souběhu více úloh, začala sestavovat napříč aktivitami multioborové organizace dočasné týmy, které se vzájemně učily hledat, připravovat a v případě úspěchu následně administrovat investiční i neinvestiční granty a dotace, získané z OPŽP, SFŽP, DBU, IPRM, ROP atd. Například jen prostřednictvím aktivit SEV DIVIZNA získala zoo do roku 2016 13 mil. Kč z grantových výzev. Bohužel rapidní zvýšení byrokratické zátěže organizace v posledních letech zapříčinilo částečný rozpad interního projektového týmu a přesun aktivit jednotlivých členů na řešení podružné účetní evidence (PAP), elektronické řídicí kontroly a nově i na administraci veřejného registru smluv.

Tabulka 4 Realizované projekty ZOO Liberec – operační programy (v Kč)

Rok	Název projektu	Poskytovatel	Σ náklady	Vlastní podíl	Dotace
2008-2009	Informační systém pro návštěvníky ZOO Liberec	ROP NUTS SV II	6 907 876,00	518 090,70	6 389 785,00
2009-2011	SEV DIVIZNA školám	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 857 330,00	-	-
2009-2012	SEV DIVIZNA pedagogům	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 802 324,00	-	-
2011	Slunce v ZOO	DBU Osnabrück v €	189 885,00	90 720,00	99 165,00
2012	Záchranná stanice pro handicapované živočichy v Liberci	EU – SFŽP – 6.2. podpora biodiverzity	24 147 645,00	2 409 318,00	21 683 833,00
2013	Živly kolem nás – badatelsky a tvořivě	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	3 543 016,08	-	-

Tabulka 5 Rok 2008 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	∑ náklady	Vlastní podíl	Dotace
Informační systém pro návštěvníky Zoo Liberec	ROP NUTS SV II	6 907 876,00	518 090,70	6 389 785,00
Zábava a poučení se nevyklučují - Smeťák	LK - účelová dot.	100 000,00		1 000 000
MŽP - příspěvek zoologickým zahradám		2 885 253,00	181 515,00	906 618,60
EKOŠKOLA - Liberecký kraj				35 000,00
MRKEV - Setkání pedagogů			zakázka	75 000,00
Realizace seminářů ke školním zahradám -LK			zakázka	18 000,00
Škola pro udržitelný život (ŠUŽ) - LK			zakázka	150 000,00
ŠUŽ - Nadace Partnerství				34 000,00
Separace odpadu - SFŽP			225 000,00	225 000,00
Vzdělávání pro konkurenceschopnost - SEV Divizna školám		2 857 330,00		
záchranná stanice pro obojživelníky	LK - účelová dot.	1 000 000,00		1 000 000,00
provoz sběrných míst pro handicapované živočichy	Grantový fond LK	50 000,00		50 000,00
regulování populací toulavých koček	Ekofond SML	30 000,00		30 000,00
Výtvarná a literární soutěž k Mezinárodnímu dni zvířat	objednávka 791/08/ORVZZP	35 000,00		35 000,00

Tabulka 6 Rok 2009 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	Σ náklady	Vlastní podíl	Dotace
Informační systém pro návštěvníky Zoo Liberec	ROP NUTS SV II	6 907 876,00	518 090,70	6 389 785,00
MŽP - příspěvek zoologickým zahradám		6 472 743,20	4 024 633,83	2 448 108,00
EKOŠKOLA - Liberecký kraj	zakázka	-	-	35 000,00
MRKEV - Setkání pedagogů	zakázka	-	-	35 000,00
Škola pro udržitelný život (ŠUŽ) - LK	LK - účelová dot.	-	-	150 000,00
SEV Divizna školám	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 857 330,00	-	-
SEV Divizna pedagogům	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 802 324,00	-	-
Separace odpadu ASA	ASA - účelová dotace	50 000,00	-	50 000,00
Centrum pro zvířata v nouzi ARCHA	LK - účelová dot.	100 000,00	-	100 000,00
stavba rozletové voliéry v Centru pro zvířata v nouzi Archa	LK - grantový fond	112 000,00	12 000,00	100 000,00
transfěr obojživelníků při jejich migraci- Starý Harcov	AOPK - program Péče o krajinu 2009	12 604,00	-	12 604,00
regulování populací toulavých koček	Ekofond SML	48 000,00	18 000,00	30 000,00
Výtvarná a literární soutěž k Mezinárodnímu dni zvířat	objednávka	35 000,00	-	35 000,00

Tabulka 7 Rok 2010 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	∑ náklady	Vlastní podíl	Dotace
MŽP - příspěvek zoologickým zahradám		7 160 541,89	4 912 910,73	2 228 649,00
EKOŠKOLA - Liberecký kraj	zakázka	-	-	30 000,00
MRKEV - Setkání pedagogů	zakázka	-	-	75 000,00
Škola pro udržitelný život (ŠUŽ) - LK	LK - účelová dot.	-	-	150 000,00
SEV Divizna školám	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 857 330,00	-	-
SEV Divizna pedagogům	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 802 324,00	-	-
Environmetální výchova na ekofarmě	LK	79 800,00	29 900,00	49 900,00
Centrum pro zvířata v nouzi ARCHA	LK - účelová dot.	56 000,00	6 000,00	50 000,00
Péče o handicapovaná mláďata	LK - grantový fond	56 000,00	17 300,00	38 700,00
transfér obojživelníků při jejich migraci- Starý Harcov	MŽP - program Péče o krajinu	16 124,00	-	16 124,00
regulování populací toulavých koček	Ekofond SML	34 500,00	12 500,00	22 000,00
Výtvarná a literární soutěž k Mezinárodnímu dni zvířat	objednávka	25 000,00	-	25 000,00
Smlouva o zabezpečení péče o handicapované živočichy v rámci NSZS	MŽP - program Péče o krajinu	145 262,00		145 262,00

Tabulka 8 Rok 2011 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	Σ náklady	Vlastní podíl	Dotace
MŽP - příspěvek zoologickým zahradám	MŽP - příspěvek Zoologickým zahradám	7 275 990,07	5 315 375,07	1 960 615,00
EKOŠKOLA - Liberecký kraj	LK - účelová dot.	-	-	30 000,00
Environmentální výchova na ekofarmě	LK - účelová dot.	79 800,00	29 900,00	49 900,00
Škola pro udržitelný život (ŠUŽ) - LK	LK - účelová dot.	-	-	150 000,00
SEV Divizna školám	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 857 330,00	-	-
SEV Divizna pedagogům	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 802 324,00	-	-
Slunce v zoo	přeshraniční projekt - DBU Osnabrück=€	189 885,00	90 720,00	99 165,00
Centrum pro zvířata v nouzi ARCHA	LK - účelová dot.	56 000,00	6 000,00	50 000,00
Péče o handicapovaná mláďata	LK - grantový fond	56 000,00	17 300,00	38 700,00
Transfér obojživelníků při jejich migraci- Starý Harcov	AOPK - program Péče o krajinu 2009	16 124,00	-	16 124,00
Regulování populací toulavých koček	Ekofond SML	34 500,00	12 500,00	22 000,00
Výtvarná a literární soutěž k Mezinárodnímu dni zvířat	LK	25 000,00	-	25 000,00
Zabezpečení péče o handicapované živočichy v rámci NSZS	MŽP - PPK	145 262,00		145 262,00
Záchranná stanice pro handicapované živočichy v Liberci	EU - SFŽP - 6.2. podpora biodiverzity	24 147 645,00	2 409 318,00	21 683 833,00

Tabulka 9 Rok 2012 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	Σ náklady	Vlastní podíl	Dotace
MŽP - příspěvek zoologickým zahradám	MŽP - příspěvek Zoologickým zahradám	8 159 697,00	7 191 369,00	968 328,00
EKOŠKOLA - Liberecký kraj	LK - účelová dot.	-	-	30 000,00
Environmentální výchova na ekofarmě	LK - účelová dot.	79 800,00	29 900,00	49 900,00
Škola pro udržitelný život (ŠUŽ) - LK	LK - účelová dot.	-	-	150 000,00
SEV Divizna školám	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 857 330,00	-	-
SEV Divizna pedagogům	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	2 802 324,00	-	-
Slunce v zoo	přeshraniční projekt - DBU Osnabrück=€	189 885,00	90 720,00	99 165,00
Podpora pohody zvířat v útulku	LK - účelová dot.		5 556,00	50 000,00
Péče o handicapovaná mláďata	LK - grantový fond		5 556,00	50 000,00
Transfér obojživelníků při jejich migraci- Starý Harcov	AOPK - program Péče o krajinu 2009	16 124,00	-	16 124,00
Regulace populací toulavých koček	Ekofond SML			30 000,00
Výtvarná a literární soutěž k Mezinárodnímu dni zvířat	LK	25 000,00	-	25 000,00
Zabezpečení péče o handicapované živočichy v rámci NSZS	MŽP - PPK	145 262,00		145 262,00
Záchraná stanice pro handicapované živočichy v Liberci	EU - SFŽP - 6.2. podpora biodiverzity	24 147 645,00	2 409 318,00	21 683 833,00
Inkubace náročných druhů ptáků	LK - grantový fond - G99			55 000,00

Tabulka 10 Rok 2013 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	Σ náklady	Vlastní podíl	Dotace
Příspěvek zoologickým zahradám	MŽP	10 546 180,70	9 667 297,60	878 884,00
Účelová dotace	LK			30 000,00
Účelová dotace	LK			150 000,00
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost				150 000,00
Účelová dotace	LK			50 000,00
Péče o handicapovaná mláďata	LK	55 563,00	5 563,00	50 000,00
Podpora pohody zvířat v útulku	LK	56 488,00	6 488,00	50 000,00
Program Péče o krajinu – transfer obojživelníků	AOPK	13 277,00		13 277,00
Kofinancování stavby ZS	ČSOP – Lesy ČR	200 000,00		200 000,00
Výtvarná soutěž	LK	25 036,00	36,00	25 000,00
Provoz ZS z NSZS	ČSOP – PPK	225 075,00		225 075,00
6.2. podpora biodiverzity	EU – SFŽP	15 962 830,00	1 587 959,00	14 291 636,40
Řešení nálezové situace koček v útulku		103 106,00	31 004,00	72 102,00
Péče o handicapované netopýry (Centrum Archa)		51 500,00	15 500,00	36 000,00

Tabulka 11 Rok 2014 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	Σ náklady	Vlastní podíl	Dotace
Příspěvek Zoologickým zahradám	MŽP	4 584 259,08	3 614 918,08	969 341,00
LK - účelová dot.	LK	-	-	30 000,00
LK - účelová dot.	LK	-	-	150 000,00
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost			-	150 000,00
LK - účelová dot.	LK		-	50 000,00
LK - péče o handicapovaná mláďata	LK			
LK - podpora pohody zvířat v útulku	LK			
AOPK - program Péče o krajinu - transfer obojživelníků	AOPK			
LK - výtvarná soutěž - objednávka KÚ	LK			
6.2. podpora biodiverzity	EU – SFŽP	15 962 830,00	1 587 959,00	14 291 636,40
Řešení nálezové situace koček v útulku		103 106,00		72 102,00
péče o handicapované netopýry přijaté do Centra		36 000,00		51 500,00

Tabulka 12 Rok 2015 - celkový přehled získaných dotací (v Kč)

Název projektu	Poskytovatel	Σ náklady	Vlastní podíl	Dotace
Příspěvek Zoologickým zahradám	MŽP			
Zooškola	LK	109 900,00		76 400,00
Vzdělávání zoopedagogů	SFŽP	2 293 293,00		1 949 299,06
Specializační studium pro školní koordinátory env. vých.	LK			104 000,00
Podpora sítě škol MRKEV	LK			47 000,00
Živly kolem nás - rozhodnutí 74/48/1.3./2014	OPVK	3 631 728,48		
Vybavení venkovních voliér v záchranné stanici Archa	LK			

Program Péče o krajinu - transfer obojživelníků	MŽP			26 203,00
Mezinárodní festival outdoorových filmů	LK			20 000,00
Konference MRKEV		služby		47 000,00
Enviromentální výchova - Nové cesty - Sedmihorky	LK	služby		45 000,00
Výtvarná soutěž - Mezinárodní den zvířat	LK	služby		25 000,00

2026 Pracovníci zoo jsou připraveni stále sledovat grantové příležitosti, které se víceméně kontinuálně objevují, a udržovat síť kontaktů pro potenciální partnerství v rámci mezinárodní i národní spolupráce tak, jak to činí již několik let. V rámci nutné stabilizace provozního rozpočtu je nutné vrátit se však k praxi vyhotovování projektové dokumentace už v okamžiku odsouhlasení projektového záměru tak, aby byla zoo připravena reagovat ihned po otevření podávání přihlášek a sepsat pouze aktuální žádost a neřešit teprve výběrové řízení na zpracování projektové dokumentace a dokumentaci samotnou. Má-li zoo pokračovat v úspěšné praxi shánění finančních prostředků z externích grantů při současné byrokratické zátěži, musí personálně posílit svůj tým či alokovat větší finanční prostředky na externí projektovou spolupráci.

Lepší využití marketingu/PR

V roce 2007 bylo konstatováno, že je třeba připravit PR strategii a maximálně využít marketingového potenciálu zoo pro udržení návštěvnosti i ve zhoršených finančních podmínkách a zajistit pro udržení ekonomiky zoo nejen příjmy ze vstupného, ale pokusit se navýšit objem peněz získaných prostřednictvím fundraisingu mezi soukromými osobami a firmami.

2016 Pracovníci zoo zpracovali tzv. sponzorský manuál, ve kterém definovali pravidla spolupráce mezi organizací a jejími dárci. Je zaveden systém individuální komunikace se všemi dárci a minimálně jednou do roka je pro velké i malé dárci a partnery pořádán speciální program, prohlídka zoo a osobní setkání s pracovníky z vedení zoo. Dále byla zpracována a podána žádost do ROP o dotaci na projekt Informační systém pro návštěvníky ZOO Liberec v hodnotě 8 mil., který uspěl a z nějž zoo těží dodnes, byť mnohé tiskoviny jsou již zastaralé. Na nové však nejsou v rozpočtu finanční prostředky. Marketingové oddělení také začalo vydávat elektronický informační bulletin pro šíření přes internet a FB. Bohužel se jeho vydávání z kapacitních důvodů změnilo z měsíčníku na občasník. Také pravidelné měsíční tiskové konference a setkání s novináři snížilo z kapacitních důvodů a obměně pracovníků na PR oddělení svou četnost.

2026 Jak je uvedeno shora, má v oblasti PR a marketingu ZOO Liberec na co navázat, přesto je potřeba využít i nové postupy a k některým osvědčeným praktikám se vrátit, byť třeba v jiné formě. Zoo je připravena především:

- aktualizovat sponzorský manuál,

- lépe implementovat do marketingové a PR praxe aktivity dalších složek ZOO Liberec a jejich externích partnerů (Lidové sady, Archa, Divizna, CCBC) tak, aby se veřejnost měla šanci dozvědět o celé komplexní škále aktivit ZOO Liberec,
- vrátit se k praxi pravidelných setkání odborných pracovníků ZOO Liberec se zástupci tisku,
- najít finance a kapacity na znovuoobnovení elektronického zpravodaje ZOO Liberec,
- najít finanční prostředky na rozšíření možností využití pokladního systému a zavést věrnostní bonusový systém pro návštěvníky všech organizačních složek ZOO Liberec,
- připravit důstojnou publikaci k 100. výročí založení ZOO Liberec.

Lepší využití zdrojů (lidských, finančních, materiálních)

V roce 2007 vedení zoo cítilo potřebu zlepšit principy finančního řízení organizace a z něho plynoucích možností lepšího využívání finančních zdrojů. V té době mělo vedení každý měsíc k dispozici pouze dva až tři měsíce stará data, sledující čerpání jednotlivých položek rozpočtu ve srovnání s čerpáním srovnatelných položek v předchozích letech. Vzhledem ke změně organizační struktury zoo a navýšení aktivit a středisek byl tento systém již naprosto nevyhovující, protože neumožňoval přijímat potřebná manažerská rozhodnutí v reálném čase.

2016 V roce 2006 byl vybrán a implementován nový účetní systém. Zavedení nového účetního systému zlepšilo jistotu při shromažďování a evidenci ekonomických dat, bylo však také potřeba změnit způsob jejich vyhodnocování. Zavedením nového principu měsíčního finančního controllingu v jednoduché SW aplikaci v roce 2014 tak vedení zoo získalo nástroj, který nejen porovnává aktuální stav s minulostí, ale umožňuje také do různých vrstev podrobností kontrolovat hospodaření jednotlivých středisek, sledovat výhled do konce roku a pracovat s budoucím vývojem ekonomiky zoo.

2026 Rozšířením aktivit zoo o další středisko (Lidové sady) a především markantním navýšením byrokratické zátěže (podružná účetní evidence – PAP, elektronická řídicí kontrola, veřejný registr smluv aj.) se ukazuje palčivá nutnost znovu změnit účetní ekonomický systém. V nejbližší době tak zoo plánuje vypsát soutěž na nový ekonomický systém, který by dokázal lépe vyhovět velikosti, struktuře aktivit a požadavků ze strany zřizovatele a státu na vedení ekonomických agend příspěvkových organizací.

Nové aktivity (Divizna, Archa, Lidové sady)

Jak je již uvedeno výše, v roce 2006 zoo převzala od města zodpovědnost za péči o ztracená a opuštěná zvířata a s tím související úkony, jež je ze zákona dána obcím, a postupně vybudovala Centrum pro zvířata v nouzi při ZOO Liberec - Archa. Ve stejném roce pak převzala úlohu Městského střediska ekologické výchovy, které dostalo název Divizna. V roce 2011 pak ZOO převzala zodpovědnost za provoz Kulturně společenského centra – Lidové sady.

2016 Rozšíření aktivit zoo o další tři střediska může budit v konzervativně smýšlejících lidech rozpaky, avšak každý z těchto kroků vychází ze základní filosofie strategických dokumentů světových i evropských zoo, jež byly předlohou Firemní filosofie ZOO Liberec.

Středisko ekologické výchovy při ZOO Liberec DIVIZNA – vzdělávání veřejnosti v oblasti ekologické výchovy je jednou z hlavních úloh zoologických zahrad. Začleněním Divizny (s postupně vybudovaným kvalitním týmem lektorů a důstojným technickým zázemím) do struktury

organizace jsme se tak dostali na maximální kvalitativní úroveň v poskytování tohoto typu služeb veřejnosti a stali se vzorem pro další zoologické zahrady.

Centrum pro zvířata v nouzi při ZOO Liberec ARCHA – další klíčovou úlohou zoologických zahrad je kvalitní péče o zvířata, kterou zoo poskytovala a poskytuje převážně v rámci mezinárodních záchranných programů chovu ohrožených exotických zvířat ve svých expozicích a chovatelských zařízeních. Zodpovědné evropské zoologické zahrady se však také aktivně zapojují do ochrany zvířat a jejich biotopů ve svém domácím prostředí, místní okolní přírodě. Prostřednictvím Archy poskytuje zoo nejen profesionální péči o zraněná zvířata z okolní přírody a opouštěná a ztracená zvířata z domácích chovů, ale nabízí především profesionální servis obyvatelům Libereckého kraje, kteří taková zvířata naleznou, ztratí nebo naopak chtějí získat. Kromě odborné rady a pomoci při nález zraněného či jinak handicapovaného volně žijícího zvířete naleznou v Arše Liberečané radu a pomoc při ztrátě domácího zvířete, či pokud se rozhodnou, že si chtějí nějaké pro jejich podmínky vhodné domácí zvíře osvojit. Archa také nabízí školám i individuálním návštěvníkům systém vzdělávání o přístupu ke zvířatům v různých životních situacích.

Kulturní a společenské centrum při ZOO Liberec LIDOVÉ SADY – také zařazení Lidových sadů do portfolia poskytovaných služeb vychází ze strategie a firemní filosofie ZOO Liberec. Zoo Lidovými sady získala důstojné zázemí pro administrativu celé organizace (příležitost opustit předchozí administrativní budovu, jež byla dlouhá léta v naprosto havarijním stavu), což se podařilo stavebně vyřešit tak, že nemusel být omezen stávající provoz kulturního centra. Zoo tím dále získala konferenční centrum a důstojné zázemí (opomineme-li špatný technický stav budovy, dlouhá léta čekající na rekonstrukci) pro rozšíření poskytovaných služeb a zákaznického servisu. Vzájemnou symbiózu zoo a Lidových sadů podtrhlo otevření nového vstupu do areálu v rámci projektu CAO v bezprostřední blízkosti administrativní budovy. Lidové sady pak získaly zázemí stabilní městské organizace s jasně definovanou strategií a zavedenými principy řízení, přesto však s kreativním přístupem k hledání nových řešení v každé situaci.

2026 Převzetí zodpovědnosti za nové či rozšířené aktivity a nové areály a objekty přináší kromě jednoznačných benefitů také mnohem větší zodpovědnost, starosti a nároky na řízení lidských a finančních zdrojů, správu a údržbu techniky a nemovitostí. Navíc se tak stalo v době rapidně se zhoršujících vnějších finančních podmínek, v nichž se organizace musí orientovat (globální finanční krize a dramatické snížení finanční podpory ze strany státu v kombinaci se změnou priorit a způsobu řízení investic ze strany města a následnému enormnímu nárůstu městského dluhu, vedoucímu ke snížení finanční podpory svých organizací na úroveň holé existence). Po letech, které by se daly nazvat bojem za zachování stability, je nutné vrátit do všech organizačních složek zoo obnovu a alespoň mírný rozvoj. Jeho směr je popsán v dalších kapitolách.

Nová území (okolí zoo, Archa)

Spolu s novými aktivitami byl vložen do zřizovací listiny zoo také nový majetek a pozemky s větším či menším rozvojovým potenciálem a různou mírou opotřebení majetku.

2016 Zoo během deseti let do velké míry změnila fungování Archy. Zlepšila welfare hospitalizovaných zvířat v útulku postavením střechy nad venkovními kotci a z darů byly vybrány finanční prostředky na oplocení a vybavení druhého výběhu pro venčení psů. Z grantů se podařilo sehnat prostředky na dokoupení samostatných venkovních kotců k zamezení přetěžování kapacity

hlavní budovy. Na přilehlém pozemku pak kombinací dotací z tzv. Norských fondů na projektovou dokumentaci a grantu SFŽP na výstavbu postavila moderní stanici pro handicapované živočichy, kterou v rámci Libereckého kraje začala naplno provozovat jako nový člen Národní sítě pro handicapované živočichy, čímž zajistila kompletní pokrytí touto službou na území Libereckého kraje. Pro účely Divizny zoo vyčlenila budovu bývalé restaurace v ulici Sovova, kterou před tím využívala jako ubytovnu pro zaměstnance a sklad materiálu. Pro výuku studentů byl objekt zrekonstruován a za pomoci grantů a dotací vybaven učebními pomůckami.

2026 Archa – uhájení funkčnosti areálu Centra pro zvířata v nouzi je jedním z hlavních aktuálních témat. Město Liberec investovalo značné prostředky do výstavby útulku, který následně předalo zoologické zahradě. Posléze souhlasilo s rozvojem dalších aktivit a se zoo na jejich rozvoji spolupracovalo, včetně realizace projektu nové stanice pro handicapované živočichy z dotace SFŽP ČR, nesoucí závazek udržitelnosti. Současný územní plán však počítá s výstavbou 12 metrů široké silnice, oddělující areál centra od okolí, a s rozvojem nedaleké plochy směrem k projektům nové průmyslové zóny a mezinárodního letiště. Obě aktivity se jen obtížně slučují se současným zaměřením areálu Centra pro zvířata v nouzi jako služby občanům a místní přírodě. V současné době probíhá jednání se zástupci města o řešení vzniklé situace, jejímž vyústěním může být uzavření centra a vrácení dotačních peněz, přesun centra do jiné lokality nebo kombinace přizpůsobení komerčních projektů přítomnosti centra, stejně jako přizpůsobení režimu fungování centra Archa ve smyslu:

- vybudování koridorů pro průchod průmyslovou zónou do okolní krajiny a vybudování značené „venčící stezky“ pro občany, kteří chodí do centra hojně venčit psy,
- vytipování vhodné lokality a vybudování menšího pobočného centra pro vypouštění rehabilitovaných volně žijících živočichů zpět do přírody. Ideálně v lokalitě Lidových sadů.

Divizna – vzhledem k tomu, že poptávka po službách poskytovaných veřejnosti Diviznou vysoce převyšuje možnosti nabídky, hledá zoo další prostorové možnosti pro navýšení kapacity. Ve spolupráci se statutárním městem Liberec byl zaplacen a vypracován projekt Lesní informační centrum v areálu opuštěného Lesního koupaliště, který ve spolupráci s Městskými lesy p. o. předpokládá výstavbu administrativně-vzdělávacího objektu, citlivě zasazeného do polopřírodního území, jež by využívaly obě organizace pro účely osvěty, vzdělávání a oddychu návštěvníků. Projekt dále zahrnuje vybudování vodního biotopu, umožňujícího koupání a slunění občanů, a další vzdělávací a rekreační aktivity.

Lidové sady – budova kulturně společenského centra je zařazena na seznam památkově chráněných objektů. Její technický stav sice umožňuje zachování většiny zde provozovaných aktivit, jejich úroveň je však značně snižována zanedbaností objektu, který jen obtížně skrýváme pomocí finančně dostupných metod (pravidelný důsledný úklid, výmalba, dekorace). Lidové sady však nutně potřebují generální opravu střechy a některých dalších stavebních prvků a technologií.

Zoo – vedení zoo neopustilo záměr budoucího využití pozemků mezi areálem zoo a Botanickou zahradou. Tyto prostory jsou stále vedeny jako území budoucího rozvoje zoo. Vedení zoo si je vědomo, že společný projekt zoo a Botanické zahrady „Purkyňovo arboretum“ byl nedostatečně komunikován s veřejností, proto zatím nechává otevřený záměr, zda a v jaké konstelaci se rozhodne vrátit k tomuto projektu či navrhne samostatný projekt.

IV. HROZBY

Propad výše finančních zdrojů

Již v roce 2007 vedení zoo pocíťovalo počínající zhoršování přístupu zřizovatele k financování městských příspěvkových organizací (v případě zoo i snižování podpory ze strany státu ze 3.5 mil. na 0,7 mil.). Zvláště fatální dopad měla změna v přístupu k vytvářeným účetním odpisům ze svěřeného majetku organizací, které nadále nezůstávaly a nezůstávají v rozpočtu organizací, ale vracejí se do rozpočtu zřizovatele formou odvodů. Více viz příloha.

2016 Obava, že se financování městských organizací ještě zhorší, se částečně vyplnila kvůli globální ekonomické krizi, která dále zhoršila finanční situaci zadluženého města, a úpadek výše příspěvků gradoval kolem roku 2011. Finanční zátěž bylo i přibrání Lidových sadů, na které byl sice vyjednaný příspěvek ve výši cca 6 mil. Kč, ale hned v následujícím rozpočtu byl opět snížen příspěvek na provoz celé zoo, což musela celá organizace opět řešit čerpáním rezervního fondu, tedy dary návštěvníků zoo a dalším omezením oprav.

2026 Kromě dalšího navýšení příspěvku zřizovatele na provoz zoo (v hodnotách uvedených výše) a viditelnějšího zapojení Libereckého kraje do spolufinancování je nutné jednat i o systémovém zapojení odpisů z nemovitostí do pravidelné reprodukce majetku zoo. V opačném případě je třeba počítat s dalším technickým, chovatelským i morálním zastaráváním areálu zoo, ztrátou konkurenceschopnosti, snížením vlastních příjmů, prohlubující se demotivací zaměstnanců a postupnou návštěvnickou nepřízní.

Zastavení rozvoje (údržby areálu)

Do roku 2004 měla zoo k dispozici příspěvek na provoz a příspěvek na naplnění účetních odpisů. To umožňovalo plánovat a realizovat opravy ve výši cca 3-4 mil. Kč ročně a cca 6 mil. Kč investovat do reprodukce majetku.

2016 Hrozbě zastavení rozvoje a údržby areálu se bohužel v předchozích deseti letech dařilo jen s velkými obtížemi, nesystémově, většinou na bázi řešení havárií nebo podle možností, daných tématy vypsaných grantů. Výsledný stav je bohužel neuspokojivý a zoo eviduje ve svých areálech velký vnitřní dluh na neuskutečněných opravách a reprodukci majetku. Výše tohoto dluhu se dá stanovit zhruba na 70 – 80 mil. Kč.

2026 Jak již bylo popsáno v předešlých kapitolách, zoo v posledních deseti letech nezahálela. Napřela svou energii na rozvoj tzv. „měkkých aktivit“ – vzdělávacích a zážitkových programů pro veřejnost, prohloubení spolupráce na praktických projektech ochrany přírody doma i v zahraničí. Zároveň se pracovníci zoo intenzivně věnovali shánění dotací a grantů na obnovu areálu a vedení projektů tak, aby i při nižší podpoře ze strany zřizovatele dokázali udržet svěřené areály v chodu. V tom je třeba pokračovat, i pokud se podaří vyjednat vyšší příspěvky na provoz a reprodukci majetku, což je nyní hlavním úkolem managementu zoo.

Omezení zájmu veřejnosti

V roce 2007 pocíťovalo vedení zoo vážné obavy z propadu zájmu veřejnosti o návštěvu svých areálů a využití nabízených služeb vzhledem k rostoucí nabídce volnočasových aktivit a kvůli snižujícím se prostředkům na udržení atraktivity pro veřejnost.

2016 Ani před rokem 2004 se nedržela návštěvnost zoo na stabilní úrovni a kolísala od cca 380 tis. návštěvníků ročně níže. Na přelomu první a druhé dekády druhého tisíciletí však následovalo několik po sobě jdoucích let, kdy roční návštěvnost oscilovala jen mezi 350 a 330 tis. návštěvníky, což budí skepsi, zdánlivě potvrzující obavy propadu zájmu veřejnosti o zoo, která několik let významně neinvestovala do svých areálů. Rok 2016 však zdá se aspiruje na jeden z návštěvnických rekordů i přesto, že dosud nebyl zlomen bod propadu znovuzahájení procesu modernizace a investic.

2026 Jak vyplývá z potřeb a závazků, popisovaných v ostatních kapitolách, pracovníci zoo udělají maximum pro:

- vyjednání lepších finančních podmínek komunikací se všemi možnými donory,
- zlepšení finanční situace především zúročí ve zlepšení technického stavu areálů a návštěvnického servisu,
- budou dále propracovávat metody komunikace s veřejností a připravovat pro ni doprovodné programy,
- budou maximalizovat synergie spolupráce v rámci „holdingu“ ZOO Liberec směrem k veřejnosti (věrnostní bonusový systém), budou však také vyhledávat a spoluorganizovat spolupráci i s dalšími externími partnery.

Demotivace zaměstnanců

Již v roce 2007 identifikovalo vedení zoo zhoršenou motivaci zaměstnanců jako závažný faktor fungování organizace.

- 2016** Výše uvedený stav se nadále prohlubuje, důvody jsou přitom následující:
- v Unii českých a slovenských zoo fungují tzv. pracovní skupiny (zoologicko-chovatelské, ekonomická, marketingová, vzdělávací, technických pracovníků, atd.), v jejichž rámci se potkávají téměř všichni zaměstnanci zoologických zahrad. Kromě odborných záležitostí, specifických pro každou komisi, se vždy prezentují novinky a úspěchy v jednotlivých zoologických zahradách. V posledních deseti letech se však zaměstnanci ZOO Liberec vracejí z těchto setkání s oprávněným pocitem, že v jejich mateřské zoo „se zastavil čas“, protože se neinvestuje do modernizace v době, kdy jiné zoo investují desítky milionů,
 - průměrná mzda zaměstnanců ZOO zaostává dlouhodobě nejen za republikovým průměrem, ale i za průměrem příjmu pracujících v Libereckém kraji. V roce 2015 činila 21 380 Kč,
 - tím, že postupem času ZOO Liberec zastřešila hned čtyři organizace (zoo, Divizna, Archa, Lidové sady), zvýšil se počet a změnila se struktura a pestrost profesí. Vzrostl však také nárok na kvalitu komunikace mezi jednotlivými složkami podniku a nutnost vysvětlovat, že zhoršená finanční situace a zpomalený rozvoj není důsledkem zvýšení pestrosti aktivit, ale tato naopak pomáhá ustát prestiž a kvalitu práce celé organizace.

2026 V následující dekádě je potřeba se zaměřit na zlepšení ekonomiky organizace tak, aby se zlepšily pracovní podmínky zaměstnanců, a pokusit se najít zdroje na navýšení mezd tak, aby se

snížil nepoměr mezi průměrnou mzdou pracovníků zoo a průměrnou mzdou pracovníků ve veřejném sektoru v porovnání s republikovým nebo alespoň s krajským průměrem.

Organizační nezvládnutí nových aktivit

V roce 2007 se zoo soustředila na implementaci aktivit Centra pro zvířata v nouzi Archa a Střediska ekologické výchovy Divizna do struktury fungování ZOO Liberec a nastavení komunikace směrem k veřejnosti, zřizovateli a svým zaměstnancům v jednotlivých střediscích. Tento proces nebyl jednoduchý z hlediska organizačního a finančního, ani z hlediska komunikace v rámci spolupráce s obdobně zaměřenými organizacemi. V rámci spolupráce českých zoologických zahrad nám bylo vytýkáno, že jsme dopustili zařazení činnosti městského útulku do struktury zoo, přičemž takovou praxi kolegové z jiných zahrad považovali za určité zneuctění zažité praxe fungování zoo. V rámci republikové sítě středisek ekologické výchovy pak bylo mnohými negativně pohlíženo na to, že v Liberci „pohlítí“ ekologické centrum zařízení, které zavírá zvířata do klecí.

2016 Velmi pravděpodobně díky tomu, že zapojení Divizny a Archy do aktivit ZOO Liberec nevzniklo od stolu, ale předcházelo mu několikrát strategické plánování klíčových zaměstnanců jednotlivých organizací, ukázala se taková spolupráce v následných letech jako nejen úspěšná a rozvíjející aktivity každé jedné organizační složky, ale ZOO Liberec se touto cestou stala jakýmsi vzorem pro společné fungování center pro zvířata v nouzi pod správou dalších zoologických zahrad (Ústí nad Labem, Chomutov, Hodonín) a pro zapojování zoologických zahrad do Národní sítě středisek ekologické výchovy. ZOO Liberec byla díky zvládnutí všech tří aktivit směrem k odborné veřejnosti následně přijata za řádného člena Národní sítě záchraných stanic (NSZS) a Národní sítě středisek ekologické výchovy PAVUČINA, z nichž mimo jiné čerpá dotace na zajištění jednotlivých odborných služeb směrem k veřejnosti.

2026 V následujících letech se chce ZOO zaměřit na další rozvoj jednotlivých aktivit:

- zoo se od roku 2018 stane na další dva roky centrem a koordinátorem největší ochranné kampaně Evropské asociace zoologických zahrad (EAZA). EAZA na svém výročním zasedání v září 2016 v Belfastu přijala společný návrh ZOO Liberec a ZOO Heidelberg na téma kampaně Silent forest – Song birds of SE Asia crisis. Do Liberce se tak v následujících letech budou sjíždět kolegové z celé Evropy a i z toho důvodu je potřeba urgentně pracovat na zlepšení technického stavu zoo a pokračovat v její modernizaci,
- Divizna potřebuje navýšit kapacity výukových prostor a posílit lektorský tým,
- Archa potřebuje vyřešit budoucnost využitelnosti svého areálu vzhledem k rozvojem aktivitám města, kraje a soukromých developerů. Pokud bude i v budoucnu zachována využitelnost areálu, je dobré pokračovat v pracích na vybudování venčí stezky a napomoci vzniku projektu tzv. muzea lágrů (Archa 13), v rámci kterého jsou dohodnuty další společné aktivity,
- Lidové sady potřebují kontinuálně pokračovat v rekonstrukci havarijních částí historické budovy či najít dotační příležitost na rekonstrukci kompletní. Ruku v ruce s technickou stránkou věci je potřeba zapracovat na programové a marketingové stránce činnosti kulturního domu tak, aby se zlepšila ekonomika střediska, zároveň se však nezhorsila nabídka vzdělávacích a nekomerčně kulturních programů

Havarijní stav administrativní budovy

Již dlouho před rokem 2007 byl znám katastrofální stav administrativní budovy a návštěvnického vstupu do zoo. Zoo měla k dispozici několik let starou studii na rekonstrukci budovy za cenu

minimálně 27 mil. a za předpokladu stržení stávajícího technicky doslouženého objektu a výstavbu nového. V roce 2004 pak skončil nezdarem projekt výstavby nové budovy vstupu, zahrnujícího městské středisko ekologické výchovy.

2016 Havarijní stav administrativní budovy je zřejmě jediným z bodů SWOT analýzy z roku 2007, který se podařilo se zdarem kompletně vyřešit. Trvalo však dlouhých sedm let a byl to i jeden z důvodů, proč vedení zoo souhlasilo s převzetím odpovědnosti za budoucnost fungování střediska Lidové sady v rámci širších aktivit ZOO Liberec. V roce 2011 došlo po několika měsících vzájemného vyjednávání mezi Kulturními službami Liberec s.r.o. (které následně ukončily své fungování), městem Liberec jako vlastníkem objektu a vedením ZOO Liberec o způsobu fungování ke změně zřizovací listiny zoo a Lidové sady se tak staly součástí „holdingu“ ZOO Liberec. Jedním z prvních kroků vzájemné spolupráce bylo přeorganizování fungování jednotlivých aktivit v Lidových sadech tak, aby se do budovy vešla administrativa nově rozšířené organizace, a v nákladu 8 mil. došlo k rekonstrukci jižního traktu a podkroví historické budovy, čímž byl vyřešen nejen problém havarijního stavu původní administrativní budovy zoo, ale zároveň byla zrekonstruována podstatná část historické budovy Lidových sadů. V následujících měsících pak ZOO Liberec vyčlenila vlastní prostředky na rekonstrukci dalších částí budovy, vytvářejících nejbližší potenciál pro zkvalitnění služeb a udržení tradičních návštěvníků kulturních, ale i komerčních programů v Lidových sadech. Byla to především kompletní rekonstrukce malého sálu a restaurace Formanka. Zoo získala společenské, ale jak se ukazuje také kongresové centrum, které dále rozvíjí prestiž a možnosti organizace (setkání odborných komisí UCSZOO, setkávání pracovníků městských a krajských organizací, kongres pracovníků výživy Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií v roce 2017).

2026 Zoo souběžně získala další budovu v havarijním stavu, která navíc podléhá zástavnímu právu České spořitelny, věřitele statutárního města Liberec. Je potřeba zvýšit ekonomické výkony jak celého programového centra v Lidových sadech, tak i restaurace a služeb pro návštěvníky, které jsou vzájemně “spojenými nádobami”.

3 Transparentnost ZOO Liberec

Z pohledu transparentnosti a otevřeného přístupu k veřejnosti se příspěvkové organizace, zřizované městem Liberec, řídí hned čtyřmi nástroji: zákonem 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění (dále zákon 1), zákonem 340/2015 Sb., o registru smluv, v platném znění (dále zákon 2), zákonem 563/1991 Sb., o účetnictví, v platném znění (dále zákon 3) a doporučením rady města k zajištění transparentnosti jejich činnosti, hospodaření s veřejnými prostředky a k naplnění požadavků zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím z 20/1/2015, č. usnesení 65/2015 (dále 4).

Všechny tři zákonné normy stanovují PO povinnosti:

- ✓ zveřejňovat a poskytovat informace o své činnosti jako tzv. povinný subjekt v rozsahu, struktuře a termínech požadovaných zákonem (zákon 1), příp. souvisejícími právními předpisy (vyhláška č. 442/2006),
- ✓ zveřejňovat v registru smluv MV ČR soukromoprávní smlouvy, jakož i smlouvy o poskytnutí dotace nebo návratné finanční výpomoci v rozsahu požadovaném zákonem (zákon 2),
- ✓ zveřejňovat výroční zprávy a účetní závěrky uložením do sbírky listin obchodního rejstříku (zákon 3).

Doporučení rady města (4) pak podává PO návod, jakým způsobem přistupovat k plnění povinností v zákonech (1), (2) i (3), doporučuje plnit některá opatření nad rámec zákona 2 a souběžně implicitně pověřuje odbor školství a sociálních věcí k provádění každoroční kontroly. Tato doporučení se souběžně promítají do cílů ZOO Liberec.

4 Dozorčí rada ZOO Liberec a její role

Role dozorčích rad PO kombinuje prvky posílení kontroly PO zřizovatelem a vyhodnocování hospodářských, návštěvnických i odborných výsledků, nastavení efektivní komunikace mezi PO a zřizovatelem (průřezové obsazení dozorčích rad zástupci všech subjektů v zastupitelstvu města) především v oblasti potřeb a rozvoje PO i sdílené správy s Libereckým krajem, který některé PO podporuje prostřednictvím dotací či neinvestičních příspěvků. Dozorčí rady byly zřízeny usnesením rady města č. 749/2015 ze dne 15/9/2015 jako její poradní a iniciační orgány, fakticky zasedají od rozpočtového roku 2016. Dozorčí rady se řídí statutem ve znění z 19/1/2016 (příloha), úkoly dozorčí rady podrobně specifikuje článek III/4.

Dozorčí rada ZOO Liberec pracuje od 18/11/2015 ve složení: Vít Kyzlink (předseda), Mgr. Jiří Šolc, Marek Pieter, Pavel Felgr, Bc. Jaroslav Havelka.

5 Soulad financování BZL s veřejnou podporou

Statutární město Liberec uvádí financování svých PO do souladu s pravidly EU pro poskytování veřejné podpory od roku 2015 prostřednictvím pověření k poskytování služeb obecného hospodářského zájmu (dále SOHZ), obsahující mj. i kalkulací vyrovnávací platby a mechanismy jejího vyúčtování. V prvním roce zastupitelstvo města schválilo pověření s jednorroční platností, v roce 2016 pak bylo vydáno s platností na dva roky (do 31/12/2017) s povinností vyúčtovat každoročně (nejpozději k 30/4) celkové náklady na poskytování hlavní činnosti, výnosů z vlastní činnosti a obdržných finančních prostředků z veřejných rozpočtů.

V letech 2016 – 2017 pověřil zřizovatel ZOO Liberec (dále Podnik) následujícími službami:

Provozování zoologické zahrady v souladu se zákonem č. 162/2003 Sb., o zoologických zahradách, ve znění pozdějších předpisů; Podnik za tím účelem zejména

- a) soustřeďuje v expozicích a chovatelských zařízeních vybrané druhy zvířat, zejména těch, kterým hrozí vyhubení,
- b) obohacuje jednotlivým druhům vyhrazené výběhy pro ně specifickými doplňky a udržuje vysokou úroveň chovu, ustájení a reprodukce živočichů s kvalitním programem veterinární péče a výživy a jejich předvádění návštěvníkům,
- c) vytváří vyvážené a esteticky účinné prostředí svého areálu jako celku i v jednotlivých expozicích,
- d) zabezpečuje výstavbu, rekonstrukci, modernizaci a běžnou údržbu chovatelských, expozičních a dalších technických, hygienických a jiných zařízení určených provozem zoologické zahrady, péči o areál včetně lesoparku a služby návštěvníkům,
- e) předchází šíření parazitů a původců nálezů z vnějšího prostředí pomocí technických a protinálezových opatření;
- f) vede o své kolekci živočichů průběžné záznamy způsobem přiměřeným sledovanému druhu;
- g) provádí likvidaci odpadů vzniklých z provozu Podniku,
- h) účastní se výzkumu prospěšného pro ochranu druhů nebo případně školení v ochrannářských dovednostech nebo výměny informací ve vztahu k ochraně druhů, chovu ohrožených nebo vzácných druhů živočichů v lidské péči s cílem uchování biologické rozmanitosti mimo jejich přirozená stanoviště nebo v jejich přirozeném prostředí, nebo se účastní odborně zajištěného znovu vysazování druhů volně žijících živočichů do původních areálů výskytu /reintrodukce/,
- i) spolupracuje s národními a mezinárodními institucemi působícími v oblasti péče o životní prostředí a ochrany přírody; v případě potřeby spolupracuje i s dalšími zařízeními, které pro svůj provoz potřebuje,
- j) prodává, kupuje, směňuje, dává a přijímá do deponace zvířata k uskutečnění svých chovatelských a expozičních programů a plánů s jinými subjekty v tuzemsku i zahraničí; přijímá dary zvířat; dále je oprávněna darovat zvířata v souladu se zákonem č.162/2003 Sb. o podmínkách provozování zoologických zahrad v platném znění; tyto úkony provádí buď přímo, nebo za účasti zprostředkovatelských organizací; obdobně získává a vydává rostliny, chovatelská zařízení a prostředky, léky, pomůcky, stroje a další předměty a materiály k zajištění svého provozu; prodává a vyměňuje rostliny včetně pomůcek k jejich pěstování, prodává, vyměňuje a kupuje krmiva a může provádět vlastní výrobu krmiv a vlastní zemědělskou výrobu.

Provozování městského střediska ekologické výchovy; Podnik za tím účelem zejména

- a) poskytuje služby v oblasti environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty,

- b) podporuje výchovu veřejnosti k ochraně přírody, zejména poskytováním informací o vystavených druzích, jejich přírodních stanovištích a úloze v ekosystémech;
- c) spolupracuje s národními a mezinárodními organizacemi působícími v oblasti ekologické výchovy nebo organizuje součinnost při ekologické výchově obyvatelstva;
- d) zajišťuje metodickou a informační podporu při začleňování environmentální výchovy do školních vzdělávacích programů, provádí koordinaci sítě škol v Libereckém kraji se zájmem o ekologickou výchovu,
- e) v případě potřeby spolupracuje i s dalšími zařízeními, které pro svůj provoz potřebuje;
- f) organizuje v oboru své činnosti odborná setkání, semináře, symposia, přednášky, výměnné burzy, výstavy, exkurze, tvořivé dílny a podobné akce, zajišťuje výrobu informačních, výchovných a vzdělávacích materiálů.

Provozování Centra pro zvířata v nouzi, zahrnující útulek pro nalezená a opuštěná zvířata, stanici pro handicapované živočichy fauny ČR a ekologickou vzdělávací stanici; Podnik za tím účelem zejména

- a) provádí veterinární asanační činnosti dle § 39 zákona č. 166/1999 Sb., veterinární zákon, ve znění pozdějších předpisů, na území statutárního města Liberec,
- b) zajišťuje pro SML výkon činností orgánu příslušného k přijetí nalezených zvířat dle §1058 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- c) provádí opatření k regulaci populace toulavých a opuštěných zvířat dle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů,
- d) řídí, koordinuje a zajišťuje pro SML činnosti v rámci výkonu samostatné působnosti obce v rozsahu veřejného pořádku a ochrany zdraví v souladu se zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů; v případě volné kapacity Centra zajišťuje a vykonává tuto činnost též pro jiné obce a města,
- e) plní úkoly záchrané stanice a zajišťuje přechodné ustájení a péči o volně žijící handicapované živočichy,
- f) provozuje pro SML útulek.

Provozování kulturního a kulturně-společenského centra; Podnik pořádá kulturní produkce, zábavy, výstavy, veletrhy, přehlídky a jiné obdobné akce pro veřejnost.

Provozování vydavatelské a nakladatelské činnosti v oblasti své působnosti.

Vyrovňovací platba je konstruována jako souhrn prostředků získaných z veřejných rozpočtů (město, kraj, ministerstvo životního prostředí aj.), které ZOO Liberec potřebuje k financování výše uvedeného závazku služeb, a pro rozpočtový rok 2016 byla stanovena ve výši Kč 45.585.000,- (pravidla pro stanovení vyrovnávací platby – viz příloha).

V dalších letech se chce zřizovatel společně se ZOO Liberec zaměřit na hlubší propracování a precizaci výpočtových vzorců a různých typů nákladů v nich uvedených, jakož i kontrolou vyúčtování a efektivní vynakládání veřejných prostředků. Možností je také usilovat o tzv. blokovou výjimku.

6 Souhrn cílů ZOO Liberec a termíny plnění 2017 – 2026

1. stabilizovat financování ZOO Liberec na minimální úrovni cca 38 miliónů Kč na provoz + 10 miliónů Kč na investice (**průběžně, Ú: zoo, zřizovatel**)
2. usilovat o dohodu s Libereckým krajem o systémovém spolufinancování ZOO Liberec (**2018, Ú: zřizovatel**)
3. zachovat ve stávající výši úroveň vlastních příjmů a mimorozpočtových zdrojů (**průběžně**)
4. usilovat při jednání se zřizovatelem o ponechání alespoň 50 % odpisů z nemovitostí na minimální reprodukci majetku (**2017**) s možným zvyšováním podílu v dalších letech
5. zavést a udržet systematickou údržbu a modernizaci areálu ZOO Liberec (**průběžně**)
6. stabilizovat návštěvnost areálu zoo v rozpětí 350 – 400 tisíc návštěvníků/ rok, v rámci celé ZOO Liberec pak v rozpětí 450 – 500 tisíc návštěvníků/ rok (**průběžně**)
7. vybudovat parkovací zázemí pro ZOO Liberec s dostatečnou kapacitou (**2019, Ú: zoo, zřizovatel**)
8. iniciovat změnu právní subjektivity ZOO Liberec v závislosti na schválení zákona o veřejných kulturních institucích
9. aktualizovat generel rozvoje areálu ZOO Liberec a prosadit jeho postupnou realizaci, zejména pak rekonstrukci pavilonu slonů a přilehlého výběhu (**2019**); rekonstrukci a modernizaci dalších dosluhujících pavilonů a expozic; infrastruktura pro návštěvníky; gastronomický a sociální servis (**průběžně**)
10. opravit havarijní stav povrchových komunikací v ZOO Liberec (**2019**)
11. opravit rozpadající se konstrukce a bariéry v části expozic (**2019**)
12. vyřešit aktuální situaci areálu Centra Archa, tj. konflikt mezi posláním městského areálu a rozvojovými projekty města a soukromých investorů (**2017**)

13. připravit reprezentativní publikaci o ZOO Liberec k 100. výročí založení **(2019)**
14. usilovat o postupné zvyšování mezd pracovníků ZOO Liberec alespoň na úroveň průměru Libereckého kraje **(průběžně)**
15. pravidelně kontrolovat, zda ZOO Liberec naplňuje požadavky zákona 106/1999 Sb. a souvisejících prováděcích předpisů o povinně zveřejňovaných informacích **(každoročně, Ú: zoo, zřizovatel)**
16. zveřejňovat výroční zprávy a účetní závěrky vložení do sbírky listin obchodního rejstříku **(každoročně)**
17. zveřejňovat v registru smluv MV ČR plné znění uzavíraných smluv, včetně dodatků i v případě, že výše hodnoty jejího předmětu je 50000 Kč bez daně z přidané hodnoty nebo nižší při akceptaci výjimek stanovených v § 3, odst. 2 zákona 340/2015 Sb. **(kontinuálně)**
18. vkládat do textu smluv tzv. doložku transparentnosti: „*Smluvní strany prohlašují, že souhlasí s případným zveřejněním obsahu této smlouvy v souladu s ustanovením zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.*“ **(kontinuálně)**
19. dále precizovat ekonomickou část pověření k poskytování služeb SOHZ **(2017, Ú: zoo, zřizovatel)**
20. prověřit možnosti zpracování tzv. blokové výjimky **(2017, Ú: zřizovatel)**

7 Přílohy

Směrnice Rady EU 1999/22/ES

Zákon 162/2003 Sb., tzv. zákon o zoologických zahradách

Zřizovací listina ZOO Liberec

Strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii – WAZA 2005

Firemní filosofie ZOO Liberec – Komplexní ochrana přírody libereckou zoo

Generel rozvoje ZOO Liberec

Pravidla pro stanovení vyrovnávací platby

31999L0022

9.4.1999

ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

L 94/24

**SMĚRNICE RADY 1999/22/ES
ze dne 29. března 1999
o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách**

RADA EVROPSKÉ UNIE,

s ohledem na Smlouvu o založení Evropského společenství, a zejména na čl. 130s odst. 1 této smlouvy,

s ohledem na návrh Komise,

s ohledem na stanovisko Hospodářského a sociálního výboru ⁽¹⁾,

v souladu s postupem podle článku 189c Smlouvy ⁽²⁾,

vzhledem k tomu, že nařízení Rady (EHS) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi ⁽³⁾ vyžaduje důkaz o dostupnosti přiměřených zařízení pro živé jedince mnoha druhů, v nichž je lze umístit a pečovat o ně ještě před povolením dovozu do Společenství; že uvedené nařízení zakazuje ke komerčním účelům veřejně předvádět jedince druhů uvedených v seznamu v příloze A uvedeného nařízení, pokud nebyla udělena zvláštní výjimka pro účely výuky, výzkumu nebo rozmnožování;

vzhledem k tomu, že směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků ⁽⁴⁾ a směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ⁽⁵⁾ zakazují odchyt a chov celé řady druhů a obchod s nimi a připouštějí výjimky pouze na základě zvláštních důvodů, jako je výzkum a výuka, obnova stavů, opětovná vysazování a rozmnožování;

vzhledem k tomu, že řádné provádění stávajících i budoucích právních předpisů Společenství o ochraně volně žijících živočišných druhů a potřeba, aby zoologické zahrady odpovídajícím způsobem plnily důležitou úlohu při ochraně druhů, vzdělávání veřejnosti a/nebo vědeckém výzkumu, vytváří nutnost zajistit společný základ pro právní předpisy členských států týkající se udělování licencí zoologickým zahradám a dohledu nad nimi,

⁽¹⁾ Úř. věst. C 204, 15.7.1996, s. 63.

⁽²⁾ Stanovisko Evropského parlamentu ze dne 29. ledna 1998 (Úř. věst. C 56, 23.2.1998, s. 34), společný postoj Rady ze dne 20. července 1998 (Úř. věst. C 364, 25.11.1998, s. 9) a rozhodnutí Evropského parlamentu ze dne 10. února 1999 (dosud nezveřejněné v Úředním věstníku).

⁽³⁾ Úř. věst. L 61, 3.3.1997, s. 1. Nařízení naposledy pozměněné nařízením Komise (ES) č. 2307/97 (Úř. věst. L 325, 27.11.1997, s. 1).

⁽⁴⁾ Úř. věst. L 103, 25.4.1979, s. 1. Směrnice naposledy pozměněná směrnicí 97/49/ES (Úř. věst. L 223, 13.8.1997, s. 9).

⁽⁵⁾ Úř. věst. L 206, 22.7.1992, s. 7. Směrnice naposledy pozměněná směrnicí Komise 97/62/ES (Úř. věst. L 305, 8.11.1997, s. 42).

chovu živočišných druhů v zoologických zahradách, výcviku personálu a vzdělávání návštěvnické veřejnosti;

vzhledem k tomu, že na úrovni Společenství je zapotřebí přijmout opatření, aby zoologické zahrady v celém Společenství přispěly k uchování biologické rozmanitosti v souladu se závazkem Společenství přijmout opatření na ochranu *ex situ* podle článku 19 Úmluvy o biologické rozmanitosti;

vzhledem k tomu, že řada organizací, jako Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií, vypracovala směrnice pro ošetřování a ustájení živočichů v zoologických zahradách, které by mohly v případě potřeby přispět k vypracování a přijetí vnitrostátních norem,

PŘIJALA TUTO SMĚRNICI:

Článek 1

Cíl

Cílem této směrnice je ochrana volně žijících živočichů a zachování biologické rozmanitosti tím, že směrnice zajistí, aby členské státy přijaly opatření pro udělování licencí zoologickým zahradám a pro dohled nad nimi v rámci Společenství a posílily tak úlohu zoologických zahrad v zachování biologické rozmanitosti.

Článek 2

Definice

Pro účely této směrnice se „zoologickou zahradou“ rozumí trvalé zařízení, kde mohou být živočišné volně žijících druhů vystaveni veřejnosti sedm nebo více dní v roce, s výjimkou cirkusů, obchodů s oblíbenými zvířaty a zařízení, která členské státy vyjmou z působnosti této směrnice, pokud nevystavují větší počet živočichů nebo druhů a výjimka neohrozí cíle této směrnice.

Článek 3

Požadavky na zoologické zahrady

Členské státy přijmou opatření podle článků 4, 5, 6 a 7, aby zajistily, že všechny zoologické zahrady provedou následující ochranná opatření:

- zúčastní se výzkumů, z nichž vyplyne prospěch pro ochranu jednotlivých druhů, a/nebo výcviku v příslušných ochrannářských dovednostech a/nebo výměny informací týkajících se ochrany druhů a/nebo případně chovu v zajetí, obnovování stavů a opětovného vysazování živočišných druhů do volné přírody,
- budou podporovat výchovu veřejnosti k povědomí o ochraně biologické rozmanitosti, zejména prostřednictvím informací o předváděných druzích a o jejich přirozených stanovištích,
- budou chovat živočichy v podmínkách zaměřených na uspokojení biologických a ochrannářských požadavků pro jednotlivé druhy, mimo jiné také specifickým obohacováním vybavení jejich výběhů; budou udržovat vysoký standard chovu a ustájení živočichů s rozpracovaným programem veterinární péče a výživy,
- budou bránit živočichům v útěku, aby se předešlo ekologickému ohrožení původních druhů, a budou bránit pronikání škodlivých organismů z vnějšího prostředí,
- povedou aktualizované záznamy o kolekci zoologické zahrady v rozsahu odpovídajícím jednotlivým druhům.

Článek 4

Udělování licencí a dohled

1. Členské státy přijmou opatření pro udělování licencí stávajícím a novým zoologickým zahradám a pro dohled nad nimi, aby bylo zajištěno splnění požadavků článku 3.
2. Každá zoologická zahrada musí mít licenci do čtyř let po vstupu této směrnice v platnost nebo u nových zoologických zahrad před jejich zpřístupněním veřejnosti.
3. Každá licence musí obsahovat podmínky k zajištění požadavků článku 3. Plnění podmínek bude sledováno mezi jiným pomocí pravidelných kontrol a k zajištění plnění budou podnikány příslušné kroky.
4. Před udělením, zamítnutím, prodloužením platnosti nebo podstatnou změnou provedou příslušné orgány členských států kontrolu, aby bylo zjištěno, zda jsou stávající nebo navrhované podmínky licence plněny.
5. Pokud licence zoologické zahradě není v souladu s touto směrnicí nebo nejsou plněny podmínky licence, zoologická zahrada nebo její část:

- a) bude příslušnými orgány uzavřena pro veřejnost a/nebo
- b) splní odpovídající požadavky nařízené příslušným orgánem, aby byly podmínky licence dodrženy.

Pokud by tyto požadavky nebyly splněny ve vhodném termínu stanoveném příslušným orgánem, ne delším než dva roky, příslušný orgán licenci odejme nebo změní a zoologickou zahradu nebo její část uzavře.

Článek 5

Podmínky licence stanovené článkem 4 nebudou uplatněny, pokud členský stát může Komisi uspokojivě prokázat, že cíle této směrnice stanovené článkem 1 a požadavky použitelné pro zoologické zahrady stanovené v článku 3 jsou plněny a průběžně sledovány prostřednictvím nějakého systému nebo regulace a registrace. Takový systém by měl mezi jiným obsahovat též ustanovení týkající se dohledu a uzavírání zoologických zahrad odpovídajícím ustanovením v čl. 4 odst. 4 a 5.

Článek 6

Uzavření zoologických zahrad

V případě uzavření zoologické zahrady nebo její části zajistí příslušný orgán, aby se s příslušnými živočichy zacházelo a aby byli odstraňováni podle podmínek, které členský stát považuje za vhodné a v souladu s účelem a ustanoveními této směrnice.

Článek 7

Příslušné orgány

Členské státy stanoví pro účely této směrnice příslušné orgány.

Článek 8

Sankce

Členské státy stanoví sankce použitelné při porušení vnitrostátních ustanovení přijatých podle této směrnice. Sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.

Článek 9

Provedení

1. Členské státy uvedou v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí nejpozději do 9. dubna 2002. Neprodleně o tom uvědomí Komisi.

Tato opatření přijatá členskými státy musí obsahovat odkaz na tuto směrnici nebo musí být takový odkaz učiněn při jejich úředním vyhlášení. Způsob odkazu si stanoví členské státy.

2. Členské státy sdělí Komisi znění hlavních ustanovení vnitrostátních právních předpisů, které přijmou v oblasti působnosti této směrnice.

Článek 10

Vstup v platnost

Tato směrnice vstupuje v platnost dnem vyhlášení v *Úředním věstníku Evropských společenství*.

Článek 11

Tato směrnice je určena členskými státy.

V Bruselu dne 29. března 1999.

Za Radu

předseda

F. MÜNTEFERING

162/2003 Sb.

ZÁKON

ze dne 18. dubna 2003

o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů

(zákon o zoologických zahradách)

Změna: [141/2008 Sb.](#)

Změna: [124/2008 Sb.](#)

Změna: [227/2009 Sb.](#)

Změna: [281/2009 Sb.](#)

Změna: [420/2011 Sb.](#)

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

PODMÍNKY PROVOZOVÁNÍ ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD

§ 1

Předmět úpravy

Tento zákon upravuje podmínky pro vydání licence k provozování zoologických zahrad (dále jen "licence"), postup při vydávání licence, kontrolu nad dodržováním povinností plynoucích z tohoto zákona, základní podmínky pro poskytování dotací ze státního rozpočtu a jiných veřejných zdrojů provozovatelům zoologických zahrad a sankce za porušení povinností stanovených tímto zákonem.

§ 2

Základní pojmy

(1) Pro účely tohoto zákona se rozumí

- a) zoologickou zahradou trvalé zařízení, v němž jsou chováni a po dobu nejméně 7 dnů v kalendářním roce vystavováni pro veřejnost volně žijící živočichové, popřípadě též zvířata domácí,
- b) posláním zoologických zahrad je v souladu s právem Evropských společenství¹⁾ přispět k zachování biologické rozmanitosti volně žijících živočichů jejich chovem v lidské péči, se zvláštním zřetelem na záchranu ohrožených druhů, jakož i výchova veřejnosti k ochraně přírody,
- c) zvířetem domácím živočich, který patří k biologickému druhu, jenž vznikl činností člověka domestikací a žije převážně v přímé závislosti na péči člověka, případně druhotně zdivočelý živočich původně domestikovaného druhu nebo poddruhu,
- d) volně žijícím živočichem jedinec takového živočišného druhu, jehož populace se udržuje anebo udržovala, v případě druhů v přírodě nezvěstných nebo vyhynulých, v přírodě samovolně; může jít i o jedince chovaného v lidské péči anebo závislého na péči člověka,
- e) druhem systematický druh a poddruh nebo geograficky oddělená populace,
- f) akváriem zařízení, v němž se chovají ryby a další vodní živočichové, s výjimkou savců a ptáků,
- g) teráriem zařízení, v němž se chovají plazi, obojživelníci a další živočichové, s výjimkou savců a ptáků a vodních živočichů,
- h) provozovatelem právnická nebo fyzická osoba, která zoologickou zahradu provozuje podle tohoto zákona.

(2) Pro účely tohoto zákona se za zoologickou zahradu nepovažují

- a) cirkusy a podobná zařízení zaměřená na předvádění drezúry zvířat,
- b) obchody se zvířaty provozované podle zvláštních právních předpisů,²⁾
- c) akvária, terária, expozice a jiná výstavní zařízení, která chovají méně než 20 druhů volně žijících savců a ptáků, jsou-li součástí zařízení, jehož hlavní činností není vystavování volně žijících živočichů pro veřejnost,
- d) zařízení pro chov a držení živočichů, která slouží ke zvláštním účelům, zejména záchranné stanice, záchranná centra,

zařízení pro chov zvířete a farmové chovy,3)

e) zařízení pro chov a držení volně žijících živočichů, které chová méně než 20 druhů volně žijících savců a ptáků, přičemž tyto živočichy vystavuje veřejnosti bezplatně, a to především za účelem výchovy nebo poučení veřejnosti tím, že poskytuje informace o vystavených druzích, jejich přírodních stanovištích a úloze v ekosystémech.

§ 3

Podmínky provozování zoologických zahrad

(1) Zoologická zahrada může být provozována pouze na základě licence, kterou vydává Ministerstvo životního prostředí (dále jen "ministerstvo").

(2) Názvy "zoologická zahrada" nebo "zoo" může používat pouze provozovatel, který je držitelem platné licence.

(3) Provozovatel je povinen kopii licence viditelně umístit ve vchodech do zoologické zahrady určených pro veřejnost.

Žádost o licenci

§ 4

(1) Žádost o licenci (dále jen "žádost") podává ministerstvu právnická nebo fyzická osoba, která hodlá provozovat zoologickou zahradu (dále jen "žadatel").

(2) Žádost musí obsahovat

a) obchodní firmu nebo název, identifikační číslo osoby, bylo-li přiděleno, sídlo a právní formu, dále jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu osob, které jsou členy statutárního orgánu žadatele, je-li žadatelem právnická osoba,

b) jméno, příjmení, popřípadě dodatek,⁴⁾ datum narození, identifikační číslo osoby, bylo-li přiděleno, a místo trvalého pobytu, je-li žadatelem fyzická osoba,

c) označení osoby vlastníka a osoby zřizovatele zoologické zahrady, nejsou-li totožné s osobou žadatele, způsobem uvedeným v písmenech a) a b),

d) seznam druhů živočichů a předpokládaný počet živočichů řazený podle řádů zoologické systematiky, kteří jsou nebo budou chováni,

e) přehled o účasti ve výzkumu prospěšném pro ochranu druhů,

f) přehled o zapojení do školení v ochrannářských dovednostech,

g) informace o účasti na výměně informací týkajících se ochrany druhů,

h) informace o účasti na odborně zajištěném znovuvysazování druhů volně žijících živočichů do původních areálů výskytu (reintrodukce),

i) informace o účasti na výchově veřejnosti k ochraně přírody, například poskytováním informací o vystavených druzích, jejich přírodních stanovištích a úloze v ekosystémech,

j) informace o způsobu vedení průběžných záznamů o kolekci volně žijících živočichů.

(3) Ministerstvo si za účelem doložení bezúhonnosti vyžádá podle zvláštního právního předpisu^{3a)} výpis z evidence Rejstříku trestů. Žádost o vydání výpisu z evidence Rejstříku trestů a výpis z evidence Rejstříku trestů se předávají v elektronické podobě, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup. Fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, dokládá bezúhonnost výpisem z evidence obdobné Rejstříku trestů vydaným státem, jehož je fyzická osoba občanem, jakož i doklady vydanými státy, ve kterých se déle než 3 měsíce nepřetržitě zdržovala v posledních 3 letech. Právnická osoba, která má sídlo mimo území České republiky, dokládá bezúhonnost výpisem z evidence obdobné Rejstříku trestů vydaným státem, v němž má sídlo, pokud tento stát takovéto doklady vydává, jakož i doklady vydanými státy, ve kterých podnikala déle než 3 měsíce v posledních 3 letech, pokud tyto státy takovéto doklady vydávají. Výpisy dokladující bezúhonnost nesmí být starší 3 měsíců. Nevydává-li stát výpisy nebo doklady podle věty třetí a čtvrté, předloží ministerstvu fyzická nebo právnická osoba čestné prohlášení o své bezúhonnosti.

(4) V případě, že náležitosti podle [odstavce 2 písm. e\) až j\)](#) žadatel nemůže doložit, uvede způsob, kterým bude v těchto ustanoveních stanovené požadavky naplňovat.

(5) Není-li žádost úplná, vyzve ministerstvo žadatele, aby žádost doplnil do 30 dnů ode dne doručení výzvy.

(6) Nedoplní-li žadatel žádost podle [odstavce 5](#) ve stanovené lhůtě, ministerstvo řízení zastaví.

(7) Účastníkem řízení je též obec a kraj, na jejichž území má být zoologická zahrada provozována.

§ 5

(1) Ministerstvo si v řízení o vydání licence vyžádá písemné vyjádření (dále jen "vyjádření") ke každé žádosti od České inspekce životního prostředí⁶⁾ (dále jen "inspekce"), místně příslušné veterinární správy⁷⁾ a Ústřední komise pro ochranu

zvířat.⁸⁾ Lhůta pro doručení vyjádření, které musí obsahovat i odůvodnění, je 30 dnů ode dne doručení vyjádření. Neobdrží-li ministerstvo vyjádření v této lhůtě, má se za to, že dožádaný orgán nemá k žádosti výhrad. Na vydání vyjádření se nevztahuje správní řád.⁹⁾

(2) Ministerstvo po obdržení vyjádření podle [odstavce 1](#) provede v rámci řízení o vydání licence za účasti Komise pro zoologické zahrady (dále jen "Komise") ([§ 11](#)) šetření na místě, kde má být provozována zoologická zahrada, při němž ověří údaje uvedené v žádosti ([§ 4 odst. 2](#)) a posoudí skutečnosti rozhodné pro udělení licence ([§ 6 odst. 2](#)).

(3) Ministerstvo oznámí žadateli termín provedení místního šetření a složení Komise nejméně 30 dnů předem.

(4) Komise v rámci místního šetření posuzuje

a) pravdivost údajů uvedených v žádosti,

b) skutečnosti rozhodné pro udělení licence ([§ 6 odst. 2](#)), zejména

1. ustájení živočichů z pohledu zdraví a vhodných životních podmínek živočichů včetně krmení, napájení a možnosti pravidelného úklidu a dodržování chovatelských standardů,
2. zajištění pravidelné veterinární péče, případně kontroly zařízení ke karanténování a pitvám živočichů,
3. opatření k zabránění únikům živočichů,
4. zajištění a kvalitu výchovy a vzdělávání návštěvníků,
5. zapojení žadatele do národních a mezinárodních aktivit, a
6. kvalitu a počet odborného personálu vzhledem k počtu chovaných živočichů.

(5) Komise zpracuje po dokončení místního šetření zprávu o výsledku šetření v rozsahu podle [odstavce 4](#). Obsahem zprávy je také vyjádření, zda Komise vydání licence doporučuje nebo nedoporučuje, a odůvodnění tohoto vyjádření. Komise zprávu předá ministerstvu i žadateli do 15 dnů ode dne konání místního šetření. Lhůta pro vydání licence ([§ 6 odst. 1](#)) po tuto dobu neběží.

§ 6

(1) Ministerstvo rozhodne o žádosti ve lhůtě 90 dnů ode dne jejího doručení; při rozhodování přihlíží k vyjádřením podle [§ 5 odst. 1](#).

(2) Ministerstvo vydá licenci pouze žadateli, který

a) splňuje tyto podmínky:

1. chová živočichy v podmínkách, které směřují k zajištění biologických a ochranných požadavků jednotlivých druhů a požadavků na zajištění zdraví a pohody živočichů zejména tím, že obohatí jednotlivým druhům vyhrazené výběhy pro ně specifickými doplňky a udržuje vysokou úroveň chovu a ustájení živočichů s kvalitním programem veterinární péče a výživy,
2. předchází únikům chovaných živočichů, zejména s ohledem na možné ekologické ohrožení původních druhů a předchází šíření parazitů a původců nákaz z vnějšího prostředí pomocí vhodných technických a protinákazových opatření,
3. vede o své kolekci živočichů průběžné záznamy způsobem přiměřeným sledovanému druhu,
4. účastní se výzkumu prospěšného pro ochranu druhů nebo školení v ochranných dovednostech nebo výměny informací ve vztahu k ochraně druhů, chovu ohrožených nebo vzácných druhů živočichů v lidské péči s cílem uchování biologické rozmanitosti mimo jejich přirozená stanoviště (ex situ) nebo v jejich přirozeném prostředí (in situ), nebo se účastní odborně zajištěného znovuvysazování druhů volně žijících živočichů do původních areálů výskytu (reintrodukce),
5. provádí výchovu veřejnosti k ochraně přírody, zejména poskytováním informací o vystavených druzích, jejich přírodních stanovištích a úloze v ekosystémech,
6. zajišťuje výkon činností související s péčí o chované živočichy fyzickými osobami odborně způsobilými, a to v počtu odpovídajícím kolekci chovaných živočichů. Za odborně způsobilou se považuje fyzická osoba s vysokoškolským vzděláním v oboru veterinární lékař, biolog-zoolog, zemědělský inženýr-zootechnik, nebo fyzická osoba s jiným vysokoškolským vzděláním, avšak s praxí nejméně 2 roky v oblasti chovu živočichů chovaných v zoologických zahradách, a

b) je bezúhonný; podmínku bezúhonnosti nespĺňuje ten, kdo byl v době 3 let před podáním žádosti pravomocně odsouzen za trestný čin, jehož skutková podstata souvisí s činností vykonávanou v zoologické zahradě, pokud se na něj nehledí, jako by odsouzen nebyl, nebo ten, kdo byl v uvedené době uznán vinen z přestupku či jiného správního deliktu podle právních předpisů o ochraně přírody a životního prostředí, veterinárních předpisů nebo předpisů na ochranu zvířat proti týrání.¹⁰⁾ Je-li žadatelem právnická osoba, vztahuje se podmínka bezúhonnosti žadatele i na všechny členy statutárního orgánu žadatele.

(3) Pokud žadatel není schopen ke dni podání žádosti splnit některou z podmínek podle [odstavce 2 písm. a\)](#) bodů 4 a 5, ale doloží-li, že je schopen tyto podmínky splnit nejpozději do 2 let ode dne podání žádosti, a nesplněním těchto podmínek není ohroženo plnění poslání zoologických zahrad, může mu být vydána licence, avšak nejdéle na dobu 2 let.

§ 7

Licence

(1) Rozhodnutí o vydání licence obsahuje

a) jméno a příjmení a místo trvalého pobytu, nebo obchodní firmu nebo název a sídlo provozovatele a údaje o osobě vlastníka a o osobě zřizovatele zoologické zahrady, nejsou-li totožné s osobou provozovatele ([§ 4 odst. 2 písm. c\)](#)),

c) identifikační číslo osoby provozovatele poskytnuté správcem základního registru osob^{10a)},

c) dobu platnosti licence.

(2) Licence se vydává na dobu neurčitou, nejedná-li se o případ uvedený v [§ 6 odst. 3](#).

(3) Provozovatel je povinen ministerstvu oznámit všechny změny a doplnění týkající se údajů a dokladů stanovených pro podání žádosti ([§ 4 odst. 2](#)).

(4) Provozovatel je povinen každoročně vypracovat a zaslat ministerstvu a současně veřejnosti zpřístupnit výroční zprávu o činnosti zoologické zahrady, a to vždy nejpozději do konce července následujícího kalendářního roku. Povinné náležitosti výroční zprávy o činnosti zoologické zahrady jsou uvedeny v příloze k tomuto zákonu.

Zrušení a zánik licence

§ 8

(1) Ministerstvo zahájí řízení o zrušení licence, jestliže bylo při kontrole provozovatele zjištěno porušení podmínek stanovených tímto zákonem ([§ 6](#)).

(2) Ministerstvo může předběžným opatřením uzavřít provoz nebo chov živočichů, dotýkají-li se důsledky porušení podmínek stanovených tímto zákonem ([§ 6](#)) výlučně tohoto provozu či chovu.

(3) V odůvodněných případech může ministerstvo přerušit řízení o zrušení licence a stanovit rozhodnutím provozovateli lhůtu k odstranění nedostatků, kvůli nimž řízení bylo zahájeno. Lhůta nesmí být delší než 12 měsíců.

(4) Odstraní-li provozovatel nedostatky ve stanovené lhůtě, ministerstvo řízení o zrušení licence zastaví.

(5) O zrušení licence ministerstvo neprodleně informuje inspekci, místně příslušnou veterinární správu a Ústřední komisi pro ochranu zvířat a všechny účastníky řízení o vydání licence.

§ 9

Licence zaniká

a) uplynutím doby platnosti podle [§ 6 odst. 3](#),

b) zánikem nebo smrtí provozovatele,

c) ukončením provozování zoologické zahrady; provozovatel je povinen oznámit ministerstvu záměr ukončit provozování zoologické zahrady. Licence v tomto případě zaniká dnem, který provozovatel v oznámení stanoví, popřípadě dnem doručení oznámení ministerstvu.

§ 10

Zrušení nebo zánik licence nezbujuje provozovatele povinnosti zabezpečit řádnou péči chovaným živočichům a nakládání v souladu se zvláštními právními předpisy.¹⁰⁾

§ 11

Ministerstvo

(1) Ministerstvo jako ústřední správní úřad pro oblast provozování zoologických zahrad

a) rozhoduje o vydání, popřípadě zrušení licence podle tohoto zákona,

b) vede evidenci zoologických zahrad,

c) provádí pravidelnou kontrolu zoologických zahrad ([§ 13 odst. 1](#)),

d) poskytuje dotace provozovatelům zoologických zahrad,

e) rozhoduje o odvolání proti rozhodnutím inspekce vydaným podle tohoto zákona,

f) spolupracuje s inspekcí, místně příslušnými veterinárními správami a Ústřední komisí pro ochranu zvířat a informuje je o zrušení licencí vydaných podle tohoto zákona,

g) zřizuje Komisi jako svůj poradní orgán a vydává její jednací řád a statut.

(2) Komise vypracovává zprávu z šetření na místě ([§ 5 odst. 5](#)), stanovisko při poskytování dotací ([§ 14 odst. 2](#)) a účastní se pravidelných kontrol ([§ 13 odst. 1](#)).

(3) Členy Komise jmenuje a odvolává ministr životního prostředí na návrh Státní veterinární správy, inspekce, Ústřední komise pro ochranu zvířat a profesních sdružení provozovatelů zoologických zahrad, která jsou členy Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií nebo Světové asociace zoologických zahrad a akvárií.

(4) Členem Komise může být jmenována pouze fyzická osoba s vysokoškolským vzděláním v oboru veterinární lékař, biolog-zoolog, zemědělský inženýr-zootechik, nebo fyzická osoba s jiným vysokoškolským vzděláním a s praxí v oblasti chovu

živočichů chovaných v zoologických zahradách, vykonávanou v posledních 10 letech.

Kontrola

§ 12

- (1) Inspekce kontroluje, jak jsou právníckými nebo fyzickými osobami dodržována ustanovení tohoto zákona.
- (2) Inspekce poskytuje ministerstvu informace o provedených kontrolách a o uložených pokutách nebo jiných obdobných opatřeních podle tohoto zákona nebo jiných právních předpisů.¹¹⁾
- (3) Veterinární správy poskytují ministerstvu informace o uložených pokutách nebo jiných obdobných opatřeních podle zvláštních právních předpisů.¹²⁾
- (4) Inspekce může rozhodnutím uložit provozovateli odstranění nedostatků způsobených nedodržením povinností stanovených v [§ 3 odst. 3](#).
- (5) Místně příslušné veterinární správy provádějí v případě uzavření zoologické zahrady pro veřejnost kontrolu, zda je s chovanými živočichy zacházeno v souladu se zvláštními právními předpisy.¹²⁾

§ 13

- (1) Pravidelnou kontrolu zoologické zahrady podle [§ 11 odst. 1 písm. c\)](#) provádí ministerstvo ve spolupráci s inspekcí a Komisí u zoologické zahrady nejméně jednou za 2 roky. Předmětem kontroly je zjišťování, zda jsou plněny podmínky stanovené v [§ 6](#).
- (2) Na provádění kontroly podle tohoto zákona se vztahuje zákon o státní kontrole.¹³⁾

§ 14

Podpora provozovatelů

- (1) Provozovateli, který je držitelem platné licence, mohou být ze státního rozpočtu nebo z rozpočtů územních samosprávných celků poskytnuty dotace zejména na
 - a) chov druhů volně žijících živočichů chráněných podle zvláštních právních předpisů,¹¹⁾
 - b) vedení plemenných knih druhů volně žijících živočichů chráněných podle zvláštních právních předpisů¹¹⁾ a zpracování informací o jejich chovu do elektronické podoby a jejich zpřístupnění,
 - c) podporu účasti provozovatele na projektech ochrany přírody v České republice,
 - d) podporu spolupráce provozovatele v rámci mezinárodních programů,
 - e) péči o živočichy chráněné a odebrané podle zvláštních právních předpisů,¹¹⁾
 - f) projekty vědy a výzkumu,
 - g) projekty v oblasti výchovné, vzdělávací a kulturní činnosti,
 - h) zabezpečení dalšího odborného vzdělávání pracovníků zoologické zahrady,
 - i) výstavbu nebo rekonstrukci objektu zoologické zahrady,
 - j) vybavení zoologické zahrady zabezpečovacími a protipožárními systémy.
- (2) Při stanovení prioritních oblastí poskytování dotací ministerstvo přihlíží k stanovisku Komise.
- (3) Pravidla poskytování dotací podle [odstavce 1](#), zejména za jakých podmínek, v jaké výši a v jakých lhůtách jsou dotace poskytovány, stanoví prováděcí právní předpis.

§ 15

Uzavření zoologické zahrady pro veřejnost

- (1) Inspekce vydá rozhodnutí o uzavření zoologické zahrady pro veřejnost v případě, že je provozována bez licence.
- (2) Inspekce zahájí řízení o uzavření zoologické zahrady pro veřejnost podle [odstavce 1](#) do 30 dnů ode dne, kdy se skutečnosti uvedené v [odstavci 1](#) dozvěděla.
- (3) Podá-li osoba provozující zoologickou zahradu bez licence žádost o vydání licence podle [§ 4](#), může inspekce řízení podle [odstavce 2](#) do doby pravomocného rozhodnutí o vydání licence přerušit, nebyla-li uvedené osobě licence zrušena podle tohoto zákona.
- (4) Inspekce vhodným nebo v místě obvyklým způsobem informuje veřejnost o rozhodnutí podle [odstavce 1](#).

Přestupky a jiné správní delikty

§ 16

(1) Kdo

- a) neoprávněně používá název "zoologická zahrada" nebo "zoo", nebo
- b) provozuje zoologickou zahradu bez licence,
- c) neumístí kopii povolení podle [§ 3 odst. 3](#),
- d) nevypracovává, ministerstvu nezasílá nebo nezveřejňuje výroční zprávu o činnosti podle [§ 7 odst. 4](#), dopustí se přestupku nebo jiného správního deliktu. Přestupkem je porušení povinností fyzickou osobou, nejde-li o porušení povinností při výkonu její podnikatelské činnosti. Jiným správním deliktem je porušení povinností fyzickou osobou při její podnikatelské činnosti nebo právnickou osobou.

(2) Za přestupek nebo jiný správní delikt uvedený v [odstavci 1](#)

- a) v písmenech a), c) a d) lze uložit pokutu až do výše 500 000 Kč,
- b) v písmenu b) lze uložit pokutu až do výše 3 000 000 Kč.

(3) Za přestupek nebo jiný správní delikt uvedený v [odstavci 1](#)

- a) v písmenech a), c) a d) lze uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč,
- b) v písmenu b) lze uložit pokutu až do výše 5 000 000 Kč, pokud byl spáchán opětovně v době do 1 roku od právní moci rozhodnutí, jímž byla za tento čin uložena pokuta.

§ 17

(1) Pokutu ukládá inspekce. Pokutu za jiný správní delikt lze uložit do 1 roku ode dne, kdy se inspekce dozvěděla o porušení povinnosti, nejdéle však do 3 let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo.

- (2) Při výměře pokuty se přihlíží k závažnosti protiprávního jednání.
- (3) Pokuta je splatná do 15 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, kterým byla uložena.
- (4) Pokutu vybírá inspekce.
- (5) Pokuta je příjmem Státního fondu životního prostředí.
- (6) Na řízení o přestupcích se vztahuje zvláštní právní předpis.¹⁵⁾

(7) Inspekce vede evidenci osob, které byly pravomocným rozhodnutím uznány odpovědnými z přestupků nebo správních deliktů podle [§ 16](#), a archivuje podle zvláštního právního předpisu¹⁶⁾ spisový materiál týkající se řízení o přestupcích nebo správních deliktech uložených podle [§ 16](#) po dobu nejméně 3 let.

§ 18

Zmocňovací ustanovení

Vláda stanoví nařízením pravidla poskytování dotací podle [§ 14 odst. 3](#).

§ 19

Společná ustanovení

- (1) Na rozhodování podle tohoto zákona se vztahuje správní řád,⁹⁾ nestanoví-li tento zákon jinak.
- (2) Provozovatel s platnou licencí je oprávněn darovat a přijímat darem zvířata v rámci mezinárodní spolupráce.

§ 19a

(1) Ministerstvo vnitra nebo Policie České republiky poskytuje ministerstvu a Inspekci

- a) referenční údaje ze základního registru obyvatel,
- b) údaje z agendového informačního systému evidence obyvatel,
- c) údaje z agendového informačního systému cizinců.

(2) Poskytovanými údaji podle [odstavce 1 písm. a\)](#) jsou

- a) jméno, popřípadě jména, příjmení,
- b) datum, místo a okres narození; u subjektu údajů, který se narodil v cizině, datum, místo a stát, kde se narodil,
- c) datum a místo úmrtí; jde-li o úmrtí subjektu údajů mimo území České republiky, datum úmrtí, místo a stát, na jehož území k úmrtí došlo; je-li vydáno rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého, den, který je v rozhodnutí uveden jako den smrti nebo den, který subjekt údajů prohlášený za mrtvého nepřežil, a datum nabytí právní moci tohoto rozhodnutí,
- d) adresa místa pobytu,
- e) státní občanství, popřípadě více státních občanství.

(3) Poskytovanými údaji podle [odstavce 1 písm. b\)](#) jsou

- a) jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné příjmení,
- b) datum, místo a okres narození; u subjektu údajů, který se narodil v cizině, datum, místo a stát, kde se narodil,
- c) rodné číslo,
- d) adresa místa trvalého pobytu,
- e) státní občanství, popřípadě více státních občanství.

(4) Poskytovanými údaji podle [odstavce 1 písm. c\)](#) jsou

- a) jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné příjmení,
- b) datum a místo narození,
- c) státní občanství, popřípadě více státních občanství,
- d) druh a adresa místa pobytu,
- e) počátek pobytu, případně datum ukončení pobytu.

(5) Údaje, které jsou vedeny jako referenční údaje v základním registru obyvatel, se využijí z agendového informačního systému evidence obyvatel nebo agendového informačního systému cizinců, pouze pokud jsou ve tvaru předcházejícím současný stav.

(6) Z poskytovaných údajů lze v konkrétním případě použít vždy jen takové údaje, které jsou nezbytné ke splnění daného úkolu.

§ 20

Přechodná ustanovení

(1) Právnícká osoba nebo fyzická osoba, která v den nabytí účinnosti tohoto zákona provozuje zoologickou zahradu podle dosavadních právních předpisů¹⁷⁾ a požádá si o vydání licence podle tohoto zákona nejpozději do 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se považuje za držitele platné licence vydané podle tohoto zákona, a to do doby nabytí právní moci rozhodnutí v řízení o vydání licence.

(2) Nepožádá-li právnícká osoba nebo fyzická osoba, která provozuje zoologickou zahradu podle dosavadních právních předpisů,¹⁷⁾ ve lhůtě stanovené v [odstavci 1](#) o vydání licence podle tohoto zákona, její oprávnění k provozování zoologických zahrad podle dosavadních právních předpisů¹⁷⁾ uplynutím této lhůty zanikne.

(3) Na zánik oprávnění k provozování zoologických zahrad podle [odstavce 2](#) se vztahuje ustanovení [§ 10](#).

(4) Lhůta podle [§ 6 odst. 1](#), v níž musí ministerstvo rozhodnout o žádosti o vydání licence podané podle [odstavce 1](#), činí 1 rok ode dne doručení žádosti.

ČÁST DRUHÁ

Změna zákona o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

§ 21

V [§ 19 odst. 2 zákona č. 2/1969 Sb.](#), o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění zákona č. [173/1989 Sb.](#), zákona č. [23/1992 Sb.](#), zákona č. [474/1992 Sb.](#), zákona č. [21/1993 Sb.](#), zákona č. [289/1995 Sb.](#) a zákona č. [272/1996 Sb.](#), se ve větě první za slova "pro ochranu přírody a krajiny," vkládají slova "pro oblast provozování zoologických zahrad,".

ČÁST TŘETÍ

Změna zákona o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon)

§ 22

V [§ 1 zákona č. 154/2000 Sb.](#), o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), odstavec 2 zní:

"(2) Tento zákon se nevztahuje na úseku šlechtění a plemenitby vyjmenovaných hospodářských zvířat na výzkumnou a vývojovou činnost a na úseku označování a evidence se nevztahuje na zvířata chovaná v zoologických zahradách."

ČÁST ČTVRTÁ

Změna zákona o daních z příjmů

§ 23

Zákon č. [586/1992 Sb.](#), o daních z příjmů, ve znění zákona č. [35/1993 Sb.](#), zákona č. [96/1993 Sb.](#), zákona č. [157/1993 Sb.](#), zákona č. [196/1993 Sb.](#), zákona č. [323/1993 Sb.](#), zákona č. [42/1994 Sb.](#), zákona č. [85/1994 Sb.](#), zákona č. [114/1994 Sb.](#), zákona č. [259/1994 Sb.](#), zákona č. [32/1995 Sb.](#), zákona č. [87/1995 Sb.](#), zákona č. [118/1995 Sb.](#), zákona č. [149/1995 Sb.](#), zákona č. [248/1995 Sb.](#), zákona č. [316/1996 Sb.](#), zákona č. [18/1997 Sb.](#), zákona č. [151/1997 Sb.](#), zákona č. [209/1997 Sb.](#), zákona č. [210/1997 Sb.](#), zákona č. [227/1997 Sb.](#), zákona č. [111/1998 Sb.](#), zákona č. [149/1998 Sb.](#), zákona č. [168/1998 Sb.](#), zákona č. [333/1998 Sb.](#), zákona č. [63/1999 Sb.](#), zákona č. [129/1999 Sb.](#), zákona č. [144/1999 Sb.](#), zákona č. [170/1999 Sb.](#), zákona č. [225/1999 Sb.](#), nálezu Ústavního soudu uveřejněného pod č. [3/2000 Sb.](#), zákona č. [17/2000 Sb.](#), zákona č. [27/2000 Sb.](#), zákona č. [72/2000 Sb.](#), zákona č. [100/2000 Sb.](#), zákona č. [103/2000 Sb.](#), zákona č. [121/2000 Sb.](#), zákona č. [132/2000 Sb.](#), zákona č. [241/2000 Sb.](#), zákona č. [340/2000 Sb.](#), zákona č. [492/2000 Sb.](#), zákona č. [117/2001 Sb.](#), zákona č. [120/2001 Sb.](#), zákona č. [239/2001 Sb.](#), zákona č. [453/2001 Sb.](#), zákona č. [483/2001 Sb.](#), zákona č. [50/2002 Sb.](#), zákona č. [128/2002 Sb.](#), zákona č. [198/2002 Sb.](#), zákona č. [210/2002 Sb.](#), zákona č. [260/2002 Sb.](#), zákona č. [308/2002 Sb.](#) a zákona č. [575/2002 Sb.](#), se mění takto:

1. V [§ 4 se na konci odstavce 1](#) tečka nahrazuje čárkou a doplňují se písmena zk) a zl), která včetně poznámky pod čarou č. 4i) znějí:

"zk) příjmy plynoucí ve formě darů poskytnutých pro provoz zoologické zahrady, jejíž provozovatel je držitelem platné licence,4i)

zl) příjmy z reklam umožněných prostřednictvím provozování zoologické zahrady, jejíž provozovatel je držitelem platné licence.4i)

4i) Zákon č. [162/2003 Sb.](#), o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)."

2. V [§ 18 odst. 3](#) se za slova "příjmy z reklam" vkládají slova "s výjimkou ustanovení [§ 19 odst. 1 písm. ze\)](#)".

3. V [§ 19](#) se na konci odstavce 1 tečka nahrazuje čárkou a doplňují se písmena ze) a zf), která znějí:

"ze) příjmy plynoucí ve formě darů poskytnutých pro provoz zoologické zahrady, jejíž provozovatel je držitelem platné licence,4i)

zf) příjmy z reklam umožněných prostřednictvím provozování zoologické zahrady, jejíž provozovatel je držitelem platné licence.4i)".

ČÁST PÁTÁ

Změna živnostenského zákona

§ 24

V [§ 3 zákona č. 455/1991 Sb.](#), o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění zákona č. [600/1992 Sb.](#), zákona č. [273/1993 Sb.](#), zákona č. [303/1993 Sb.](#), zákona č. [38/1994 Sb.](#), zákona č. [42/1994 Sb.](#), zákona č. [200/1994 Sb.](#), zákona č. [237/1995 Sb.](#), zákona č. [286/1995 Sb.](#), zákona č. [147/1996 Sb.](#), zákona č. [19/1997 Sb.](#), zákona č. [49/1997 Sb.](#), zákona č. [79/1997 Sb.](#), zákona č. [217/1997 Sb.](#), zákona č. [15/1998 Sb.](#), zákona č. [157/1998 Sb.](#), zákona č. [167/1998 Sb.](#), zákona č. [356/1999 Sb.](#), zákona č. [360/1999 Sb.](#), zákona č. [363/1999 Sb.](#), zákona č. [121/2000 Sb.](#), zákona č. [122/2000 Sb.](#), zákona č. [123/2000 Sb.](#), zákona č. [124/2000 Sb.](#), zákona č. [149/2000 Sb.](#), zákona č. [151/2000 Sb.](#), zákona č. [158/2000 Sb.](#), zákona č. [247/2000 Sb.](#), zákona č. [258/2000 Sb.](#), zákona č. [362/2000 Sb.](#), zákona č. [409/2000 Sb.](#), zákona č. [458/2000 Sb.](#), zákona č. [100/2001 Sb.](#), zákona č. [120/2001 Sb.](#), zákona č. [256/2001 Sb.](#), zákona č. [274/2001 Sb.](#), zákona č. [477/2001 Sb.](#) a zákona č. [281/2002 Sb.](#), se na konci odstavce 3 tečka nahrazuje čárkou a doplňuje se písmeno ag), které včetně poznámky pod čarou č. 23n) zní:

"ag) provozování zoologických zahrad na základě licence vydané Ministerstvem životního prostředí.23n)

23n) Zákon č. [162/2003 Sb.](#), o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)."

ČÁST ŠESTÁ

ÚČINNOST

§ 25

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. července 2003.

Zaorálek v. r.

Špidla v. r.

Příl.

Povinné náležitosti výroční zprávy o činnosti zoologické zahrady

Výroční zpráva o činnosti zoologické zahrady musí obsahovat tyto údaje a informace za období kalendářního roku:

1. Jméno, příjmení a místo trvalého pobytu, nebo obchodní firmu nebo název a sídlo provozovatele, telefon, fax, adresu ve veřejné informační síti (internetová adresa) a adresu elektronické pošty, pokud existují.

2. Údaje o osobě vlastníka a zřizovatele zoologické zahrady podle § 4 odst. 2 písm. a) až c), je-li vlastníkem nebo zřizovatelem jiná osoba než provozovatel.

3. Údaje podle § 4 odst. 2 písm. a) a b) o členech statutárního orgánu provozovatele, je-li jím právnická osoba, popřípadě o vedoucím pracovníku (například ředitel), údaje o zpracovateli výroční zprávy a údaje o osobě odpovědné za styk s veřejností.

4. Základní ekonomické údaje o zoologické zahradě, kterými jsou údaje o příjmech a výdajích, ekonomické soběstačnosti, hodnotě majetku, o poskytnutých dotacích a o počtu návštěvníků.

5. Informace o investicích zaměřených na chov a ustájení živočichů.

6. Základní přehled chovaných živočichů (stav k 1. 1. a 31. 12. kalendářního roku, příchody, odchody, narození v zoo, úhyny) podle taxonomických skupin: savci, ptáci, plazi, obojživelníci, ryby a bezobratlí. Pro savce a ptáky se uvede přehled všech chovaných jedinců podle druhů. Pro ostatní skupiny stačí uvést přehled živočichů zvláště chráněných druhů podle zákona č. [114/1992 Sb.](#), o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a živočichů chráněných [Úmluvou o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin \(CITES\)](#).

7. Informace o činnosti zoologické zahrady se zaměřením na účast ve výzkumu prospěšném pro ochranu druhů, zapojení do školení v ochrannářských dovednostech, účast na výměně informací týkajících se ochrany druhů, účast na odborně zajištěném znovuvysazování druhů volně žijících živočichů do původních areálů výskytu (reintrodukce) a účast na výchově veřejnosti k ochraně přírody.

1) Směrnice Rady č. [99/22/ES](#), o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.

2) Například [obchodní zákoník](#), [živnostenský zákon](#).

3) Například zákon č. [114/1992 Sb.](#), o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [16/1997 Sb.](#), o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. [114/1992 Sb.](#), o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. [320/2002 Sb.](#), zákon č. [449/2001 Sb.](#), o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

3a) Zákon č. [269/1994 Sb.](#), o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů.

4) [§ 9 odst. 1 obchodního zákoníku](#).

6) Zákon č. [282/1991 Sb.](#), o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění zákona č. [309/2002 Sb.](#)

7) [§ 47 zákona č. 166/1999 Sb.](#), o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění zákona č. [309/2002 Sb.](#)

[§ 22 zákona č. 246/1992 Sb.](#), na ochranu zvířat proti týrání.

8) [§ 21 zákona č. 246/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [162/1993 Sb.](#)

9) Zákon č. [71/1967 Sb.](#), o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů.

10) Například zákon č. [114/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [16/1997 Sb.](#), ve znění zákona č. [320/2002 Sb.](#), zákon č. [246/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [166/1999 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů.

10a) Zákon č. [111/2009 Sb.](#), o základních registrech.

11) Zákon č. [114/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. [16/1997 Sb.](#), ve znění zákona č. [320/2002 Sb.](#)

12) Zákon č. [166/1999 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. [246/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů.

13) Zákon č. [552/1991 Sb.](#), o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů.

14) Zákon č. [337/1992 Sb.](#), o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

15) Zákon č. [200/1990 Sb.](#), o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

16) Zákon č. [97/1974 Sb.](#), o archivnictví, ve znění pozdějších předpisů.

17) Zákon č. [455/1991 Sb.](#), o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC
náměstí Dr. E. Beneše 1, 460 59 Liberec I

ZŘIZOVACÍ LISTINA

Zoologické zahrady Liberec, příspěvkové organizace

úplné znění ke dni 1.11.2016

Statutární město Liberec

v y d á v á

úplné znění zřizovací listiny Zoologické zahrady Liberec, příspěvkové organizace,

schválené usnesením Zastupitelstva města Liberec č. 220/09 ze dne 29. října 2009,
ve znění

dodatku č. 1 schváleného usnesením Zastupitelstva města Liberec č. 185/2016 ze dne 1. září
2016, který nabyl účinnosti dne 1. září 2016, a

dodatku č. 2 schváleného usnesením Zastupitelstva města Liberec č. 232/2016 ze dne 27. října
2016, který nabyl účinnosti dne 1. listopadu 2016:

I.

ZŘIZOVATEL

Zřizovatel : Statutární město Liberec

Sídlo : Liberec 1, nám. Dr. Edvarda Beneše 1, PSČ: 460 59, okres Liberec

Kraj : Liberecký

Identifikační číslo : 00262978

II.

NÁZEV A SÍDLO PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE

Název: Zoologická zahrada Liberec, příspěvková organizace

Sídlo : Lidové sady 425/1; Liberec I – Staré Město; PSČ: 460 01 Liberec 1

Identifikační číslo: 00079651

Právní forma: příspěvková organizace

III.

VYMEZENÍ HLAVNÍHO ÚČELU A PŘEDMĚTU ČINNOSTI

1. Hlavní účel činnosti

Zoologická zahrada Liberec, příspěvková organizace (dále jen "příspěvková organizace") má poslání v souladu s právem Evropských společenství přispět k zachování biologické rozmanitosti volně žijících živočichů jejich chovem v lidské péči, se zvláštním zřetelem na záchranu ohrožených druhů, jakož i vychovávat veřejnost k ochraně přírody, v souladu se zákonem o zoologických zahradách č. 162/2003 Sb. Příspěvková organizace soustřeďuje v expozicích a chovatelských zařízeních vybrané druhy zvířat, zejména těch, kterým hrozí vyhubení. Ve spolupráci s národními a mezinárodními institucemi, jejichž členy se může stát, organizuje jejich chov. Touto činností se zapojuje do celosvětového úsilí o zachování ohrožených druhů zvířat. Ve svých zařízeních může poskytovat i péči handicapovaným či státem zabaveným zvířatům. Expozice slouží i k informování veřejnosti o problémech ochrany přírody a životního prostředí a k soustavnému ekologickému výchovnému působení. Příspěvková organizace vytváří ve svém areálu prostředí vhodné pro oddech návštěvníků a obyvatel města a pro využití volného času.

2. Odpovídající předmět činnosti

- a) Příspěvková organizace chová živočichy v podmínkách, které směřují k zajištění biologických a ochranných požadavků jednotlivých druhů a požadavků na zajištění zdraví a pohody živočichů. Za tím účelem zejména:
- obohacuje jednotlivým druhům vyhrazené výběhy pro ně specifickými doplňky a udržuje vysokou úroveň chovu, ustájení a reprodukce živočichů s kvalitním programem veterinární péče a výživy a jejich předvádění návštěvníkům; vytváří vyvážené a esteticky účinné prostředí svého areálu jako celku i v jednotlivých expozicích; zabezpečuje výstavbu, rekonstrukci, modernizaci a běžnou údržbu chovatelských, expozičních a dalších technických, hygienických a jiných zařízení určených provozem zoologické zahrady, péči o areál včetně lesoparku a služby návštěvníkům;
 - předchází šíření parazitů a původců nálezů z vnějšího prostředí pomocí technických a proti nálezových opatření; vede o své kolekci živočichů průběžné záznamy způsobem přiměřeným sledovanému druhu; provádí likvidaci odpadů z provozu příspěvkové organizace;
 - účastní se výzkumu prospěšného pro ochranu druhů nebo případně školení v ochranných dovednostech nebo výměny informací ve vztahu k ochraně druhů, chovu ohrožených nebo vzácných druhů živočichů v lidské péči s cílem uchování biologické rozmanitosti mimo jejich přirozená stanoviště nebo v jejich přirozeném prostředí, nebo se účastní odborně zajištěného znovu vysazování druhů volně žijících živočichů do původních areálů výskytu /reintrodukce/, spolupracuje s národními a mezinárodními institucemi působícími v oblasti péče o životní prostředí a ochrany přírody; v případě potřeby spolupracuje i s dalšími zařízeními, které pro svůj provoz potřebuje;

- prodává, kupuje, směňuje, dává a přijímá do deponace zvířata k uskutečnění svých chovatelských a expozičních programů a plánů s jinými subjekty v tuzemsku i zahraničí; přijímá dary zvířat; dále je oprávněna darovat zvířata v souladu se zákonem č.162/2003 Sb. o podmínkách provozování zoologických zahrad v platném znění; tyto úkony provádí buď přímo nebo za účasti zprostředkovatelských organizací; obdobně získává a vydává rostliny, chovatelská zařízení a prostředky, léky, pomůcky, stroje a další předměty a materiály k zajištění svého provozu; prodává a vyměňuje rostliny včetně pomůcek k jejich pěstování, prodává, vyměňuje a kupuje krmiva a může provádět vlastní výrobu krmiv a vlastní zemědělskou výrobu.

b) Příspěvková organizace podporuje výchovu veřejnosti k ochraně přírody, zejména poskytováním informací o vystavených druzích, jejich přírodních stanovištích a úloze v ekosystémech; spolupracuje s národními a mezinárodními organizacemi působícími v oblasti ekologické výchovy nebo organizuje součinnost při ekologické výchově obyvatelstva; v případě potřeby spolupracuje i s dalšími zařízeními, které pro svůj provoz potřebuje; organizuje v oboru své činnosti odborná setkání, symposia, přednášky, výměnné burzy, výstavy a podobné akce, zajišťuje výrobu informačních, výchovných a vzdělávacích materiálů. Pro tyto úkoly zřídila příspěvková organizace mimo jiné specializované středisko ekologické výchovy.

c) Příspěvková organizace zajišťuje provoz Centra pro zvířata v nouzi, tzn. provoz:

- Útulku pro nalezená a opuštěná zvířata ze zájmových chovů
- Stanice pro handicapované živočichy fauny ČR
- Ekologické vzdělávací stanice

a vykonává svoji činnost v rámci působnosti obce takto:

ca) Podle veterinárního zákona č. 166/1999 Sb., v platném znění, a prováděcích předpisů řídí a koordinuje výkon veřejné správy:

- 1) zajišťuje hrazení nákladů spojených s odchytem a karanténováním odchyceného zvířete, není-li jeho chovatel znám,
- 2) v rámci ochranných a zdlavacích opatření provádí odchyt toulavých psů a koček, popř. jiných, na nebezpečnou nákazu vnímavých zvířat v místě a době nařízení zákazu volného pohybu zvířat,
- 3) provádí odchyt psů a koček a jejich umístění v izolaci Centra v součinnosti s PČR nebo městskou policií, je-li jejich odchyt v zájmu ochrany zdraví lidí a zvířat, popř. v jiném veřejném zájmu,
- 4) při vydávání odchycených zvířat chovateli postupuje podle § 42,
- 5) hradí náklady na neškodné odstranění uhynulého zvířete, není-li jeho majitel znám.

cb) Podle §1058 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, zajišťuje pro statutární město Liberec výkon činností orgánu příslušného k přijetí nalezených zvířat.

cc) Podle zákona č. 246/92 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, v platném znění

1) může k regulaci populace toulavých a opuštěných zvířat provést (§ 13b):

- informační, osvětové a jiné účelově cílené preventivní aktivity
- trvalé označování všech toulavých a opuštěných psů v obci a evidenci jejich chovatelů
- odchyt toulavých a opuštěných zvířat
- kontrolu činnosti k uskutečnění regulace populace omezováním nekontrolovaných zdrojů potravy neplánovaného rozmnožování psů a koček podporou jejich sterilizace.

cd) Koordinuje výkon samostatné působnosti obce v rozsahu ochrany veřejného pořádku a ochrany a rozvoje zdraví:

- 1) zajišťuje odchyt opuštěných a ztracených zvířat a jejich následné umístění, vede o nich evidenci, pečuje o ně podle chovatelských a veterinárních zásad,
- 2) zajišťuje sběr kadáverů na území města a jejich následnou likvidaci,
- 3) v souladu s platnými právními předpisy provádí programy kastrace a tlumení populace zdivočelých zvířat.

ce) V případě volné kapacity Centra dále zajišťuje:

- 1) příjem zvířat na základě objednávky jiných obcí a měst,
- 2) chovatelskou a veterinární péči o tato zvířata a jejich předávání majitelům a osvojitelům,
- 3) vyúčtování nákladů za pobyt a péči o tato zvířata,
- 4) oznamuje obecním úřadům přijetí nalezeného zvířete.

cf) Centrum dále zajišťuje:

- 1) přechodné ustájení a péči o volně žijící handicapované živočichy,
- 2) a plní úkoly záchranné stanice – sběrné místo handicapovaných živočichů,
- 3) zastupování Statutárního města Liberec před úřady při schvalování provozního řádu útulku,
- 4) provoz útulku podle platných právních předpisů a při provozu se řídí řádem vydaným Okresní veterinární správou v Liberci dne 24.4.2002 pod č.j.164/2002, dokud nebude změněn.

d) Příspěvková organizace provozuje vydavatelskou a nakladatelskou činnost.

e) Příspěvková organizace provozuje kulturní, kulturně vzdělávací a zábavní zařízení, pořádání kulturních produkcí, zábav, výstav, veletrhů, přehlídek, prodejních a obdobných akcí.

IV.

STATUTÁRNÍ ORGÁN PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE

1. Statutárním orgánem příspěvkové organizace je ředitel, kterého jmenuje a odvolává rada města.
2. Ředitel příspěvkové organizace jmenuje a odvolává svého zástupce, kterým je zastupován v době své nepřítomnosti.
3. Ředitel příspěvkové organizace plní úkoly vedoucího organizace a je oprávněn jednat ve všech věcech za příspěvkovou organizaci a podepisuje se tak, že k názvu příspěvkové organizace připojí svůj podpis s uvedením funkce.
4. Ředitel příspěvkové organizace se při výkonu své funkce řídí platnými předpisy, zřizovací listinou, směrnicemi a pokyny zřizovatele.
5. Ředitel příspěvkové organizace je za svou činnost zodpovědný zřizovateli.
6. Ředitel příspěvkové organizace v plném rozsahu zabezpečuje a odpovídá za úplnost, pravdivost a správnost vedení účetnictví a hospodaření příspěvkové organizace.
7. Ředitel příspěvkové organizace stanovuje vnitřní organizační strukturu příspěvkové organizace, organizační řád a vnitřní směrnice dle provozních potřeb v souladu s obecně závaznými právními předpisy a směrnicemi zřizovatele.
8. Ředitel příspěvkové organizace řídí příspěvkovou organizaci podle organizačního řádu a v souladu s platnými pracovněprávními předpisy.

V.

VYMEZENÍ MAJETKU ZŘIZOVATELE PŘEDÁVANÉHO ORGANIZACÍ K HOSPODAŘENÍ

Příspěvkové organizaci se pro plnění hlavního účelu a předmětu činnosti předává k hospodaření níže uvedený majetek zřizovatele (dále jen svěřený majetek):

1. dlouhodobý hmotný majetek nemovitý - budovy, stavby a pozemky tvořící funkční celek,
2. dlouhodobý nehmotný majetek a dlouhodobý hmotný majetek movitý – samostatné movité věci a soubory movitých věcí,
3. drobný dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek.

Svěřený majetek je uveden v příloze, která je nedílnou součástí této zřizovací listiny.

VI.

NABÝVÁNÍ MAJETKU

1. Příspěvková organizace po dobu trvání své činnosti nabývá majetek pro svého zřizovatele, není-li dále stanoveno jinak.
2. Organizace je oprávněna nabývat pro svého zřizovatele pouze s jeho písemným předchozím souhlasem
 - nemovitý majetek,

- dlouhodobý hmotný movitý majetek a dlouhodobý nehmotný majetek, pokud je jeho pořizovací cena v jednotlivém případě vyšší než 100 000,- Kč; předchozí písemný souhlas zřizovatele je vyžadován i pro nabytí majetku s nižší cenou, pokud by celkový objem tohoto majetku pořízeného v kalendářním roce přesáhl částku 300 000,- Kč.

Předchozí souhlas zřizovatele je vyžadován k nabytí výše uvedeného majetku bez ohledu na způsob jeho pořízení.

Majetek nabývaný organizací do vlastnictví zřizovatele se považuje za svěřený majetek ode dne jeho nabytí.

3. Drobný dlouhodobý nehmotný majetek pořízený od data účinnosti této zřizovací listiny na základě kupní smlouvy nabývá z rozhodnutí zřizovatele do svého vlastnictví organizace.
4. Do svého vlastnictví může organizace dále nabývat majetek jen v případech a způsobem stanoveným v zákoně č. 250/2000 Sb. v platném znění, na základě individuálního rozhodnutí nebo souhlasu zřizovatele.
5. Organizace je oprávněna nabývat pouze majetek, který slouží činnostem vymezeným ve zřizovací listině.

VII.

VYMEZENÍ MAJETKOVÝCH PRÁV

1. Příspěvková organizace má při hospodaření s majetkem svěřeným i s majetkem ve svém vlastnictví následující povinnosti:
 - a) majetek spravovat efektivně, hospodárně, a účelně jej využívat k zajištění hlavního účelu činnosti, pro který byla zřízena. K doplňkové činnosti je oprávněna majetek využívat za podmínky, že tím nenaruší chod své hlavní činnosti, popř. nepoškozuje zájmy vlastníka,
 - b) o majetek pečovat v souladu s platnými zákonnými normami, tj. chránit jej před zničením, poškozením, odcizením nebo zneužitím. Je povinna dbát na to, aby jeho opotřebení odpovídalo účelu a rozsahu jeho použití a chránit jej před neoprávněnými zásahy,
 - c) vést o majetku řádnou účetní a operativní evidenci v souladu s ustanovením zákona číslo 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů a navazujících právních norem; je povinna odděleně evidovat majetek svěřený a majetek ve vlastnictví organizace,
 - d) provádět pravidelnou inventarizaci majetku v souladu se zněním příslušných právních předpisů a v termínech stanovených zřizovatelem. Inventurní zápis a inventurní soupisy předkládat zřizovateli v termínu, který organizaci stanoví,
 - e) při nabývání majetku a jeho správě dodržovat ustanovení platných zákonů včetně zákona č. 134/2001 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů,
 - f) zabezpečit pravidelné a příslušnými předpisy stanovené revize a technické prohlídky majetku,

- g) odepisovat dlouhodobý majetek v souladu s platnými účetními předpisy podle odpisového plánu schváleného zřizovatelem,
- h) změny stavu svěřeného dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku (přírůstky, úbytky), které nastanou v průběhu běžného roku, je organizace povinna bez zbytečného prodlení oznamovat odboru ekonomiky a věcně příslušnému odboru zřizovatele,
- i) organizace je povinna včas podávat návrhy na zahájení řízení k vymožení pohledávek a dbát na to, aby nedošlo k promlčení nebo prekluzi práv vyplývajících ze závazků dlužníků. Odpis nedobytných pohledávek schvaluje na základě žádosti organizace zřizovatel.

2. Svěřený **nemovitý majetek**

- a) Svěřený nemovitý majetek nesmí organizace prodat, zastavit, vložit, ručit s ním či jinak ho zatížit. Stane-li se majetek pro její činnost nepotřebným, je povinna neprodleně tuto skutečnost sdělit zřizovateli.
- b) Organizace smí uzavírat nájemní smlouvy s délkou trvajících maximálně 1 rok. Uzavřít nájemní smlouvu na delší období lze jen s předchozím písemným souhlasem zřizovatele. Smlouvy o výpůjčce lze vždy uzavřít pouze se souhlasem zřizovatele. Pronájmy ani výpůjčky nesmí narušovat chod organizace a hlavní účel, ke kterému byla zřízena.
- c) Organizace je povinna udržovat svěřený nemovitý majetek v provozuschopném stavu a za tím účelem provádět jeho údržbu a opravy v souladu s plánem oprav a údržby, předloženém ve stanoveném termínu, který schvaluje věcně příslušný odbor zřizovatele. Havarijní opravy, nutné k nevyhnutelnému odvrácení škod na majetku či vzniku nebezpečí ohrožujícího zdraví zaměstnanců a třetích osob, je organizace povinna provést okamžitě s tím, že tyto neprodleně (nejpozději do 3 dnů) nahlásí písemně věcně příslušnému odboru zřizovatele včetně doložení protokolu o havárii.
- d) Technická zhodnocení, rekonstrukce a modernizace na svěřeném nemovitém majetku může organizace provádět jen s předchozím souhlasem věcně příslušného odboru zřizovatele. Souhlas musí mít písemnou formu a obsahovat základní technické a ekonomické podmínky realizace akce.
- e) Nemovitý majetek je pojištěn zřizovatelem. Organizace je povinna zřizovateli neprodleně oznámit vznik skutečností (škod) zakládajících pojistnou událost věcně příslušnému odboru.

3. Svěřený **dlouhodobý nehmotný majetek a dlouhodobý hmotný majetek movitý**

- a) Svěřený dlouhodobý nehmotný a hmotný movitý majetek nesmí organizace prodat, zastavit, vložit, ručit s ním či jinak ho zatížit. Stane-li se majetek pro její činnost nepotřebným, je povinna neprodleně tuto skutečnost sdělit zřizovateli.
- b) Organizace smí tento majetek pronajmout nebo vypůjčit pouze za podmínky, že tím nebude narušeno plnění hlavního účelu a předmětu její činnosti. Pronájem nebo výpůjčku majetku na dobu delší než jeden rok je povinna neprodleně písemně oznámit věcně příslušnému odboru zřizovatele.

- c) Svěřený dlouhodobý movitý majetek udržuje organizace v provozuschopném stavu, zajišťuje jeho údržbu a opravy, a s předchozím souhlasem věcně příslušného odboru také jeho případné technické zhodnocení.
- d) Organizace může tento majetek vyřazovat jako neupotřebitelný, likvidovat jako opotřebovaný nebo prodat pouze s předchozím písemným souhlasem zřizovatele. Příjmy z prodeje tohoto majetku jsou výnosem organizace.
- e) Organizace je povinna dlouhodobý hmotný majetek movitý pojistit.

4. Svěřený drobný dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek

- a) Organizace smí tento majetek pronajmout nebo vypůjčit pouze za podmínky, že tím nebude narušeno plnění hlavního účelu a předmětu její činnosti. Pronájem nebo výpůjčku majetku na dobu delší než jeden rok je povinna písemně oznámit věcně příslušnému odboru zřizovatele.
- b) Organizace udržuje svěřený drobný dlouhodobý movitý majetek v provozuschopném stavu, zajišťuje jeho údržbu a opravy.
- c) Drobný dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek a zásoby může organizace vyřazovat jako neupotřebitelný, prodat nebo likvidovat jako opotřebovaný po předchozím souhlasu věcně příslušného odboru zřizovatele. V případě provedené likvidace majetku je organizace povinna předat zřizovateli kopie zápisu likvidační komise. Příjmy z prodeje tohoto majetku jsou výnosem organizace.
- d) Organizace je povinna tento drobný dlouhodobý hmotný majetek pojistit.

VIII.

FINANČNÍ HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

1. Finanční hospodaření příspěvkové organizace a finanční vztahy mezi zřizovatelem a organizací se řídí:
 - a) obecně závaznými předpisy upravujícími rozpočtová pravidla a hospodaření příspěvkových organizací – zejm. zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů v platném znění,
 - b) dalšími předpisy, pravidly a pokyny zřizovatele upravujícími zejména finanční vztah k rozpočtu zřizovatele, hmotnou zainteresovanost organizace, odvodové povinnosti a závazné ukazatele pro hospodaření.
2. Organizace je povinna vést řádně účetní evidenci a plnit svoje daňové povinnosti. Přitom se řídí
 - a) obecně závaznými předpisy upravujícími vedení účetnictví – zejm. zák. č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších změn a doplňků, a pokyny zřizovatele,
 - b) obecně závaznými předpisy upravujícími daňové vztahy – tj. soustavou daňových zákonů v platném znění.

3. Při finančním zajišťování své činnosti je organizace povinna dodržovat ustanovení zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů.
4. Organizace zajišťuje svou činnost ze zdrojů poskytnutých z rozpočtu zřizovatele a z finančních prostředků získaných vlastní činností. Hospodáří též s peněžními prostředky svých fondů, s peněžitými dary od fyzických a právnických osob, popřípadě i s finančními prostředky z jiných zdrojů.
5. Zřizovatel organizaci poskytuje ze svého rozpočtu neinvestiční příspěvky na provoz, účelové neinvestiční příspěvky a příspěvky na investice v rozsahu jím uznaných potřeb provozu a rozvoje organizace.
6. Organizace může použít k financování své činnosti granty a dotace (např. ze zdrojů ústředních orgánů státní správy, z prostředků EU, apod.).
Žádost o poskytnutí grantu nebo dotace z těchto prostředků může podávat jen s předchozím písemným souhlasem zřizovatele v případech, že jsou určeny na pořízení dlouhodobého majetku, nebo je jejich využití podmíněno zajištěním prostředků na předfinancování či spolufinancování. V ostatních případech postačuje pouze informovat o podání žádosti věcně příslušný odbor zřizovatele.

IX.

DARY

1. Organizace je oprávněna poskytovat dary jiným osobám jen v případech a za podmínek stanovených zákonem č. 250/2000 Sb. v platném znění.
2. Přijímání darů organizací podléhá předchozímu písemnému souhlasu zřizovatele v dále uvedených případech:
 - je-li předmětem daru majetek, k jehož pořízení je zapotřebí předchozí souhlas zřizovatele dle článku VI., odst. 2. , této zřizovací listiny,
 - jde-li o peněžní dar převyšující částku 300 000,- Kč,
 - při nabývání majetku darem do vlastnictví organizace.

Organizace předkládá zřizovateli žádosti o souhlas k nabytí majetku darem do svého vlastnictví prostřednictvím věcně příslušného odboru.

3. Zřizovatel dává organizaci předchozí souhlas přijímat do vlastnictví organizace peněžité dary účelově neurčené, jejichž výše v jednotlivém případě nepřekročí 50 000,- Kč, maximálně však do celkové částky 300 000,- Kč za kalendářní rok.

X.

DOPLŇKOVÁ ČINNOST

1. Příspěvkové organizaci je zřizovatelem povolena následující doplňková činnost, která navazuje na hlavní účel a předmět činnosti:
 - a) hostinská činnost,
 - b) prodej kvasného lihu, konzumního lihu a lihovin,
 - c) výroba obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona:

obory činností:

- vydavatelské činnosti, polygrafická výroba, knihařské a kopírovací práce,
 - výroba, rozmnožování, distribuce, prodej, pronájem zvukových a zvukově-obrazových záznamů a výroba nenahraných nosičů údajů a záznamů,
 - přípravné a dokončovací stavební práce, specializované stavební činnosti,
 - zprostředkování obchodu a služeb,
 - velkoobchod a maloobchod,
 - mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti,
 - provozování kulturních, kulturně-vzdělávacích a zábavních zařízení, pořádání kulturních produkcí, zábav, výstav, veletrhů, přehlídek, prodejních a obdobných akcí,
 - ubytovací služby,
 - pronájem a půjčování věcí movitých,
 - reklamní činnost, marketing, mediální zastoupení,
- d) pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor.

2. Příspěvková organizace má právo uzavírat smlouvy o nájmu nebytových prostor a pozemků a smlouvy o výpůjčce:

- a) na dobu určitou, nejvýše na dobu 1 roku, bez souhlasu zřizovatele; příspěvková organizace je povinna o těchto smlouvách zřizovatele informovat,
- b) na dobu neurčitou a dobu určitou delší než 1 rok za předpokladu, svěří-li příspěvkové organizaci tuto působnost rada města (v souladu se zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích). Pronájmy ani výpůjčky nesmí narušovat chod příspěvkové organizace a hlavní účel, ke kterému byla příspěvková organizace zřízena.

Ostatní doplňková činnost smí být uskutečňována jen se souhlasem zřizovatele a po jejím uvedení v dodatku ke zřizovací listině.

3. Pro realizaci doplňkové činnosti lze použít shodný majetek jako pro hlavní činnost včetně shodných práv a povinností pro hospodaření s tímto majetkem; jeho užití nesmí narušovat plnění hlavního účelu a předmětu činnosti příspěvkové organizace.

4. Příspěvkové organizaci se stanovují tyto podmínky pro uskutečňování doplňkové činnosti:

- a) při uskutečňování doplňkové činnosti je nutné dodržovat ustanovení živnostenského zákona a občanského zákoníku,
- b) výkony, služby a práce produkované v rámci doplňkové činnosti se realizují podle platných cenových předpisů,
- c) ve vztahu k daňovým záležitostem je třeba dodržovat platné daňové zákony,
- d) doplňková činnost nesmí být ve svém souhrnu dlouhodobě ztrátová,
- e) příspěvková organizace nesmí uskutečňovat doplňkovou činnost na úkor hlavního účelu stanoveného touto zřizovací listinou,
- f) doplňková činnost musí být v účetnictví vedena odděleně od hlavní činnosti,
- g) zisk vytvořený doplňkovou činností použije příspěvková organizace pro zkvalitnění a rozšíření stanoveného hlavního účelu, pokud zřizovatel nerozhodne jinak,

- h) společné náklady na hlavní a doplňkovou činnost např. (plyn, voda, elektrická energie, teplo) musí účetní jednotka rozdělit na základě propočtu mezi činnosti; náklady a výnosy se zásadně účtují do období, s nímž věcně a časově souvisí.
5. Ředitel příspěvkové organizace vypracuje směrnici pro realizaci doplňkové činnosti a předloží ji ke schválení zřizovateli.

XI.

KONTROLA PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE

1. Zřizovatel provádí pravidelnou kontrolu činnosti, účetnictví a hospodaření příspěvkové organizace.
2. Kontrolou činnosti, účetnictví a hospodaření příspěvkové organizace nebo jejího určitého úseku může zřizovatel pověřit i jiný orgán nebo osobu a příspěvková organizace je povinna tuto kontrolu umožnit.

XII.

ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

1. Tato zřizovací listina nabývá účinnosti dnem 1. listopadu 2009.
2. Ke dni nabytí účinnosti tohoto znění zřizovací listiny se zrušuje zřizovací listina ze dne 16. prosince 2004 včetně všech jejích dodatků.
3. Tato zřizovací listina je pořízena ve dvou stejnopisech, z nichž každý má platnost originálu. Příspěvková organizace i zřizovatel obdrží po jednom stejnopisu.
4. Příspěvková organizace se podle § 27 odst. 10 zákona 250/2000 Sb., zapisuje do Obchodního rejstříku, návrh na zápis podává zřizovatel.
5. Úkoly zřizovatele podle zvláštních zákonů, nejsou-li vyhrazeny zastupitelstvu města, plní rada města podle § 102 odst. 2 písm. b) zákona číslo 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění.
6. Příspěvková organizace byla zřízena rozhodnutím zastupitelstva města na dobu neurčitou.

Úplné znění zřizovací listiny vydalo dne 4. 11. 2016 statutární město Liberec – Magistrát města Liberec

odbor školství a sociálních věcí

Mgr. Pavel Kalous v.r.

vedoucí odboru školství a sociálních věcí

Za správnost vyhotovení odpovídá: Mgr. Ivana Vodolanová, právnická odboru školství a sociálních věcí

Toto úplné znění zřizovací listiny má pouze administrativní povahu – není právně závazné a je vyhotoveno ve čtyřech stejnopisech, z nichž jeden obdrží zřizovatel a tři příspěvková organizace.

Majetkové přílohy obsahující soupisy majetku ve vlastnictví statutárního města Liberec, který se organizaci předává k hospodaření, jsou v listinné podobě k nahlédnutí v příslušné příspěvkové organizaci.

[Handwritten signature]
**Zoologická zahrada Liberec,
příspěvková organizace**
Lidové sady 425/1
460 01 Liberec 1
IČ: 00079651, DIČ: CZ00079651

STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC
náměstí Dr. E. Beneše 1, 460 59 Liberec 1

DODATEK č. 1

ke zřizovací listině Zoologické zahrady Liberec, příspěvková organizace

1. ve čl. II. se mění sídlo příspěvkové organizace takto:

II.

NÁZEV A SÍDLO PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE

Název: Zoologická zahrada Liberec, příspěvková organizace

Sídlo: Lidové sady 425/1; Liberec I – Staré Město; PSČ: 460 01 Liberec 1

Identifikační číslo: 00079651

Právní forma: příspěvková organizace

2. Ostatní ustanovení zůstávají beze změny.

2.1 Tento dodatek byl schválen usnesením ZM č. 185/2016 dne 1. 9. 2016. Dodatek č. 1 nabývá účinnosti dne 1. 9. 2016.

V Liberci dne

1. 09. 2016

Tibor Batthyány
primátor města

statutární město Liberec
náměstí Dr. E. Beneše 1, 460 59 Liberec 1

Dodatek č. 2
ke zřizovací listině Zoologické zahrady Liberec, příspěvkové organizace

Statutární město Liberec usnesením zastupitelstva města č. 232/2016 ze dne 27.10.2016 podle § 84 odst. 2 písm. d) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, v souladu s ustanovením § 27 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů

s c h v a l u j e

dodatek č. 2 ke zřizovací listině Zoologické zahrady Liberec, příspěvkové organizace, ze dne 1.11.2009, ve znění dodatku č.1, takto:

1. V článku III. Vymezení hlavního účelu a předmětu činnosti, odst. 2. Odpovídající předmět činnosti, písm. ca) bod 1) **se ruší slova „podle §42“**, v bodě 3) se mezi slova „součinnosti“ a „PČR“ **vkládá slovo „s“**, v bodě 4) **se ruší slova „odst. 2“** a v bodě 5) **se ruší slova „dle § 40“**.
2. V článku III. Vymezení hlavního účelu a předmětu činnosti, odst. 2. Odpovídající předmět činnosti, písm. cb) **se dosavadní text zrušuje a nahrazuje se novým textem takto:**
 - eb) Podle § 135 občanského zákoníku v platném znění:
 - 1) ~~je orgánem příslušným k přijetí nalezených zvířat,~~
 - 2) ~~zajišťuje předání zvířat původním vlastníkům, nebo do náhradní péče novým osvojitelům,~~
 - 3) ~~uzavírá dohody s novými osvojiteli nalezených zvířat o jejich prozatímní péči,~~
 - 4) ~~u osvojitelů provádí kontroly plnění dohod o prozatímní péči zvířat,~~
 - 5) ~~při neplnění podmínek dohody odebírá osvojitelům svěřené zvíře,~~
 - 6) ~~jedná s vlastníky nalezených zvířat o náhradě nákladů, které vznikly v souvislosti s opatrováním nalezeného zvířete,~~
 - 7) ~~po uplynutí marné lhůty od nálezu zvířete zastupuje Statutární město Liberec ve věcech majetkových v případech převodu vlastnických práv ke zvířatům.~~
- cb) **Podle § 1058 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, zajišťuje pro statutární město Liberec výkon činností orgánu příslušného k přijetí nalezených zvířat.**
3. V článku III. Vymezení hlavního účelu a předmětu činnosti, odst. 2. Odpovídající předmět činnosti, písm. cd) věta první zní:

„cd) Koordinuje výkon samostatné působnosti **obce** v rozsahu **ochrany veřejné pořádku a ochrany a rozvoje zdraví**:“

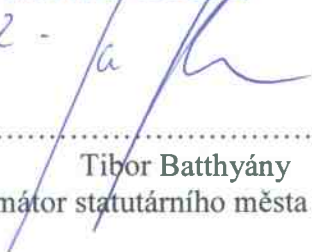
4. V článku IV. Statutární orgán příspěvkové organizace odst. 3. se slova „**jménem této příspěvkové organizace**“ nahrazují slovy „**za příspěvkovou organizaci**“.
5. V článku VII. Vymezení majetkových práv, odst. 1. písm e) a v čl. VIII. Finanční hospodaření organizace, odst. 3. **se nahrazuje odkaz na zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, nově zákonem č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů.**
6. Článek X. Doplňková činnost odst. 1 nově zní takto:
 1. **Příspěvkové organizaci je zřizovatelem povolena následující doplňková činnost, která navazuje na hlavní účel a předmět činnosti:**
 - a) **hostinská činnost,**
 - b) **prodej kvasného lihu, konzumního lihu a lihovin,**
 - c) **výroba obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona:**
obory činností:
 - **vydavatelské činnosti, polygrafická výroba, knihařské a kopírovací práce,**
 - **výroba, rozmnožování, distribuce, prodej, pronájem zvukových a zvukově-obrazových záznamů a výroba nenahraných nosičů údajů a záznamů,**
 - **přípravné a dokončovací stavební práce, specializované stavební činnosti,**
 - **zprostředkování obchodu a služeb,**
 - **velkoobchod a maloobchod,**
 - **mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti,**
 - **provozování kulturních, kulturně-vzdělávacích a zábavních zařízení, pořádání kulturních produkcí, zábav, výstav, veletrhů, přehlídek, prodejních a obdobných akcí,**
 - **ubytovací služby,**
 - **pronájem a půjčování věcí movitých,**
 - **reklamní činnost, marketing, mediální zastoupení,**
 - d) **pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor**
7. V článku X. Doplňková činnost, odst. 4., písm. a) **se zrušují slova „ a obchodního zákoníku“.**
8. V článku X. Doplňková činnost, odst. 4., **se zrušuje písm. i).**
9. Ostatní ustanovení zřizovací listiny zůstávají nezměněna.
10. Tento dodatek nabývá účinnosti dnem 1.11.2016.

V Liberci dne 1.11.2016

Mgr. Jan KORYTÁŘ

statutární náměstk

0.2 - / a

.....
Tibor Batthyány
primátor statutárního města Liberec

Výbor pro ochranu přírody

Konečný návrh Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii 2005 (WZACS)

Toto je konečný návrh nové WZACS (co se týká obsahu, nikoliv prezentace), který je předložen v předstihu, aby mohl být přijat na konferenci v Taipei. Tento dokument bude sloužit jako základ pro workshopy konané během prvních dvou dnů konference. Žádáme účastníky, aby si laskavě vytiskli text a přečetli si ho před začátkem konference.

3 DUKES AVENUE, LONDÝN N3 2DE
TEL/FAX: 020 8346 0459, E-MAIL: PETER_OLNEY@HOTMAIL.COM

Vážený kolego,

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii

Od předložení prvního návrhu tohoto dokumentu na konferenci WAZA v Kostarice jsem pečlivě zvážil a začlenil mnoho komentářů a návrhů, které jsem dostal od rady a výborů WAZA, asociací zoologických zahrad a akvárií, na schůzích, od jiných organizací i jednotlivců.

Znovu jsem celý dokument upravil a zformátoval a změnil pořadí kapitol dle dohody s řídicím výborem. Každá kapitola nyní obsahuje texty v polích, obecný text, souhrn, závěr a řadu doporučení. Všem autorům textů byla (v červenci a srpnu) zaslána upravená verze jejich kapitol a členové řídicího výboru a rady obdrželi (v srpnu) předposlední verzi k okomentování.

Snažil jsem se odstranit překrývající se text, který není nutný, ačkoliv jsem ho úmyslně ponechal v případě, kdy se obzvlášť vztahuje k určité kapitole, a v případě potřeby jsem uvedl křížové odkazy. Některé materiály byly z původního textu odstraněny a budou k dispozici v příručkách. To se týká většiny akvariijní dokumentace, kterou připravily EUAC a EAZA.

Připravuji se čtyři další pole a doufám, že budou obsahovat:

1. zvýšený počet plemenných knih, EEP, SSP, AMPS atd. od roku 1993 (1. strategie) a 2003;
2. zvýšený počet ohrožených druhů (červený seznam IUCN) 1993 – 2003);
3. zvýšený počet projektů na ochranu přírody od roku 1993 a 2003;
4. seznam etických kodexů zoologických zahrad a akvárií a péče o zvířata s webovými adresami.

Konečný dokument bude také obsahovat: fotografie, předmluvu, glosář, bibliografii hlavních referenčních zdrojů, seznam zkratk, seznam mezinárodních dohod, stanovení hospodářské politiky WAZA, atd. a poděkování.

Exekutivní souhrn bude sepsán po setkání na Tchaj-wanu a bude pravděpodobně založen hlavně na souhrnech a doporučeních jednotlivých kapitol.

Velice děkuji všem, kdo poslali svoje komentáře a návrhy.

S pozdravem

Peter (Peter. J. S. Olney)

Úvod

„Více než 50 % všech lidí na světě dnes žije ve městech a nemá žádné opravdové spojení se zvířaty a rostlinami ve volné přírodě“ (David Attenborough, 2003).

Smysl Světové strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii je dvojnásobný a velice jednoduchý. Profesionálové ze zoologických zahrad na celém světě budou mít prospěch z tohoto uceleného dokumentu, který poskytuje společný soubor cílů, a současně mnoho lidí, kteří jsou aktivní v oblasti ochrany životního prostředí a přírody nebo kteří jsou pouhými zaujatými diváky s obavami a dotazy v souvislosti s ochranou přírody a péčí o zvířata chce vědět, zda by měli podporovat zoologické zahrady. Takže úkolem WZACS je poskytnout odpovědi alespoň na základní otázky a stanovit nejlepší praktiky pro světové zoologické zahrady. Proč existují zoologické zahrady? Jaká je jejich jednotná filozofie a účel? Jaká je jejich vize a význam ve světě obrovských problémů, kde mezi sebou soupeří potřeby lidí, zvířat a rostlin? Jak mohou pomoci ochráně divoké přírody? Zkrátka, jaký je přínos zoologických zahrad a akvárií a jaké úspěchy již mohou ukázat? Světová komunita zoologických zahrad a akvárií ví, že musí hrát důležitou roli při dosažení globální udržitelnosti. Ve svých odpovědích na tyto dotazy musí tato komunita podněcovat návštěvníky zoologických zahrad k účasti na tomto hnutí.

První Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami (WZCS) byla vydána více než před deseti lety a byla založena na Světové strategii ochrany přírody IUCN „Péče o Zemi“, která souvisela s přijetím Dohody o biologické různorodosti (CBD) na konferenci OSN o životním prostředí a vývoji v roce 1992 v Rio de Janeiro. Mimořádný přínos WZCS spočíval v tom, že informovala čtenáře o tom, co mohou zoologické zahrady ve skutečnosti dělat, a vytvořila základy pro porozumění a jednotný směr.

Tento druhý dokument WZACS definuje a vysvětluje vizi členů Světové asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA) a podporuje její společnou misi v ochraně přírody. Tento základní dokument stanovuje postupy a normy, kterých je třeba dosáhnout pod tituly souvisejícími s klíčovými funkcemi a aktivitami všech zoologických zahrad a akvárií, ať jsou jakkoliv odlišné, a zaměřuje se na dlouhodobý prokazatelný úspěch při ochraně přírody. V budoucnu se uvažuje o vydání programu pro naléhavou místní a kolektivní akci zoologických zahrad a akvárií na celém světě prostřednictvím řízených postupů a řady doprovodných příruček obsahujících podrobnější postupy a příklady dobré praxe. Aby byla WZACS úspěšná, musí formovat strategické myšlení a řídit praktickou práci členů WAZA a obecně propagovat společný cíl, vedení a partnerství s ochránci přírody a životního prostředí (Pole 1). Publikace druhé strategie následuje po Světovém summitu o udržitelném vývoji konaném v roce 2002 v Johannesburgu a odráží mnoho změn v externím provozním prostředí všech ochrannářských organizací a také posun ve skutečných kolektivních principech a prioritách v zoologických zahradách na celém světě.

Pole I

Co je WAZA?

MISE/CÍLE WAZA

WAZA, Světová asociace zoologických zahrad a akvárií, je globální organizace, která sjednocuje principy a praktiky více než 1000 zoologických zahrad a akvárií navštěvovaných více než 600 miliony návštěvníky ročně a stanovuje normy pro zvyšování úspěchu při ochraně přírody.

Cíle WAZA jsou:

- 1. podporovat spolupráci zoologických zahrad a akvárií, pokud jde o ochranu, správu a chov zvířat v zajetí;*
- 2. podporovat a koordinovat spolupráci mezi národními a regionálními asociacemi a jejich součástmi;*
- 3. podporovat vzdělání v oblasti životního prostředí, ochranu zvěře žijící ve volné přírodě a výzkum životního prostředí.*
- 4. pomáhat při reprezentaci zoologických zahrad a akvárií v jiných mezinárodních organizacích a shromážděních*
- 5. podporovat spolupráci s jinými organizacemi na ochranu přírody*
- 6. propagovat a používat nejvyšší normy péče o zvířata a chovu.*

Ekologické ohrožení a ztráta biologické různorodosti

Zoologické zahrady a akvária nyní fungují ve světě zrychlujícího se ekologického ohrožení a snižování biologické různorodosti. V posledních deseti letech pokračují klimatické změny, dochází k nadměrné exploataci přírodních zdrojů, zvyšování negativního vlivu invazních druhů a celkové ekologické degradaci. Média věnují chabou pozornost hodnotě a zranitelnosti druhů a ekosystémů a jejich vlivu na lidstvo. Vnímání veřejnosti se soustřeďuje na krizové situace, sucha, hladomor a migraci více než na jejich příčiny spojené s využíváním přírodních zdrojů. Obdobně v mezinárodních politických programech dominuje lidský vývoj a požadavky na udržitelnost, otázky globalizace a korporativismu.

Vše podtrhuje základní, stále platná skutečnost, že na světě je příliš mnoho lidí, kteří spotřebovávají příliš velkou část přírodních zdrojů Země, takže nenechávají ostatním druhům dostatečný díl pro zajištění jejich budoucnosti. Předpovídané zvýšení lidské populace a nerovnoměrné rozdělení bohatství mezi národy a uvnitř národů jsou dva hlavní problémy lidstva, které se přímo i nepřímo týkají ochrany druhů a jejich sídlišť.

„Při současné spotřebě přírodních zdrojů potřebuje lidstvo k přežití tři planety velikosti Země“ (E. O. Wilson 2002) (Pole 2).

Pole 2

GLOBALNÍ EKOLOGICKÉ TRENDY

1. Nadměrná exploatace přírodních zdrojů, odlesnění, nadměrný lov ryb, rozšiřování zemědělské půdy/úbytek přirozeného prostředí, znečištění, redukce a fragmentace
2. Klimatické změny s globálním oteplováním, záplavami, suchem a požáry jako doprovodnými efekty
3. Výskyt invazních druhů, konkurence, predace, přenos nemocí a křížení druhů
4. Snížení biologické bezpečnosti pro lidstvo, zvýšený počet nových nemocí, AIDS, Ebola, SARS.

Vyhlídky ale nejsou pouze negativní. CBD (Pole 3) podnítila vznik velkého počtu regionálních a národních iniciativ, které často podporuje i legislativa. Byly vytvořeny národní strategie a akční plány biologické různorodosti (BAP), které fungují na místní úrovni s účastí komunity a podniků. Ekologické předpisy se v mnoha zemích zpřísňují a společnosti mají větší zodpovědnost za svoje aktivity. Existují příznivé trendy sjednoceného úsilí vyvíjeného mezinárodními, vládními a nevládními organizacemi na základě objektivní vědy a mající za následek využívání multidisciplinárních týmů. Existuje větší porozumění a přijímání vážných ekologických hrozeb, ohrožení biologické různorodosti a nakonec i samotného lidstva. Bylo vynaloženo úsilí na zjištění omezených zdrojů pro ochranu přírody prostřednictvím identifikace ožehavých oblastí biologické různorodosti. Tyto ožehavé oblasti se také shodují s oblastmi největší potřeby vývoje lidstva a ukazují další význam udržitelného využití životního prostředí.

Pole 3

DOHODA O BIOLOGICKÉ RŮZNORODOSTI (CBD)

Článek 9 – ochrana přírody *ex situ*

Všechny smluvní strany podle svých možností a vhodnosti a především za účelem doplnění opatření *in-situ*:

- (a) přijmou opatření pro ochranu složek biologické různorodosti *ex-situ*, přednostně v zemi původu těchto složek;
- (b) založí a budou udržovat zařízení pro ochranu přírody *ex-situ* a výzkum rostlin, živočichů a mikroorganismů, přednostně v zemi původu těchto genetických zdrojů;
- (c) přijmou opatření pro znovuzískání a reintegraci ohrožených druhů a pro jejich návrat do přirozených sídlišť za vhodných podmínek;
- (d) řídit shromažďování biologických zdrojů z jejich přirozeného prostředí za účelem ochrany přírody *ex-situ*, aby nedošlo k ohrožení ekosystémů a populace druhů *in-situ*, s výjimkou případů, kde se vyžadují současná speciální opatření *ex-situ* podle výše uvedeného odstavce (c); a
- (e) spolupracovat při poskytování finanční a jiné podpory při realizaci ochrany přírody *ex-situ* dle výše uvedených pododstavců (a) až (d) a při zřizování a údržbě zařízení pro ochranu přírody *ex-situ* v rozvojových zemích.

Je pravděpodobné, že technický pokrok bude pokračovat a bude mít pozitivní i negativní vliv. Trvalým přínosem globální revoluce v informační technologii bude sdílení informací a uplatňování vlivu na politické programy. Zde existuje potenciál pro technologická řešení ve všech aspektech výroby energie, odpadového hospodářství a zásobování lidstva potravinami a vodou. Ekonomický přínos udržitelného řízení přírodních zdrojů ve prospěch místních lidí a udržování ekologických služeb pro zlepšení problémů se záplavami, erozí, naplaveninami, znečištěním a dalších je zřejmý, ale musí se s ním automaticky počítat při rozhodování.

Role zoologických zahrad a akvárií

V mnoha zemích stále přetrvává historické a sociální vnímání zoologických zahrad jako zábavných zvěřinců a v mnoha případech je oprávněné. Sektor, který je často k zoologickým zahradám nepřátelský, je zájmová skupina bojující za práva zvířat, která považuje zájmy jednotlivých zvířat za prvořadá a nadřazuje je nad ochranu druhů a ekosystémů. Další opozice přichází ze strany hnutí ochránců přírody, kteří zpochybňují oprávněnost stěhování zvířat z divočiny. Mají-li zoologické zahrady a akvária hrát aktivní roli v ochraně přírody, musí této opozici čelit přímo, porozumět kritice a v nutných případech jí přizpůsobit svoje činy a vysvětlovat je způsobem, který získá podporu veřejnosti. Musí také jasně seznámit širokou veřejnost se svým posláním v ochraně přírody, která je řízena při dodržování nejvyšších norem péče o zvířata.

V tomto širším kontextu a spolu s hlavními trendy musí zoologické zahrady dosáhnout a propagovat jasnější pohled na svoji jedinečnou roli a užitek, kterého mohou dosáhnout jsou součástí globální koalice na ochranu přírody. Větší koordinaci aktivit a zaměření zdrojů na hlavní priority je třeba spojit s širším využíváním dobrých řídicích postupů, především nepřetržitého hodnocení dopadu klíčových projektů (Pole 4 a 5).

Pole 4

Jak poznáme, zda je úsilí zoologických zahrad a akvárií vynakládané na ochranu přírody úspěšné?

KVALITATIVNÍ OPATŘENÍ PRO ÚSPĚŠNOU OCHRANU PŘÍRODY

1. Vzrůstající chráněné populace druhů ve volné přírodě
2. Rozšiřující se oblasti/množství chráněných udržitelných sídlišť
3. Větší znalost a aplikace druhové biologie, ekologie a vědy o ochraně přírody
4. Větší politická vnímavost ekologických problémů s lepším rozhodováním šetrným k životnímu prostředí, kdy se ochrana přírody stává stále vyšší prioritou.
5. Zvyšující se kapacita přirozeného výskytu díky vzdělávání, výchově a veřejné uvědomělosti.

Tři posledně jmenované faktory podporují přímá opatření 1 a 2 a v mnoha případech jsou s nimi propojeny.

Pole 5

Definice zachování/ochrany přírody (angl. termín conservation)

Zachování/ochrana přírody je zajištění dlouhodobých populací druhů v přirozených ekosystémech a výskytích.

I když definic zachování/ochrany přírody existuje mnoho a liší se od sebe, je velice důležité mít společnou a jasnou definici, které bude každý rozumět a bude ji používat. Podtržená slova – „přirozené ekosystémy a výskytích“ – znamenají, že žádná část úctyhodného úsilí nebude mít definitivní hodnotu, nebude-li vynaložena do zvířat a rostlin přežívajících ve volné přírodě. Kromě toho se tyto divoké populace musejí vyvíjet. Z toho plyne, že musíme neustále hodnotit a kontrolovat úspěšnost programů na ochranu přírody, které jsou podporovány zoologickými zahradami a akvárii.

Jednotlivé zoologické zahrady a akvária a zoologická komunita slouží v první řadě ke zdůrazňování globálních aspektů ochrany přírody. Vědecké znalosti o propojení celých živých systémů a výskytích v několika posledních

letech velice vzrostly a je stále více zřejmé, že ochrana přírody není jen záležitostí záchranu druhů a výskytů, ale k úspěchu potřebuje také spolupráci a globální přístup. Zoologické zahrady a akvária mohou hrát hlavní roli v propagaci spolupráce při ochraně přírody v globálním měřítku, protože se o ni starají, mají odborné znalosti o shromažďování živých zvířat z celého světa a jejich síť je globální.

Pouze zoologické zahrady, akvária a botanické zahrady mohou působit v celém spektru ochranných aktivit, od chovu ohrožených druhů *ex situ*, výzkumu, veřejné výchovy, vzdělávání, ovlivňování a prosazování, po podporu druhů a populací *in situ* a jejich výskytů. Mají mnoho návštěvníků, jejichž znalosti, porozumění, postoje, chování a angažovanost mohou pozitivně ovlivňovat a ovládat. Mají obrovský zdroj technicky kvalifikovaných a oddaných lidí. Při zmenšování výskytů a řízeném růstu populací nevyhnutelně vzniknou nejasnosti v otázkách, co je zoo, botanická zahrada, rezervace a kdo je ochránce přírody, který pečuje o zvířata v zajetí a kdo ve volné přírodě. Zoologické zahrady, akvária a botanické zahrady mají příležitost stát se modely „integrování ochrany přírody“ a prostředkem, jak toho společně dosáhnout, je WZACS. I jiné orgány ochrany přírody a ministerstva mohou použít WZACS a integrovaný přístup k ochraně přírody, což přinese užitek všem stranám zainteresovaným na ochraně přírody.

Zoologické zahrady a akvária se nejen mohou stát modely „integrování ochrany přírody“, ale, což je důležitější, musí se jimi stát. Musí se změnit; musí být užitečné, aktivnější a radikálnější ve svém přístupu. Svět kolem nás se v posledních deseti letech nesmírně změnil, proto se i zoologické zahrady a akvária musí změnit. Mohou být ochránci přírody, vzdělavateli, vědci a mocnými nástroji politické změny, budou-li chtít. Mají možnost volby – vytvořit si novou totožnost a cíl, nebo zůstat pozadu za ochranným hnutím. WZACS poskytuje zoologickým zahradám a akváriím mapu, se kterou se vydají na tuto cestu, a ačkoliv se někteří dostanou dál než jiní, nastala pro ně všechna doba, aby z chůze přešli do běhu (Pole 6).

Pole 6

ROLE A FUNKCE, KTERÉ CHARAKTERIZUJÍ BUDOUCÍ IDEÁL VŠECH ZOO, S ILUSTRACÍ VÝVOJE K VĚTŠÍ PODPOŘE OCHRANY POPULACÍ DIVOKÝCH ZVÍŘAT A VÝSKYTIŠŤ

1. Ve stále větší míře se věnovat ochraně přírody jako základnímu cíli a středu zájmu každé zoologické instituce;
2. Použít specifický prostředek pro dosažení výzkumných cílů *in situ* a *ex situ*;
3. Vypracovat kvalitní vzdělávací programy vzbuzující aktivní zájem o životní prostředí v místním i globálním měřítku;
4. Vytvořit inovační expozice, podnětné a inspirativní pro návštěvníky, při neustálé kontrole a zdokonalování péče o zvířata v zajetí;
5. Použít kolektivní moc globálních a regionálních asociací pro informace a ovlivnění politické změny v souvislosti s životním prostředím;
6. Provozovat zoologické zahrady podle nejvyšších etických obchodních norem, aby bylo umožněno vytvoření fondů na akce ochrany přírody;
7. Vždy obhajovat roli zoologických zahrad před širokou veřejností, přímo konfrontovat problémy a vytrvat v poslání zaměřeném na ochranu přírody;
8. Zvýšená spolupráce mezi institucemi pro zvýšení použití omezených zdrojů a globální jednání;
9. Přijmout a využívat nový technologický pokrok ke zdokonalení komunikace, výzkumu a vzdělání;
10. Prosazovat organizační struktury, které využívají silné stránky všech úrovní a přijmout týmové přístupy;
11. Oceňovat, provádět nábor, další školení a udržovat personál na všech úrovních.

Kapitola I

INTEGROVANÁ OCHRANA PŘÍRODY

Souhrn

Tato kapitola vysvětluje, proč a jak se musí všechny zoologické zahrady a akvária přímo připojit k programům ochrany divoké přírody a proč a jak musí propojit svoji ochrannářskou práci se svými vlastními organizačními aktivitami, interně i externě. Interní integrované ochrannářské aktivity jsou takové, které souvisejí se způsobem organizace zoologické zahrady nebo akvária a každodenním stykem s návštěvníky. Externí integrované aktivity jsou takové, které organizace provádí mimo svoji půdu. Zde jsou uvedeny interní i externí aktivity a navrženy základní strategie. Důraz je kladen na spolupráci, koordinaci a komunikaci.

Vize

Hlavním cílem zoologických zahrad a akvárií bude integrace všech aspektů jejich práce s aktivitami na ochranu přírody. Základními prvky kultury každé organizace budou hodnoty udržitelnosti a zachování přírody a sociální a ekologická odpovědnost. Tyto hodnoty budou propustovat všechny oblasti jejich práce a budou chápány a propagovány všemi pracovníky v síti WAZA.

1.1 Úvod

Zoologické zahrady a akvária začaly realizovat svůj potenciál jako pozitivní a vlivná síla ochrany divoké zvěře již v padesátých letech minulého století a do šedesátých let se ochrana přírody stala hlavní součástí jejich celkového poslání. Mnohé zoologické zahrady a akvária na celém světě hrají významnou roli v zachování biologické různorodosti a různými způsoby usilují o maximalizaci svého přínosu ke globální ochraně přírody.

Současnou snahou světové komunity zoologických zahrad a akvárií je, aby byli všichni její členové přímo zapojeni do programů ochrany zvěře ve volné přírodě. Žádná zoologická zahrada nebo akvárium nemůže významně přispět k ochraně přírody bez začlenění ochrany přírody do svojí organizační kultury; integrovaná ochrana přírody musí být jejím jasným a jednoznačným cílem.

Integrované ochrany přírody se účinněji dosáhne, jsou-li všechny aktivity zoologické zahrady nebo akvária vzájemně koncepčně spjaty a externě nebo interně strategicky koordinovány, přičemž jejich hlavním cílem musí být ochrana ohrožených druhů a zachování zdravých ekosystémů. Procesy koordinace, spolupráce a komunikace by měly být rutinní a snadné.

Takže integrovaná ochrana přírody zahrnuje soubor interních procesů, kterými se zoologická zahrada snaží řídit všechny svoje aktivity a vztahy na podporu konkrétních a jasně definovaných programů ochrany přírody. Integrovaná ochrana přírody může také sloužit jako „vlajka“, pod níž se programy na ochranu přírody oznamují návštěvníkům zoo, sponzorům, médiím a široké veřejnosti.

Aktivity integrované ochrany přírody se budou v různých částech světa lišit kvůli odlišným kulturním a sociálním faktorům a každodenní realitě. Zoologické zahrady situované v regionech s vysokou biologickou různorodostí často investují mnoho času, energie a finančních prostředků na péči a údržbu oblastí pro volně se pasoucí divoká zvířata. Sem patří zvířata, která přicházejí do konfliktu s lidmi ve městech, zvířata zadržovaná při ilegálním obchodu, divoká zvířata chovaná doma, která se stanou pro svoje majitele břemenem, nebo oběti přírodních katastrof, např. záplav, požárů, zemětřesení, dále ztracená, zatoulaná a ukradená zvířata. Tyto zoologické zahrady jsou často intenzivně zainteresovány do péče o zvířata, a to může ovlivnit způsob, jakým se tyto instituce zabývají nebo dokonce jak interpretují integrovanou ochranu přírody.

Zoologické zahrady a akvária z celého světa mohou provádět ochranu přírody v terénu ve své zemi nebo v zahraničí. Mnohé evropské a severoamerické zoologické zahrady provádějí ochranu přírody ve velké míře v zahraničí, především na jižní polokouli, kde je vysoká biologická různorodost, ale zároveň pracují i ve svém regionu, zatímco zoologické zahrady a akvária v Austrálii, což je oblast některých endemických onemocnění, kolektivně směřují zdroje do regionálních projektů na ochranu přírody. Zoologické zahrady a akvária v zemích

s vysokou biologickou různorodostí, např. ve Střední a Jižní Americe, Africe, jižní a východní Asii se v současné době pokoušejí stanovit svoji roli v integrované ochraně přírody. Tyto instituce mají často mnohem větší počet návštěvníků než zoologické zahrady na jiných místech, čemuž musí personál věnovat velkou část své práce a energie. Tyto zoologické zahrady mají však ideální umístění pro vzdělávání velkého počtu lidí v otázkách ochrany přírody v zemi. Takže představa o integrované ochraně přírody může na různých místech znamenat různé věci.

Mezi ziskovými aktivitami zoologických zahrad a jejich ochrannými snahami a potřebami vždy existuje potenciální boj o finanční prostředky. Finančně úspěšná zoologická zahrada bude vždy schopná přidělit nebo sehnat více peněz na ochranu přírody než zoologická zahrada bojující s plněním závazků ke svým zvířatům, zaměstnancům a návštěvníkům. Ale i malé zoologické zahrady nebo zahrady s nedostatkem peněz mohou najít smysluplný způsob, jak přispět k ochraně přírody. Nakonec lze očekávat, že namísto vzniku konkurence, bude ochranná role zoologických zahrad a akvárií tak dobře spojená s úspěchem instituce, že dobrá ochranná práce vlastně zvýší rozpočet instituce.

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) zdůrazňuje, že tento dokument a tato kapitola platí pro všechny zoologické zahrady a akvária, bohaté i chudé, s libovolnou velikostí a administrativními podmínkami a z kterékoliv země nebo kultury.

1.2 Interní a externí integrovaná ochrana přírody

Integrovaná ochrana přírody má dva odlišné ale příbuzné soubory aktivit, interní a externí. Interní aktivity jsou ty, které se vztahují ke způsobu, jakým je instituce organizována a jak jedná při každodenních činnostech v oblasti styku s návštěvníky. Externí aktivity jsou takové, které instituce provádí mimo svoji půdu.

Interní integrovaná ochrana přírody

Většina zoologických zahrad a akvárií na celém světě již provádí mnoho aktivit, které lze popsat jako složky interní integrované ochrany přírody. Jsou uvedeny dále.

- Všechny zoologické zahrady a akvária pečují o zvířata a vystavují je v uzavřených prostorách. Někdy vytvářejí skupiny výběhů, často spojené biologickým nebo ochranným tématem na základě výskytů, geografického místa nebo ekosystému. V některých případech obsahují expozice několik různých druhů, živočišných i rostlinných.
- Zoologické zahrady a akvária slouží jako rekreační zařízení pro rodiny, společenské skupiny a jednotlivce na celém světě; v mnoha částech světa jsou jedním z hlavních zdrojů bezpečné a dostupné venkovní zábavy.
- Prostřednictvím grafiky a dalších metod výkladu, např. rozhovory s chovateli, ukázkami krmení zvířat a jejich přirozeného chování, mohou vysvětlit biologii a chování zvířat ve výběžích, včetně reprodukce, sociálního chování a populační ekologie. Některé zoologické zahrady také podávají informace o přirozených výskytích zvířat, o ohrožení jednotlivých druhů ve volné přírodě a o tom, co zahrady dělají pro ochranu přírody.
- Mnohé zahrady mají vzdělávací oddělení pro formální i neformální vzdělávací procesy, i když v některých částech světa provádí vzdělávání personál, který má jiné povinnosti nebo dokonce místní vládní organizace.
- Aby zoologické zahrady přilákaly návštěvníky, nabízejí se veřejnosti pomocí mnoha metod včetně reklamy, veřejných vztahů a slovního podání, ačkoliv v některých zemích to skoro není nutné a dokonce v určitých dobách se snad musí počítat s omezeným počtem návštěvníků.

V budoucnu, po přijetí strategie integrované ochrany přírody, zoologické zahrady a akvária také:

- přijmou skutečně udržitelný přístup ke svým procesům údržby a výstavby, bude-li to možné, budou pro výstavbu používat udržitelně financované nebo recyklované materiály s nízkou spotřebou energie; budou minimalizovat spotřebu energie pomocí izolace a pasivních systémů vytápění; budou vyrábět vlastní energii zavedením metod jako např. využití solární energie, větrné energie; a budou vysvětlovat všechny tyto „zelené“ iniciativy svým návštěvníkům;
- budou objasňovat souvislosti mezi svými hlavními exponáty a projekty na ochranu přírody v terénu, aby se návštěvníci dozvěděli o stavu ochrany zvířat, na která se právě dívají;

- zapojit návštěvníky a širší komunitu do debaty o ohrožení druhů ve volné přírodě a pokusit se je získat a zajistit si jejich podporu;
- snažit se zapojit obchody a stravovací zařízení do ochrannářských programů – například prodejem řemeslných výrobků z oblasti, kde se realizuje program ochrany přírody, a využít zisky ve prospěch místních lidí v této oblasti;
- informovat návštěvníky o ochrannářské práci zoologické zahrady i jiných zahrad, ochrannářských organizací a vládních úřadů;
- zvýšit zájem širší veřejnosti o ochranu přírody prostřednictvím reklamní práce, aktivit ve veřejných vztazích, Internetu a inzerce. Internet by neměl být podceňován jako nástroj zvyšování uvědomění a vytváření konsensu v problematice ochrany přírody.

Externí integrovaná ochrana přírody

WZACS zdůrazňuje, že moderní, komplexní svět ochrany přírody má mnoho programů a mnoho hráčů. Žádná organizace, ať je to zoologická zahrada, akvárium, ochrannářská charita nebo rozvojová organizace, by neměla jednat sama. Ochrannářské aktivity by měly být společné a všichni účastníci by měli pracovat na stejném cíli a vyhýbat se konkurenci a zneužívání.

Zoologické zahrady a akvária aktivní v ochraně přírody musí aktivněji spolupracovat s úřady pro lidský rozvoj, národními a mezinárodními úřady pro ochranu přírody, ministerstvy a místními komunitami pro zajištění dlouhodobých udržitelných řešení. Mnohé ochrannářské aktivity v minulosti nekladly dostatečný důraz na širší program, především na lidský rozvoj, a je tomu tak i dosud.

Na rozdíl od mnoha ochrannářských organizací, které nejsou pro širokou veřejnost dostatečně viditelné, zoologické zahrady a akvária, které jsou pro návštěvníky oblíbenou atrakcí, mají jedinečnou příležitost uvést svoje návštěvníky do širšího světa a vysvětlit jim problematiku mezinárodní ochrany přírody. Mohou výsoce zvýšit uvědomění návštěvníků v ochraně přírody, problémech i řešeních, spojením své práce s prací dalších ochrannářských organizací; stanou se „výlohou“ ukazující důkazy této integrace. Mohou také vystupovat jako fyzická místa v integrované síti ochrannářských a rozvojových organizací, poskytující centrální prostředky jako např. zařízení pro setkávání a školení.

Mnohé zoologické zahrady a akvária již chovají druhy zvířat jako součást společných a koordinovaných národních, regionálních nebo mezinárodních chovných programů a spolupracují s jinými zahradami nebo chovnými zařízeními. Vzor pro zapojení do těchto programů se ve světě liší; v některých regionech jsou tyto programy již zavedené, zatímco v jiných se s touto prací teprve začíná. Přijetím strategie integrované ochrany přírody zoologické zahrady a akvária také:

- dosáhnou svých cílů v ochraně přírody v terénu vytvářením strategických spojení s jinými organizacemi, které pracují v regionu na svých terénních projektech, včetně vládních a nevládních, ochrannářských, společenských, vzdělávacích a rozvojových organizací;
- bude-li to možné, zvýší fondy na podporu projektů nebo programů ochrany přírody v terénu od návštěvníků, jednotlivců, společností, charitativních spolků nebo z jiných zdrojů;
- bude-li to možné, budou koordinovat a participovat na svých vlastních projektech ochrany přírody v terénu, a to praktických (technická pomoc), vzdělávacích (kapacitní výstavba a zapojení komunity), nebo se zapojí do vědeckého výzkumu;
- budou spolupracovat s chovnými zařízeními a zařízeními, které pečují o zvířata v lokalitách jejich terénních projektů ochrany přírody, např. s jinými místními zoologickými zahradami, chovnými zařízeními nebo útulky;
- povedou a budou podporovat přijatelný vědecký výzkum v terénu i v zoo. Tento výzkum by měl přímo přispět k ochraně divoké přírody, především k ochraně výskytů a ohrožených druhů;
- budou se účastnit aktivit Komise IUCN pro přežití druhů, včetně aktivit tematických skupin jako např. Odborné skupiny pro chov ohrožených druhů, Odborné skupiny pro návrat ohrožených druhů do přírody a Odborné veterinární skupiny;
- budou se účastnit a stimulovat politické debaty s vládou a jině.

1.3 Závěr

Není snadné dosáhnout integrované ochrany přírody, jak byla nastíněna výše. Avšak mnohé zoologické zahrady a akvária již tento proces zahájily a jejich úspěch je stále zřetelnější.

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii vyzývá instituce k uskutečňování strategie integrované ochrany přírody a ke snaze rozdělovat finanční a lidské zdroje opatrně a rozumně, s maximálně kohezním a strategickým myšlením ve vlastní organizaci a s maximální spoluprací s ostatními. Tak se dosáhne nejvyššího úspěchu v ochraně ohrožených druhů, jejich výskytů a jejich lidských sousedů.

Kapitola 2

OCHRANA VOLNĚ ŽIJÍCÍCH POPULACÍ

Souhrn

Tato kapitola předkládá vizi zoologických zahrad a akvárií jako síly pro celosvětovou ochranu přírody a podrobnosti, jak toho dosáhnout. Na základě Dohody o biologické různorodosti a Cílů vývoje milénia OSN se politika tohoto rámce převádí do ochranných akcí prostřednictvím regionálních, národních a místních Akčních plánů biologické různorodosti a Programů obnovy druhů. Tím se zajišťuje, že aktivity zoologických zahrad a akvárií jsou spojené, nikoliv izolované. Tyto instituce se aktivně zapojují do ochrany přírody prostřednictvím diagnózy, řešení problémů a nápravnou akcí, s důrazem na podpůrné dlouhodobé studie a programy. Například veterináři zoologických zahrad a akvárií pečující o divoká zvířata mají jedinečnou možnost přispět k výzkumu vyskytujících se nemocí a pracovat na rozhraní mezi divokými a domácími zvířaty a mezi lidmi a zvířaty (např. při velké ekoturistice za opicemi). Zdraví divokých zvířat je také nedílnou součástí programů návratu (přemístění zvířat, které mohou být ve stoupající míře potřebné při řešení fragmentace výskytů a konfliktů mezi lidmi a divokou zvěří. Všechny tyto aktivity budou prováděny účinněji terénními jednotkami profesionálních ochránců přírody. Zoologické zahrady a akvária se vyvíjejí jako školicí střediska pro tyto profesionály, a tím si také budují místní ochranné kapacity. Jsou také centry dokonalé péče o zvířata, chovu, řízení malých populací a péče o zdraví divokých zvířat a používají svoje sídla pro ztraktivnění a podporu místní divoké zvěře. Kromě toho 600 milionů návštěvníků, které zoologické zahrady a akvária ročně přilákají, představuje důležitý zdroj, který lze použít pro financování ochrany přírody v terénu. Zkrátka zoologické zahrady a akvária mají ideální pozici pro ochranu divokých zvířat ve vlastní zemi i v zahraničí prostřednictvím využití svých znalostí, dovedností a zdrojů. Rozvoj ochrany přírody by měl být ve středu pozornosti.

Vize

Zoologické zahrady a akvária budou významnou silou pro ochranu přírody na celém světě tím, že zaměstnají nebo podpoří terénní pracovníky aktivní v ochraně divokých zvířat a jejich výskytů. Dále zoologické zahrady a akvária přispějí k ochraně života ve volné přírodě poskytováním svých znalostí, dovedností a zdrojů prostřednictvím iniciativ týkajících se chovu, přemisťování a návratu zvířat do volné přírody, jejich zdraví, výzkumu, školení, vzdělávání a financování terénních aktivit.

2.1 Úvod

Morální závazek zoologických zahrad a akvárií přímo přispět k ochraně zvířat ve volné přírodě a stát se mocnější silou pro ochranu přírody v mezinárodním měřítku není novou snahou. Avšak nedávno získal větší spád, protože lidé přešli od touhy pozorovat zvířata v zoo a něco se o nich dozvědět k touze udělat něco také pro jejich ochranu ve volné přírodě. Nastala doba přechodu od prázdných řečí k intenzivním ochranným akcím a pro zoologické zahrady a akvária to znamená rozšíření jejich podpory terénních ochranných aktivit a rozvoj odpovídajících akreditačních systémů.

Pro začátek je důležité přiznat, že schopnost jednotlivých zoologických zahrad a akvárií podporovat ochranu zvířat ve volné přírodě je odlišná. Tato kapitola uvádí rámec pro to, čeho lze dosáhnout, jednotlivě nebo ve spolupráci s partnery. Nejedná se o předpis a různé instituce se budou nevyhnutelně angažovat v různých aktivitách. Ochrana zvířat ve volné přírodě se může realizovat přímo, zlepšováním výskytů a zvyšováním počtu cílových druhů, nebo nepřímo, prostřednictvím vzdělávání, zvyšování fondů a výzkumem pro řízení politiky a praktik. O těchto nepřímých přístupech podrobně pojednávají další kapitoly této knihy, ale jsou stručně uvedeny i v této kapitole.

2.2 Mezinárodní kontext

V úvodní části Světové strategie ochrany přírody byla Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami (WZCS) vydaná IUCN v roce 1980 uvedena jako významný rámec pro ochrannou činnost. Avšak po přijetí Dohody o biologické různorodosti (CBD) na světovém summitu v Rio de Janeiro v roce 1992 se změnila politická okolnost. Zoologický a akvarijní svět musí nyní zvažovat svoje ochranné návrhy a akce v tomto kontextu, spíše než vyvíjet iniciativy separovaně od hlavního proudu ochranného úsilí.

Více než 180 zemí podepsalo CBD (<www.biodiv.org>), která je právně závazná a má tři cíle: ochranu biologické různorodosti, udržitelné využití komponent biologické různorodosti a spravedlivé a poctivé dělení užítku z využití genetických zdrojů (viz také Pole 3). Důležitým bodem, který je třeba mít na paměti v mezinárodním kontextu je, že CBD rozlišuje mezi „péčí o zachování/ochranou přírody“ a „udržitelným využitím“, což jsou dva odlišné cíle této dohody na rozdíl od Světové strategie ochrany přírody, kde je udržitelné využití chápáno jako součást péče o zachování/ochrany přírody.

CBD je zastřešující dohodou ochranné problematiky, ale existuje i řada doplňkových dohod: Ramsarská dohoda o mokřinách z roku 1971 (<www.ramsar.org>), Dohoda o světovém dědictví z roku 1972 (<www.unesco.org/whc>), Dohoda o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy divoké fauny a flóry z roku 1973 (<www.cites.org>) a Dohoda o stěhovavých druzích z roku 1979 (<www.wcmc.org.uk/cms>). Tyto dohody jsou pro řízení ochranné politiky rovněž důležité.

Přechod od politiky k praktickým změnám se provádí prostřednictvím různých akčních plánů, zejména regionálních, národních a místních Akčních plánů biologické různorodosti (BAP), které jsou v národním měřítku požadavkem stanoveným podle CBD. Zoologické zahrady a akvária mohou zaměřit svoji pozornost v rámci ochrany přírody na priority BAP, a tak přispívat k širším procesům a spolupracovat s širším souborem partnerů, než by si zoologická zahrada vytvořila sama. Tam, kde jsou BAP slabé nebo vůbec neexistují, mohou zoologické zahrady a akvária přispět svými informacemi, nápady a personálem k formulaci nebo realizaci účinných akčních plánů.

2.3 Vývoj

Zoologické zahrady a akvária musí zvážit spektrum ochranných akcí, od globálních po místní, a také si musí být vědomy toho, že efektivní ochrany přírody a udržitelného využívání budou dosahovat pravděpodobně pouze při realizaci programů v kontextu místní kultury, života a potřeb rozvoje (www.unep-wcmc.org.uk/bdp). Cíle vývoje miléna OSN (www.undp.org/mdg) poskytují užitečný rámec pro přístup k této problematice. Velké množství cílů se zaměřuje na zmírnění chudoby a hladu, zlepšení zdraví a vzdělání, ale existuje i cíl ekologické udržitelnosti „odvrátit ztrátu ekologických zdrojů“ do roku 2015. Je důležité, že se na tento cíl nezapomíná, a že je začleněn i do plnění ostatních cílů vývoje.

Pokus o spojení programů ochrany přírody a vývoje je velkým krokem, ale pokud k němu dojde, budou mít zoologické zahrady a akvária příležitost získat nebo alespoň ovlivnit miliony dolarů a eur oficiální rozvojové pomoci. Pole 2.1 uvádí dva příklady, jeden na úrovni politiky a druhý v terénu, které naznačují, jak to lze uskutečňovat.

Jiné ochranné iniciativy podporované zoologickými zahradami a akvárii převzaly přístupy komunity k řízení života ve volné přírodě s úsilím zajistit, aby tyto účastníci neplatili nerovnoměrně za prospěch plynoucí z mezinárodní ochrany přírody. Politika silné sociální soudržnosti a schopnost vytváření partnerských vztahů při řízení ochrany přírody je politikou účinnou a trvalou.

2.4 Reintegrace a translokace

První návrhy ochrany populace divokých zvířat v zoologických zahradách byly prostřednictvím chovu a návratu zvířat zpět do volné přírody. Byly založeny na chovatelském úspěchu v případě amerických bizonů (*Bison bison*) v Bronxu a New Yorku a evropských zubrů (*Bison bonasus*) ve Frankfurtu. Zoologické zahrady a akvária mohly působit jako „archy“, v nichž se s pečlivostí chovají populace zvířat a jejich potomci se vypouštějí zpět do volné přírody.

Za vhodných podmínek by zoologické zahrady mohly poskytovat zvířata, dovednosti a znalosti pro chov: určit chovná stáda (v případě potřeby genetickou analýzou); stanovením vhodných sociálních jednotek pro úspěšný chov; péčí o behaviourální potřeby; určením dietních norem a norem péče o zvířata. Kombinací těchto aspektů chovu, realizací tréninku a aklimatizace před vypuštěním a vedením výzkumu pro zdokonalení chovatelského a repatriačního úspěchu lze připravit vhodná zvířata pro návrat do volné přírody. (Viz také kapitola 9).

První velkolepý úspěch s programem na záchranu arabského přímorožce (*Oryx leucoryx*) v Ománu a Saudské Arábii ukázal, že zvířata chovaná v zoo lze vypustit do vhodných oblastí volné přírody ve vhodné době a pomocí

vhodných technik vypuštění, aby vznikly populace ve volné přírodě. Po provedení více pokusů byly vytvořeny mezinárodní normy pro nejlepší postup projektů návratu zvířat do volné přírody (www.iucn.org/themes/ssc/pubs/policy/reinte).

Avšak jednoduchá logika tohoto přístupu je často v rozporu s komplexní realitou místa a mnoho pokusů o návrat druhů do volné přírody má omezený úspěch a/nebo jsou velice nákladné. Některá zřejmá omezení se týkají zvířat, na něž v divočině číhají různá nebezpečí. Jasným příkladem je intenzivní lov vypuštěných lvíčka zlatého (*Leontopithecus rosalia*) a vari černobílého (*Varecia variegata*) predátory. Ještě složitější problémy vznikají po vypuštění goril (*Gorilla gorilla*) a šimpanzů (*Pan troglodytes*) chovaných v zoo, kteří ztratili strach z lidí a dostávají se s nimi do konfliktu – ačkoliv bylo na ostrově Rubondo v Tanzánii vypuštěno do přírody v letech 1966-1969 sedmáct šimpanzů, jejich počet se do dnešní doby zvýšil asi na 50 jedinců.

Zoologické zahrady a akvária musí provádět výzkum metod pro zvýšení reintegračních úspěchů. V pozdějších fázích návratu zvířat do volné přírody se mohou objevit nové faktory směřující k zániku, které se dříve nevyskytovaly nebo jim nebylo nutné předcházet. Například úspěšný program návratu arabského přímorožce do přírody v Ománu radikálně změnilo mimoteritoriální snahy odchytil přímorožce a přemístit je někam jinam, což se nepředpokládalo. Reintegrační projekty se netýkají jen zvířat vrácených do volné přírody, ale v mnoha případech jsou kombinací ekologických, sociálních, ekonomických a politických aspektů, které je všechny třeba vzít v úvahu ve velice dlouhém časovém rámci. Bez přihlídnutí k sociálně-ekonomickým aspektům a integrace adaptivního managementu do projektu může být dlouhodobým výsledkem zklamání a neúspěch.

Vypouštění zvířat do přírody, aby se snížil jejich nadbytek v zoo nebo zdánlivě z důvodu jejich blaha, pravděpodobně zvýší riziko jejich onemocnění a povede k behaviourálním a ekologickým problémům s usídlenými zvířaty a vegetací a k dalším nebezpečím pro člověka i zvěř spíše než k úspěšné záchraně divoké populace. Takové vypouštění zvířat do přírody by se mělo omezit na případy, kdy byl proveden přiměřený průzkum a preventivní opatření vedoucí k zajištění absence negativního dopadu na existující populace divokých zvířat a ekosystémy. Po vypuštění zvířat by měl následovat pečlivý monitoring, aby zajistil spolehlivé vědecké informace, které ovlivní další pokusy o vypouštění zvířat do volné přírody.

Důležitou aktivitou, při níž se využívá řada dovedností z reintegračních programů, je translokace divoké zvěře. Ta se může provádět například z důvodu redukce konfliktů mezi lidmi a divokou zvěří v případě, že divoká zvířata zabíjejí dobytek nebo lidi (např. tygři *Panthera tigris* v Malajsii) nebo ničí majetek (např. sloni *Loxodonta africana* v Zimbabwe nebo Botswaně). Protože fragmentace výskytíšť je stále větší a klimatické změny posunují hranice a kvalitu výskytíšť, translokace bude pravděpodobně stále důležitějším nástrojem ochrany zvířat ve volné přírodě. Pro vedení úřadů pro ochranu přírody v oblasti translokačních aktivit budou potřeba dovednosti a znalosti školených a zkušených profesionálů ze zoologických zahrad a akvárií a dalších odborníků v chovatelství.

Není třeba zdůrazňovat, že tato různorodá úsilí příliš populacím ve volné přírodě nepomohou, nebudou-li k dispozici dovednosti a zdroje pro zachování a řízení divokých populací.

2.5 Zdraví divokých zvířat

Zoologické zahrady a akvária mají velký počet profesionálních veterinářů pracujících s divokými zvířaty, kteří mohou aktivně přispět k ochraně přírody v terénu a vytvořit seskupení, které svými dovednostmi a vědeckými znalostmi pomůže zasahovat v divočině. Zoologické zahrady a akvária jsou rovněž klíčovými institucemi, kde se školí veterináři pečující o divoká zvířata.

Přínos veterinářů při reintegrační práci spočívá v léčení a hodnocení nemocí a zdravotních potíží, kontrole parazitů a patogenů u populací chovaných v zoo nebo jiném chovném zařízení a v zajištění, že se při přemísťování a vypuštění zvířat nevyskytnou žádné nemoci, stres nebo zranění. Mezi těmito dvěma kroky musí veterináři pečující o divoká zvířata také provádět zdravotní vyšetření zvířat před vypuštěním do volné přírody, aby nedošlo k nechtěnému přenosu parazitů a patogenů z chovných center na volně žijící populace.

Zdraví divokých zvířat je také závažnou problematikou ochrany volně žijících populací. V Poli 2.2 je popsán dlouhodobý problém s dobytčím morem. Nově se vyskytující nemoci se stávají naléhavým problémem, jehož

typickým příkladem je nedávný katastrofální úbytek stavu obojživelníků nejméně na čtyřech kontinentech v důsledku napadení novou patogenní houbou.

Je potřeba také porozumět jiným zdravotním problémům divokých zvířat. Například výzkum nádherného Stellerova mořského orla (*Haliaeetus pelagicus*) vedený moskevskou zoo ukázal, jak se v tělech orlů hromadí olovo pozřené se zastřelenými mršinami, až způsobí jejich smrt. Společnost pro ochranu divokých zvířat v New Yorku provádí ve střední Africe výzkum viru ebola, jehož nepřímým důkazem je devastace populace nížinných goril a šimpanzů. Nedávno došlo k náhlému a rychlému úbytku stavu asijských supů, který je přisuzován používání léku diclofenac u domácích zvířat, především dobytka, jehož mršiny jsou hlavní potravou supů.

Spojivosti mezi lidským zdravím a zdravím opic je třeba věnovat vyšší pozornost v oblasti vývoje ekoturistiky. Cílem tohoto vývoje je zvýšit hodnotu zdrojů divoké zvěře, které by jinak mohly být zničeny, ale také přivést turisty do těsné blízkosti zvířat, např. goril a šimpanzů. Turistika za horskými gorilami je skvělým příkladem této situace: existuje důkaz, že lidské nemoci lze přenést na divoké populace velkých opic. Veterináři pečující o divoká zvířata musí hrát klíčovou roli při řízení turistiky, aby zabezpečili divoké populace opic a jiných druhů před těmito riziky.

2.6 Terénní jednotky na ochranu přírody

Návrat zvířat do volné přírody, péče o zdraví divokých zvířat a výzkum zoologických zahrad však samy o sobě nestačí pro dosažení trvalé ochrany zvířat ve volné přírodě. Mohou být úspěšné pouze za omezených podmínek, často aby zachránily zoufalou situaci s proměnlivým a nejistým úspěchem. Tyto metody jsou často velmi nákladné. Aby se zoologické zahrady a akvária staly hlavní silou v oblasti ochrany přírody v terénu, musí vytvořit a podporovat terénní jednotky profesionálních ochránců přírody.

Práce tohoto terénního personálu může zahrnovat krátké přehledy hodnocení i dlouhodobé studie. Malé, konkrétně zaměřené přehledy a výzkum mohou být vysoce účinné při zjišťování problémů, zahajování procesů řízení a při podněcování změny v politice. Avšak musí být doplněny dlouhodobým výzkumem, který ukáže, jak zvířata žijí ve volné přírodě a jakým hrozbám čelí tato zvířata i jejich výskytišť. Tyto informace se stanou vodítkem pro dlouhodobé akce úřadů pro řízení ochrany přírody.

Pro uskutečnění tohoto kroku budou zoologické zahrady a akvária muset investovat do nábory pracovníků, školení a udržování personálu pro ochranu přírody v terénu. Rovněž je důležité, aby tito profesionální ochránci přírody měli kromě biologických znalostí a zkušeností i znalosti sociálních, ekonomických a institucionálních principů. Je třeba si uvědomit celou šíři tohoto úkolu, protože trvalá ochrana přírody vyžaduje proškolení a další vzdělávání správců rezervací a zaměstnanců parků, podněcování místních komunit k účasti a přesvědčování vlád a soukromých společností k poskytování podpory; to vyžaduje nábor a podporu profesionálních ochránců přírody v příslušných zemích.

2.7 Základna pro financování

Pro urychlení této změny mohou zoologické zahrady a akvária spojit prostředky, především finanční, aby dosáhly ochrany zvířat ve volné přírodě, protože mnohé možná nebudou schopny zřídít svoje vlastní „terénní jednotky pro ochranu přírody“. Zoologické zahrady a akvária ročně přilákají více než 600 milionů návštěvníků (www.waza.org) a často mají členské organizace, které mají dohromady stovky tisíc členů. To představuje velký segment společnosti se zájmem o ochranu přírody a důležitý zdroj obstarání kapitálu pro ochranu přírody v terénu.

Rozsah aktivit a přístupů, které mohou zoologické zahrady a akvária použít pro financování terénních projektů, je obrovský stejně jako sumy, které lze získat. Například tříletý průzkum Britských a irských zoologických zahrad (1997 – 2000) ukázal, že na ochranu přírody v terénu bylo vynaloženo více než 5 milionů liber. Roční kampaně ochrany přírody EAZA (bez individuálních projektů) získaly více než 250 000 euro každý rok a Zoologické zahrady Victoria (Austrálie) vynakládají na terénní projekty asi 300 000 AUD ročně. Společnost pro ochranu divokých zvířat založená v zoo v Bronxu, New York, vynakládá na projekty ochrany *in situ* každoročně 32 milionů dolarů. Částky vybrané za vstupné lze doplnit sponzorstvím společností a fondy nebo vládními granty, které dále zvyšují potenciál pro zvyšování podstatných částek na ochranu přírody v terénu.

Rozsah financování ochrany přírody v terénu jednotlivými zoologickými zahradami a akvárii se značně liší. Velké instituce vynakládají značné sumy, ale stejně tak skupiny zoologických zahrad spolupracují na dosažení konkrétních ochranných cílů. Například konsorcium 39 zoologických zahrad vytvořilo Skupinu pro madagaskarskou faunu (www.madagascarfaunagroup.org), která financuje terénní aktivity včetně vzdělávání v oblasti ochrany přírody a reintegrace lemurů. V roce 2003 se spojilo více než 120 zoologických zahrad, které jsou členy EAZA s australskými, ruskými a dalšími evropskými zahradami, které nejsou členy EAZA, aby získaly prostředky pro devět terénních projektů na ochranu tygrů za podpory Tygra 21. století.

Tyto aktivity pro obstarávání fondů jsou otevřené zahradám všech velikostí; menší mohou přispět větším konsorciím k zajištění dostatečných souhrnných fondů pro uskutečnění změn v oblasti. Není pochyb o tom, že zoologické zahrady a akvária aktivně zapojené do ochrany přírody v terénu získají širší dárcovskou základnu.

2.8 Místní vylepšování zoologických zahrad a akvárií

Důležitosti zoologických zahrad jako útočišť městských nebo venkovských volně žijících zvířat se často nevěnuje velká pozornost, přesto lze zoologické zahrady řídit tak, aby zdokonalovaly výskyt vzácných druhů, které nejsou součástí kolekce. Mnohým divokým zvířatům lze pomoci výsadbou živých plotů, ponecháním plevele a hniječích dřeva pro hmyz, vytvářením rybníčků, poskytováním potravy v době jejího nedostatku, poskytováním ochrany v podobě budek pro ptáky a hnízdišť pro netopýry. Některé z těchto druhů mohou být vzácné v určitém místě nebo státě, například vrabec domácí (*Passer domesticus*) v londýnské zoo a bažinné želvy (*Clemmys muhlenbergii*) v baltimorské zoo.

Zoologické zahrady by navíc měly svoje návštěvníky informovat o akcích prováděných v rámci ochrany přírody, o místních zvířatech a rostlinách vyskytujících se v přírodě a získat jejich podporu.

2.9 Školící kurzy

Zoologické zahrady a akvária, které plánují efektivní podporu ochrany přírody v terénu a zvyšování své vlastní schopnosti vést výzkum a vytvářet přehledy a řídit ochranu přírody, musí rozvinout nový soubor manažerských dovedností. Ochrana zvířat ve volné přírodě se obvykle realizuje mimo mateřskou instituci, často v jiné zemi, kde je nutné pracovat prostřednictvím vládních úřadů, hovořit v cizím jazyce v oblasti s odlišnou kulturou, kde musí být personál v terénu podporován na dlouhé vzdálenosti.

Existuje neustálá potřeba školit personál pečující o přírodu, lesy, národní parky, zoologické zahrady a akvária v zemích, kde jsou zdroje pro výchovu a vzdělání omezené, ale kde se vyskytuje mnoho vzácných rostlin a živočichů. Zoologické zahrady a akvária mohou nabídnout těmto profesionálům ideální školící střediska a kurzy speciálně navržené tak, aby vyhovovaly jednotlivým skupinám kandidátů. Dlouhodobým příkladem takového střediska je Středisko pro ochranu a výzkum přírody Smithsonského ústavu ve Front Royal ve Virginii, USA (www.nationalzoo.si.edu/ConservationAndScience/CRC) a Mezinárodní školící středisko Durrellova trustu na ochranu divokých zvířat v Jersey, Britské ostrovy (www.durrellwildlife.org). Přítomnost mnoha druhů zvířat na jednom místě poskytuje ve školících kurzech důležitý předpoklad pro zvyšování dovedností, které později pomohou při budování celosvětové sítě profesionálů se stejným myšlením. Dalším krokem v tomto vytváření schopností je těsná spolupráce zoologických zahrad a jiných institucí s uznaným úspěchem ve školitelství s dalšími zoologickými zahradami, které mají finanční kapacitu a zájem vyučovat organizátory a školitele.

2.10 Hodnocení

V současné době existuje jen málo studií kvantifikujících účinnost projektů na ochranu přírody, které jsou podporovány zoologickými zahradami a akvárii nebo jiným druhem ochranných organizací, a existuje potřeba objektivních metod hodnocení úspěchu takovýchto projektů.

2.11 Závěr

Zoologické zahrady a akvária mají ideální pozici pro to, aby přímo přispěly k ochraně zvířat ve volné přírodě, ve vlastní zemi i v zahraničí, a to kombinací dvou přístupů. Za prvé mají jedinečnou kvalifikaci pro poskytování dovedností a informací v disciplínách jako je např. péče o divoká zvířata, chov, řízení malých populací a péče o zdraví divokých zvířat. Za druhé mohou realizovat projekty v terénu ve spolupráci s místními partnery a podpůrnými institucemi. Neobvyklé spojení těchto dvou souborů schopností, kvalifikace a informací poskytuje zoologickým zahradám a akváriím významnou příležitost, aby přispěli k ochraně zvířat ve volné přírodě.

Zoologické zahrady a akvária mohou přímo pečovat o zachování populací divokých zvířat následujícími způsoby:

- vhodným chovem v zajetí, reintegračními a translokačními programy, informacemi o chování, dietních a pečovatelských normách;
- informacemi o zdravotní problematice divokých zvířat a praktickou pomocí ve volné přírodě;
- financováním;
- zakládáním a/nebo podporou terénních jednotek na ochranu přírody;
- vzděláváním prostřednictvím programů na ochranu přírody zahrnujících původní divokou zvěř v oblasti zoo;
- školicími programy.

Tato přímá péče o ochranu přírody může být doplněna nepřímými ochrannými aktivitami: genetickým a fyziologickým výzkumem, výzkumem výživy, chování, behaviourální ekologie, péče o zvířata a reprodukce; obstaráváním fondů pro terénní aktivity; vzděláváním a zvyšováním uvědomělosti a politickou prací.

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) vyzývá všechny zoologické zahrady a akvária, aby zintenzivnily svoji práci na podporu ochrany zvířat ve volné přírodě.

WZACS zastává názor, aby zoologické zahrady a akvária za podpory WAZA a svých regionálních a národních asociací zaměřily svoje návrhy a aktivity v oblasti ochrany přírody na národní, místní nebo regionální Akční plány biologické různorodosti a/nebo podobný druh programů obnovy. Pokud neexistují nebo nejsou účinné, je třeba iniciovat jejich vytvoření, podporovat je a posilovat.

WZACS zdůrazňuje, že zoologické zahrady a akvária nesmějí pracovat při reintegračních a translokačních programech individuálně, ale musí spolupracovat s jinými institucemi a vždy s příslušnými vládními úřady, odbornými skupinami IUCN/SSC a jinými vládními i nevládními úřady na ochranu přírody, zvláště v hostitelské zemi.

WZACS uznává, že reintegrační a translokační programy potřebují dlouhodobou podporu výzkumu, čas, oddanost a peníze. WZACS rovněž uznává, že tyto programy se musí řídit sociálně-ekonomickou a politickou situací.

WZACS vřele doporučuje, aby zoologické zahrady a akvária podle svých možností přijímaly, školily a podporovaly zaměstnance, kteří budou pracovat jako ochránci přírody v terénu.

WZACS vyzývá všechny zoologické zahrady a akvária, malé i velké, aby se aktivně zapojily do obstarávání fondů pro ochranu přírody v terénu.

WZACS uznává, že se všechny zoologické zahrady a akvária snaží spravovat svoje zařízení tak, aby vzbudily zájem o divoká zvířata, která potřebují pomoc.

WZACS vyslovuje uznání zoologickým zahradám a akváriím, které zřídily školicí kurzy pro profesionální ochránce přírody a povzbuzuje další instituce ke zvážení, zda zřídít vlastní kurzy nebo nabídnout pomoc již fungujícím kurzům.

WZACS doporučuje, aby regionální a národní asociace zoologických zahrad věnovaly čas a peníze na návrh a realizaci metod hodnocení, jakou měrou se jejich členové zasloužily o ochranu přírody.

Pole 2.1

SPOJENÍ PROGRAMŮ OCHRANY PŘÍRODY A VÝVOJE

Kampaň EAZA proti obchodu s masem divokých zvířat

V roce 2000 byla zahájena kampaň Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) proti obchodu s masem divokých zvířat. Toto veřejné uvědomění a úsilí o obstarání fondů zahrnovalo veřejnou petici podepsanou 1,9 milionů lidí, kteří navštívili evropské zoologické zahrady, vyzývající Evropskou unii prostřednictvím jejího parlamentu a komise, aby věnovala větší pozornost ochraně velkých opic a dalších savců zabíjených kvůli obchodu s masem. Výsledkem v době psaní tohoto pojednání je usnesení Evropského parlamentu o zvýšení investic v rámci evropské pomoci (např. doprava) na problematiku obchodu s masem divokých zvířat a výzva vynakládat větší výdaje v rámci Evropy na iniciativy pro zdokonalení řízení obchodu s masem divokých zvířat.

Národní park Royal Chitwan

Projekt realizovaný londýnskou Zoologickou společností v Nepálu přinesl pozitivní výsledky v oblasti vývoje a ochrany přírody. Tento projekt financovaný Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj Spojeného království a charitativní nadace Kadoorie byl zaměřen na zřízení čtyř veterinárních klinik v nárazníkové zóně kolem národního parku Royal Chitwan. Cílem bylo zlepšit špatné vztahy mezi parkem a místní komunitou poskytnutím veterinární péče chovatelům dobytka, aby se vyrovnaly náklady na ztrátu přístupu k pastvinám v parku a náklady na dobytek zabíjený tygry (*Panthera tigris*) a leopardy (*Panthera pardus*). Po čtyřech letech mnoho místních chovatelů dobytka začalo krmit svoje stáda zebu lepším krmivem, které je dražší, ale výnosy mléka jsou pětikrát vyšší. To se stalo díky novým klinikám a veterinární podpoře, která snížila ztráty dobytka, takže investice navíc do zlepšeného krmiva se vyplatila. Dalším důležitým výsledkem bylo, že chovatelé přestali posílat svůj dražší dobytek do parku, protože nechtěli riskovat jeho smrt nebo poranění. Tím se zase snížila nezákonná pastva i riziko přenosu onemocnění dobytka na divokého gaura (*Bos gaurus*) a asijského buvola (*Bubalus bubalis*). Předchozí dlouhodobý projekt Světové společnosti na ochranu přírody týkající se indických nosorožců (*Rhinoceros unicornis*) způsobil rozšiřování území parků.

Pole 2.2

DOBYTČÍ MOR

Dobyččí mor přivezený do Afriky v roce 1840 s nakaženým dobytkem je jasným příkladem importovaného onemocnění. Do roku 1890 zdevastoval populace kopytnatců v Keni, které neměly proti tomuto onemocnění žádnou odolnost nebo snášenlivost. Počáteční ztráty dosahovaly stovek tisíc kusů dobytka a jejich hnijící mršiny zapáchaly měsíce na východoafrických savanách. Dobyččím morem byl zasažen i pakůň hřivnatý (*Connochaetes taurinus*) v Serengeti, jehož počet se snížil na 300.000 kusů. V šedesátých letech minulého století se po vymýcení moru u dobytka a následně u divokých přežvýkavců populace dostala na úroveň 1,5 milionů kusů. Dobyččí mor u populací divokých zvířat je třeba monitorovat, aby se programy pro jeho vymýcení mohly soustředit do oblastí nebezpečí, např. na hranici mezi Somálskem a Keňou, kde se vyskytuje ohrožený buvolec hirola (*Damaliscus hunteri*).

Kapitola 3

VĚDA A VÝZKUM

Souhrn

Tato kapitola předkládá vizi zoologických zahrad a akvárií jako seriózních a respektovaných vědeckých institucí integrovaných do výzkumných komunit a provádějících rozumná rozhodnutí o zvířatech žijících ve volné přírodě. Argumentuje, že prostřednictvím svých živých kolekcí mají zoologické zahrady a akvária jedinečnou možnost přispívat k výzkumu zaměřenému na ochranu divokých zvířat. Navíc poskytují místo pro setkávání výzkumníků a návštěvníků, a tak napomáhají veřejnému porozumění vědě a nabízejí možnosti zvyšování povědomí o výzkumu a jeho aplikacích v ochraně přírody. Zoologické zahrady a akvária mohou provádět výzkum, aby posunuly dál svoje vlastní cíle i cíle jiných institucí (např. spolupráce s univerzitami). Kategorie výzkumu zahrnují výzkum v teoretické i aplikované biologii (např. biologie malých populací, chování, výživy a reprodukce), výzkum ochrany přírody in situ (např. behaviourální ekologie, přehled výskytů) a výzkum zaměřený na rozvoj jiných rolí (např. vzdělávání návštěvníků, marketing, hodnocení expozice). Objevuje se zde názor, že veškeré výzkumné projekty přispívající k ochraně přírody je třeba zaznamenat a informace o nich je třeba zpřístupnit široké veřejnosti. K tomu slouží databáze, které se v současné době vytvářejí. Zoologické zahrady a akvária mohou vyvíjet svoje výzkumné kapacity konkrétního výzkumného personálu rozvojem partnerství s univerzitami a podporou pravidelných publikací, sympózií a workshopů pro prezentaci a diskuze o vědeckém výzkumu. Zvyšování dostupnosti výsledků (pro akademickou komunitu a zoo/akvária) a sdílení technik a zkušeností maximalizuje prospěch z výzkumu. Podněcováním k přístupu ke kolekcím zvířat a k materiálům pomáhají zoologické zahrady a akvária také formovat výzkumníky budoucnosti. Zkrátka zoologické zahrady a akvária mají dostatek prostoru pro rozvoj vědeckého výzkumu za účelem rozhodování o svých kolekcích zvířat a přispívání k ochraně přírody v terénu.

Vize

Naši vizi pro příští desetiletí je integrace zoologických zahrad do výzkumné komunity a veřejného povědomí jako seriózních, uznávaných vědeckých institucí, které významnou měrou přispívají k ochraně divokých zvířat na celém světě a činí rozumná vědecká rozhodnutí.

3. Úvod

Svět čelí krizi v ochraně přírody, která je naléhavá a obrovská. Vědecký výzkum je nezbytný pro zjištění a řešení bezprostředních problémů. Aby byl výzkum účinnější při ochraně přírody *in situ*, je třeba považovat za prioritu výzkum, který má jasné a významné důsledky pro záchranu populací a výskytů ve volné přírodě. Pouze prostřednictvím podporovaných výzkumných programů budeme mít úspěch při identifikaci problémů v oblasti ochrany přírody, určování priorit, realizaci zásahů a monitorování účinků nebo aktivit. Od publikace Světové strategie ochrany přírody zoologickými zahradami před více než deseti lety se výzkum v zoologických zahradách a akváriích rozšířil a zvýšila se jeho kvalita i význam. I přes to musí zoologické zahrady a akvária udělat v příštích deseti letech ještě víc.

Prostřednictvím svých živých kolekcí mají zoologické zahrady a akvária jedinečnou možnost přispět k výzkumu zaměřenému na ochranu přírody. Žádná jiná instituce nemůže poskytnout jako studijní zdroj tak odlišné reprezentativní vzorky divokých zvířat z celého světa. Kromě toho zoologické zahrady a akvária nabízejí prostory pro setkávání a komunikaci výzkumníků a veřejnosti, poskytují platformu pro interpretaci výsledků výzkumu a jeho důsledků pro ochranu přírody.

Výzkum je nástrojem, který napomáhá dělat věci lépe – poučit se z pokusů, z pokusů někoho jiného a ze souvisejících činností. Taková systematická činnost by měla být neodmyslitelnou součástí myšlenkových procesů ředitelů zoologických zahrad. Výzkum by se neměl považovat jako za něco navíc ke každodenní práci.

3.2 Rozsah výzkumu

Výzkum v zoologických zahradách a akváriích se dělí na dvě hlavní části: (1) výzkum s cílem získat nové poznatky, které pomohou instituci dosáhnout jejích cílů a (2) výzkum prováděný v zoo jinou institucí za účelem dosažení jejích vlastních cílů, které nejsou v rozporu s cíli zoo. Do první kategorie spadá výzkum v chovatelství, výzkum priorit návštěvníků, vzdělávacích a interpretačních metod, přístupů k ochraně přírody atd., který ve větší

či menší míře závisí na konkrétním poslání zoologické zahrady. Do druhé kategorie spadají asistující výzkumní pracovníci z univerzit a výzkumných organizací, kteří poskytují materiál o nedomestikovaných druzích pro srovnávací analýzy.

Je možné popsat celý výzkum realizovaný zoologickými zahradami a akvárii. Ale matice v tabulce 3.1 uvádí rozsah a vztahy uvažovaného předmětu. I při existenci překrývajících se oblastí můžeme dále výzkum rozdělit do následujících kategorií:

- výzkum v teoretické a aplikované biologii (včetně biologie malých populací, péče o zvířata, medicíny divokých zvířat, fyziologie, výživy, chování, reprodukční biologie, genetiky, evoluce a taxonomie);
- výzkum ochrany přírody *in situ* (např. terénní ekologický výzkum a výzkum výskytů);
- výzkum zaměřený na stanovení a zdokonalování činností zoologických zahrad a akvárií (například průzkum vědomostí návštěvníků, účinnosti expozic a programů, marketingu a komunikace, členstva, rozvoje a financování).

Všechny výzkumné projekty prováděné zoologickými zahradami a akvárii, které mohou přispět k ochraně přírody, je třeba identifikovat a zaznamenat. WAZA, regionální a národní asociace by měly tyto informace shromažďovat a zpřístupnit široké veřejnosti, a pomoci tak institucím rozšiřovat rozsah jejich výzkumných aktivit. I když v současné době neexistuje žádná systematická celosvětová databáze, Pole 3.1 uvádí příklad regionální databáze.

Kromě toho by světová komunita zoologických zahrad a akvárií měla monitorovat výskyt nových oblastí vědy pro jejich potenciální aplikaci v zoologických zahradách, akváriích a v problematice ochrany přírody v širším pojetí.

Pole 3.1

POČÍTAČOVÁ DATABÁZE AZA PRO VÝZKUM V ZOO

Americká asociace zoologických zahrad a akvárií (AZA) vytvořila počítačovou databázi nazvanou Výroční zpráva o ochraně přírody a vědě (ARCS), která poskytuje skvělý model pro širší databázi, která pomůže sledovat výzkumné projekty na celém světě. V databázi lze vyhledávat podle klíčového slova, jména výzkumníka, tématu, země nebo regionu, názvu instituce AZA, názvu programu na ochranu přírody, názvu spolupracující instituce (včetně vládních úřadů a nevládních organizací, vysokých škol a univerzit a nečlenských zoologických zahrad a akvárií), podle typu výzkumu nebo data.

V letech 2000 – 2001 členské instituce AZA uvedly, že se účastnily více než 2.230 projektů na ochranu přírody (z toho 1.390 *in situ* a 610 *ex situ* a 230 kombinovaných) v 94 zemích. Publikovaly 1.450 knih, knižních kapitol, článků v časopisech, podkladových materiálů pro konference, plakátů a disertačních prací. Tyto publikace lze vyhledávat podle klíčových slov, jména autora, typu publikace, názvu instituce nebo data.

3.3 Stanovení priorit

Prostředky pro výzkum jsou omezené a je třeba je pečlivě rozdělit. Prioritu musí mít výzkum, který má jasný význam pro ochranu druhů, populací a výskytů ve volné přírodě. Procesy stanovení priorit ve výzkumu by se měly formovat podle specifických sil a vybavení, které jsou zoologické zahrady a akvária schopny poskytnout, a podle nezávislého zhodnocení potřeby ochrany přírody.

Zoologické zahrady a akvária by se měly stát integrovanými složkami národních a globálních systémů výzkumu zaměřeného na ochranu přírody formováním vztahů s organizacemi, jejichž úkolem je hodnotit a stanovit priority v ochraně přírody a související problematice. Tyto systémy by měly zahrnovat vládní úřady na ochranu divokých zvířat; odborné skupiny IUCN – Světového svazu na ochranu přírody a Komise pro přežití druhů, především Odbornou skupinu pro zachovný chov; Dohodu o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy divoké flóry a fauny (CITES); Dohodu o migrujících druzích (CMS); univerzity a výzkumné instituce a zavedené nevládní organizace zaměřené na ochranu přírody.

Je třeba vytvořit a posilovat regionální a globální systémy, které budou převádět doporučení těchto organizací do akčních plánů výzkumu uskutečňovaných zoologickými zahradami a akvárii. Tyto akční plány by se měly realizovat na globální, regionální a institucionální úrovni a měly by být pravidelně hodnoceny.

3.4 Databáze a banky výzkumného materiálu

Databáze a banky výzkumného materiálu jsou nezbytné. Zvyšují účinnost a poskytují cennou podporu výzkumným pracovníkům, manažerům pečujícím o zvířata v zoologických zahradách a akváriích i těm, kteří pracují v terénu. Tyto prostředky mají mnohem větší hodnotu, jestliže se na nich podílí a má-li k nim přístup co nejvíce lidí a jestliže jsou vzájemně kompatibilní.

Komunita zoologických zahrad je nyní přichystaná k vytvoření mocné základny, která slibuje výzkumníkům ze zoologických zahrad a akvárií přístup k datům týkajícím se prakticky všech zvířat v 600 institucích rozmístěných na šesti kontinentech. Ve své konečné podobě bude tato databáze obsahovat veškeré informace o původu a anamnéze každého zvířete v naší péči. Kmenový seznam bude propojen s dalšími databázemi pojednávajícími o takových tématech jako je například výživa a chování zvířat. Celá tato databáze nám bude k dispozici jako webový systém řízení zoologických informací (ZIMS), jediný a nejmocnější nástroj výzkumu (Pole 3.2). K vytvoření této databáze dojde v příštím desetiletí (viz také kapitola 4).

Pole 3.2

ISIS A GLOBÁLNÍ DATABÁZE

Mezinárodní informační systém druhů (ISIS) byl vytvořen v roce 1973. V současné době to je mezinárodní nezisková členská síť řízená mezinárodní radou správců volených členy a zahrnuje 613 institucí ze 70 zemí šesti kontinentů. Členové udržují a sdílejí standardní a podrobné informace o více než 1,8 milionů zoologických druhů z 10.000 taxonů. Za třicet let své existence vybudovala ISIS ojedinělou základnu a archiv vědomostí. Je cenným zdrojem rozumného managementu zvířat, ochrany přírody a základního výzkumu; prokázala důvěryhodnost regulačních dohod, např. Dohody o obchodu s ohroženými druhy flóry a fauny (CITES), a národních regulačních úřadů na celém světě.

Současnou významnou aktivitou je vývoj webového systému řízení zoologických informací nové generace ZIMS. Současné aktivity zahrnují kampaň kapitálového financování, mazání dat, personální reorganizaci a expanzi a zřízení nových výborů.

Nový ZIMS bude jednotným, globálním, komplexním, přesným, současným webovým systémem řízení zoologických informací, který je mnoha členy ISIS považován za zcela nezbytný. Zvířata v něm budou mít specifická identifikační čísla a kmenové záznamy o zvířatech budou sdílet všechny instituce (místo separátních institucionálních záznamů). Tím se zautomatizuje shromažďování dat z plemenných knih, sledování skupin, budou uspokojeny potřeby akvárií, moderní veterinární a epidemiologické potřeby a zavede se datové skladiště se snadným dotazováním na podporu dotazů vedení a výzkumných iniciativ.

ZIMS bude založen na první systematické revizi/aktualizaci norem zoologických dat naší komunity za 30 let. V době psaní tohoto pojednání ZIMS částečně financují členové ISIS; pokračuje kapitálová kampaň ISIS. Tato databáze bude z velké míry nebo zcela vytvořena profesionálními softwarovými společnostmi.

3.5 Optimalizace zdrojů

Mnohé zoologické zahrady a akvária nyní zaměstnávají profesionální výzkumné pracovníky. Pravidelně se vydávají vědecké články o zoologických zahradách a akváriích a organizuje se stále více sympózií o výzkumu prováděném zoologickými zahradami. Tento trend je třeba udržet, podporovat a rozšiřovat, pokud si zoologické zahrady a akvária mají uvědomit svůj potenciál. Zoologické zahrady a akvária musí mít především okamžitý přístup k odborníkům v široce používaných disciplínách; bylo by ideální, kdyby byli tito odborníci obeznámeni se zoologickými zahradami a jejich činnostmi. Příklady spolupráce jsou uvedeny v Poli 3.3.

Zoologické zahrady a akvária, které mají prostředky, by měly zaměstnat výzkumné pracovníky. Je třeba také zahájit regionální a globální procesy budování sdružení odborníků v důležitých výzkumných disciplínách, kteří jsou nedílnou součástí širší komunity zoologických zahrad a akvárií a jsou schopni jí radit. Existuje pět hlavních způsobů vytvoření tohoto sdružení.

- WAZA a regionální instituce mohou vybudovat a podporovat regionální a globální síť výzkumných pracovníků zoologických zahrad a akvárií poskytnutím účinného a univerzálně přístupného způsobu komunikace, diskuze a spolupráce.
- Zoologické zahrady, akvária a/nebo regionální asociace mohou vytvořit strategická partnerství/partnerské společnosti s příslušnými výzkumnými institucemi, aby umožnily přístup k odbornému poradenství a kvalifikovaným výzkumným pracovníkům.

- Skupiny zoologických zahrad a akvárií mohou spolupracovat na financování jednoho nebo více míst výzkumných specialistů, kteří budou poskytovat služby těmto institucím a přisun informací do regionálních a globálních poradenských sítí.
- Jednotlivé zoologické zahrady a akvária mohou rozvíjet výzkumné specializace a zaměstnávat výzkumný personál. Tento personál se stane součástí regionálních a globálních poradenských sítí.
- Instituce mohou individuálně i kolektivně podporovat a podněcovat pravidelné vydávání publikací, pořádání sympózií a workshopů pro prezentaci a diskuzi o vědě a výzkumu zaměřených na ochranu přírody.

Pole 3.3

SPOLEČNÝ VÝZKUM

AZA a zoologická zahrada Saint Louis

Středisko pro antikoncepci divoké zvěře (WCC) začínalo jako Poradenská skupina pro antikoncepci Americké asociace zoologických zahrad a akvárií (AZA) v roce 1989. Protože úloha antikoncepce v řízení programů chovu zvířat v zajetí rostla, poradenská skupina rozšiřovala svoje služby a členskou základnu.

Zoologická zahrada Saint Louis jako spolupředsedající poradenské skupiny poskytla fondy a prostředky na její činnost. V roce 2000 vybrala AZA Zoologickou zahradu Saint Louis za sídlo nově zřízeného WCC. WCC sjednocuje vědce, veterináře a manažery pečující o zvířata kvalifikované ve výzkumu a řízení antikoncepce u divokých zvířat.

Správa zoologických parků Nového jižního Walesu a Australský registr zdraví divokých zvířat

Tento registr založil v roce 1985 Dr. Bill Hartley jako soubor informací a materiálů vztahujících se ke zdravé i nemocné domácí fauně a zvířatům v zoo. Dr. Hartley začal registr organizovat pomocí vysoce účinného systému deníku a kartotéky; od roku 1998 se pro další zdokonalení tohoto komplexního datového souboru používá program archivační databáze.

Tento registr je jediný svého druhu na jižní polokouli a slouží jako významný národní a mezinárodní prostředek porozumění zdraví australských ekosystémů. Nepřetržitě ho používají lidé ze soukromého i veřejného sektoru, včetně univerzitních veterinárních lékařů a biologů, jako zdroj informací potřebný pro pochopení a kontrolu ohnisek onemocnění místní fauny i zvířat v zoologických zahradách. Kromě toho je rozsáhlá sbírka normálních tkání neocenitelná pro pracovníky provádějící výzkum původní fauny. Lidé zabývající se studiem zdraví divokých zvířat mají volný přístup k materiálům v registru.

3.6 Povzbuzování k účasti

Široká účast ve vědě a výzkumu s sebou přináší větší vnímavost k metodám, požadavkům a prospěchu. Všechny oblasti činnosti zoologických zahrad a programy na ochranu zvířat v terénu budou mít prospěch z výzkumu, kterého by se měl zúčastnit všechen personál, buď přímou účastí nebo nepřímou tak, že bude informován. Spolupráce mezi institucemi je nezbytně nutná.

Při efektivní týmové práci poskytne globální síť WAZA obrovský výzkumný zdroj univerzitám, výzkumným ústavům, i samotným zoologickým zahradám a akváriím. Pečlivě navržené a realizované výzkumné projekty prováděné napříč zoologickými zahradami a akvárii, do nichž se mohou zapojit velké i malé instituce, budou mít užitek ze zvýšeného počtu vzorků a příležitostí hodnotit vliv širšího rozsahu proměnných, než by bylo jinak možné. Tak lze zvýšit kvalitu a přesnost výsledků. Spolupráce zoologických zahrad a akvárií ve vědeckých a výzkumných programech *in situ* může zajistit lepší a jistější zdroje pro tyto projekty a poskytnout příležitosti pro zapojení malých institucí, z nichž by mnohé jinak nebyly schopny realizovat a financovat svoje zapojení v terénu.

Obr. 3.1 ukazuje vzor společného úsilí zoologických zahrad, akvárií a univerzit při prosazování vědeckých studií i v těch zoologických zahradách, které nemají dostatečný vědecký personál a laboratorní zařízení.

Zoologické zahrady a akvária by měly podněcovat širokou účast ve vědě a výzkumu:

- zajištěním toho, že se tento strategický dokument dostane do rukou všech nových zaměstnanců při jejich přijetí;
- zajištěním toho, že základní experimentální design, analýza a prezentace výsledků budou obsaženy ve školicích kurzech ušitých na míru zaměstnancům zoologických zahrad a akvárií;
- podporou příležitostí zaměstnanců pracovat s lékaři zabývajícími se vědou a výzkumem *in situ* a *ex situ*;

- použitím regionálních sítí spolupráce zoologických zahrad a akvárií pro zvýšení rozsahu projektových vzorků a tím i kvality a přesnosti výsledků;
- individuální a kolektivní práci a v partnerství s výzkumnými institucemi, aby měli studenti koordinovaný a kontrolovaný přístup ke zvířatům v zoologických zahradách a akváriích.

Tato poslední oblast má dvojitý užitek: pomůže podporovat institucionálně, regionálně a/nebo globálně schválené priority výzkumu a pomůže vyškolit biology, kteří se v budoucnu budou zabývat divokými zvířaty.

3.7 Financování

Pro výzkum v zoologických zahradách je třeba uvolnit více finančních prostředků. Většinu nákladů na výzkum si zoologické zahrady a akvária platí samy a částka věnovaná na výzkum se podstatně liší. Zoologické zahrady mohou financovat výzkum ze svého vlastního příjmu, prostřednictvím externích institucí, například univerzit, nebo orgánů na ochranu přírody. Financování může mít formu subvencí, grantů poskytnutých na výzkum nebo jednorázových plateb.

3.8 Šíření závěrů

Výsledky výzkumu a vývoj ve využití vědy se musí dostat k těm, kdo jsou na tomto využívání přímo zainteresováni. Také záleží na tom, jak se tyto výsledky dokumentují a distribuují. Způsob zpřístupnění výsledků a v některých případech jejich interpretace lékaři ze zoologických zahrad a akvárií je třeba pečlivě zvážit.

Všichni výzkumní pracovníci a výzkumné sítě podporované zoologickými zahradami a akvárii by měli:

- publikovat svoje výsledky, alespoň v souhrnné formě, v odborných časopisech zoologických zahrad a akvárií i v literatuře příslušného vědního oboru;
- prezentovat svoji práci pravidelně na sympóziích, workshopech a konferencích zoologických zahrad a akvárií;
- zpřístupnit širší zoologické komunitě práce s praktickým významem pro ochranu přírody vydané v odborných časopisech nebo vědeckých knihách. Toho lze dosáhnout publikováním souhrnů/přehledů a recenzí v široce čtené literatuře zoologických zahrad, např. Mezinárodní ročenice zoologických zahrad a časopisech sdružení;
- zajistit, aby veškeré výzkumné práce *in situ* a jejich výsledky byly zpřístupněny v regionu, kde se práce konala a v místních jazycích.

Výsledky publikované ve vědeckých knihách a časopisech by rovněž měly být zpřístupněny celé komunitě zoologických zahrad a akvárií, aby poskytnuté informace umožnily hodnocení praktického významu výsledků výzkumu. Je však jasné, že většina zoologických zahrad a akvárií nemá velký tým odborníků, kteří by mohli zhodnotit, jaké jsou často vysoce odborné publikace ve vědecké literatuře.

Pole 3.4 uvádí seznam publikací, které obsahují informace o výzkumu zoologických zahrad a akvárií, někdy v souhrnné nebo netechnické podobě.

V mnoha případech zůstávají výsledky výzkumu v zoologických zahradách ve formě interních zpráv a nejsou volně dostupné v publikacích. Tyto zprávy často obsahují informace pro přímé praktické využití, cenné pro další nebo podobné studie nebo zajímavé pro jiné instituce.

Pole 3.4

PUBLIKACE A ORGANIZACE, KTERÉ ŠÍŘÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD A AKVÁRIÍ

Animal Conservation (Ochrana zvířat)

American Zoo and Aquarium Association Conference Proceedings (Sborník z konference Americké asociace zoologických zahrad a akvárií – výroční a regionální)

Animal Keepers Forum (Fórum ošetřovatelů zvířat)

Australian Regional Association of Zoological Parks and Aquaria (Australská regionální asociace zoologických zahrad a akvárií – bulletin ARAZPA, webová stránka)

Bongo (časopis berlínské zoo, obsahuje vědecké články o chovatelství a ochraně zvířat)

Conservation Biology (Biologie ochrany přírody)

Dodo (časopis Durrellova trustu na ochranu divokých zvířat)
European Association of Zoos and Aquariums (Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií – bulletin výzkumného výboru EAZA; webová stránka)
Federation Research Newsletter (Bulletin výzkumu federace; Federace zoologických zahrad Velké Británie a Irska)
International Zoo News (Mezinárodní zprávy ze zoologických zahrad)
International Zoo Yearbook (Mezinárodní ročenka zoologických zahrad)
Journal of Zoo and Wildlife Medicine (Časopis medicíny zoologických zahrad a divokých zvířat)
Oryx: The International Journal of Conservation (Oryx: Mezinárodní časopis o ochraně přírody)
Pan African Association of Zoological Gardens, Aquaria and Botanic Gardens (Panafrická asociace zoologických zahrad, akvárií a botanických zahrad – zprávy PAAZAB; webová stránka)
Ratel (publikace Asociace britských ošetřovatelů divokých zvířat)
South East Asian Zoos Association (Jihovýchodní asijská asociace zoologických zahrad – vědecké přednášky z konferencí dostupné na webové stránce SEAZA)
Thylacinus (Australská společnost pro chov v zoo)
Wildlife Information Network (Informační síť o divokých zvířatech)
World Association of Zoos and Aquariums (Světová asociace zoologických zahrad a akvárií – zprávy WAZA, sborník z konference WAZA a webová stránka)
Zeitschrift des Kolner Zoo
Zoo Biology (Biologie zoologických zahrad)
Der Zoologische Garten (Zoologická zahrada)

Různé odborné časopisy, např. American Journal of Veterinary Research (Americký časopis pro veterinární výzkum), Animal Behaviour (Chování zvířat), Journal of Herpetology (Časopis herpetologie), Journal of Mammalogy (Časopis mamaliologie) a Reproduction (Reprodukce) také publikují výsledky výzkumu vedeného biologi ze zoologických zahrad.

3.9 Hodnocení

Hodnocení má velký význam pro zajištění toho, aby výzkumné úsilí zůstalo zaměřeno na stanovené priority, bylo adekvátně financováno a dosahovalo požadovaných výsledků. Poctivé a přesné hodnocení by se mělo provádět pravidelně. Toto hodnocení také pomůže zjistit slabá místa v našich snahách podporovat vědu potřebnou k ochraně přírody, kam by měly regionální asociace a další instituce směřovat nejúčinněji svoje prostředky.

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) naléhavě žádá všechny asociace, regionální i národní, aby pokračovaly ve shromažďování a zaznamenávání výsledků výzkumu svých členů, zpřístupňovaly tyto informace a monitorovaly výskyt nových oblastí vědy kvůli jejich potenciálnímu využití při ochraně přírody.

WZACS doporučuje, aby zoologické zahrady a akvária individuálně i kolektivně identifikovaly svoje potřeby výzkumu, stanovily priority výzkumu a tento výzkum prováděly.

WZACS vyzývá mezinárodní komunitu zoologických zahrad a akvárií, aby podporovala vytvoření a široké použití databází a bank prostředků, které pomohou v úsilí o ochranu přírody. Zvláště vyzývá síť WAZA a Mezinárodní informační systém druhů (ISIS) k zajištění, aby byl ZIMS ve své konečné podobě cenným, snadno přístupným a dostupným pro všechny členy WAZA a pro členy regionálních a národních asociací WAZA. Dále vyzývá všechny regionální asociace k podpoře světové účasti na projektu ZIMS.

WZACS oslovuje instituce, které mají prostředky, aby mohly zaměstnat výzkumné pracovníky. Dále je třeba zahájit regionální a globální procesy vytváření sdružení odborníků v důležitých vědních disciplínách, kteří budou nedílnou součástí širší komunity zoologických zahrad a akvárií a budou schopni této komunitě poskytovat poradenství.

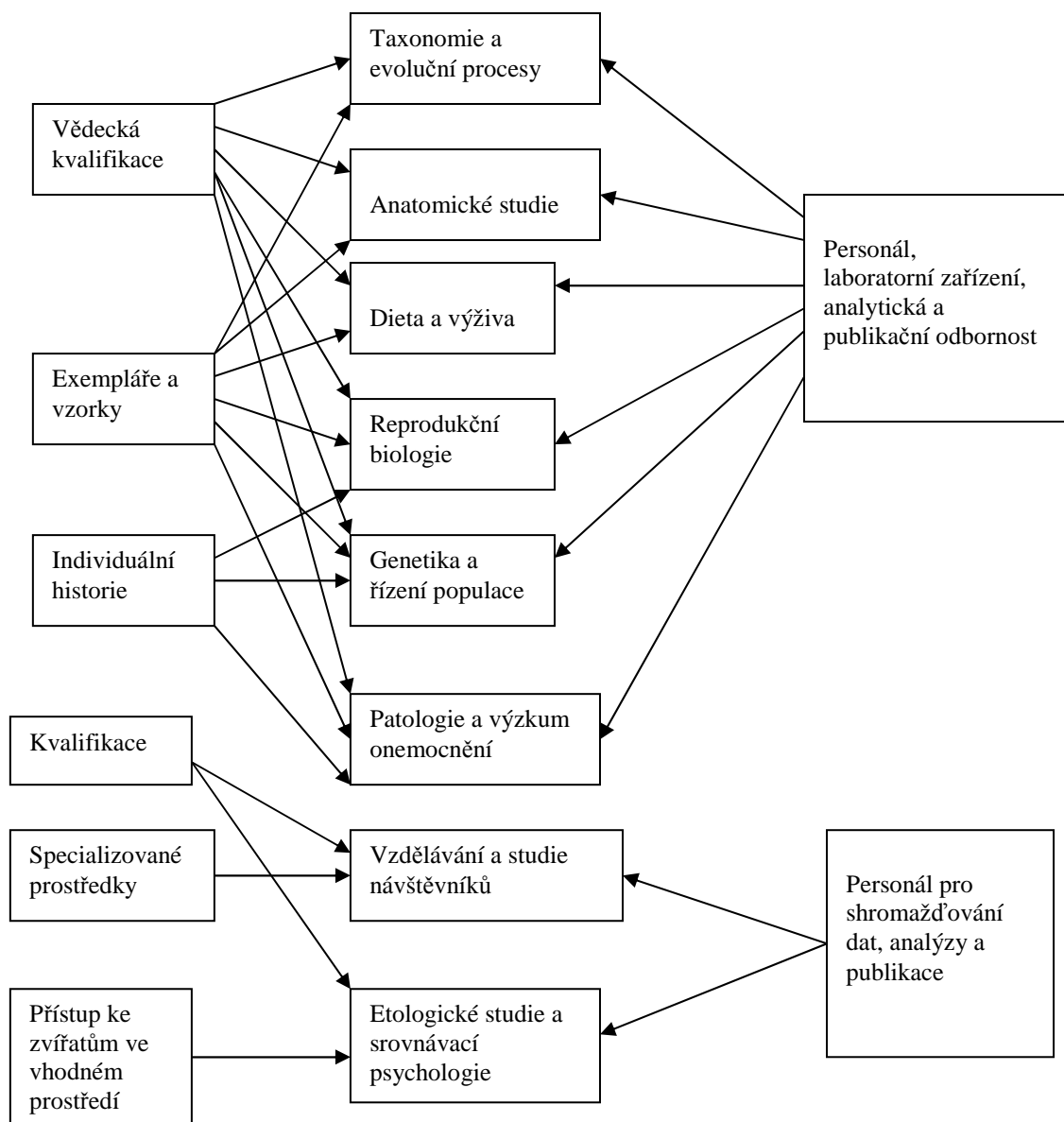
WZACS naléhavě žádá instituce, aby směřovaly větší procento svých rozpočtů do výzkumu zaměřeného na ochranu přírody, než je tomu dosud. Dále by měly pracovat individuálně i kolektivně, aby získaly externí financování pro výzkum. WAZA a regionální asociace by měly pomoci tomuto úsilí poskytováním informací o přístupných zdrojích financování a podmínkách jejich získání.

WZACS doporučuje podporovat dostupnost výsledků výzkumu z nepublikovaných, ale kvalitních studií prostřednictvím kompilace a cirkulace bibliografií a krátkých zpráv a recenzí v příslušných časopisech, bulletinech a na webových stránkách.

WZACS navrhuje provádění pravidelných revizí zoologického výzkumu na institucionální, regionální a/nebo globální úrovni. Tyto revize by měly zhodnotit a zdokumentovat pokrok u stanovených výzkumných priorit a tyto priority zhodnotit a podle potřeby přeměřovat.

Zoo poskytuje

Univerzita poskytuje

Obr. 3.1 Model společného úsilí zoologických zahrad, univerzit a výzkumných organizací

Téma	Anatomie a morfologie	Biogeografie	Ekologie	Vzdělání	Etologie	Genetika	Výživa	Fyziologie	Populační biologie	Sociální vědy	Systematika a taxonomie	Veterinární medicína
Stárnutí	X		X		X	X	X	X	X			X
Péče o zvěř	X		X		X		X	X				X
Chování			X		X	X	X	X				X
Banka biomateriálu		X				X			X		X	X
Biotechnologie	X					X	X	X				X
Antikoncepce	X				X			X				X
Dietní studie	X		X		X	X	X	X	X		X	X
Nemoci	X	X	X		X	X	X	X				X
Domestikace	X		X		X	X	X	X	X			
Ekologické obohacení	X		X		X		X	X				
Chov	X		X		X	X	X	X	X			X
Identifikace	X				X	X		X			X	
Životní historie	X	X	X		X	X	X	X	X			X
Řízení populace		X	X		X	X		X	X		X	X
Reprodukce	X		X		X	X	X	X	X			X
Taxonomie	X	X			X	X		X			X	
Studie návštěvníků				X	X					X		

Tabulka 3.1 Základní a aplikovaný výzkum v zoologických zahradách a akváriích: primární disciplíny zahrnuté ve studiu priorit

Kapitola 4

ŘÍZENÍ POPULACE V RÁMCI OCHRANY V ZOOLOGICKÝCH ZAHRADÁCH A AKVÁRIÍCH

Souhrn

Tato kapitola prezentuje vizi zapojení zoologických zahrad a akvárií jako odborných center se zkušenostmi v řízení malých populací do společných regionálních a globálních chovných programů. Pro maximalizaci hodnoty ochrany zvířat musí být populace ex situ demograficky stálé, v dobrém stavu a schopné samostatné reprodukce. Měly by být v dostatečném počtu rozděleny mezi několik institucí pro zachování vysokého stupně genetické různorodosti. Avšak mnohé programy mají příliš málo základních kusů zvířat a zúčastněných institucí, malou genetickou různorodost a/nebo špatné chovatelské výsledky. Strategie pro zvýšení realizovatelnosti zahrnují: zvětšení chovného prostoru, rozšíření regionálních programů na globální, zvýšení intenzity genetického řízení, zdokonalení chovatelských metod prostřednictvím výzkumu a dovozem základních kusů chovů z volné přírody nebo jiných regionů. Řízení populace zahrnuje demografické a genetické řízení, veterinární péči a chovatelství. Demografické řízení spočívá ve sledování počtu, věku, sociální a sexuální struktury. Genetické řízení zahrnuje ověřování taxonomické identity a prevenci škodlivých účinků příbuzenského křížení a ztráty genetické různorodosti. Rozhodnutí při tomto řízení se dělají pomocí plemenných knih. Údaje o populaci jsou uloženy v databázi Mezinárodního informačního systému druhů (ISIS) podporované registračním a analytickým softwarem. Další projednávané aspekty řízení zahrnují zabavená a opuštěná zvířata, vlastnictví zvířat a dopad předpisů na přemísťování zvířat. Tato kapitola zdůrazňuje, že základním cílem programů ex situ je podpora ochrany zvířat in situ (včetně demografických a genetických rezervoárů). Metapopulační řízení zahrnuje řízení souboru vzájemně se ovlivňujících populací v rámci jednoho záchovného cíle. Jeho složkami mohou být populace ex situ, státní chovné programy, divoké populace a banky genomů. Transfer mezi populacemi může vyžadovat reintegraci zvířat. V závěru této kapitoly je uvedeno, že mnohé divoké populace jsou stejné jako populace ex situ – malé velikosti s omezeným genetickým tokem. Věda o řízení malých populací vyvinutá především pro řízení populací ex situ má tak přímý význam pro ochranu zvířat v terénu. Tyto odborné znalosti jsou hlavním příspěvkem, které mohou zoologické zahrady a akvária poskytnout pro ochranu přírody.

Vize

Všechny zoologické zahrady a akvária budou základními odbornými centry řízení malých populací a budou zapojeny do globálních a regionálních chovných programů. Všechny tyto programy budou založeny na spolehlivých znalostech, nejnovějších dostupných údajích o řízení populace, údajích reprodukční biologie, genetiky, údajích o chování, výživě, veterinární péči a chovatelství.

4.1 Úvod

Existence zoologických zahrad a akvárií bude v budoucnu rozhodující pro přežití mnoha druhů a tyto instituce se stanou nedílnou součástí programů ochrany přírody *in situ*. Avšak kolekce zvířat v jednotlivých zoologických zahradách a akváriích jsou obvykle příliš malé, než aby měly dostatečnou cenu pro jejich dlouhodobé zachování. Jak tedy mohou tyto jednotlivé kolekce posloužit záchovným účelům? Odpověď spočívá ve společných mezinárodních nebo regionálních programech chovu *ex situ* za účelem vytvoření velkých, životaschopných populací. Tyto společné chovné programy slouží mnoha účelům: poskytují zvířata pro veřejné vzdělávání/expozice; poskytují materiál pro financování; poskytují kolekce pro výzkum, z nichž se získávají základní poznatky o biologii a chovu zvířat; a v širším měřítku poskytují demografickou a genetickou vazbu s divokými populacemi. Aby tyto populace plně uspokojily uvedené účely, musí být dlouhodobě životaschopné. Proto je nutné, aby:

- byly demograficky stabilní;
- byly zdravé, dobře živěné a schopné samostatné reprodukce;
- byly rozděleny mezi několik institucí, aby se zmenšilo riziko katastrofální ztráty;
- měly dostatečnou velikost pro udržování vysoké úrovně genetické různorodosti.

Demografická stabilita je nutná pro zajištění adekvátního počtu zvířat schopného reprodukce v míře nutné pro zvýšení nebo udržení populace na požadované úrovni. Zdravé populace jsou potřebné pro zajištění rozmnožovací schopnosti v případě potřeby. Genetická různorodost je potřeba, aby zvířata zůstala zdravá a byla schopna se přizpůsobit měnícímu se prostředí (tj. prodělala přirozený výběr). Chovné programy *ex situ* musí

zachovat tuto různorodost, jinak se sníží dlouhodobý dobrý zdravotní stav těchto populací.

4.2 Zachování životaschopných populací: stanovení populačních cílů

Biologové zabývající se ochranou přírody doporučili pro zachování životaschopnosti, aby populace *ex situ* měly dostatečnou velikost a aby si zachovaly 90 % genetické různorodosti zdrojových druhů po dobu 100 let. Argumentují tím, že velikosti potřebné pro dosažení tohoto cíle budou také tvořit základ pro další záležitosti týkající se životaschopnosti (schopnost spolehlivé reprodukce, demografické stability, atd.). Optimální velikost populace závisí na specifikách každé populace (např. druhy s delší generační dobou nebo větší genetickou různorodostí budou potřebovat menší populace), ale obvykle to bude několik set kusů. To jasně dokazuje potřebu zapojení individuálních institucí do společných globálních a regionálních chovných programů.

Cíl zachování 90 % genetické různorodosti druhů po dobu 100 let je omezující, protože se zaměřuje pouze na genetická kritéria životaschopnosti. K celkové životaschopnosti populace by se mělo přistupovat komplexněji. Velikosti cílových populací by měly být stanoveny tak, aby vyhovovaly mnohorozměrnému souboru kritérií, který by zahrnoval minimalizaci pravděpodobnosti vyhynutí, udržení vysokého stupně genetické různorodosti, zachování populace schopné samostatného rozmnožování a uspokojování dalších potřeb (např. potřeb exponátů, sociálních/behaviourálních potřeb zvířat nebo dodávku zvířat pro návrat do volné přírody). Budoucí plánování populací by mělo zvážit tento přístup a je třeba vyvinout nástroje pro provádění analýz životaschopnosti těchto populací.

Mnohé chovné programy *ex situ* nebudou schopny splnit obecná kritéria životaschopnosti. Je to obvykle způsobeno příliš malým počtem základních zvířat, již vyčerpané genetické různorodosti, nedostatečné účasti zoologických zahrad nebo nedostatečným chovatelským úspěchem. Každý program by měl stanovit strategie pro zvýšení životaschopnosti populace včetně:

- rozšíření chovných prostor přidělených druhům zvířat, třeba v nevýstavních zařízeních;
- rozšíření regionálního programu na mezinárodní;
- zvýšení intenzity genetického managementu (např. podporou důslednějšího dodržování chovatelských doporučení);
- zlepšování chovatelských praktik nebo investic do chovatelství, výzkumu chování, výživy a veterinárního výzkumu pro zdokonalení reprodukce; import dalších základních kusů z volné přírody nebo jiných regionálních programů.

4.3 Vědecké řízení populace

Řízení populace zahrnuje demografické řízení, genetické řízení, veterinární péči a chovatelství. Koordinace těchto oblastí je absolutně nutná, protože každá oblast omezuje ostatní. Například chovatelství a behaviourální zájmy často omezují genetické řízení a veterinární zájmy mohou způsobit odstranění zvířat z chovných míst nebo zabránit požadovaným transferům mezi institucemi.

Demografické řízení se zabývá monitorováním věku, sociální a sexuální struktury populace a počtu kusů pro zajištění spolehlivé reprodukce a stanovení počtu zvířat, které je třeba chovat, aby se dosáhlo požadovaného přírůstku. Pro odhad počtu se používá analytický software, který zpracovává údaje z plemenných knih. Dva hlavní problémy demografického řízení jsou řízení přírůstku populace a omezené prostředky.

Jak populace vyrůstají, zvířata mohou být posílána do jiných odpovědných zoologických zahrad a institucí a reprodukce se omezuje, ideálně aby dosáhla nulového přírůstku populace. To znamená velký nápor na řízení populace, protože vyřazení zvířat z chovu je z hlediska chovatelské perspektivy často těžké; zabere se tím cenné místo a je to nepřírozané vzhledem k obvyklému sociálnímu seskupování. I když se pro regulaci reprodukce často používá antikoncepce, není to vždy ideální a u některých druhů to může vést ke zdravotním a sociálním problémům. Nicméně antikoncepce je základní metodou používanou pro kontrolu růstu populace v mnoha zoologických zahradách. Je třeba provádět další výzkum pro vývoj bezpečné, reverzibilní antikoncepce pro rozmanité druhy zvířat chované v zoo. Euthanasie může být další metodou kontroly populace, ale ne u každé a může vyvolat etické a kulturní problémy (viz také kapitola 9).

Omezené prostředky, především výběhy, rovněž omezují řízení populace. I když jsou pro stanovení ideální velikosti populace použita vědecká kritéria, pro mnoho druhů zvířat jednoduše neexistuje dostatečná plocha výběhů, i v globálním měřítku, pro zachování dlouhodobě životaschopné populace.

Genetické řízení se zabývá ověřováním taxonomické identity zvířat a návrhem chovných programů tak, aby splnily základní genetické výzvy, kterým čelí populace zvířat v zoo: škodlivý vliv příbuzenského křížení; genetická adaptace na prostředí zoologické zahrady nebo akvária (podobná domestikaci); ztráta genetické různorodosti a výskyt zhoubných znaků. Chov vytyčuje základní cíle, jednímž z nich je obecná snaha minimalizovat ztrátu genetické různorodosti (např. minimalizací pouhé příbuznosti).

Dvěma hlavními problémy genetického řízení jsou nejistota taxonomického stavu exemplářů kvůli nedostatku informací o místě původu a nedostatku informací o vztazích mezi jednotlivci kvůli chybějícím rodokmenům. V současné době existují nenákladné molekulární metody (např. analýza mitochondriální DNA, mikrosatelitní nukleární DNA) pro hodnocení systematiky živých kolekcí pomocí snadno odebratelných vzorků, například srsti a výkalů. V budoucnu nepochybně vzniknou další metody pro zjednodušení těchto analýz a budou stále dostupnější institucím na celém světě.

Nejlepší chovné strategie pro zachování genetické různorodosti byli vyvinuty u populací, kde jsou známy vztahy mezi jedinci a lze je odvodit z úplných rodokmenů. Ale je těžké aplikovat tyto strategie na populace, kde je původ nejistý. Pro rozluštění mnoha těchto neznámých vztahů lze použít molekulární genetiku, jestliže existuje dostatečná genetická změna/variabilita a jestliže jsou kritická zvířata (potenciální rodiče a potomci) stále k dispozici pro odebrání genetických vzorků. Při malé genetické změně/variabilitě nebo nedostupnosti vzorků od klíčových jedinců molekulární genetika ve stanovení vztahů mezi jednotlivci obvykle příliš nepomůže.

U populací s neúplnými rodokmeny nebo u druhů žijících ve skupinách, kdy je těžké jedince od sebe odlišit (např. v akváriích, u některých populací *ex situ*), je často jedinou možností řízení skupiny místo jednotlivců. Populační manažeři začínají vyvíjet a hodnotit strategie pro tyto skupinové situace. V budoucnu se populační řízení bude u mnoha populací *ex situ* i *in situ* spolehat hlavně na strategie skupinového řízení.

V budoucím populačním řízení vzroste význam dvou dalších genetických problémů. Je to problém adaptace na prostředí zoologických zahrad a akvárií a pravděpodobný zvýšený výskyt zhoubných znaků křížení populací.

Genetická adaptace na řízený chov je dlouho uznávána jako důležitý bod řízení populace, ale přesto není správně chápána. Uvědomělá i neuvědomělá umělá selekce bude směřovat do určité míry a za určitý čas k domestikaci zvířat. Známky selekce mohou být sotva patrné, ale významné, např. snížený strach, agrese, účinnost zažívání při umělé dietě. Prostředí a chovatelské metody mají bezděčnou schopnost duplikace některých kritérií záměrně používaných pro umělou selekci domestikovaných stád. To je jeden z hlavních důvodů, proč by se chovatelská rozhodnutí měla zakládat na rodokmenech a použití strategií jako např. středního příbuzenství pro maximalizaci genetické různorodosti spíše než na selekci podle určitých znaků. Navzdory těmto chovatelským strategiím je pravděpodobné, že bude stále docházet k umělé selekci. Bude třeba další výzkum pro lepší pochopení potenciálně rozhodujícího účinku umělé selekce na dlouhodobou budoucnost populací v zoologických zahradách a toho, jak přispívají k úspěšné záchraně druhů (např. úspěch repatriačních programů).

Výskyt zhoubných znaků se ve zvýšené míře vyskytne po určité době příbuzenského křížení, protože zhoubné recesivní geny jsou normální součástí genetické změny/variability populace. Manažeři musí nejdříve zjistit, zda je výskyt nezdravých znaků způsoben genetikou nebo účinky prostředí. Manažeři by také neměli hned předpokládat, že nejvhodnější strategií je vyřadit známé a potenciální nosiče těchto znaků. Takový postup by současně znamenal riziko odstranění požadované genetické variability u populace. Pro stanovení nejlepších strategií odstranění zhoubných znaků, které se objevují u populace se zvýšeným příbuzenským křížením, je třeba provádět analýzy rodokmenů.

Řízení populace nemůže mít úspěch bez spolehlivého veterinárního řízení a řízení chovu. Úspěšná reprodukce vyžaduje zdravá, dobře živená zvířata ve vhodném prostředí. Behaviourální potřeby zvířat je třeba uspokojovat správnou strukturou sociální skupiny, správným designem expozice a obohacovacími programy. To bude pravděpodobně vyžadovat behaviourální výzkum, především u málo známých druhů. Pohyb jednotlivců mezi institucemi zintenzivňuje veterinární problémy. Transfery zvířat jsou kritickou složkou řízení populace a

zahrnují významná rizika šíření nemocí. Většina zvířecích druhů se vyvíjí společně s řadou organismů, které mohou a nemusí způsobovat vysoký stupeň výskytu onemocnění a mortality. Tato normální situace se může změnit umístěním zvířat do suboptimálních podmínek (fyzicky, psychologicky, pokud jde o výživu atd.) nebo vystavením vlivu nových patogenů od jiných druhů (včetně lidí) nebo stejného druhu z jiného místa. Je třeba věnovat nekompromisní péči redukci vystavování zvířat vlivu jiných druhů nebo organismů, se kterými by se v přírodě nesetkala. Hodnocení nových patogenů vyžaduje nepřetržitý výzkum a sledování. Zoologické zahrady a akvária potřebují dobře řízená karanténní zařízení a protokoly pro adekvátní řešení těchto otázek.

Při obecném řízení populace mohou regionální a multiinstitucionální přístupy ke sledování a řízení zdraví zvýšit úspěch a snížit rizika a zátěž konkrétních institucí. Prostřednictvím sítí zdravotnických profesionálů, např. Odborné veterinární skupiny IUCN, mezinárodní sítě veterinářů divokých zvířat a zoologických zahrad a regionálních organizací veterinářů (např. Americké asociace veterinářů zoologických zahrad a Evropské asociace veterinářů zoologických zahrad a divokých zvířat) je k dispozici obrovský a stále rostoucí arzenál znalostí.

4.4 Nástroje řízení populace: databáze, ISIS, plemenné knihy a ZIMS

Každá zoologická zahrada a akvárium, které se účastní programu řízení populace, musí zaznamenávat informace o jednotlivých chovaných zvířatech stejným způsobem, pomocí standardních softwarových balíčků, např. Systému evidence zvířat (ARKS) vytvořeného v ISIS. Základní zaznamenané údaje budou obsahovat místo původu, datum narození a úmrtí, rodinný původ, potomky, ale také informace o stravě a krmení, zdraví, lékařské péči a rozmnožování. Tyto informace jsou nezbytně nutné pro program řízení populace a často také poskytují základní biologické údaje o málo známých druzích.

ISIS poskytuje centrální počítačovou základnu pro záznamy o zvířatech shromážděné a sdílené jejími členy z celého světa, tj. více než 600 institucemi (Pole 3.2). Pomocí ARKS mohou členské instituce převést elektronicky data do databáze ISIS.

Záznamy o jednotlivých druzích se také zapisují do plemenných knih, a to na mezinárodní, regionální a národní úrovni. Plemenná kniha je často nejpřesnějším souborem dat o druzích, protože ji vede správce plemenné knihy, který je odpovědný za shromažďování, ověřování, úpravu a vydání plemenné knihy. Mezinárodní plemenné knihy spadají do jurisdikce WAZA a za regionální a národní plemenné knihy nese odpovědnost příslušná asociace zoologických zahrad. ISIS každoročně produkuje a distribuuje CD-ROM s nejnovějším vydáním plemenných knih zaslaných správci. CD-ROM plemenných knih roku 2002 obsahovalo 807 regionálních a 157 mezinárodních plemenných knih plus 74 chovatelských příruček.

Kromě softwaru používaného pro řízení dat o zvířatech existují různé speciální softwarové balíčky pro analýzu dat plemenných knih a tvorbu doporučení pro řízení, např. REGASP, PM2000 a MateRx.

Dnešní systém údržby mnoha duplikátních databází je neúčinným využíváním prostředků a v současné době dochází k novému vzrušujícímu vývoji v rámci ISIS směřujícímu k vytvoření komplexního, integrovaného, webového informačního systému na podporu širokého rozsahu aktivit řízení a ochrany zvířat. Tento systém, Systém řízení zoologických informací (ZIMS) bude přístupný online a prostřednictvím samostatných evidenčních stanic (viz kapitola 3 a Pole 3.2).

4.7 Organizace společných chovných programů

Společné chovné programy lze organizovat a spravovat na globální nebo regionální úrovni. Často se preferují regionální programy, protože transfer zvířat je obvykle jednodušší v rámci regionů (např. v rámci Evropské unie). Zoologické zahrady a akvária v různých regionech mohou mít odlišné priority při ochraně přírody.

Několik regionů také aktivně vytváří regionální plány kolekcí pro zjištění prioritních taxonů pro chov a přidělení regionálních prostředků. Velikost cílové populace je stanovena pro každý taxon v plánu tak, aby došlo k optimálnímu využití prostorů zoologických zahrad, a zúčastněné instituce začleňují tato vodítka z regionálních plánů kolekcí do institucionálního plánování kolekcí. Priority při výběru druhů mohou zahrnovat mnohé faktory, jako například:

- stupeň ohrožení populací divokých zvířat, tj. kategorie ohrožení IUCN;
- taxonomická specifická;
- druhy původně se vyskytující v regionu;
- druhy s již vytvořenými a zdravými populacemi;
- druhy prezentující úspěch;
- vzdělávací a výzkumná hodnota.

Na pomoc zoologickým zahradám s institucionálním plánováním kolekcí byl Australskou regionální asociací zoologických zahrad a akvárií vyvinut software REGASP (Regionální plán pro kolekce zvířecích druhů). REGASP spojuje informace z institucionálních záznamů o zvířatech s údaji o regionálních kolekcích cílech, aby vedoucí pracovníci zoologických zahrad a akvárií mohli v průběhu plánovacího procesu najít regionálně a globálně vytvořená kolekcí doporučení. REGASP se distribuuje celosvětově jako součást souboru softwaru pro řízení zvířat v ISIS.

Komise pro přežití druhů IUCN má síť odborných skupin podle taxonů, které pomáhají stanovit priority aktivit v oblasti ochrany přírody.

4.6 Společné globální chovné programy

Společné globální chovné programy, které u některých druhů existují, používají mezinárodní plemenné knihy a mají mezinárodního koordinátora druhů, který hodnotí role jednotlivých zvířat, institucí a regionů z globální perspektivy. Tyto programy lze uskutečňovat pod vedením národní vlády, která může vlastnit všechna nebo většinu zvířat pro chovný program.

Globální programy mohou maximalizovat řídicí potenciál kolekcí populací vyhýbáním se možnému konfliktu nebo konkurenci, pokud jde o cíle a doporučení mezi regiony. Například realizovat regionální programy u některých druhů ve výběrových regionech by mohla být ohrožena odvozem geneticky významných zvířat pro programy v jiných regionech. Stejně tak jeden regionální program může způsobit vývoz nadbytečných kusů zvířat (geneticky nevýznamných) do jiných regionů, které při mobilizaci prostředků pro zahájení vlastních programů regionálního řízení najednou zjistí, že jejich základní živý inventář má z globální perspektivy nízkou genetickou hodnotu. V některých taxonech může být k udržení zdravé a životaschopné populace potřebné společné úsilí několika regionů. V jiných případech může být každý region schopen individuálně udržovat životaschopnou populaci jednoho poddruhu nebo druhu z širšího taxonu, pro něž je třeba řídit mnoho taxonů. Koordinovaná alokace prostředků mezi světové zoologické zahrady a akvária je nutná pro prevenci fragmentace prostředků a nežádoucí duplikaci úsilí.

4.7 Vlastnictví a řízení populace

Vlastnictví zvířat je stále důležitým aspektem struktury a realizace společných chovných programů. U některých programů zůstává vlastnictví vládě zúčastněných států a původní živý inventář a jeho potomci jsou zapůjčeni; vlastnictví tedy není při řízení populace problém. Jiné programy uvádějí doporučení pro transakce se zvířaty, ale nezáleží jim na vlastnictví a nechávají na zainteresované individuální instituci, zda si zvířata půjčí, bude s nimi obchodovat, prodávat nebo kupovat. Prospěch z půjčování zvířat zahrnuje zachování vlastnictví geneticky cenných exemplářů a zapojení do dohod o vzájemných půjčkách mezi institucemi, čímž se zvýší přístup k větší různorodosti exemplářů pro kolekci.

Některé zoologické zahrady se však spoléhají na příjmy z prodeje zvířat, aby mohly alespoň částečně financovat chovné programy. Tím se komplikují transakce mezi institucemi a může být omezena účinnost společných chovných programů, protože tyto zoologické zahrady mohou dát přednost prodeji zvířat před postoupením řídicímu úřadu koordinátora. Mezi zoologickými zahradami a akvárii s vysokým finančním podílem na řízení populací mohou vzniknout silné střety zájmů. Možná nebudou ochotny dodržet doporučení, aby byl chov zastaven nebo aby poslaly exempláře do jiných institucí, které je budou chovat, aniž by je vlastnily. Tyto problémy jsou zvláště relevantní v případě, kdy jsou do společných chovných programů zapojeny soukromé osoby. Koordinátoři druhů musí zhodnotit náklady a prospěch zapojení těchto veřejných a soukromých institucí s obchodním podílem na řízených druhích do programu. I když tito účastníci mohou vlastnit a poskytnout (za úplatu) geneticky cenný živý inventář, jejich obchodní zájmy mohou jinak komplikovat nebo dokonce poškodit důvěryhodnost programu (viz také kapitola 9).

4.8 Zabavená a opuštěná zvířata

Problémem některých chovných programů jsou zabavená nebo opuštěná zvířata, která byla nelegálně chována v domácnostech nebo zabavena při nelegálním dovozu. Může se jednat o zachráněná zvířata předaná úřadům na ochranu divokých zvířat nebo o problematická zvířata odchycená úřady, aby nedocházelo ke konfliktům s lidmi/zvířaty. Při asimilaci zabavených a opuštěných zvířat v rámci chovných programů je třeba zvážit následující body:

- nejisté zdraví, rizika onemocnění;
- nejistý původ kvůli nedostatku informací (narození a odchyt ve volné přírodě, taxonomie);
- nejisté vztahy mezi jedinci v zabavených skupinách.

Na druhé straně mohou zdravá zabavená nebo zachráněná zvířata poskytnout možnost posílení/oživení základního živého inventáře chovného programu nebo nahradit stará zvířata, která mají již období reprodukce za sebou, mladými chovnými kusy. Většina chovných programů není zahájena s adekvátním počtem základních kusů a periodické začleňování nových nepříbuzných zvířat může být pro tyto programy přínosem. Ale je třeba vyvinout maximální úsilí pro zajištění toho, aby každé zvíře zapojené do programu bylo zdravé, ze známé taxonomie, narozené ve volné přírodě (nebo v případě, že se narodilo v zajetí, aby byly známy jeho vztahy k populaci) a vhodně umístěné. WAZA a IUCN vytvořily podrobné směrnice pro zoologické zahrady a akvária a úřady pro ochranu divokých zvířat, jak mají zacházet se zabavenými zvířaty (jsou k dispozici od WAZA a na webové stránce IUCN: <http://www.iucn.org>).

4.9 Národní a mezinárodní předpisy

Intenzivní řízení populace, jehož cílem je zachování zvířecích druhů, vyžaduje transfery zvířat. Ty zahrnují: výměnu zvířat mezi podjednotkami populace *ex situ*; začleňování zvířat z volné přírody do stávajících populací *ex situ* z důvodu genetického posílení; vytváření nových populací *ex situ* s divokými zvířaty jako základními kusy; a interaktivní výměnu zvířat mezi populacemi *in situ* a *ex situ* pro vzájemné posílení. Mnoho z těchto transferů – plánovaných v rámci ochrany druhů – předpokládá přechod hranic národů i kontinentů.

Při transferech zvířat musí zoologické zahrady a akvária dodržovat národní a mezinárodní legislativu. Avšak kvůli efektivnímu řízení populace, které je rozhodující pro ochranu a zachování druhů, je třeba přizpůsobit a vyvíjet stávající i budoucí legislativu tak, aby byl ponechán volný prostor pro transfer zvířat a genetického materiálu mezi registrovanými zoologickými zahradami a akvárii a mezi populacemi *in situ* a *ex situ*. Je to proces vyžadující dodržování legislativy (viz níže uvedené), což může být bohužel časově náročné a komplikované, a tudíž způsobující zbytečná zdržení:

- Předpisy CITES a související národní a mezinárodní legislativa, která řídí dovoz a vývoz ohrožených druhů zvířat;
- Národní legislativa pro omezení dovozu zvířat (domestikovaných i divokých) z důvodu prevence vzniku onemocnění;
- Národní legislativa nebo kodexy ochrany přírody týkající se odchytu zvířat nebo jejich návratu do přirozených výskytů;
- Národní legislativa, která vznikla v důsledku Dohody o biologické různorodosti (CBD) pro kontrolu biopirátství a svrchovaných národních práv v oblasti biologické různorodosti.
- Národní legislativa pro prevenci výskytu cizích druhů s invazním potenciálem.

4.10 Řízení populace *in situ* a *ex situ*: plány řízení metapopulace

Základním cílem společných programů pro chov ohrožených druhů *ex situ* je podpora zachování druhů *in situ*. Lze ho dosáhnout záchranou druhů bezprostředně ohrožených vyhubením ve volné přírodě, výzkumem, vzděláváním, podporou úsilí na ochranu populací *in situ* nebo zkrátka jako genetické a demografické rezervoáry sloužící jako rezerva ohrožených populací divokých zvířat.

In situ

Nová krev
(zvířata, gamety)

Nová krev
(zvířata, gamety)

Ex situ
Region A

Ex situ
Region B

Návrat do přírody
(zvířata, gamety)

Zvířata nebo gamety

Zvířata nebo gamety

Obr. 4.1 Řízení metapopulace zahrnuje řízení souboru vzájemně se ovlivňujících populací, *in situ* i *ex situ*, za společným cílem jejich ochrany. Může obsahovat libovolný počet složek: výměny mezi většími chovatelskými institucemi (velké kruhy); odstranění/prodej postreprodukčních zvířat a zvířat vyřazených z chovu do periferních institucí (menší kruhy a tečkované čáry); transfer zvířat mezi regiony; návrat zvířat narozených v zoo do přirozeného výskytíště; a periodický transfer divokých zvířat do populace *ex situ*. Při budoucím pokroku v reprodukční technologii by transfer genů mezi jednotkami metapopulace mohl probíhat pomocí transferu zvířat nebo gamet.

Model řízení metapopulace je jako soubor vzájemně se ovlivňujících populací řízených s cílem jejich ochrany a zachování užitečným modelem pro popis potenciálních vztahů mezi řízením populace *in situ* a *ex situ* (Obr. 1). Ke složkám plánu řízení metapopulace může patřit mnoho regionálních (nebo globálních) populací *ex situ*, státní chovné programy, mnohé populace zvířat ve volné přírodě, populace navrácené do volné přírody, prázdné výskytíště vhodné pro vypuštění zvěře a také banky genomů. Řízení populace se provádí prostřednictvím transferů z populace *ex situ* mezi institucemi, jak bylo uvedeno výše, návratem zvířat chovaných v zoo do volné přírody, translokací zvířat mezi divokými populacemi a pokud jde o geny, umělým oplodněním nebo přenosem embrya. Role populace *ex situ* se může lišit; může sloužit jednoduše jako statická genetická a demografická zásobárna druhů s malou vazbou k divokým populacím, ale může to být populace s rozsáhlým genetickým tokem v obou směrech (návrat zvířat do přírody a periodické získávání nových základních kusů).

Populace *in situ* často čelí podobným problémům jako populace *ex situ* – malá základna pro chov a celková velikost populace, omezený genetický tok, možné problémy s křížením, nadměrná velikost populace (překročení kapacity) a potřeba lidského zásahu. Věda pro řízení malé populace vyvinutá původně pro řízení populací *ex situ* se bude muset aplikovat na tyto populace *in situ*, aby se zvýšila jejich životaschopnost. Zoologické zahrady a akvária budou mít silnou pozici pro poskytování příslušných odborných znalostí a měly by hledat příležitosti pro jejich uplatnění.

Návrat zvířat do volné přírody je významnou složkou vztahu mezi ochranou zvířat *ex situ* a *in situ*, ale zůstává náročným úkolem (viz také kapitola 2).

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) doporučuje, aby byly všechny programy chovu ohrožených druhů v zoologických zahradách a akváriích řízeny jako společné globální nebo regionální programy a aby zúčastněné zoologické zahrady a akvária sdílely konkrétní programové cíle. Regionální programy by se měly spojit za účelem určení globálních strategií ochrany přírody.

U těchto druhů je třeba vést globální nebo regionální plemenné knihy nebo ekvivalentní databáze. Pokud to prostředky dovolí, měly by se také sledovat a řídit chovné programy u neohrožených druhů.

WZACS doporučuje, aby byly všechny chovné programy, v nichž jsou zoologické zahrady a akvária zapojeny, kvantitativně a objektivně hodnoceny, pokud jde o jejich cíle, stav a realizovatelnost.

WZACS naléhavě doporučuje, aby se všechny chovné programy zakládaly na spolehlivých vědeckých poznatcích a rozumném řízení s využitím nejnovějších znalostí o řízení populace, z oblasti reprodukční biologie, genetiky, chování zvířat, výživy, veterinární péče a chovných norem.

WZACS připomíná zoologickým zahradám a akváriím, místním, regionálním a národním úřadům potřebu seznámit se s „Příručkou WAZA o přijímání zabavených a konfiskovaných zvířat“ před přijetím zabavených zvířat.

WZACS naléhavě žádá všechny zoologické zahrady a akvária, aby i nadále podporovaly vědecký rozvoj řízení populací, především u taxonů chovaných ve skupinách (např. ryby a bezobratlovci) nebo druhů se specifickými problémy, např. nemocemi.

WZACS připomíná všem zoologickým zahradám a akváriím, že se od nich očekává, že provedou rozhodující záznamy o svých kolekcích zvířat a poskytnou včas tato úplná data do databáze ISIS a plemenných knih. WAZA a regionální asociace musí dále zkoumat ekonomicky realizovatelné metody plného zapojení institucí z rozvojových zemí do tohoto procesu.

WZACS vyzývá všechny zoologické zahrady a akvária ke spojení svých plánů kolekcí s regionálně nebo globálně stanovenými prioritami ochrany přírody ve spolupráci s taxonomickými a druhovými poradenskými skupinami Komise pro přežití druhů IUCN.

WZACS vyzývá tvůrce a prosazovatele legislativy k zajištění co nejrychlejší realizace procesů transferu zvířat a genetických materiálů mezi zoologickými zahradami a akvárii.

Kapitola 5 VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVA K OCHRANĚ PŘÍRODY

Souhrn

Vzdělávání je ústřední rolí všech zoologických zahrad a akvárií, a proto by mělo být součástí organizační strategie. To znamená stanovení politiky vzdělávání, vytvoření plánu strategického rozvoje vzdělání a demonstraci ekologické udržitelnosti („zelený“ étos). Vzdělávací cíle by měly být neoddelitelně spjaty s plánováním kolekcí zvířat, navrhováním expozic, rozvojem programů na ochranu přírody a plánováním služeb pro zákazníky. Úkolem vzdělávání je interpretovat živé kolekce zvířat takovým způsobem, aby se vzbudil zájem o ně u široké veřejnosti, které bude umožněno jednat pozitivně v oblasti ochrany přírody. Vzdělavatelé popisují zvířata v jejich ekonomickém, kulturním, politickém a biologickém kontextu a objasňují vliv lidí na divoká zvířata v místním a globálním kontextu. Aby mohli vzdělavatelé (a dobrovolníci) tuto činnost vykonávat, je třeba je podporovat prostřednictvím školení. Síť Mezinárodní asociace vzdělavatelů zoologických zahrad a jejich protějšků v botanických zahradách, muzeích a vědeckých centrech poskytuje další možnosti sdílení metod. Zoologické zahrady a akvária nabízejí neformální vzdělávání svých návštěvníků i formální vzdělávání prostřednictvím rozvíjejících se spojením se školami, univerzitami a ústavy pro vzdělávání učitelů. Účastí na vývoji učebních plánů mohou vzdělavatelé ze zoologických zahrad a akvárií udržovat svoje programy aktuální a pomoci při začlenění ochrany přírody do výuky. Živé kolekce zvířat lze použít i k jiným než biologickým účelům. Mohou sloužit k výuce péče o zvířata, zahradnictví, návrhu expozice a řízení volného času. Vzdělávání je také důležitá součást ochrany přírody v terénu, budování uvědomělosti a podpory. Tato kapitola tak předkládá vizi zoologických zahrad a akvárií, které významně přispívají k ochraně přírody jako vůdci a mentoři sociálně a kulturně významného formálního a neformálního vzdělání, čímž ovlivňují přístup a chování lidí k divokým zvířatům a prostředí, a to místně i globálně.

Vize

Zoologické zahrady a akvária se svojí specifickou základnou živých zvířat, svými odbornými znalostmi a sepětím s ochranou přírody v terénu budou uznány jako vůdci a mentoři formálního a neformálního vzdělávání v oblasti ochrany přírody. Vzdělávací role zoologických zahrad a akvárií bude sociálně a kulturně významná a bude považována za důležitou činnost v ochraně přírody tím, že bude ovlivňovat chování lidí a jejich žebříček hodnot. Zoologické zahrady a akvária rozšíří výcvik svých zaměstnanců a dalších osob zapojených do práce v terénu i v institucích.

5.1 Úvod

Zoologické zahrady a akvária jsou skvělá střediska pro informování lidí o přírodě a potřebě její ochrany. Uvědomění se změní v čin s pozitivním přínosem pro divoká zvířata, lidi a ochranu přírody. Vzdělávací aktivity v zoologických zahradách a akváriích pomohou realizovat vizi Agendy 21, iniciativy Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, která se konala v roce 1992 v Rio de Janeiru. V oficiálním znění se uvádí: „Agenda 21 je komplexní akční plán, který má být přijat na globální, národní a místní úrovni organizacemi systému Organizace spojených národů, vládami a velkými skupinami ve všech oblastech, kde lidé ovlivňují životní prostředí“. Jedná se o rozsáhlý dokument a původní znění je na adrese <http://www.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>. Kapitola 36 tohoto dokumentu nazvaná „Podpora vzdělávání, veřejného uvědomění a školení“ poskytuje zastřešení pro všechny aktivity spojené se vzděláváním za účelem udržitelného vývoje, včetně aktivit předpokládaných dalšími konferencemi OSN. Kapitola 36 „obsahuje všechny proudy vzdělávání, formálního i neformálního, základního vzdělání a všechny klíčové problémy spojené se vzděláváním za účelem udržitelného lidského vývoje, včetně ekologického vzdělávání“.

Pokrok v ochraně přírody závisí na vývoji veřejného pochopení vztahů mezi druhy, prostředím a samotných postavů a jednání lidí. Úspěch dalších strategií ochrany přírody, např. řízení ochrany populací *ex situ*, návratu zvířat do přírody a ochrany výskytů závisí dlouhodobě na vlivu vzdělání na lidské chování.

Zoologické zahrady a akvária umožňují lidem rozvíjet pochopení, zájem, obdiv a respekt k přírodě a starost a péči o přírodu. Toho lze dosáhnout globálně prostřednictvím sítě zoologických zahrad pracujících místně, národně, regionálně a mezinárodně, a prostřednictvím přímého zapojení do projektů *in situ* a *ex situ*.

Je třeba dále rozvíjet potenciál zoologických zahrad a akvárií v oblasti proškolení – nejen zaměstnanců zoo, ale také dalších osob zainteresovaných na ochraně přírody, výzkumu, ekologickém řízení, vzdělávání, vývoji komunity atd.

Zoologické zahrady a akvária apelují na široké posluchačstvo a mají obrovské řady návštěvníků po celém světě. Proto mají potenciál k tomu, aby se staly velice důležitým zdrojem ekologické uvědomělosti, proškolení a jednání směřujícím k udržitelné budoucnosti. Na počátku 21. století musíme vyvinout spojené úsilí k oživení a přeměrování vzdělávacích a školicích programů; vyvíjet vhodné prostředky; vytvářet přímé spojení s prací v terénu; a zabývat se veřejnými potřebami, chováním a tužbami. Cílem vzdělání by mělo být proniknutí do všech aspektů provozu zoologické zahrady nebo akvária, bez ohledu na velikost, umístění nebo finanční tlaky.

5.2 Zoologické zahrady a akvária jako vzdělávací organizace

Vzdělávání v zoologických zahradách a akváriích je holistická disciplína zaměřená na návštěvníky, zaměstnance a širší komunitu.

Filozofie vzdělávání v zoologických zahradách a akváriích by měla v sobě zahrnovat principy ekologického vzdělávání a vzdělávání za účelem udržitelnosti, což lze nazvat vzděláváním v oblasti ochrany přírody. Zoologické zahrady a akvária by si měly uvědomit důležitost poskytování základních informací o zvířatech a výskytích.

Musíme ale všichni pochopit, že kulturní, ekonomické a politické faktory ovlivní rozmanité problémy ekologie a ochrany přírody v zoologických zahradách a akváriích v různých částech světa.

Zoologické zahrady a akvária by měly uznat důležitost vzdělání jeho začleněním do prohlášení o svém poslání, zajištění jeho neoddelitelného začlenění do aktivit vrchního vedení a zajištěním zvažování cílů vzdělání při plánování kolekcí zvířat, navrhování expozic, vývoji programů ochrany přírody a plánování služeb pro návštěvníky. Všechny zoologické zahrady a akvária a jejich přidružené regionální organizace by měly vytvořit písemně politiku vzdělávání a plán strategického vývoje vzdělávání. (Viz Pole 5.1)

Zoologické zahrady a akvária by také měly určit jednoho zaměstnance s příslušnou kvalifikací, který bude odpovědný za rozvoj a dohled nad vzdělávacími aktivitami, a měly by se přesvědčit, že jsou k dispozici vyškolení zaměstnanci a/nebo dobrovolníci. Je-li to možné, měly by zaměstnat vzdělavatele a vytvořit vzdělávací střediska nebo podobná vzdělávací zařízení.

5.3 Vytváření sítě

Vzdělávací a jiný personál je třeba povzbuzovat k účasti v místních, národních, regionálních a mezinárodních sítích, např. v Mezinárodní asociaci vzdělavatelů zoologických zahrad (IZE) a jejích regionálních skupinách. Sdělování nápadů ústní, písemnou nebo elektronickou formou je podstatnou součástí údržby efektivní vzdělávací základny. Zoologické zahrady a akvária by měly povzbuzovat vzdělavatele a poskytnout jim prostředky pro zapojení do takových produktivních dialogů, nejen s kolegy ze zoologických zahrad, ale také se svými protějšky v botanických zahradách, muzeích, vědeckých centrech a dalších relevantních institucích.

5.4 Živé exponáty

Živá zvířata působí obrovskou přitažlivou silou; vidět, slyšet a cítit je má v sobě velký vzdělávací význam. Základním cílem živých exponátů je vzdělání a vzdělavatelé by měli mít zájem na vzhledu expozice. Při vzrůstající urbanizaci má tento kontakt s přírodou podstatný význam a na něm by se měla zakládat ochrana přírody. Můžeme například vystavit zvířata v přirozenějším prostředí, použít vhodné smíšené exponáty a/nebo použít zkušenosti vedené kontextovým příběhem nebo poselstvím pomocí rozmanitých interpretačních technik.

Návrh expozice na základě výskytů by měl zahrnovat aspekty lidské kultury vhodné pro druhy zvířat a využít rostliny a znaky jako např. zvuk a podnebí. Návštěvníci potom snadněji porozumí pojmem biodiverzita a vzájemná závislost druhů a ekosystémů a uvědomí si spojitost s jednáním lidí.

Zoologické zahrady a akvária by měly uznat, že zážitek návštěvníků je také ovlivněn péčí o zvířata a jejich výběhy. Proto by zoologické zahrady měly zajistit, aby pozitivní poselství vzdělání nebylo negativně ovlivněno špatnými podmínkami nebo chovem zvířat.

5.5 Neformální vzdělávání a samostudium

Většina návštěvníků si přeje odpočinout si a pobavit se. Je třeba vytvořit rozsah vzdělávacích přístupů pro každého bez ohledu na věk nebo schopnosti.

Návštěvníky lze rozdělit do cílových skupin, na něž bude zaměřeno vzdělávání v oblasti ochrany přírody, například na pracovníky s rozhodovací pravomocí, vedoucí podniků, spotřebitele, rodiče, učitele, studenty a děti. Zoologické zahrady a akvária navštěvují skupiny lidí z širokého spektra sociálních, kulturních, etnických a ekonomických podmínek.

Návštěvníci mají zájem získat informace o zvířatech a často jsou více nakloněni neformálnímu přístupu. Neformální vzdělávání (např. rozhovory s chovateli, těsná blízkost zvířat, praktické zkušenosti, expozice umožňující vstup návštěvníků, expozice s jasným biologickým tématem) se zvyšuje, jestliže v organizaci a mezi personálem panuje étos vzdělávání a ochrany přírody. Vzdělávání je účinnější, jestliže organizace přijme etiku podle zásady „dělej, co hlásáš“. To znamená, že organizace funguje co možná neekologičtějším nebo nejudržitelnějším způsobem (viz také kapitola 8).

Vzdělávací cíle zoologických zahrad a akvárií by měly zahrnovat následující:

- vzbuzovat a podchycovat zájem lidí o přírodu;
- zvyšovat porozumění problémům ochrany přírody a rolím návštěvníků v ní;
- rozvíjet veřejnou podporu a jednání směřující k ochraně přírody na různých úrovních;
- poskytovat návštěvníkům řadu zkušeností, aby mohli ve svém každodenním životě uskutečňovat informovaná rozhodnutí prospěšná pro přírodu a volně žijící zvířata;
- rozvíjet pochopení významu člověka v přírodě a důležitosti ochrany přírody pro každodenní život.

5.6 Formální vzdělávání

Všechny zoologické zahrady a akvária by měly přitahovat pozornost různorodých vzdělávacích institucí. Poskytováním vzrušujících, interaktivních, strukturovaných vzdělávacích workshopů, programů nebo kurzů a prostředků navržených přesně pro uspokojení potřeb těchto skupin mohou zoologické zahrady a akvária přispět ke vzdělávání a porozumění jako součást místních a národních výukových rámců. Vzdělavatelé v zoologických zahradách mohou zároveň přenést problémy ekologie a ochrany přírody a obhajoby pozitivního přístupu a akcí na ochranu přírody ze škol, kolejí a univerzit na společnost.

Pedagogický personál zoologických zahrad by měl vyvíjet vazby a spolupráci s učiteli pro zajištění aktualizace vzdělávacích programů. Přesně přizpůsobené vzdělávací aktivity tak mohou získat podporu vzdělávacích úřadů a demonstrovat důležitou vzdělávací roli zoologických zahrad a akvárií lokálně i v širším globálním měřítku.

Zoologické zahrady a akvária by měly přijmout koncepci celoživotního vzdělávání a zaměřit se na studenty každého věku a schopností – od předškolních po univerzitní, i na studenty se speciálními potřebami. Kromě toho mohou vzdělavatelé nebo speciálně vyškolený personál v zoologických zahradách podporovat cíle vzdělávání v oblasti ochrany přírody prací ve společnosti – návštěvou škol, dětských domovů, domovů důchodců nebo účastí na místních ekologických projektech.

Zoologické zahrady a akvária mohou podporovat cíle formálního vzdělání rozvojem programů se specifickým zaměřením na školení učitelů a mohou pomáhat školským orgánům při vytváření učebních osnov, aby zajistily, že role zoologických zahrad a akvárií v problematice ochrany přírody bude začleněna do výuky. Celá zoologická zahrada by měla vystupovat jako živá třída se specifickými hodinami výuky a organizace by měla hledat příležitosti pro spolupráci s místními školami a dalšími vzdělávacími institucemi a úřady.

5.7 Témata vzdělávání

Mnohé zoologické zahrady a akvária si v oblasti vzdělávání stanovily konkrétní témata nebo speciality – například se zaměřují na místní živočišné druhy, taxonomickou skupinu nebo biogeografický region. Vzdělávání by mělo vzbuzovat pocit obdivu a respektu k životu a naší roli v něm; mělo by vzbudit emoce a na této zkušenosti vytvořit etiku ochrany přírody, kterou lze přenést do praxe. To lze shrnout do tří slov: přilákat, inspirovat, umožnit.

Zoologické zahrady a akvária mohou použít pro vzbuzování zájmu o divoká zvířata u návštěvníků řadu metod. Návštěvníkům by mělo být umožněno dozvědět se něco o živočišných druzích, jejich zvycích, chování a ochraně a měli by získat inspiraci zjistit o nich více. Měli by být podněcováni k pochopení významu ekosystémů, sociálně-ekonomické hodnoty druhů a jejich výskytů a vlivu chování lidí na divoká zvířata a prostředí. Zoologické zahrady by také návštěvníkům měly umožnit jednat a uvědomit si svoji odpovědnost za svět, ve kterém žijeme.

Je možné zkoumat různá biologická témata včetně komplexních pojmů jako je například dynamika, anatomická a fyziologická adaptace, evoluce a přirozený výběr, chov pro zachování druhů a metody řízení ochrany přírody. Avšak zoologické zahrady by si měly uvědomit svůj široký apel a zkoumat i další vzdělávací témata vhodná pro jejich návštěvníky, například význam některých živočišných druhů v kulturním a náboženském kontextu, domestikaci, aspekty dobrého chovatelství a nevhodnost chování exotických zvířat jako domácích mazlíčků.

5.8 Prosazování ochrany divokých zvířat

Zoologické zahrady a akvária mají ideální pozici pro podněcování veřejné podpory kampaní a aktivit na ochranu přírody a pro jejich politickou obhajobu. Prostřednictvím aktivit, výstav, kampaní a informací o každodenních volbách mohou zoologické zahrady pomoci návštěvníkům změnit podmínky divoké zvěře.

Pro některé návštěvníky mohou být zoologické zahrady primárním zdrojem informací o divoké zvěři, její zákonné ochraně a alternativních hodnotách přírody. Zoologické zahrady mají významnou příležitost podporovat morální odpovědnost a měnit chování a hodnoty.

Bude-li to možné, zoologické zahrady a akvária by měly návštěvníkům vysvětlovat význam ekologických problémů v souvislosti s jejich životem a zkušeností. Například ilegální obchod s masem divokých zvířat v Africe lze přirovnat k nadměrnému rybolovu v Evropě. Tímto způsobem si návštěvníci evropských zoologických zahrad a akvárií mohou vytvořit vztah k problémům v jiných regionech bez názoru, že ekologické problémy jsou jen někde jinde. Jinými slovy vzdělávání může podnítit vznik místní akce.

5.9 Sdělování poselství

Návštěvníci zoologických zahrad a akvárií představují široký vzorek společnosti, proto by se měla používat celá řada metod komunikace.

Zkušenosti zoologických zahrad, akvárií, botanických zahrad, výstav a muzeí na začátku 21. století ukazují, že prvořadý důraz by měl být kladen na živé interprety, protože mohou být nejúčinnějším prostředkem komunikace. Těmito interprety mohou být zaměstnanci (kteří mohou mít i jiné role v rámci organizace, např. ošetřovatelé, zahradníci nebo vzdělavatelé) nebo dobrovolníci, ale všichni by měli projít školením pro veřejné prezentace.

Zoologické zahrady a akvária mají k dispozici celou řadu komunikačních technik používajících různé prostředky. Avšak všechny zoologické zahrady a akvária by se měly snažit využívat různé techniky způsobem vhodným pro konkrétní místo, jeho velikost a rozpočet. Internet, jehož používání se rychle rozšiřuje, poskytuje zoologickým zahradám a akváriím obrovskou příležitost šířit globálně svoje poselství, které se tak dostane i k lidem, kteří nejsou jejich návštěvníky. Internet je také prostředkem výměny nápadů a informací. Mezinárodní síť zoologických zahrad a akvárií, která spolupracuje online, umožňuje sdílet poměrně levně techniky a prostředky, a dokonce využívat technologii Internetu pro konkrétní vzdělávací aktivity, například školení. V případě možnosti by zoologické zahrady a akvária měly také sdělovat svoje poselství prostřednictvím médií, včetně novin, rádia a televize (viz také kapitola 6).

5.10 Vzdělávání v oblasti ochrany přírody *in situ*

Vzdělávání je rozhodující součástí vytváření podpory a pochopení projektů na ochranu přírody v terénu mezi místními komunitami v zemích realizace. Projekty *in situ* jsou skutečně odsouzené k nezdaru, pokud se jich nebudou účastnit místní lidé a nebudou-li určeny základní příčiny ztráty výskytů a ohrožení živočišných druhů. Je zde také nezbytné kulturní uvědomění, porozumění jazyku a umění naslouchat.

Vzdělavatelé v zoologických zahradách a akváriích budou se svými konkrétními znalostmi a dovednostmi hrát roli především v těch projektech, které podporují jejich vlastní asociace a/nebo instituce. Zoologická zahrada nebo akvárium zainteresované v terénním projektu má dobrou příležitost využít relevantní vzdělávací aktivity pro podnícení veřejného porozumění a vhodné akce pro podporu konkrétního projektu. Projekty mohou například podněcovat organizace ke zjištění problémů globálního obchodu, mohou umožnit, aby lidé kupovali produkty podporující specifické ekologické cíle nebo mohou podněcovat lidi k úsporám zdrojů nebo k zasadění stromu.

Zoologické zahrady a akvária mohou také vytvářet partnerství s jinými organizacemi na ochranu přírody a mohou používat síť IZE pro vytvoření jednotného globálního programu pro zvýšení uvědomělosti a podněcování k akcím na ochranu přírody.

5.11 Školení: vzdělávání zaměřené na získání dovedností

Zoologické zahrady a akvária mají dobrou pozici pro školení svých zaměstnanců a dalších osob angažovaných v aktivitách ochrany přírody prováděných specialisty nebo společnostmi.

Školení personálu

Personál zoologických zahrad a akvárií musí být vyškolen a mít kvalifikaci pro svoje role; každému zaměstnanci a dobrovolníkovi je třeba poskytnout úvodní přehled záměrů a cílů organizace, včetně aktivit v oblasti ochrany přírody a vzdělání. Bez ohledu na svoje pracovní zařazení by si zaměstnanci měli uvědomit, že jejich práce má společný cíl.

Všechny zoologické zahrady by měly vytvářet svůj strukturovaný plán školení zaměstnanců a dobrovolníků pro zajištění nejlepší praxe ve všech oblastech provozu a pro podporu profesního vývoje zaměstnanců.

Zatímco některé role mohou vyžadovat specifickou kvalifikaci, pro praktickou práci je nejvhodnější školení „při práci“ a je možné stanovit nejvhodnější a jasné cíle a procesy. Je třeba povzbuzovat zoologické zahrady a akvária k vytváření dalších školicích programů pro pracovní místa, především ta, kde mají prvořadý význam technické dovednosti a kde je k postupu vpřed potřeba další školení. Toho lze dosáhnout ve spolupráci s jinými organizacemi, např. vysokými školami. Některé organizace také vytvářejí školicí programy, které mohou využít i lidé, kteří nejsou jejich zaměstnanci.

Programy zoologických zahrad a akvárií by se měly zaměřit na více než biologii, vědu a vzdělání a výuku zaměstnanců o tom, jak organizace pracuje, jak budovat týmy a jak se stát vedoucím.

Zoologické zahrady a akvária mohou také vytvářet partnerství s místními a mezinárodními poskytovateli kurzů, kteří potom mohou využívat odborné dovednosti a znalosti zaměstnanců zoologických zahrad a akvárií.

Zaměstnance je třeba podporovat a podněcovat k účasti na workshopech, konferencích a seminářích pořádaných interně i externě.

Spolupráce při školení

Zoologické zahrady a akvária jsou skvělými místy pro vzdělávání a studium široké palety disciplín od péče o zvířata po zahradnictví, od informační technologie po navrhování expozic, od řízení volného času po stravování. V některých zemích (např. ve Švýcarsku) se školení zaměstnanců řídí zákonem a může zde existovat požadavek, aby o zvířata pečovali ošetřovatelé, kteří mají certifikát. V takové situaci by zoologické zahrady a akvária měly těsně spolupracovat s úřady, které stanovují zákonné požadavky, i s těmi, kdo je realizují.

Pro formální vzdělávání je prospěšné vytvářet spolupráci s dalšími poskytovateli školení a vzdělávání, např. vysokými školami a univerzitami a profesionálními organizacemi, kupříkladu veterinářů zoologických zahrad (např. s Evropskou asociací veterinářů zoologických zahrad a divokých zvířat). Zoologické zahrady a akvária mohou také nabízet studentům pracovní uplatnění a praxe, výuku a pozorování práce na místě. Tuto spolupráci lze použít při vývoji programů školení zaměstnanců a při získávání certifikátů a kvalifikací. Tato spolupráce může rovněž poskytnout příležitosti pro financování nákladů na školení. Podobně je užitečný i rozvoj spolupráce s řadou nevládních organizací zaměřených na ochranu přírody a školení dobrovolníků, např. Earthwatch, Landcare Australia.

Sdílení dovedností s kolegy

Jednou z největších výhod školení poskytovaného v zoologických zahradách je sdílení a výměna dovedností a zkušeností s kolegy z jiných zoologických zahrad a akvárií a s lidmi z národních parků a místními úředníky pro divokou zvěř zainteresovanými do podobných aktivit.

Školení může být formální i neformální. Například personál z jednoho místa může navštívit jiné místo a debatovat zde o způsobu, jakým dělá určité věci (neformální školení). Nebo se jedna zoologická zahrada může rozhodnout uspořádat školicí workshop nebo konferenci a pozve k účasti i zaměstnance z dalších zoologických zahrad (formální školení). Druhý způsob pravděpodobně zapojí více lidí, ale závisí na prostředcích a může být finančně nákladný, jestliže lidé budou cestovat na delší vzdálenosti. Méně nákladné možnosti zahrnují využití Internetu, videokonferencí a publikací.

Relativně bohaté organizace by měly zvážit sponzorování účastníků z jiných organizací při návštěvě konferencí nebo jejich zařízení za účelem školení. Je třeba si uvědomit, že se jedná o oboustranný proces, a bohaté organizace se mohou hodně dozvědět od těch organizací, které bohaté nejsou.

5.12 Hodnocení

Je nutné, aby zoologické zahrady a akvária při hodnocení vlivu svých výchovných a vzdělávacích programů používaly různé metody. To ovlivní jejich plánování budoucnosti a pomůže shromáždit důkazy jejich efektivity jako center dobré vzdělanosti pro ochranu přírody a původců změny ovlivňujících lidské chování a hodnoty ve prospěch divoké zvěře a společnosti.

Techniky hodnocení mohou zahrnovat srovnávací hodnocení vzdělávací efektivity různých exponátů, přehledů a dotazníků, pozorování chování návštěvníků, konverzace a uspokojení, záznamů o prodeji produktů v zoo spojených s konkrétním posláním nebo kampaní, záznamů o přijatých darech, odezvy na závazky a petice, záznamů o mediálním pokrytí a zpětné vazby učitele u formálních programů.

Hodnocení by mělo být prováděno nepřetržitě; metody a výsledky by měly být nejprve oznámeny instituci a potom celé komunitě zoologických zahrad a akvárií prostřednictvím publikací a prezentací na konferencích, např. na kongresech IZE a schůzích regionální sítě.

Hodnocení má také velký význam pro vývoj nových expozic, testování prostředků ve vývoji, sledování, interpretaci a převzetí dlouhodobého strategického plánování. Hodnocení může provádět pedagogický personál, výzkumní pracovníci a personál marketingu; ale externí názor je také velice cenný. Zoologické zahrady a akvária by měly využít aktivit hodnocení pro vytvoření vazeb s místními univerzitami, jejichž studenti chtějí provádět sociální výzkum. Je rovněž užitečné spojit se s dalšími místy zajímavými pro návštěvníky a vyměňovat si s nimi názory na používané metody.

Závěr

Vzdělávací role zoologických zahrad a akvárií je významná pro dosahování cílů WZACS. Cílem vzdělávání v oblasti ochrany přírody je interpretovat živé kolekce zvířat tak, aby přilákaly a inspirovaly lidi a umožnily těmto lidem pozitivně jednat v oblasti ochrany přírody. Vzdělavatelé musí vytvořit spojení s širokou škálou institucí, vytvořit síť a zlepšit a zhodnotit metody a výsledky. Tak mohou podpořit udržitelnější způsob života prostřednictvím formálního a neformálního vzdělávání a v rámci i mimo rámec vlastní organizace.

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) naléhavě žádá všechny zoologické zahrady a akvária, aby uznaly, že vzdělání je základním důvodem jejich existence a aby poskytly přiměřenou podporu a prostředky pro plnění této role.

WZACS doporučuje, aby všechny asociace zoologických zahrad a akvárií rozvíjely politiku vzdělání. To by mělo zajistit koordinovaný přístup ke vzdělání a vedoucí postavení při formulaci principů, strategií a norem minimálního vzdělání. Jednotlivé zoologické zahrady a akvária by měly rozvíjet nebo přizpůsobit svoji vlastní politiku vzdělání politice své asociace a svým vlastním potřebám. Prohlášení, strategie a normy politiky vzdělání by měly být stále dostupné a měly by se pravidelně revidovat a aktualizovat.

WZACS doporučuje, aby zoologické zahrady a akvária zvyšovaly efektivitu vzdělávání v oblasti ochrany přírody těsnou spoluprací s dalšími vzdělávacími institucemi a organizacemi a zapojením do formálních vzdělávacích aktivit a neformálních vzdělávacích programů vytvořených pro lidi každého věku a schopností.

WZACS naléhavě doporučuje všem zoologickým zahradám a akváriím, aby používaly objektivní a ověřené metody hodnocení efektivity výchovných a vzdělávacích programů v oblasti ochrany přírody.

Pole 5.1

NORMY VZDĚLÁNÍ

Normy uvedené v tomto přehledu přijala Rada Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) v září 2001. Další regionální asociace rovněž vyvinuly normy vzdělání pro své členské instituce. Plnění těchto norem umožní členům zvýšit jejich profesionalitu a spojit se k dalšímu zdokonalování jejich vzdělávací role a efektivity.

Přehled norem vzdělání EAZA (2001)

1. Vzdělávací role zoologické zahrady má být jasně uvedena v písemném prohlášení o jejím poslání.
2. Zoologická zahrada musí mít písemnou politiku vzdělání se stanovením složek a metod, pomocí nichž jsou tyto složky zaměřeny na různé sekce návštěvníků zoo.
3. Zoo musí prokázat, že provádí svoji politiku vzdělání odkazem na konkrétní projekty, počty návštěvníků, postupy hodnocení a výzkum.
4. Minimálně jeden člen personálu instituce by měl mít odpovědnost za profesionální realizaci politiky vzdělání.
5. Na výběžích musí být jasná a správná identifikace zvířat. Ohrožené druhy a druhy zahrnuté do regionálních, národních a mezinárodních chovných programů by měly být označeny symboly.
6. Jestliže demonstrace zvířat tvoří součást programu, musí obsahovat poselství v oblasti vzdělání nebo ochrany přírody.
7. Aby byly vzdělávací programy úspěšné, musí zoologické zahrady vystavovat zvířata v co možná nejlepších podmínkách, ve výběžích, které jim umožňují žít co nejpřirozeněji, a ukázat co nejlépe jejich přirozené chování.
8. Interpretace a vzdělání by měly být nedílnými součástmi expozic v zoologických zahradách; vzdělavatel by měl být zapojen do procesu plánování expozic a kolekce zvířat.
9. Všem zaměstnancům zoo a, je-li to možné i veřejnosti, by měla být dostupná příruční knihovna vhodné velikosti a tematiky.
10. Široké veřejnosti a návštěvníkům zoo by měl být k dispozici zdrojový materiál a naučné informace. Tento materiál může zahrnovat letáky, příručky, poznámky učitelů, zdrojové balíčky a pracovní listy, které by měly být vystaveny a zpřístupněny.

Kapitola 6

KOMUNIKACE: MARKETING A STYK S VEŘEJNOSTÍ PŘI OCHRANĚ PŘÍRODY

Souhrn

Tato kapitola prezentuje vizi zoologických zahrad a akvárií, které jsou hlavními zastánci ochrany přírody díky své efektivitě při sdělování problematiky ochrany přírody, integritě a kvalitě. Stanoví soubor principů, pomocí nichž mohou zoologické zahrady a akvária nejlépe sdělovat svoje úspěchy v ochraně přírody. Tyto principy jsou: zoologické zahrady a akvária jsou univerzální, inspirativní a vzdělávací instituce a starají se o svoje zvířata. Jsou to orgány na ochranu přírody, které pomáhají uskutečnit změnu; přinášejí prospěch městským populacím, jsou zodpovědné a etické a podpora členů a návštěvníků pomáhá chránit přírodu. Ale kromě ochrany přírody, vzdělání, péče o zvířata a výzkumu poskytují zoologické zahrady a akvária i zábavu a ochrana přírody a zábava se vzájemně nevylučují. Pro zvýšení reputace zoologických zahrad a akvárií jako organizací na ochranu přírody potřebuje každá instituce komunikační strategii. Měla by zahrnovat navrženou strategii, identifikaci návštěvníků a integrovanou komunikaci prostřednictvím spolupráce mezi personálem marketingu, pedagogickým a výzkumným personálem a personálem pečujícím o zvířata a dalšími organizacemi pro divoká zvířata. Tato integrace by se měla rozšiřovat do aktivit jako např. plánování kolekcí, procesy etické revize, návrh výběhu, události a jejich interpretace. Komunikační poselství by měla být faktická, pozitivní, aktivní a optimistická. Strategie by měla zahrnovat tvorbu sítě a sdílení informací s jinými organizacemi (pro marketing a srovnání) a zvyšování profesionality personálu v komunikačních dovednostech pomocí školení. Zoologické zahrady a akvária by měly používat plný rozsah dostupných komunikačních prostředků a uvědomit si, že celý personál a dobrovolníci musí být dobře informováni, aby mohli jednat jako nositelé poselství ve svých rodinách a komunitách. Rovněž se doporučuje, aby zoologické zahrady a akvária zapojily do debaty lidí/skupiny vystupující proti zoologickým zahradám a aby jejich aktivity byly otevřené a průhledné. Komunikační strategie by se měla monitorovat a hodnotit. Silná, integrovaná komunikační strategie hraje hlavní roli v rozvoji zoologických zahrad a akvárií jako pozitivních sil v ochraně přírody.

Vize

Zoologické zahrady a akvária se stanou účinnějšími prostředky komunikace v problematice ochrany přírody a budou účinněji hlásat svoji roli v ochraně přírody. Budou více uznávanými a budou mít větší důvěru díky svojí integritě a odbornosti a v důsledku toho se stanou jednou z hlavních sil ochrany přírody.

6.1 Úvod

Ve světě rychle se zmenšujících výskytů, mizejících živočišných druhů a rostoucí urbanizace mají zoologické zahrady a akvária jedinečnou pozici k tomu, aby vytvářely vazby lidí k životnímu prostředí, inspirovaly je k péči o přírodu a povzbuzovaly je k aktivní účasti na snižování vytrvalého ničení životního prostředí.

Zoologické zahrady již více než 30 let úspěšně pracují na ochraně ohrožených živočišných druhů, ale je potřeba účinněji sdělovat a zdůrazňovat, jak málo divoké přírody už zbývá a jak vážně jsou ohrožena divoká zvířata. Někteří lidé mají stále výhrady k chovu zvířat v zoologických zahradách a akváriích a jsou zmateni souvislostí mezi atraktivitou pro návštěvníky a ochranou zvířat.

Tento zmatek ještě zhoršují dobře organizované a halasné skupiny odpůrců zoologických zahrad a skupiny péče o zvířata, které zahaly zoologické zahrady a akvária do defenzívy a nutí komunitu zoologických zahrad reagovat na kritiku a vysvětlovat nebo bránit jednotlivé body jako např. péči o zvířata nebo etiku. Jsou-li zoologické zahrady v defenzívě, dochází k zneužití cenného času a energie a odklonu od hlásání ochrany přírody a vysvětlování základních úspěchů komunity zoologických zahrad. Obecný úspěch zoologických zahrad a organizací na ochranu přírody zůstává zatím „nesděleným příběhem“ a není dostatečně oslaven.

Co mohou zoologické zahrady udělat

Zoologické zahrady a akvária mají jedinečnou možnost provádět ohromnou řadu společných aktivit na ochranu přírody. Je to protože:

- chovají a pečují o živá zvířata a často mají důležitou funkci při ochraně přírody *ex situ*;

- zapojují a stimulují široké počty lidí (asi 10% světové populace), z nichž mnozí jsou ve svém každodenním životě odtrženi od přírody;
- zapojily se do nebyvalé globální spolupráce;
- ze svých domovských komunit cestují do divočiny na celém světě a provádějí cennou ochranu přírody *in situ*;
- provádějí výzkum ku prospěchu péče o zvířata a jejich ochrany *ex situ* a *in situ*;
- vzdělávají lidi v oblasti ochrany přírody a biologické různorodosti, oslovují miliony lidí na celém světě, ze všech kultur a životních stylů;
- vedou debaty o péči o divoká zvířata a jejich ochraně a ovlivňují politiky, média a další;
- rozvíjejí zkušenosti a odborné znalosti v oblasti ochrany přírody.

Komunita zoologických zahrad může za podpory komunikace významně přispět k zachování biologické různorodosti této planety.

6.2 Současné představy

Ve více než posledních deseti letech, od vydání Světové strategie ochrany přírody zoologickými zahradami, dochází k pomalému, ale stálému zvyšování povědomí o úloze zoologických zahrad a akvárií ve smysluplné ochraně přírody. Avšak u návštěvníků zoologických zahrad stále přetrvávají obavy spojené s péčí o zvířata a smíšené pocity z pozitivní role, kterou hrají zoologické zahrady v ochraně přírody. Dále je uvedeno několik těchto problematických představ.

- Existuje směšné tvrzení, že s péčí o zvířata v safari parcích je méně starostí ve srovnání se zvířaty v tradičních zoologických zahradách a lidé se obecně méně starají o ryby chované v akváriích než o savce a ptáky v zoologických zahradách.
- Všechny výzkumy, které jsou k dispozici ukazují, že většinu návštěvníků zoologických zahrad motivuje stále snaha strávit hezký den venku. To může způsobit zmatek ve veřejném postoji k roli zoologických zahrad a akvárií. Pokud jsou k pobavení, jak mohou být zároveň pro něco tak úctyhodného, jako je ochrana přírody?
- Slovo „zoo“ má v různých kulturách různý význam; někdy toto slovo samo je problémem – vzbuzuje představu zvířat chovaných ve staromódních zvěřincích, od každého druhu jedno jako známky ve sbírce.
- Panuje obecný a nesprávný názor, že zoologické zahrady mají soukromé majitele a jsou velice bohaté. Vlastnictví a řízení zoologických zahrad se ve světě liší: některé zoologické zahrady řídí charitativní fondy nebo neziskové organizace, některé jsou soukromými podniky a jiné řídí národní nebo místní vlády.
- Existuje naprostá absence povědomí o národních, regionálních a mezinárodních sítích mezi zoologickými organizacemi a sítí jiných úřadů na ochranu přírody.
- Existuje málo opatření a publikovaných zpráv o realizaci akcí na ochranu přírody zoologickými zahradami. Jedním z komplikujících faktorů je čas potřebný k provedení změny.

Výzvou pro zoologické zahrady a akvária je pomoci návštěvníkům pochopit souvislost mezi jejich návštěvou a prací zoologických zahrad a akvárií při ochraně přírody a stále znovu je ujistovat o vysoké úrovni péče o zvířata v zoo.

6.3 Nové cíle

V rámci komunikace budou zoologické zahrady a akvária:

- efektivně inspirovat návštěvníky, sdělovat jim svoje poslání v ochraně přírody a realizovat efektivní hodnocení;
- uznávány jako odborníci na problematiku ochrany přírody a jako živá a trvalá komunita institucí znovu spojující lidi s přírodou;
- mít důvěru jako zdroje přesných a spolehlivých informací, jako sociálně a kulturně relevantní instituce dělající to, co hlásají.

Přivítají i konstruktivní kritiku a budou pracovat na odstranění problémů.

Zoologické zahrady a akvária budou sdělovat svoje úspěchy zaměřením pozornosti na následující poslání.

Zoologické zahrady a akvária jsou univerzální

Zoologické zahrady a akvária mají jedinečnou pozici, aby se staly efektivní silou pro pozitivní akci v rychle se měnícím světě. Ve více než posledních deseti letech hlásaly toto poslání, takže se již nemusejí omlouvat za to, že chovají zvířata v řízeném prostředí. Jejich hodnota bude pochopena spíše v širokém měřítku a budou oceněny za svůj přínos k zachování biologické různorodosti.

Zoologické zahrady a akvária by se měly zaměřit na jedinečnost toho, co mohou nabídnout – živá zvířata a zkušený personál oddaný péči o zvířata a dlouhodobému přežití druhů ve volné přírodě. Kolekce by měly povzbuzovat diváky, aby zažili překvapení a údiv z blízkosti skutečných, živých zvířat v přirozeném prostředí a pocítili z ní radost.

Zoologické zahrady jsou organizace na ochranu přírody

Zoologické zahrady a akvária by měly podněcovat návštěvníky, aby pochopili souvislost mezi zvířaty, která vidí, a zvířaty ve volné přírodě, a jak mohou být oni sami užiteční pro oboje. Také by měly propagovat úspěchy ochrany *in situ* jiných zoologických zahrad a akvárií a dalších organizací na ochranu přírody.

Zoologické zahrady pomáhají uskutečnit změnu

Efektivní komunikace neovlivňuje jen názory lidí na zoologické zahrady a akvária, ale i názory na svět kolem nich a na jejich roli v záchraně biologické různorodosti a výskytů. Informace o opětném používání a recyklaci by měly být součástí poselství o ekologické udržitelnosti.

Lidé se budou schopni změnit v důsledku návštěvy zoo a zoologické zahrady musí návštěvníkům poskytnout praktické nápady a návrhy, jakou akci, i jakkoliv malou, mají podniknout. Zoologické zahrady by měly demonstrovat význam ochrany přírody pro život lidí a usnadnit lidem podniknout akci.

Pravděpodobně nejúčinnějším způsobem, jak mohou zoologické zahrady a akvária podnítit změnu, je vlastní příklad. Měly by se snažit stát se ekologicky udržitelnými ve všech svých aktivitách používáním vhodných stavebních materiálů, odpadového hospodářství, stravováním, poctivým obchodem a etickou politikou pro obstarávání fondů, sponzorství a investicemi. Zoologické zahrady mohou s pýchou tyto aktivity realizovat.

Oznamováním aktivit v oblasti ochrany přírody komunita zoologických zahrad nejen zvýší pochopení a ocenění svojí role v zachování biologické různorodosti, ale povzbudí návštěvníky k pozitivnímu jednání za změnu v životě na této planetě. Lidé se tak budou cítit méně vinni za stav planety a méně bezmocní a budou s větší ochotou a schopností přispívat k její ochraně.

Zoologické zahrady inspirují

Zoologické zahrady a akvária budou inspirovat lidi k tomu, aby pomohli zachovat biologickou různorodost. Pomyslná nit k ochraně přírody prochází přes vzdělání, od vzdělání k inspiraci a od inspirace k zábavě.

Zoologické zahrady jsou zodpovědné

Zoologické zahrady a akvária by měly být čestné a upřímné ve všech svých aktivitách a měly by uvítat pečlivé zkoumání všech svých programů péče o zvířata, chovu, výzkumu a vzdělávání. V dalších letech by termín „zoo“ neměl mít žádný pejorativní nebo pochybný význam; měl by být přijatelný tak, jak se v nedávných letech stal termín „akvárium“.

Zoologické zahrady pečují o svoje zvířata

Zoologické zahrady a akvária musí oznamovat neustálá zdokonalení v péči o zvířata a návrzích výběhů, která přinášejí prospěch zvířatům i návštěvníkům – prostorná, přirozená sídliště obohatí život zvířat a poskytnou návštěvníkům zajímavější zážitek.

Péče o zvířata se neustále zdokonaluje díky zvyšování znalostí o fyzických, ekologických, sociálních a psychologických potřebách zvířat v důsledku výzkumu a pozorování. Kvalita života zvířat v dobře vedených zoologických zahradách je vysoká – mají dobrou potravu, veterinární péči, vhodná sídliště a nemají predátory. Zoologické zahrady také provádějí a vítají nový výzkum péče o zvířata v zoologických zahradách po stránce fyzické a psychologické.

Ve stoupající míře se objevuje striktní a účelná legislativa pro ochranu zvířat a lidí v zoologických zahradách. Dobré zoologické zahrady vítají a účastní se formování zdokonalené legislativy; musí být připraveny prohlásit, že ty zoologické zahrady, které nebudou vyhovovat aktuálnosti nebo myšlenkově, jsou nepřijatelné. Kromě snižování úrovně péče o zvířata poškozují nekvalitní zoologické zahrady i dobrou pověst a image všech kvalitních zoologických zahrad na celém světě. Komunita zoologických zahrad musí udělat vše pro to, aby pomohla těmto nekvalitním zoologickým zahradám, ale kvalitní zoologické zahrady by se měly od těch neúspěšných distancovat a prosazovat jejich vyloučení z regionálních nebo národních členských orgánů, pokud nesplňují minimální normy péče o zvířata, ochrany přírody a vzdělání.

Zoologické zahrady jsou prospěšné pro městské populace

Dnešní městské děti se stanou ochránci přírody a tvůrci názorů budoucnosti. Zoologické zahrady jsou místa relativního klidu a pokoje, někdy dokonce spirituality; měly by zdůrazňovat hodnotu opětného spojení lidí s přírodou a jejich dobrého pocitu z jejich místa v přirozeném řádu věcí. Zoologické zahrady jsou místa, kam chodí rodiny a různé sociální skupiny a dozívají se zde hodnotné informace o divokých zvířatech a světě přírody.

Zoologické zahrady mají etický přístup

Etika péče o zvířata musí být nutně komplexní; komunita zoologických zahrad musí usilovat o společný a univerzální přístup k vysvětlování závažných etických problémů vznikajících při péči o zvířata za účelem jejich ochrany, včetně jejich odstřelu.

Zoologické zahrady vzdělávají

Vzdělání patří již dlouho k hlavním úspěchům zoologických zahrad a akvárií, ale zoologické zahrady musí více vysvětlovat, co to vlastně znamená, jak se mohou stát místy celoživotních objevů a vzdělávání, jaká témata lze nabídnout v souvislosti s širokou škálou školních osnov a jak může vzdělání často vést ke změně.

Členové zoologických zahrad pomáhají chránit zvířata ve volné přírodě

Lidi lze podněcovat k podpoře zoologických zahrad a akvárií z altruistických spíše než ekonomických důvodů, jestliže se jim sdělí, jak jejich peníze přímo pomáhají chránit zvířata ve volné přírodě, jak pomáhají zlepšit péči o zvířata v zoologické zahradě nebo akváriu a jak zoologická zahrada spolupracuje s dalšími orgány na ochranu přírody při různých společenských událostech, reklamních akcích, výstavách atd. V některých regionech nebo společnostech budou lidé k podpoře zoologických zahrad přirozeně více hnáni ekonomickými důvody, ale zoologické zahrady by nikdy neměly opomenout poděkovat lidem za jejich podporu, když svou návštěvou, předplatným nebo sponzorstvím pomohou chránit přírodu a zachovat její biologickou různorodost.

6.4 Zábava a ochrana přírody se vzájemně nevyklučují

Propagovat zoologické zahrady a akvária jako střediska zábavy a současně ochrany přírody, vzdělání, péče o zvířata a výzkumu by neměl být problém. Předpokládá se, že návštěva zoologické zahrady bude zábava; měla by lidem připomenout zážitek života a radost z přírody. I ty nejpečlivěji zpracované dokumentární pořady nemohou vždy nahradit zážitek z pozorování opravdových zvířat, kterým je věnována řádná péče a která žijí ve stimulačním a naturalistickém prostředí nebo z poslouchání osobních příběhů ošetřovatelů zvířat. Pečlivě promyšlená strategie komunikace může návštěvníkům pomoci něco se dozvědět i při zábavě.

- Interaktivních zkušeností lze dosáhnout vzájemným působením personálu zoo a zvířat, když ošetřovatelé nebo osoby provádějící prezentace demonstrují a vysvětlují přirozené chování. Toto vzájemné působení by nemělo zvířata zbytečně stresovat.
- Návštěvníci by měli být vedeni k pochopení toho, že zábava, kterou prožívají během svojí dnešní návštěvy, má přímou spojitost se zítřejší ochranou ohrožených druhů.

- Návštěvníkům by měla být dána možnost hovořit se zaměstnanci a mělo by se s nimi zacházet jako s hosty na společné cestě za poznáním a porozuměním v zájmu budoucnosti světa přírody.
- Když budou zoologické zahrady zcela spojeny s dalšími organizacemi a úřady na ochranu přírody, budou návštěvníci cítit, že jejich návštěva je dobrá věc, a budou vědět, že pozitivně přispívá k ochraně ohrožených druhů a výskytišť.
- Když se lidé stanou členy a sponzory zoologických zahrad, bude je motivovat altruismus – připojí se k podpoře cílů ochrany přírody nejen proto, že jako členové dostanou předplatní vstupenku nebo jiné výhody.

Ústředním cílem komunikace v tomto kontextu je pro zoologické zahrady a akvária, aby byly uznány a respektovány jako organizace na ochranu přírody. Tato role v ochraně přírody bude plně slčitelná se zábavou, kterou zoologické zahrady a akvária poskytují návštěvníkům: zábava a ochrana přírody se vzájemně nevylučují.

6.5 Šíření poselství

Vytvoření strategie

Prvním praktickým krokem, který mohou zoologické zahrady a akvária udělat, je návrh komunikační strategie.

Identifikace posluchačstva

Návštěvníci jsou hlavním cílovým posluchačstvem, ale komunita zoologických zahrad by rovněž měla sdělovat informace o svém úspěchu v ochraně přírody politikům, médiím, akademikům, pedagogům a dalším vlivným lidem. Zoologické zahrady a akvária by měly efektivněji komunikovat mezi sebou a se všemi zaměstnanci a dobrovolníky v rámci své vlastní organizace.

Integrovaná komunikace

Efektivní komunikace o práci zoologických zahrad a akvárií v oblasti ochrany přírody v divočině i mimo ni vyžaduje integrovaný přístup ke komunikaci. Zoologické zahrady a akvária by například měly vytvořit vazby mezi marketingovým personálem, vědci, ošetřovateli zvířat a pedagogy pro zajištění sdílení znalostí v každé organizaci. Rovněž by měly vytvořit vazby s místními zaměstnanci a organizacemi na ochranu divokých zvířat pracujícími v dané oblasti a vazby se zoologickými zahradami oblastí, kde probíhá práce *in situ*.

Marketingový a pedagogický personál zoologických zahrad a akvárií musí těsně spolupracovat, aby se zajistilo, že bude sdělovat stejná poselství, i když různými způsoby a možná i různému posluchačstvu.

Integrované aktivity zoologických zahrad

Marketing by se měl zcela integrovat do jiných aktivit zoologických zahrad: plánování kolekcí zvířat, procesy etické kontroly, návrh výběhů, akce a jejich interpretace. Polaritu, která se občas objevuje mezi personálem marketingu a personálem pečujícím o zvířata, je třeba překonat: všichni pracují ke stejnému cíli a aktivity budou efektivnější, budou-li lidé spolupracovat.

Pozitivní komunikace

Zoologické zahrady a akvária by měly zajistit, aby komunikace nezněla jako ospravedlnění. Není třeba zaujímat defenzivní postoj; místo toho by zoologický svět měl ve všech svých sděleních ukázat pozitivní, aktivní přístup. Zoologické zahrady by především měly dosahovat plnění svých cílů, zdůrazňovat a vysvětlovat potřebu ochrany přírody a biologické různorodosti. Když tomu tak bude, pochybovači se budou při návštěvě zoologické zahrady nebo akvária cítit lépe, dokonce budou nadšeni.

Poselství zoologických zahrad a akvárií musí být jasnější, výstižnější a souvislejší. Aby tomu tak bylo, musí zoologické zahrady a akvária pilněji pracovat, aby se dohodly, co je jejich poselstvím.

Poselství by měla být pozitivní a optimistická. Destruktivní vývoj na naší planetě v oblasti přírodních zdrojů, výskytišť a divokých zvířat je alarmující a zdá se nepřekonatelný, ale zoologické zahrady by měly využít každé příležitosti, aby lidi seznámili s úspěchem v ochraně přírody a řekli jim, jak se jí mohou účastnit. Nelze připustit

pokračování poklesu biologické různorodosti a zoologické zahrady musí připomenout lidem, že jsou pozitivní silou v boji proti tomuto úpadku.

Mluvčí zoologických zahrad musí mít jasno v tom, co znamená ochrana přírody. Musí především přiznat, že existuje rozdíl mezi přímou ochranou přírody – podpůrnou prací v terénu ve volné přírodě a programy mimo přírodu – a nepřímou ochranou přírody, která směřuje ke změně postojů a chování.

Spolupráce s jinými zoologickými zahradami

Zoologické zahrady a akvária musí více usilovat o spolupráci. Vytvářením sítí, výměnou informací a srovnáváním mohou sdílet základní informace, které potom mohou sdělovat širšímu posluchačstvu. Zoologické zahrady potřebují sdílet data za účelem srovnávání a marketingu, například údaje o počtu ohrožených druhů z prováděných programů, příběhy o chovatelském úspěchu, údaje o počtu návštěvníků seznámených s poselstvím o ochraně přírody, údaje o počtu školních dětí a rozsahu vyučovaných témat, údaje o počtu a rozsahu prováděných výzkumných projektů, o druzích úspěšně vrácených do přírody (zde je třeba opatrnosti, aby nedošlo k nepřiměřenému očekávání) a o počtu a druhu projektů na ochranu přírody *in situ* podporovaných zoologickými zahradami a akvárii.

Shromažďování a sdílení informací této povahy posílí poselství, zoologické zahrady vybudují a posílí svoje sítě a zoologická komunita se stane kolektivní jednotkou. Tato forma vytváření sítě by se současně měla rozšířit i do jiných organizací na ochranu přírody a nevládních organizací.

Zvyšování profesionality

Zoologická komunita potřebuje zvýšit úroveň profesionality v komunikačních dovednostech svého personálu. Marketingový personál by měl být považován za podstatnou součást vrchního vedoucího týmu každé zoologické zahrady nebo akvária a jeho dovednosti by se měly rozvíjet prostřednictvím školení, cestování a vytváření sítí.

Zoologické zahrady a akvária by měly mít svoje strategie podporované vhodnými technologiemi, aby mohly rychle a efektivně sdělovat informace sobě navzájem, médiím, příslušným nevládním a dalším organizacím. Je nutné, aby v případě nouzových případů pracovaly zoologické zahrady podle krizového plánu, vhodného pro vlastní organizaci a regionální členskou organizaci.

Metody komunikace

Zoologické zahrady a akvária by měly využít každé příležitosti k vysvětlování, čeho vlastně dosahují v zájmu ochrany přírody, a to jakýmkoliv prostředky. Internet je jedním z nástrojů, jak to dělat. Celý personál musí být dobře informován na neformálnější, ale o nic méně důležité úrovni (a to nejen ti, kdo hovoří s návštěvníky), aby uměli vysvětlit svým přátelům a rodině, co jejich organizace dělá pro ochranu přírody.

Sdělování informací o ochraně přírody lze provádět řadou způsobů od formálních rozhovorů a exkurzí, vysvětlujících značek a průvodců, přes letáky, plakáty, kalendáře, příběhy v médiích, rodinné akce a workshopy, výstavy umění a fotografií a dokonce i papírové sáčky v dárkových obchodech. Existuje prakticky neomezená škála prostředků, kterých lze použít na podporu a sdělování i komplikovaných problémů v oblasti ochrany přírody, které současně posilují poslání zoologických zahrad a akvárií v oblasti ochrany přírody.

Jaký jazyk?

Je-li to možné, zoologické zahrady a akvária by měly používat jednoduchý a přesný jazyk a vyhýbat se žargonu a neovysvětleným odborným termínům.

Skupiny odpůrců zoologických zahrad

Zoologické zahrady a akvária by měly otevřeně a vědecky čelit pomlouvačům a uvědomit si, že mají společný zájem na dobré péči o zvířata a jejich ochraně. Měly by upřímně naslouchat jejich kritice, sdílet jejich zájmy a zvát je do zoologických zahrad a akvárií, aby se podívali, co tyto instituce dělají ve 21. století. Je-li to možné, měly by tyto odpůrce zapojit do debaty. Jestliže zoologické zahrady porozumí problémům nadneseným těmito lidmi, mohou se dohodnout na důsledné strategii v rámci místní, regionální a národní sítě, aby mohly převzít

kontrolu nad debatou a posunout ji na jinou úroveň – jako debatou o dlouhodobé hodnotě ochrany přírody zoologickými zahradami. Konec konců defenzíva není úspěch, takže zoologická komunita musí být aktivnější v uskutečňování všeho, co je dobré na zoologických zahradách a akváriích.

Všechny aktivity zoologických zahrad, veřejné i v zákulisí, musí být otevřené a průhledné. Zoologická zahrada, která nemá problém s návštěvníky pozorujícími, jak pečuje o zvířata, to pravděpodobně dělá správně.

Zoologické zahrady by měly uznat, že nikdy nepřesvědčí všechny, ale mohou udělat velký kus práce při poučování a přesvědčování lidí s pochybnostmi.

6.6 Úspěch při hodnocení

Úspěch stanovené komunikační strategie lze hodnotit celou řadou ukazatelů.

- Zoologické zahrady a akvária budou muset v kratším období testovat, zda jsou jejich poselství jasná a srozumitelná.
- V delším období by měly vidět zvýšené povědomí veřejnosti o problematice ochrany přírody všeobecně, o konkrétní roli zoologických zahrad a akvárií v ochraně přírody a o Světové asociaci zoologických zahrad a akvárií a jejím poslání (sjednocení k ochraně přírody).
- Podporu zoologických zahrad a akvárií lze měřit zvýšeným počtem návštěvníků a zvýšeným počtem členů zoologické zahrady a zvýšením sponzorských plánů, zvláště těch na ochranu přírody.
- Obecný úspěch prostředků lze měřit pokračujícím růstem pozitivních zpráv, příběhů a filmů o zoologických zahradách a ochraně přírody.
- Spolupráce s dalšími orgány na ochranu přírody by měla vzrůstat.

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) naléhavě doporučuje, aby všechny zoologické zahrady a akvária, malé i velké, navrhly a realizovaly komunikační strategii. To by mělo zahrnovat následující základní kroky: definice celkových komunikačních cílů; identifikovat cílové posluchačstvo; stanovit klíčová sdělení; zvolit taktiku a metody; identifikovat dostupné a potřebné prostředky a rozvíjet metody monitoringu a hodnocení.

Kapitola 7 SPOLUPRÁCE A POLITIKA

Přehled

Tato kapitola prezentuje vizi zvýšené globální kooperace mezi zoologickými zahradami, akvárii a dalšími organizacemi za účelem dosažení cílů ochrany přírody. Zoologické zahrady a akvária představují jedinečnou kombinaci technických a interpretačních odborných znalostí, právní a ekologické etiky a biologické různorodosti. Avšak zoologická zahrada ani akvárium není izolovaným ostrovem – nemůže sama provádět vše potřebné k ochraně biologické různorodosti. Proto tyto instituce potřebují spolupráci – navzájem mezi sebou a s dalšími institucemi jako jsou parky, chráněné oblasti, ministerstva, úřady na ochranu divokých zvířat a životního prostředí, organizace pro péči o zvířata, organizace na ochranu přírody, akademické, profesní, kulturní, obchodní a společenské organizace. Zoologické zahrady a akvária by se měly stát členy národních a regionálních organizací a podporovat svoje kolegy s dobrým záměrem, ale nedostatkem prostředků. Měly by však také podporovat vlády při reformě nebo uzavírání těch institucí, které nedosahují přijatelných standardů. Zoologické zahrady a akvária by se měly vzájemně podporovat při školení a zapojování místních zoologických zahrad do projektů ochrany přírody. Světová asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA) vytváří formální spojení s několika organizacemi včetně Světové unie na ochranu přírody (IUCN). Členové WAZA často spolupracují s odbornými skupinami IUCN, taxonomickými i disciplinárními (např. s Odbornou skupinou pro zachovný chov a reintegraci). Spolupráce s vysokými školami zvyšuje možnosti výzkumu a spolupráce, spolupráce se základními a středními školami poskytuje možnost ovlivnit učební osnovy. Spojení s knihovnami a uměleckými galeriemi podporuje kreativní vizuální a písemnou tvorbu s tematikou přírody. Ochrana přírody ovlivňuje lidi všech sociálních skupin a profesí, takže je možné rozvíjet společné zájmy s architekty, inženýry a urbanisty. Spolupráce s médii zesiluje sdělení o nutnosti ochrany přírody. WAZA zdůrazňuje, že všechny instituce by měly pracovat v rámci legislativy na ochranu přírody a dodržovat Etický kodex WAZA. Etická činnost a poskytování informací umožňuje zoologickým zahradám a akváriím ovlivňovat veřejný názor a volební zvyky. Rozvojem pevných vztahů při spolupráci s širokým spektrem partnerů mohou zoologické zahrady a akvária zvyšovat svůj vliv v oblasti ochrany přírody.

Vize

Prostřednictvím zvýšené spolupráce a uvážlivého povzbuzování budou zoologické zahrady a akvária zvyšovat úroveň péče o zvířata, vychovávat veřejnost, aby jednala v zájmu ochrany přírody, a pomáhat s terénními projekty. Partnerství posílí globální spolupráci a pomůže zoologickým zahradám, akváriím a dalším organizacím na ochranu přírody zdokonalit cíle v oblasti ochrany přírody a také jich dosáhnout.

7.1 Úvod

Zoologické zahrady a akvária představují jedinečnou kombinaci technických a interpretačních odborných znalostí, právní a ekologické etiky a biologické různorodosti. Roste trend spolupráce mezi těmito institucemi navzájem a s dalšími vládními i nevládními organizacemi. Zoologické zahrady a akvária se například mohou účastnit společných chovných programů, vzdělávacích programů, výzkumných projektů nebo terénních projektů pro prevenci nebo minimalizaci vyhynutí divokých zvířat, zachování biologické různorodosti a vytvoření uvědomění v oblasti ochrany přírody u jednotlivců, institucí a společností.

V nadcházejících letech budou skutečně efektivní zoologické zahrady a akvária zdokonalovat a rozšiřovat svoje aktivity a pomáhat méně úspěšným zoologickým zahradám konstruktivně využívat jejich individuální potenciál. Partnerství posílí globální spolupráci a pomůže zoologickým zahradám a dalším organizacím na ochranu přírody dosáhnout jejich cílů v ochraně přírody. I malá zoologická zahrada může významně přispět k ochraně přírody a ve spolupráci mohou zoologické zahrady a akvária vytvořit vysoce účinnou globální síť, jejímž prostřednictvím mohou oslovovat širokou řadu jednotlivců, organizovaných skupin, obchodních komunit a politických institucí. Každá zoologická zahrada a akvárium nejvhodněji přispěje k ochraně přírody v kontextu vlastní kultury a ekonomiky citlivou a trpělivou prací a respektováním odlišných politických, historických, sociálních a ekonomických charakteristik různých kultur.

7.2 Žádná zoo není ostrovem

Malé populace dosáhnou bez zásahu nevratného bodu a tato skutečnost ospravedlňuje existenci zoologických zahrad a chov v nich prostřednictvím kooperativního řízení druhů. Ale role zoologických zahrad

v ochraně živočišných druhů je mnohem větší než být jen bankou zvířat. V dnešní době investují zoologické zahrady prostředky do zachování velkých ploch výskytů, sponzorují koridory, kde na sebe mohou vzájemně působit rozdělené populace velkých savců, a vychovávají veřejnost k účasti na ochraně přírody.

Zoologické zahrady potřebují jiné zoologické zahrady, aby byla jejich účast na ochraně přírody relevantní a efektivní. Nemohou všechny úkoly spojené s ochranou biologické různorodosti provádět nezávisle. Jejich práce je neefektivnější, když získají pomoc jiných organizací, vládních i nevládních.

Potenciálně široká a působivá síť se stane dosažitelnější, budou-li všechny zoologické zahrady rozvíjet upřímné a kreativní prostředky komunikace a spolupráce s ostatními. Prioritou musí být mezinárodní spolupráce mezi samotnými zoologickými zahradami. Toho lze nejnadhěji dosáhnout prostřednictvím regionálních a národních asociací, které zastupují jednotlivé zoologické zahrady a akvária, a prostřednictvím Světové asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA), tj. globální organizace zoologických zahrad.

Druhy spolupráce

Kolektivní zoologická síť zahrnuje zoologické zahrady, safari parky a akvária, které se učí jeden od druhého. Mnohé jednotlivé zoologické zahrady a akvária dosáhly vysokého stupně vývoje sdílením své zvyšující se odborné kvalifikace. Partnerství zoologických zahrad a akvárií není jen užitečné a žádoucí, je nezbytně nutné. Zoologické zahrady a akvária by měly především zvážít vytváření partnerských vztahů s:

- jinými zoologickými zahradami a akvárii (místně, regionálně a mezinárodně);
- národními a regionálními asociacemi zoologických zahrad a akvárií;
- globální asociací zoologických zahrad a akvárií (WAZA);
- přáteli asociací zoologických zahrad;
- parky a chráněnými oblastmi;
- vládními odděleními, ministerstvy, úřady pro divoká zvířata (např. v oblasti lesnictví, životního prostředí, vzdělání, zemědělství, chovu zvířat, veterinárního lékařství, turistiky);
- společenskými organizacemi (občanskými organizacemi, školami, knihovnamí);
- úřady na ochranu životního prostředí;
- jinými vládními a nevládními organizacemi na ochranu přírody a péče o zvířata;
- příbuznými akademickými, profesními, kulturními, obchodními a společenskými organizacemi (např. výzkumnými ústavami, vysokými školami a univerzitami, školicími středisky, muzei, zoologickými asociacemi, botanickými zahradami).

Pole 7.1 uvádí příklady efektivní spolupráce zoologických zahrad a akvárií s jinými úřady.

Společné chovné programy

Jedním dobře fungujícím příkladem sdílení zkušeností a odborných znalostí mezi zoologickými zahradami jsou dlouhodobé chovné programy. Mohou poskytnout genetickou různorodost potřebnou pro udržení vymírající populace, vrátit do přírody populaci, která ve volné přírodě vyhynula, a v neposlední řadě zachovat pro budoucnost genetický materiál.

První společný chovný program se uskutečnil v roce 1900, kdy několik zoologických zahrad poslalo stádo jelena milu do Woburnského opatství. V roce 1923 založil ředitel frankfurtské zoologické zahrady Mezinárodní společnost na ochranu zebra (*Bison bonasus*). Zoologické zahrady z Berlína, Frankfurtu, Halle, Hamburku-Hagenbecku a další poskytly zvířata a varšavská zoo převzala v roce 1932 odpovědnost za plemennou knihu. Tuto společnost inspirovala Společnost na ochranu amerického bizona, která se po úspěšné záchraně tohoto živočišného druhu koncem 30. let 20. století rozpadla. V následujících letech v obrovské míře pokračovalo využívání plemenných knih a společných chovných programů (viz také kapitola 4).

V 90. letech minulého století se zoologické zahrady a akvária začaly zapojovat do širších programů ochrany živočišných druhů. Mnohé z nich (především v zemích mírného podnebného pásu) začaly pomáhat s terénními projekty v oblastech zvolených díky své velké biologické různorodosti. Cílem některých projektů byl návrat zvířat narozených v zoologických zahradách zpět do jejich přírodních výskytů, odkud zmizela. Jiné byly navrženy pro ochranu výskytů, posílení koridorů a rozvoj povědomí o ochraně přírody u lidí žijících v blízkosti cílových druhů. Programy na ochranu druhů také zahrnovaly vytváření systematických a vědeckých programů, například Plány přežití druhů (SSP v rámci AZA), programy ohrožených druhů (EEP v rámci AZA), Austrálskoasijské programy řízení druhů (ASMP v rámci ARAZPA) a Africké záchovné programy (APP v rámci PAAZAB). Tyto programy se staly základem pro společné řízení populace vybraných druhů *ex situ*.

Terénní projekty

Zoologické zahrady a akvária provádějící terénní projekty budou obvykle muset vytvořit partnerské vztahy s jinými organizacemi, ať jsou projekty situovány do vzdálených zemí nebo jsou místní. Když budou zoologické zahrady a akvária v budoucnu provádět terénní projekty, budou muset koordinovat svoje aktivity s aktivitami národních a regionálních asociací zoologických zahrad a místními organizacemi na ochranu přírody. Tato spolupráce umožní organizacím vyhnout se duplikaci úsilí, teritoriálních výsad a kulturnímu nesouladu. Rovněž zvýší prostředky (kterými mohou být živé organismy, financování nebo kvalifikace) pro projekt. Je-li to vhodné, měly by být místní komunity se schválením regionální vlády do těchto projektů zahrnuty jako potenciální příjemci (viz také kapitola 2).

7.3 Všechny zoologické zahrady nejsou stejné

Ne všechny kolekce zvířat, které si říkají zoologické zahrady, splňují normy potřebné pro efektivní ochranu přírody v dnešním světě; mohou mít nedostatečnou finanční základnu, nekvalitní péči o zvířata, slabou institucionální etiku, nebo nejsou členy národní, regionální nebo globální organizace nebo asociace zoologických zahrad.

Špatně udržované kolekce zvířat vrhají špatné světlo na všechny zoologické zahrady s dobrým úmyslem a mohou vyčerpávat prostředky potřebné pro divoká zvířata a způsobovat problémy s péčí o zvířata. Taková zařízení se mohou jevit jako překážka. Nicméně některé z nich mohou mít dobré úmysly a mohou být dokonce blízko uznání. Tyto zoologické zahrady mohou být pro instituce na vysoké úrovni příležitostí, jak pomoci řešit tyto závažné problémy.

Výzvou pro všechny zoologické zahrady a akvária s dobrými finančními prostředky je rozvíjet spolupráci s institucemi, které mají dobré záměry, ale nedostatečné prostředky. Vhodné poradenství, technická, logistická a snad i finanční podpora pomůže těmto zařízením využít svůj potenciál ve světové komunitě pro ochranu přírody. Současně, což je důležité, by se měla globální síť zoologických zahrad vytrvale snažit o posílení moci vlád při reformě nebo uzavírání zoologických zahrad a akvárií, které nejsou schopny dosáhnout požadované úrovně při péči o zvířata.

V posledním desetiletí realizovalo mnoho zoologických zahrad a akvárií dálkové programy založené na terénních projektech v jiných částech světa. Tyto projekty zahrnují zřizování chovných center, nákup a správu pozemků v přírodě, zdokonalování výskytíšť, programy translokace a reintegrace zvířat, vzdělání a vývoj komunity. Tyto programy často vyžadují podstatné zdroje, a to finanční, i v podobě času personálu, transferu technologie a školení. Zoologické zahrady a akvária v rozvinutých regionech jsou často finančně i technicky na úrovni dostatečné ke zdokonalování úrovně zoologických zahrad na celém světě.

Terénní projekty na ochranu přírody poskytují dobrou příležitost k vytváření spojení mezi zoologickými zahradami prostřednictvím transferu technologie a školení, především v oblasti vzdělání, základních řídicích dovedností a marketingu. Místní zoologické zahrady a akvária mohou být prostředkem pro zapojení místních komunit do projektů a podněcování lidí, aby ocenili svoje přírodní prostředí. Instituce provádějící terénní projekty by měly vyvinout maximální úsilí, aby, je-li to vhodné, do projektu zapojily místní zoologické zahrady a akvária. Takové vazby pomohou místním institucím pomoci podporovat porozumění a přispět k udržitelnosti místní péče o divoká zvířata.

Taková interakce a spolupráce vytvoří důvěru a spolupráci mezi zoologickými zahradami a akvárií na celém světě a zavede normy a etiku mezinárodní komunity zoologických zahrad do místních zoologických zahrad. Zařízení nedosahující standardu často přispívají k regionální destrukci divokých zvířat a vzbuzují u návštěvníků pochybnosti. Citlivé poradenství, interakce a spolupráce může být v těchto případech užitečná pro regionální ochranu přírody stejně jako terénní výzkum a zdokonalování výskytíšť. Je-li to možné, zoologické zahrady s projekty *in situ* by měly koordinovat svoji činnost s národními a regionálními asociacemi; pokud takové asociace v dané oblasti neexistují, měly by spolupracovat s jednotlivými zoologickými zahradami.

Rovnocenné partnerství, například výměna školení, může podporovat porozumění a přátelství na obou stranách. Personál pečující o návštěvníky zoo lze školit v kultuře a ekonomice hostitelské země, i v technických předmětech spojených s ochranou přírody. Naopak lidé ze starověkých kultur mohou sdělovat svoje znalosti

alternativních technik řízení, místní medicíny a přírodní potravy. Výměna takových znalostí může zlepšit porozumění druhům chovaným v zoologických zahradách a akváriích a naši schopnost interpretovat význam některých zvířat pro jiné kultury. Takové uspořádání vytvoří atmosféru, kde je možná rovnocenná a skutečná spolupráce (viz také kapitola 5).

7.4 Zvláštní vazby

WAZA

WAZA podporuje spolupráci mezi zoologickými zahradami a akvárii všech velikostí, stáří a stupňů komplexity a také spolupráci se souvisejícími institucemi, úřady a jednotlivci. Nedávno začala posilovat a formálně schvalovat svoje vazby s vládami, vládními organizacemi a mezinárodními nevládními organizacemi, zvláště se Světovou unií pro ochranu přírody IUCN, Mezinárodní asociací pro leteckou dopravu a Ekologickým programem OSN, kterým se vykonává Dohoda o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy divoké fauny a flóry. WAZA a její členské zoologické zahrady také spolupracují se stejně smýšlejícími profesionálními organizacemi jako například s Mezinárodní asociací vzdělavatelů zoologických zahrad.

S pomocí obrovského množství vědců, které zastupuje, by se WAZA měla zaměřit na poskytování technického a vědeckého poradenství za účelem podpory ochrany druhů a výskytů, udržitelného vývoje a zdokonalování péče o zvířata. Také by měla rozšiřovat a formálně schvalovat svoje partnerství, například udělením statutu přidruženého člena profesionálním organizacím, které mají zájem pracovat pod jejím zastřešením, a uzavíráním prohlášení o porozumění s vládními orgány a hlavními nevládními organizacemi, které nemají zájem o přidružené členství.

Na fórech, například konferencích stran mezinárodních dohod by WAZA měla koordinovat aktivity delegátů z asociací zoologických zahrad i z jednotlivých zoologických zahrad a akvárií.

IUCN

IUCN se svou členskou základnou z celého světa, regionálními a státními úřady a komisemi se sítěmi vědeckých, technických a politických expertů poskytuje mnoho příležitostí pro vytváření vazeb s komunitou zoologických zahrad a akvárií. Zvláště cenná je Komise pro přežití druhů (SSC).

Pod SSC spadají odborné skupiny podle taxonů, disciplinární skupiny a pracovní skupiny, které vlastní informace a odborné znalosti o taxonech zajímavých z hlediska ochrany přírody, o biologii ochrany přírody, veterinární medicíně, translokaci živých organismů a ekologických problémech. Zoologické zahrady a akvária mají přístup k těmto informacím prostřednictvím vzájemných vazeb s odbornými skupinami. Komunita zoologických zahrad může na oplátku pomoci odborným skupinám vytvořit kontakt s příslušnými lidmi a organizacemi v zemích a regionech, kde nemají žádné zastoupení.

Vazby s příslušnými odbornými skupinami jsou zvláště užitečné v případech, kdy zoo zvažuje terénní projekt. Některé zoologické zahrady již pomohly financovat bulletiny a aktivity odborných skupin; například *Ochrana malých masožravců*, bulletin a časopis Odborné skupiny pro lasicovité, cibetkovité a medvědovité podporuje Antwerpská zoologická zahrada, Kolombuská zoologická zahrada a akvárium, Marwellský zoologický park, Zoologická zahrada Central Park v New Yorku a další zoo.

Odborná skupina pro zachovný chov (CBSG) SSC IUCN usiluje „o záchranu a rozmnožení populace ohrožených druhů prostřednictvím zachovných programů a intenzivní ochranou a péčí o populace rostlin a zvířat ve volné přírodě.“ Dosahuje toho systematickými, vědeckými a cílenými skupinovými procesy, které spojují ochranu přírody *in situ* a *ex situ* a lidi, kteří mohou poskytnout vědeckou kvalifikaci, katalýzu a koordinaci. Jiné odborné skupiny, především Odborná skupina pro reintegraci se ve vzrůstající míře zapojují do užitečné spolupráce se zoologickými zahradami.

Zoologické zahrady a akvária často poskytují odborné znalosti personálu a financování jiným skupinám IUCN. Především přispívají k práci workshopů Hodnocení realizovatelnosti populací a výskytů (PHVA), které pomáhají v rozvoji strategických plánů obnovy ohrožených druhů a jejich výskytů, a workshopům Plánu hodnocení a řízení ochrany přírody (CAMP), které hodnotí druhy pro zařazení na Červený seznam IUCN. Účastníci workshopů vyslovují doporučení k řízení a výzkumu různých záležitostí, např. potřeby vytvoření sítě

skupin taxonů, terénních studií, školení terénní techniky, zdokonalování výskytíšť, sledování zdraví, chovu zvířat v zoo kvůli vzdělání, výzkumných programů, programů ochrany přírody, vzdělávání a tvorby uvědomění.

Jiné organizace

Když zoologické zahrady a akvária vytvoří partnerství s akademickými organizacemi, často najdou příležitosti pro společný výzkum v oblasti ochrany přírody, biologie, veterinárních a společenských věd. Když se zoologické zahrady spojí se školami kvůli vzdělávání v oblasti přírody a ekologie, školy mohou pomoci zoologickým zahradám plánovat vzdělávací literaturu a programy v jednotných učebních osnovách o městě nebo regionu. Když školské odbory měst a států plánují svoje ekologické programy, zjistí, že vzdělávací prostředky zoologických zahrad jsou cenným doplňkem jejich aktivit.

Spolupráce s botanickými zahradami, národními parky a muzei může pomoci rozbít umělé institucionální rozdělení na rostliny, zvířata a ekosystémy, které existuje od 18. století. Spolupráci lze navazovat s institucemi v lokalitě zoologické zahrady nebo s institucemi v rozvojových zemích, pokud má zoologická zahrada finanční a technické prostředky, aby mohla poskytnout technický materiál, školení, vybavení a jinou pomoc užitečnou při ochraně přírody. I jiné úřady a organizace na ochranu přírody a péče o zvířata, zvláště v méně rozvinutých částech světa, vítají finanční a technickou pomoc od etablovaných zoologických zahrad, které mohou často najít odborníky pro poradenské projekty v řadách zaměstnanců těchto úřadů a organizací.

Spojování expozic/exponátů, především nových expozic/exponátů, s rezervami a projekty na ochranu přírody může být zvláště vhodné a přínosné pro všechny zainteresované.

Společné úsilí přírodovědných institucí lze také s užitkem rozšiřovat do jiných kulturních zařízení. Společné programy se zoologickými zahradami a jejich místními knihovnami by se mohly zaměřit například na literaturu o přírodě a mohly by zahrnovat veřejná čtení autorů, básnické soutěže, spisovatelské workshopy a hostit jiné kreativní projekty zaměřené na literaturu a přírodu. Podobná partnerství by se měla vytvářet s uměleckými organizacemi a malíři a jiní vizuální umělci by měli být povzbuzováni k pomoci nést poslání zoologických zahrad.

Protože ochrana přírody působí na všechny lidi ze všech sociálních skupin, nemohou se programy spolupráce při ochraně přírody a uvážlivá správa životního prostředí omezovat pouze na kulturní instituce. Mnohé profesionální organizace, například organizace architektů, zahradních architektů, inženýrů, stavitelů a dalších lidí zapojených do plánování a rozvoje životního prostředí, by měly najít oblasti společného zájmu a aktivit, které mohou prosazovat ve shodě se zoologickými zahradami. Chytré myšlení zoologických zahrad najde ještě další partnery pro kreativní předkládání poselství o ochraně přírody širšímu posluchačstvu.

V rámci svých místních komunit se zoologické zahrady mohou stát vůdci veřejných debat o rozumných ekologických praktikách a podněcovat kontrolu regionálních záležitostí jako například rozvoje předměstských částí, čistoty vody, zamoření pesticidy a jiných oblastí lidské činnosti, které ovlivňují místní zvířata ve volné přírodě. Zde je zvláště užitečná spolupráce s místními médii. Zoologické zahrady obvykle navazují kontakty s médii v první řadě kvůli vlastní reklamě, ale mohly by to dělat také kvůli ochraně přírody.

7.5 Politika a legislativa

Odpovědnost

Místní, národní a regionální vlády určují legislativu a politiku pro životní prostředí, biologickou různorodost, péči o zvířata, sportovní lov a rybaření. V příštích desetiletích bude kladen důraz na celý ekosystém Země: zoologické zahrady a akvária budou v tomto širokém kontextu informovat, povzbuzovat a spolupracovat s vládami a tvůrci zákonů. Zoologické zahrady a akvária by měly dodržovat veškerou legislativu a politiku, která ovlivňuje ochranu přírody. Odpovědné zoologické zahrady a akvária budou v tomto ohledu sledovat svoje sesterské instituce a odmítat účast na jejich nelegálních nebo neetických transakcích a snažit se o reformu těchto institucí nátlakem jejich protějšků. Nedojde-li ke shodě, mohou odpovědné zoologické zahrady učinit významnější opatření, např. nahlásit tyto instituce WAZA a příslušným vládním úřadům. Etický kodex WAZA požaduje od členských zoologických zahrad a akvárií dodržování národní a mezinárodní legislativy v oblasti péče o divoká zvířata. Všechny regionální a národní asociace zoologických zahrad a akvárií by měly být členy WAZA, a tudíž by měly dodržovat Etický kodex WAZA stejně jako svoje národní a regionální etické dohody (viz také kapitola 9).

Všechny zoologické zahrady a akvária by měly být členy regionálních nebo národních asociací. Tyto asociace prokázaly, že jsou vysoce efektivními silami pro zdokonalování zoologických zahrad, a to strategickými postupy, nátlakem rovnocenných partnerů nebo prostřednictvím politiky. Všechny regionální a národní asociace zoologických zahrad by měly vyvinout maximální úsilí k reprezentaci a vytváření povědomí o ochraně přírody vhodného pro jejich kulturu v rámci členských institucí a spojit aktivity svých členů do společného etického a technického rámce. Národní a regionální asociace by měly přesvědčit svoje vlády, aby zdokonalily nebo vytvořily legislativu pro zoologické zahrady, která poskytne zoologickým zahradám mechanismy pomoci při plnění cílů ochrany přírody. Aby byla vládní politika pro zoologické zahrady účinná, měla by obsahovat zákonné předpisy na podporu explicitních a druhově specifických norem a směrnic.

Zoologické zahrady by si nejenom měly udržet etickou pozici při podpoře ochrany přírody, ale také využít svůj jedinečný institucionální profil k ovlivnění veřejného názoru a hlasovacích zvyků. Poskytování informací o problémech ochrany přírody, které lze řešit nebo zlepšovat pomocí místní, národní nebo mezinárodní legislativy nebo jednoduše akcí místní komunity, je jedním z nejmocnějších nástrojů ochrany přírody zoologických zahrad. Zoologické zahrady by měly mezi sebou udržovat spojení buď individuálně nebo prostřednictvím své asociace, aby získávaly přesné informace a mohly zvýšit svoje úsilí.

Zoologické zahrady a akvária oslovují návštěvníky pomocí vzdělávací grafiky, letáků, shromažďovacích a interpretačních stanic a výstavek, veřejných přednášek, bulletinů a příloh v tisku. Zoologické zahrady mohou pro tyto úkoly získat spolupráci zoologických společností poskytováním efektivního vzdělávacího materiálu, organizováním akcí a udržováním kontaktu s jinými organizacemi na ochranu přírody v komunitě. Zoologické zahrady mohou předkládat problémy na mezinárodních fórech prostřednictvím svých asociací a místně předložením místním radám a výborům.

Ovlivňování tvůrců politiky

Návštěvy politiků, tvůrců politiky a celebrit poskytují odborníkům zoologických zahrad příležitost informovat je o problémech týkajících se druhů divokých zvířat a zachování přirozených výskytů. Zoologické zahrady by se měly zaměřit na tuto širší problematiku spíše než na užší problémy. Zoologické zahrady a akvária mohou také ovlivnit tvůrce zákonů a další vlivné členy komunity tím, že je vezmou na místa důležitá pro divoká zvířata – místní i zámořská. Možnost navštívit přirozená výskytiska nebo útulky pro divoká zvířata ve společnosti správců nebo výzkumných pracovníků ze zoologických zahrad je pro laiky často velice přitažlivé.

Těmito způsoby mohou zoologické zahrady a akvária budovat univerzální přitažlivost divokých zvířat poskytováním těsného setkání se zvířaty a znalostí svých odborníků. Důvěra a znalosti získané z těchto setkání povedou ke zdokonalení legislativy pro ochranu přírody, a to lokálně i celosvětově. Výsledek bude ku prospěchu všech divokých zvířat.

Legislativa

Některé země vytvořily základní legislativu pro zoologické zahrady a několik zavedlo specifické normy pro živočišné druhy a normy pro péči o zvířata, ochranu přírody, vzdělávání a další aspekty provozu zoologických zahrad. V některých případech pomohly vládě při formování legislativy národní nebo regionální asociace zoologických zahrad. Země, kde není legislativa a předpisy pro zoologické zahrady, mohou využít při formulaci vlastních zásad a předpisů legislativu jiných zemí.

Zoologické zahrady v zemích s vhodnými předpisy mají dobrou pozici pro podněcování jiných zoologických zahrad – regionálně i mezinárodně – aby se zabývaly regulační problematikou. Mohou především pomoci zoologickým zahradám v zemích, kde neexistuje příslušná legislativa, zavést a uplatňovat účinný systém udržování vysoké úrovně řízení.

7.6 Závěr

Zoologické zahrady a akvária poučují, upoutávají pozornost a inspirují svoje návštěvníky v souvislosti s divokými zvířaty. Jako všechny přírodopisné instituce mají zoologické zahrady největší odpovědnost za vzbuzování úcty k přírodě a jejímu tak hlubokému porozumění, že se lidé začnou zajímat o její ochranu. Lidé soucitní, informovaní a nadšení pro ochranu přírody změni svůj životní styl, budou podporovat životní prostředí

svým každodenním rozhodováním a budou volit politiky, kteří chtějí prosadit progresivní politiku ochrany přírody.

Fyzická odloučenost našich přírodovědných institucí, ať jsou to zoologické zahrady, botanické zahrady nebo muzea, není účinným způsobem sdělování poselství o různorodosti a spojitosti, demonstrace vzájemné závislosti, prezentace holistických názorů na přírodu nebo vyjádření dynamiky ekosystémů. Je samozřejmě nemožné přemístit tato zařízení, ale mohou ukázat svoji vzájemnou závislost pomocí strategických partnerství. Ve spolupráci může každá instituce posílit svoji roli vyslance přírody. Všechny zoologické zahrady a akvária by se měly spojit s jinými organizacemi, které jim pomohou realizovat ochranu přírody. Tyto organizace budou mít zase prospěch ze spojení se zoologickou komunitou.

Je třeba vytvořit vědomí prospěchu ze spolupráce, členství v asociaci a zachování společné etiky ochrany přírody. Akreditované zoologické zahrady by měly vytvořit stimuly pro změnu v zoologických zahradách, které nejsou přesvědčeny o tomto prospěchu. Nejsilnějším stimulem může být posílení základního přesvědčení, že činům jednotlivce by měl být přisouzen význam v očích širší komunity. V tomto ohledu budou uznávané zoologické zahrady s dobrým úmyslem podporovat a povzbuzovat zařízení dělající svoje první kroky k navazování spolupráce. To jim pomůže plně docenit význam a prospěch z vytváření sítě a spolupráce.

Doporučení

Světová strategie ochrany zvířat zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) naléhavě doporučuje, aby se partnerství a sítě zoologických zahrad a akvárií vytvářely a posilovaly na místní, národní, regionální a mezinárodní úrovni.

WZACS upozorňuje všechny zoologické zahrady a akvária, že musí dodržovat legislativu a politiku, která se týká ochrany přírody a péče o zvířata.

WZACS zastává názor, že všechny zoologické zahrady a akvária by měly být nebo by se měly snažit být členy regionální a/nebo národní asociace zoologických zahrad a akvárií.

WZACS doporučuje, aby se regionální a národní asociace maximálně snažily vytvářet a prezentovat vědomí nutnosti ochrany přírody přiměřené kultuře členských institucí a aby spojily aktivity všech svých členů do společného etického a technického rámce.

WZACS vyzývá národní a regionální asociace, aby přesvědčovaly svoje příslušné vlády ke zdokonalování nebo vytváření zoologické legislativy, která pomůže zoologickým zahradám realizovat jejich cíl chránit přírodu.

WZACS vyzývá země, které nemají legislativu pro zoologické zahrady, aby pro formulaci svých vlastních zásad a předpisů použily a přizpůsobily si příslušnou legislativu jiných zemí a hledaly pomoc u těch zoologických asociací, které již legislativu mají.

Pole 7.1 Příklady spolupráce

Asie

Taipejská zoologická zahrada, nadace TOAF, Základní škola Han-Shan, Zemědělská rada a Taipejská zoologická nadace spolupracovaly na projektu v mokřinách, aby zachránily taipejskou travní žábu (*Rana taipehensis*), jejíž počty ubývaly kvůli používání pesticidů. Zoologická zahrada podněcovala místní farmáře k ekologickému pěstování a prodeji leknínů (*Pomacea canaliculata*). Ochranu leknínů před housenkami můry *Spodoptera litura* poskytl postřik přírodního rostlinného extraktu a vysekání travin, které můrám poskytují úkryt. Pro místní komunitu byl uspořádán školicí program o mokřinách. Prostřednictvím komunity a národní spolupráce mohou lidé dělat rozumná ekologická rozhodnutí založená na principech pěti E: ekonomický prospěch, ekologické služby, etické zájmy, estetika a edukace.

Severní Amerika

Brookfieldská zoologická zahrada je jednou ze 130 institucí, organizací na ochranu přírody a městských úřadů spolupracujících s 19 federálními, státními a krajskými úřady a majiteli pozemků v „Chicagské divočině“. „Chicagská divočina“ je skupina organizací, které tvoří Projekt biosféry Většího Chicaga, což je 15 let stará iniciativa, která se zasloužila o užitečný výzkum a informace pro individuální, společné a společenské využití a jejímž výsledkem může být vytvoření první městské biosférické rezervace. Zoologické zahrady, akvária, muzea a přírodní centra pomáhají poskytovat rozsáhlá sdělení veřejnosti chicagské metropole a směřují tam i svoje úsilí. Ve městě je několik tisíc dobrovolných terénních pracovníků, kteří pomáhají chránit a obnovovat přírodu. Jsou spojeni telefonickou sítí s ústřednou v Brookfieldské zoo.

Evropa

Kodaňská zoo „adoptovala“ skupinu lvíčků zlatých (*Leontopithecus rosalia*) v brazilské rezervaci Poco das Antas tak, že vyplácí plat biologovi, který v terénu shromažďuje data pro dlouhodobou ochranu těchto zvířat. Tento biolog přispívá svými autentickými příběhy z terénu, které zoo může použít při účinném výkladu o lvíčku zlatém ve své expozici. Tímto způsobem využívá doma kodaňská zoo a jiné financující zoologické zahrady aktivity v oblasti ochrany přírody na místě vzdáleném 10.000 km od Evropy. Projekt lvíčka zlatého je financován, aby pokračoval významný výzkum za účelem ochrany přírody. Skutečná vítězná situace byla rozšířena na „adopci koridoru“ a dalších složek rezervace. Projekty tohoto typu dávají zoologickým zahradám možnost podporovat ochranu přírody v terénu, přitahovat globální pozornost a financování a podporovat porozumění ochraně živé přírody při práci.

V červnu 2003 otevřela curyšská zoologická zahrada svoji novou halu Masoala, expozici deštného pralesa se simulací podmínek v národním parku Masoala na Madagaskaru. Na území 10.000 čtverečních metrů, kde je více než 80% vlhkost a teplota kolem 35°C, se nachází široká škála rostlin a zvířat. Velká část z více než 17.000 rostlin pochází ze semen nasbíraných v lesích mimo národní park, která byla zasetá ve školkách zřízených správci parku s pomocí curyšské zoo. Budova má svůj vodopád se sprinklery, kterými prochází 80.000 litrů vody denně a mezi návštěvníky procházejícími tímto věrně reprodukováným malgašským deštným pralesem a divokými zvířaty je jen málo bariér. Mezi expozicemi ve Švýcarsku a národním parkem na Madagaskaru existuje mnoho vazeb. Curyšská zoo již přispěla dlouhodobým financováním řady projektů v komunitách kolem parku, které zlepšují přístup k pitné vodě, zdravotní péči, vzdělání a trhy pro místní výrobu. Příjmy z nové expozice se přidělují prostřednictvím Služby národních parků (ANGAP) na Madagaskaru a Společnosti pro ochranu divokých zvířat (WCS) v New Yorku, aby pomohly pokrýt náklady na správu národního parku a pokračující rozvojové iniciativy v sousedních vesnicích. Návštěvníci expozice jsou také vyzýváni k návštěvě Madagaskaru, aby tak zvýšily potřebné příjmy z turistického ruchu. Prospěch z tohoto druhu partnerství evropské zoologické zahrady, národního parku v rozvojové zemi a mezinárodní společnosti na ochranu přírody je velký.

Afrika

Panafrická asociace zoologických zahrad a akvárií (PAAZAB) a Jihoafrická pracovní skupina pro jeřáby (SACWG) spolupracují, aby pomohly jeřábům bradavičnatým (*Grus (Bucconis) carunculatus*). SACWG je součástí Fondu pro ohrožená divoká zvířata (EWT), což je místní nevládní organizace. Vyvíjí zachovné programy pro regionální populaci jeřábů bradavičnatých. Program vyžaduje zajištění regionální populace jeřábů v zajetí pro jejich návrat do volné přírody. Členové PAAZAB participují na chovu jeřábů, které jim dodává SACWG.

Australasie

Na Papui Nové Guinei (PNG) vytvořili členové Australasijské regionální zoologické asociace (ARAZPA) spolu s místními komunitami, Úřadem pro ochranu přírody a ekologii PNG a nevládními organizacemi, např. Ochranou přírody, Aliancí na ochranu klokana tmavého (*Dendrolagus scottae*), nedávno popsaného druhu

stromového klokana. V roce 1998 odhadli výzkumníci, že zbývá už jen asi 100 těchto klokánů a tento druh byl ohrožen lovem pro ceremoniální účely. Na základě Aliance na ochranu klokana tmavého se zástupci vlády PNG a zoologických zahrad PNG a Austrálie dohodly na moratoriu na lov místními komunitami. Aliance na ochranu klokana tmavého v současné době provádí výzkum klokana, terénní projekt a programy pro rozvoj komunity a informační programy.

8. kapitola

NA CESTĚ K EKOLOGIČTĚJŠÍMU JEDNÁNÍ: UDRŽITELNOST

Shrnutí

V této kapitole předkládáme vizi společné práce všech zoologických zahrad a akvárií na dosažení udržitelnosti a snížení „ekologických stop“ používáním přírodních zdrojů takovým způsobem, který nevede k jejich úbytku. Zoologické zahrady a akvária budou také návštěvníkům poskytovat příklady toho, jak by mohli učinit svůj životní styl „zelenějším“. Udržitelnost se definuje jako „rozvoj, který splňuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací splňovat své vlastní potřeby“. Týká se společenského, hospodářského i ekologického rozměru. Na „Summitu o zemi“ (Earth summit) v Riu v roce 1992 bylo vytyčeno 27 zásad udržitelného rozvoje včetně Agendy 21 a následně vyvinuté normy ISO 14000. Tyto zásady se týkají ekologického řízení a prevence znečištění. Osm hlavních zásad z této skupiny může pomoci zoologickým zahradám a akváriím při rozvoji cílů a činností, co se týče udržitelnosti: 1) používání ekologicky šetrného odpadového hospodářství, 2) efektivní využití energií, 3) ekologicky šetrné používání přírodních zdrojů, 4) kdo znečišťuje, ten platí, 5) nejprve spotřebovat místní zdroje, 6) přispívat k vyrovnanému rozvoji, 7) řídit se zásadou prevence a 8) zvyšovat povědomí a účast veřejnosti. Tím, že se zoo a akvária stanou modely udržitelnosti, se mohou stát mistry ekologické odpovědnosti, podpořit dodržování ekologických zásad a pomoci informovat a vytvářet budoucí zákony. Nastíňujeme zde čtyři způsoby, pomocí nichž mohou zoo a akvária zahájit a rozvíjet praxi udržitelnosti, a to: podpora ekologických zájmových skupin („zelených týmů“), rozvoj systému ekologického hospodaření, registrace a získání akreditace pro ISO 14001 a snaha získat akreditaci odpovědné turistiky „zvítěcí velvyslanectví“. Tyto iniciativy je třeba podpořit ekologickou organizační politikou a ekologickými audity. V krátkosti řečeno mohou zoologické zahrady a akvária, které praktikují ekologickou udržitelnost, ovlivňovat postoje a změnit chování a mohou tak přispět k ochraně přírody.

Vize

Všechny zoologické zahrady a akvária budou směřovat k udržitelnosti a budou snižovat „ekologickou stopu“. Budou využívat přírodní zdroje tak, aby to nevedlo k jejich úpadku, čímž budou splňovat potřeby současnosti, aniž by ohrožovaly budoucí generace. Všechna zoo budou návštěvníkům ukazovat příklady toho, jak mohou učinit svůj životní styl ekologičtější.

8.1 Úvod

Zoo a akvária postupem času stále více přispívají k zachování biologické diverzity. Tento cíl však podkopávají, jestliže pracují způsobem, který vede k vyčerpávání přírodních zdrojů. Zaujmou-li opatření a provádějí-li činnosti, které pomáhají udržet základnu přírodních zdrojů, toto riziko nejen snižují, ale dodávají také hnací sílu k úsilí na zachování biodiverzity.

Každá zoo a akvárium zanechává ekologickou „stopu“, neboť provoz každé instituce má kolektivní dopad na životní prostředí. Rozsah a účinek této stopy se však značně liší. Například instituce s chovy zvířat, jež vyžadují rozsáhlé a složité systémy na podporu života, mají obecně větší spotřebu energií a vody. Některé instituce budou muset při zavádění udržitelnosti učinit větší změny než jiné. Mnohým se zdá dosažení „udržitelné zoo“ nebo „udržitelného akvária“ skličující a vzdálené každodenním úkolům na udržení provozuschopnosti instituce. Platí to zejména pro instituce v méně rozvinutých a chudších částech světa. Nicméně každá zoo a akvárium musejí zmenšit ekologickou stopu, již zanechávají. Zoologická komunita musí zahájit a rozvíjet ty aktivity, díky nimž se ekologická stopa zmenší, a zavést tuto koncepci do praxe.

8.2 Udržitelnost

Dosažení udržitelnosti lze definovat jako dosažení stavu, kdy jsou všechny činnosti zoologické instituce neutrální vůči životnímu prostředí. Je náročné to přesně změřit a protože rozvoj na celém světě pokračuje rychlým tempem, je třeba činit neustálé úpravy a opakovaná měření. Praktičtější je definice Světové komise pro životní prostředí a rozvoj (World Commission for Environment and Development): „rozvoj, který splňuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací splňovat své potřeby“. Tato definice zahrnuje tři rozměry: společenský, hospodářský a ekologický.

Konference OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992, „Summit o zemi“, byla mezníkem ve vývoji udržitelného rozvoje. Bylo zde vytvořeno několik důležitých dohod pro zoologické zahrady a akvária. Patří mezi ně Deklarace o životním prostředí a rozvoji, Agenda 21, Stanovení zásad pro udržitelné lesní hospodaření (Statement of Principles for the Sustainable Management of Forests), Rámcová konvence o změnách klimatu (Framework Convention on Climate Change) a Konvence o biologické diverzitě (Convention on Biological Diversity).

Deklarace z Ria vytyčuje 27 zásad udržitelného rozvoje. Agenda 21 představuje komplexní plán činností, které musejí na globální, celostátní a místní úrovni realizovat organizace v rámci systému OSN, vlády a hlavní skupiny v každé oblasti, která má dopad na životní prostředí. Důležitým aspektem Summitu o zemi byla účast Mezinárodní organizace pro standardizaci (ISO), díky níž vznikla norma ISO 14000, což je skupina norem zabývající se udržitelností a péčí o životní prostředí. Zahrnuje též ISO 14001, která se zaměřuje na péči o životní prostředí a prevenci znečištění.

8.3 Hlavní zásady pro udržitelnou zoo nebo akvárium

Z výše uvedených hlavních zdrojů můžeme uvést skupinu osmi hlavních zásad, dle kterých si mohou jednotlivé zoo či akvária stanovit vlastní cíle a činnosti na dosažení udržitelnosti. Praktickou aplikací těchto zásad budou zoo a akvária schopny obhájit své postupy na dosažení udržitelnosti při akreditační kontrole.

Využití ekologicky šetrného odpadového hospodářství

- minimalizace celkové produkce odpadu
- separace odpadu u zdroje pro maximalizaci recyklace a opětovného využití
- minimalizace rizika znečištění.

Efektivní využití energií

- maximalizace efektivního využití energií při všech činnostech v prostorách instituce i mimo ně
- snaha o snížení spotřeby energie související s cestováním
- účelná maximalizace využití vyprodukované a distribuované energie, zejména z obnovitelných zdrojů
- aplikace tří R – redukce, reuse – opětovné použití - a recyklace – všude, kde je to možné.

Ekologicky šetrné používání přírodních zdrojů

- používání výrobků, jež představují nejučelnější a ekologicky nejméně škodlivé využití obnovitelných i neobnovitelných přírodních zdrojů. Týká se to výrobků od hlavních stavebních materiálů po zboží každodenní spotřeby a je třeba je aplikovat od zdroje po celý dodavatelský řetězec.
- aplikace tří R.
- zajištění, aby získávání zvířat a nakládání s nimi bylo udržitelné nejen z ekologického hlediska, ale též aby bylo přijatelné eticky, ze společenského hlediska.

Kdo znečišťuje, ten platí

- podpora obecné zásady, že znečišťovatel by neměl přenášet náklady na odstranění znečištění na jiné.
- aplikace této zásady ve vaší vlastní instituci jako opatření správného postupu.

Nejdříve spotřebovat místní zdroje

- maximalizace poměru zboží a služeb, jež pocházejí od místních poskytovatelů s přijatelnou ekologickou praxí
- snížení ekologického dopadu dopravy všude, kde je to možné.

Přispívat k vyrovnanému rozvoji

Je třeba mít na paměti, že udržitelný rozvoj vyžaduje zmenšení rozdílů v životních podmínkách na různých místech světa a že tomu můžete napomoci tím, že budete:

- realizovat činnosti, které přispívají k tomuto cíli
- podporovat projekty na zachování životního prostředí, které se řídí touto obecnou zásadou
- regulovat nákupní politiku a praxi.

Aplikace zásady prevence

- získat a analyzovat co nejvíce informací před tím, než učiníte rozhodnutí
- jste-li na pochybách, zaujměte opatření na snížení ekologických dopadů.

Zvyšovat povědomí a účast veřejnosti

- využívat vzdělávací zdroje v rámci zoo a pomoci lidem pochopit, proč jsou změny důležité a co oni osobně mohou učinit pro to, aby žili udržitelnějším způsobem.
- jít příkladem dalším institucím, co se týče přátelského chování vůči zemi.

8.4 Výhody udržitelnosti

Lidé se často ptají: „Kolik nás bude udržitelnost stát?“ Je to pochopitelná starost a podtrhuje důležitost zavedení udržitelné praxe takovým způsobem, který zvýší hospodářskou životaschopnost zoologických zahrad. Udržitelnější zoo či akvárium může očekávat, že ušetří díky zelené praxi a stane se atraktivnější volbou pro návštěvníky, dárce, investory, pojišťovací společnosti a partnery a zvýší tak svůj příjem. Udržitelnou praxi je třeba zdůrazňovat při propagaci a marketingu.

Další výhody jsou méně hmatatelné, avšak stejně důležité. Zoo nebo akvárium, jenž zavádí praxi udržitelnosti, bude bezpochyby pomáhat zlepšit životní prostředí a bude splňovat morální imperativ instituce angažovat se v této věci – tak jako to musejí učinit i ostatní sektory společnosti. Lze tvrdit, že zoologická komunita má větší odpovědnost vůči životnímu prostředí než většina ostatních institucí a přijetím zásad udržitelnosti napomůžeme splnit své závazky. Zachování biodiverzity je bez činností na podporu udržitelnosti neúplné. Zoo a akvária budou fungovat jako model pro udržitelnou praxi a budou povzbuzovat druhé, zejména v rámci stejné komunity. Jestliže je vlastní stát, půjdou příkladem pro „zelenější“ vládu.

Tím, že budou zoo a akvária povzbuzovat druhé v regionálních zoologických sdruženích k přijetí praxe udržitelnosti, zlepší svou image a budou vnímány jako bojovníci za odpovědnost vůči životnímu prostředí, podpoří dodržování ekologických zásad a pomohou vytvářet budoucí legislativu a informovat o ní. Zlepší také povědomí zaměstnanců o ekologických problémech a odpovědnosti vůči životnímu prostředí, pozvednou morálku zaměstnanců a pomohou zajistit, aby byly vnímány jako žádoucí zaměstnavatel. Kromě toho budou významně propagovat tuto koncepci ve vztahu k návštěvníkům a budou moci získat oficiální ceny a uznání.

Mnohými z těchto výhod se podrobně zabývalo 1. mezinárodní symposium o péči o životní prostředí v zoologických zahradách, které se konalo v roce 2001 v Dánsku v zoologické zahradě ve městě Aalborg.

8.5 Realizace praxe udržitelnosti

V tomto oddíle nastíníme čtyři možné způsoby, jak mohou zoo a akvária zavést a zlepšit praxi udržitelnosti.

Uvádíme je jako obecné směrnice pro všechny zoologické zahrady a akvária, ačkoli si uvědomujeme, že existují kulturní, společenské a finanční rozdíly, jež mají vliv na realizaci této praxe. Podrobnější informace lze nalézt v doprovodných manuálech, jež budou následovat po této publikaci. Na dosažení cíle udržitelnosti zavedou zoo a akvária nejvhodnější kombinaci těchto opatření.

Ekologické zájmové skupiny

Hodně zoologických zahrad má „zelené týmy“ nebo jiné skupiny, jichž se mohou zaměstnanci dobrovolně účastnit. Zoo či akvárium, které usiluje o udržitelnost, takové aktivity podporuje. Tyto skupiny pomáhají zjistit priority, kterými je třeba se zabývat, prozkoumat zelené varianty, provést audity a pomoci zavést a realizovat ekologickou politiku.

Systémy péče o životní prostředí

Systém péče o životní prostředí (EMS) představuje soustavu procesů a praktik, jež organizaci umožňuje snížit dopady na životní prostředí a zvýšit provozní výkonnost. Vývoj EMS představuje strukturovaný způsob na dosažení cílů udržitelnosti. EMS zdůrazňuje vedle životního prostředí důležitost zdraví a bezpečnosti. Tento systém by měl vést k neustálému zlepšování pomocí strukturovaného procesu plánování, realizace, kontroly, revize a zavádění potřebných změn.

Systém EMS může být založen na již platných normách, přičemž by zoo a akvária měly přijmout ty, které nejlépe vyhovují jejich podmínkám. Některé země a dokonce i některé regiony si vyvinuly vlastní normy EMS. Jako příklad může sloužit Schéma ekologického hospodaření a auditu EU (EMAS).

ISO 14001

ISO 14001 představuje komplexní, globální normu pro EMS, která stanoví, že všichni členové organizace se podílejí na ochraně životního prostředí. Týká se všech podílníků a stanovuje procesy na zjištění veškerých dopadů na životní prostředí. Je proaktivní a zaměřuje se na uvažování a jednání do budoucna. Zdůrazňuje zvýšení ochrany životního prostředí používáním jednotného systému EMS v celé organizaci. Neměří výkonnost či výrobek, ale spíše institucím umožňuje měřit, jak jejich činnosti ovlivňují životní prostředí.

Pro registraci a získání akreditace ISO 14001 musí mít zoo či akvárium systém EMS. Norma ISO 14001 je široce uznávána ve veřejném i soukromém sektoru. Vzhledem k tomu, že má akreditaci ISO 14001 stále více zoologických zahrad a akvárií, bude zoologická komunita získávat větší uznání a více výhod od vlády, obchodních společností a společností jako celku.

„Zvířecí velvyslanectví“

„Zvířecí velvyslanectví“ je mezinárodní normou odpovědnosti vůči životnímu prostředí, která platí zejména pro zoo a akvária. Spojuje péči o zvířata a další normy s ekologickými kritérii, jako např. kritérii, pro které platí ISO 14001. Tuto normu vyvíjí Institut odpovědné turistiky a park Loro ve Španělsku a instituce, které se na ní podílejí, musejí mít systém EMS.

Existuje několik certifikačních schémat pro zelenou turistiku, ale „zvířecí velvyslanectví“ je jediným, který se zaměřuje na zoo a akvária. Zaměřuje se zejména na zavedení udržitelné turistiky pro zoo a akvária, ale nabízí také pomoc při získání ISO 14001.

8.6 Ekologická politika

Integrální součástí výše uvedených struktur je ekologická politika a audity. Zveřejněním ekologické politiky může organizace vyhranit své cíle a vytvořit atmosféru povědomí. Jasná formulace záměrů může mít také pozitivní vnější dopad a povzbudit další, aby tuto politiku pomohli uvést do praxe. Za formulaci ekologické politiky musí být odpovědné nejvyšší vedení, což platí také pro vstupní vyhodnocení a kontrolu ekologických podmínek, které mají vliv na formulaci politiky. Je důležité zaangažovat všechny zaměstnance a dobrovolníky ve všech etapách.

8.7 Ekologické audity

Ekologický audit měří a vyhodnocuje ekologické dopady činností zoo nebo akvária na okolí. Zohledňuje také historické a potenciální budoucí dopady. Ekologický audit je prvním krokem v úspěšném EMS. Příprava vyhodnocení ekologického základu, na které se podílejí všichni zaměstnanci, je výchozím bodem pro cyklus auditů. Vlastní hodnocení s vnější pomocí či bez ní je důležité nejen na počátku, ale bude i nadále sloužit jako zásadní prvek při udržování EMS, třebaže může být žádaným cílem nezávislý audit provedený třetí stranou. V roce 2003 ukončily ze zoologických zahrad cyklus ekologických auditů a získaly pro své systémy EMS ohodnocení ISO 14001 pouze zoologická zahrada ve městě Aalborg v Dánsku a zoologický park v Severní Karolíně v USA. Při dosahování cíle udržitelnosti budou jejich příkladu následovat mnohé další zoologické zahrady a akvária.

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) důsledně doporučuje všem zoologickým zahradám a akváriím přijmout opatření a provádět činnosti na pomoc zachování přírodních zdrojů.

Strategie WZACS doporučuje všem zoologickým zahradám a akváriím vypracovat písemnou ekologickou politiku a provádět ekologické audity.

Strategie WZACS naléhavě žádá všechna zoo a akvária, aby dodržovala praxi ekologické udržitelnosti, neboť půjdou-li příkladem a ukáží, jak lze dosáhnout udržitelnosti, bude možné změnit společenské postoje a chování. Zoo a akvária tak budou přispívat k ochraně celých ekosystémů.

9. kapitola ETIKA A PROSPERITA PŘI OCHRANĚ PŘÍRODY

Shrnutí

V této kapitole nastiňujeme cíl spočívající v tom, že zoo a akvária budou pracovat eticky a budou udržovat nejvyšší standardy péče o zvířata při ochraně životaschopných populací. Tímto způsobem budou poskytovat veřejnosti důvěryhodné výchovné sdělení o ochraně přírody. Etický kodex a kodex péče o zvířata Světové asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA) představuje společný základ, na němž členové asociace stavějí řízení ex situ a činnosti na ochranu přírody in situ. Přijatá opatření by měla být v rámci přežití druhů bez ohrožení prospěchu jednotlivců. Zahrnuje také získávání zvířat a nakládání s nimi a projednání péče o populaci. V chovech, kde nedochází k požírání, nemocem a nedostatku potravin, mohou chovné programy vyprodukovat přebytek. Od zoologických zahrad a akvárií se vyžaduje, aby si ponechaly jen minimum přebytků a zvězily v rámci koordinovaného programu na ochranu přírody přesun do jiných akreditovaných institucí, vypuštění do polo-rezervací nebo vypuštění do volné přírody nebo dočasné zabránění reprodukci. Řeší se také stinné stránky dlouhodobé ochrany před početím. Není-li k dispozici jiná možnost, je třeba zvážit rychlou, bezbolestnou smrt bez stresu (eutanázií), ovšem až jako poslední možnost. V chovech je třeba zajistit vhodné prostředí, které splňuje fyzické a psychologické potřeby zvířat. Součástí běžného odborného chovu by měly být obohacující aktivity. Všem zvířatům musí být umožněno vyjadřovat se normálně a nesmějí zažívat: žízeň, hlad a podvýživu, nepohodlí, bolest, zranění a nemoci, strach a úzkost. Zoo a akvária jsou vybízena k vyhodnocení prospěchu zvířat založeného na důkazech a k využívání jejich výsledků při konstrukci ohrad. Uvádíme zde celou řadu politik a postupů, kterými by se zoo a akvária měly řídit. A nakonec naléhavě žádáme zoo a akvária, aby si stanovily vysoké cíle a splňovaly důsledně zákonné normy, dokonce je přesahovaly a tím pádem se prezentovaly jako odpovědné organizace, kterým lze důvěřovat v tom, že poskytují zvířatům tu nejlepší péči.

Cíl

Všechny zoologické zahrady a akvária se budou řídit etickými zásadami a budou dodržovat nejvyšší normy péče o zvířata, aby založily a udržely životaschopné populace zdravých zvířat pro účely ochrany přírody a aby veřejnosti poskytovaly o ochraně přírody důvěryhodné informace.

9.1 Úvod

Etiku lze definovat jako filosofické studium přírody a základ pro morální uvažování a jednání. Praktická etika a analýza argumentů, jež vedou ke konkrétním morálním závěrům, se často kodifikují do etických zásad nazývaných někdy kodexy jednání. Etické zásady a morální chování se v různých společnostech, kulturách a náboženstvích definují a ospravedlňují různě.

Zoo a akvária mají morální povinnost přispívat k ochraně přirozeného prostředí a biodiverzity v zájmu společnosti a zvířat samotných.

Zoo a akvária musejí brát vždy ohled jak na návštěvnickou veřejnost, tak na chovaná zvířata. Existence zoologických zahrad a akvárií závisí na jejich schopnosti poskytnout dostatečné etické zdůvodnění pro udržování živých sbírek a prokázat, že věnují výjimečnou pozornost prospěchu zvířat, o které pečují. Názory a pocity návštěvníků a sdělovacích prostředků se neustále proměňují a výsledné debaty o etice a prospěchu je třeba vnímat v rámci pokračujícího procesu kritického myšlení a úvah.

V rámci tohoto dokumentu znamená prospěch zvířat chování lidí vůči jednotlivým zvířatům. V každé situaci, kdy je použití zvířat pro ochranu přírody v rozporu s prospěchem konkrétního zvířete, se musejí zoo a akvária rozhodnout, čemu dají přednost. Při rozhodování by měly mít na paměti, že i když je přežití druhů vysokým ideálem, nemůže nikdy ospravedlnit utrpení zvířat v jejich péči.

Všechna zoo a akvária musejí požívat široké důvěry jako ochránci zvířat a zaměřovat se nejen na nejvyšší cíl ochrany přírody, ale také splňovat bezprostřední potřeby živých bytostí, za něž jsou odpovědné.

Asociace WAZA přijala etický kodex a kodex prospěchu zvířat, který je uznáván na celém světě i přes regionálně odlišné etické koncepce a vnímání prospěchu (tabulka 9.1). Tento kodex představuje společný základ, na němž členové WAZA stavějí řízení ex situ a aktivity na ochranu přírody in situ. Všechny instituce, sdružení a přidružení členové WAZA musejí podepsat souhlasné prohlášení v tom smyslu, že budou tento kodex dodržovat.

Kromě toho mají regionální a státní sdružení zoologických zahrad a akvárií a samostatné instituce své vlastní etické kodexy. Některé mají i podrobné směrnice pro chov zvířat, které zohledňují jejich specifickou společenskou a kulturní situaci. Většina kodexů regionálních a státních sdružení je podrobnější a přísnější než kodex WAZA, který musí jako kodex zaštiťující organizace zohledňovat situaci všech svých členů.

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) uvádí, že asociace zoologických zahrad a akvárií, které zavádějí kodexy nebo směrnice, by se měly snažit stanovit přísnější požadavky než minimální právní normy, které platí v geografické oblasti, v níž asociace působí.

Je nezbytně důležité, aby všechny asociace zoologických zahrad a akvárií dodržovaly dohodnuté kodexy jednání a normy pro prospěch zvířat.

9.2 Etické problémy

Etické problémy často vznikají z rozporu zájmů. V některých případech lze najít řešení dodržováním stávajících zákonů, směrnic či norem. V jiných případech lze konflikt vyřešit zvážením konkurenčních hodnot, přičemž jsou tato řešení často složitá a závisejí na kontextu. Ve většině případů mohou pomoci etický kodex či kodex prospěchu zvířat vydaný WAZA nebo směrnice vydané WAZA nebo IUCN.

V praxi může dojít ke konfliktu zájmů mezi zachováním druhu nebo populace a prospěchem jednotlivého zvířete. Dle kodexu WAZA je třeba zaujmout opatření, co se týče jednotlivého zvířete, v kontextu přežití druhu, avšak nelze přitom ohrožit prospěch jednotlivého zvířete. Na prospěch zvířete je třeba brát ohled, je-li zvíře v péči lidí. Při vypuštění zvířat je třeba přísně dodržovat směrnice pro návrat do přírody IUCN, které nabízejí obecné směrnice a praktickou politiku pro opětovné vypuštění do přírody včetně podrobné přípravy a následného sledování.

Chovy divokých zvířat

Strategie WZACS zdůrazňuje, že by členové neměli držet zvířata za podmínek, které představují riziko zranění nebo nemoci pro návštěvníky. Zoologické zahrady musejí zajistit, aby zvířata, která se mohou dostat do přímého styku s návštěvníky, nebyla přenašeči nemocí. Organizace, která provozuje chov, jenž může představovat značné riziko pro lidské zdraví, musí toto riziko vyhodnotit a v případě potřeby zaujmout opatření k nápravě. Jestliže riziko vnímá veřejnost, ohrozí to úsilí dané instituce o ochranu přírody.

Strategie WZACS upozorňuje instituce, aby zajistila, že exotická zvířata v jejich péči nemohou utéci a stát se hrozbou pro domácí druhy.

Získávání zvířat

Ve Světové strategii ochrany přírody zoologickými zahradami vydané v roce 1993 se uvádí, že: „komerční obchod s divokými zvířaty jako zdroj zvířat pro zoologické zahrady by měl být zastaven co nejdříve. Zvířata, která musejí být odchycena ve volné přírodě, musejí být získána pouze pro specifické vzdělávací účely a pro účely ochrany přírody. Nelze je vybírat ze seznamu překupníků, kde figurují zvířata náhodně odchycená pro komerční účely. Strategie také zaujímá dlouhodobý pohled, že umisťování cenovek na zvířata v zoo může být kontraproduktivní pro podporu skutečných programů na ochranu přírody. Podporuje tedy nulovou komerční hodnotu ohrožených zvířat v zoo a vyžaduje, aby všechny státní a nadnárodní zoologické asociace vyvinuly politiku na odstranění cenovek tam, kde se stále používají.“ Tyto cíle stále platí. (viz také 4. kapitulu)

Všechny asociace zoologických zahrad a akvárií by měly vyvinout a realizovat politiku na získávání zvířat, která zajistí, že jednání jejich členů neohrožuje zvířata, která do zařízení přivádějí, a které minimalizují dopady na populaci volně žijících zvířat. Všechny zoologické zahrady a akvária musejí být odpovědné za to, kde a jak zvířata získávají. I když získávání zvířat splňuje veškeré právní požadavky a požadavky daného sdružení a instituce, je třeba zohledňovat také etické aspekty a neustále vyhodnocovat vypracovanou politiku ve světle nových poznatků a informací.

Obecnou praxí zoologických zahrad a akvárií je získávat zvířata od sebe navzájem, většinou výměnou, půjčkou či darem a v některých zemích záchranou z nevhodných podmínek. Jestliže zoologickou zahradu či akvárium požádá vládní agentura či některá akreditovaná organizace, aby se postarala o zabavená divoká zvířata, je třeba dodržet Směrnice WAZA na přijetí zabavených zvířat. Zoo či akvárium by se mělo v takovém případě snažit vyhovět, ale je-li to možné, mělo by zabavená zvířata přijmout pouze v případě, že má potřebné odborné znalosti a může zajistit odpovídající péči.

Získávání zvířat z volné přírody, kde je prokázáno, že se jedná o nezbytný doplněk pro udržení chované populace, je přijatelné pouze při splnění všech právních povinností a za předpokladu, že získání zvířete nemá zhoubný účinek na populaci ve volné přírodě. Získávání jednotlivců z druhů, kterým hrozí vyhynutí, je přijatelné pouze v případě, že jsou připraveny plány a opatření na zajištění dlouhodobého udržení populace *in situ*.

Strategie WZACS zdůrazňuje, že zoologické zahrady a akvária nesmějí být zapojeny do nezákonného či nedovoleného obchodu s divokými zvířaty. Získání zvířat z volné přírody: (1) musí být v souladu s mezinárodními úmluvami, legislativou dané země a dané oblasti, (2) nesmí ohrožovat dlouhodobé přežití nebo obnovu daného druhu ve volné přírodě a (3) musí být prováděno ve spolupráci s příslušnými úřady země původu. Zvířata z volné přírody musejí přispívat k udržení divokých specifík, a to buď optimálním využitím ve vzdělávacích programech a/nebo tím, že přispějí k zachování ohroženého druhu v rámci chovatelských či výzkumných programů.

Nakládání se zvířaty

Politika nakládání se zvířaty by měla vždy obsahovat etické aspekty, jež je třeba rozvíjet dle porozumění potřebám pečovaných zvířat. Etický kodex a kodex prospěchu zvířat WAZA uznává, že zvířata, se kterými mají nakládat členské organizace, lze poslat jiným institucím či organizacím, kde bude zvířatům věnována stejná či lepší péče.

Zoologické zahrady a akvária musejí zajistit, aby byly chovatelské potřeby a prospěch zvířat splněny i poté, co zvířata tyto instituce opustí.

Péče o populaci

Zvířata v zoologických zahradách a akváriích je třeba chovat takovým způsobem, který zohledňuje jejich přirozené chování včetně možnosti se rozmnožovat. Podmínky pro reprodukci v institucích by měly co nejméně odrazet podmínky ve volné přírodě. Ve volné přírodě se však většinou narodí mnohem více zvířat, než může přežít, a tento počet klesne v důsledku predátorů, nemocí, nedostatku potravy, konkurence, klimatických změn a migrace. Úspěšné chovatelské programy v zoologických zahradách a akváriích, kde se tyto faktory nevyskytují nebo jsou pod kontrolou, mají potenciál vyprodukovat nadbytek.

Zoologické zahrady a akvária, zejména ty, které jsou zapojeny do programů kooperativní péče o zvířata, jsou v souladu se standardy péče o zvířata odpovědné za regulaci velikosti chovu. Zvířata nad dané množství lze: (1) přemístit do jiných odpovědných zoologických zahrad, akvárií či podobných institucí, (2) vypustit do částečných rezervací, (3) vypustit do volné přírody v rámci koordinovaného programu na ochranu přírody nebo (4) dočasně u nich omezit reprodukci. Nelze-li provést žádnou z těchto možností, aniž by bylo zvířatům způsobeno utrpení, aniž by to nepříznivě ovlivnilo skupinové chování nebo ohrozilo kontinuitu existence populace *ex situ*, lze zvážit eutanázii. Provádí-li se v rámci etické politiky, může být eutanázie součástí péče o populaci, a nahrazovat tak běžné ztráty, ke kterým dochází v přírodě. O eutanázii, kterou někteří lidé považují za eticky špatnou, lze uvažovat až po zvážení všech ostatních možností. K této otázce je vždy třeba přistupovat velmi citlivě.

Je třeba usilovat o to, aby nedocházelo k reprodukci nadbytečných zvířat, a je třeba vyřešit zřízení „důchodových“ zařízení, kde by mohla zvířata, která již nejsou schopna reprodukce, v klidu dožít.

Zaměstnanci zoologických zahrad a akvárií by však měli být obeznámeni s tím, že bránění zvířatům v reprodukci může mít negativní dopad na jejich zdraví a dobrý stav, fungování sociálních skupin a dlouhodobé udržení populace *ex situ*. Udržování zvířat, která již nejsou schopna reprodukce, může zabírat velmi potřebný prostor a může způsobit utrpení v důsledku nemocí spojených s vysokým věkem. Celý reprodukční proces, jako námluvy, párování, vazba matky a dítěte a socializace mláďat, však často může mít pozitivní dopad na jednotlivce a může obohatit jejich životy. Mohou existovat objektivní důvody prospěchu zvířete ve prospěch reprodukce a stejně tak mohou za jistých okolností existovat objektivní důvody prospěchu zvířete pro eutanázii nebo selekci. Jestliže je zvíře usmrceno rychlou smrtí v prostředí beze strachu, nejedná se o zabití kvůli prospěchu zvířete, ačkoli se uznává, že lze vznést námitky z důvodu antropocentrické etiky. Tyto otázky je třeba brát vážně a nahlížet na ně též z pohledu prospěchu konkrétních zvířat a ochrany přírody.

Je třeba, aby zoologické zahrady a akvária měly co nejmenší počet nadbytečných zvířat. Omezení reprodukce a provádění eutanázie patří mezi řadu možností, které je třeba při péči o zvířecí populaci zohlednit, a jaký postup bude zvolen, se bude lišit dle země a kultury. Před přistoupením k eutanázii je třeba probrat všechny další

možnosti a vysvětlit veřejnosti, médiím a zaměstnancům, proč je nezbytné ji provést, pokud jde o zdravá zvířata a populace.

Je-li nějaké zvíře třeba zabít z důvodu péče o populaci, musí instituce zajistit, aby byla smrt rychlá, bezbolestná a pokud možno beze stresu.

Programy vypuštění do volné přírody

Etický kodex a kodex péče o zvířata WAZA vyžaduje, aby byly veškeré programy vypuštění do volné přírody prováděny v souladu se směrnicemi pro opětovný návrat IUCN, které byly oficiálně přijaty v roce 1995. To znamená, že žádný program vypuštění do volné přírody nelze provést, aniž by zvířata byla důkladně veterinárně vyšetřena v souladu s požadavky Světové organizace pro zdraví zvířat (OIE)/IUCN na karanténu a zdravotní prohlídku, při níž se vyhodnotí způsobilost zvířat pro vypuštění do přírody. Je třeba dostatečně zajistit prospěch zvířat po propuštění a je také třeba vypracovat a realizovat dlouhodobý program sledování. (viz také 2. kapitolu.)

9.3 Otázky péče o zvířata

Zoo a akvária nemohou kopírovat volnou přírodu, ale měla by v co největší míře reprodukovat přírodní prostředí daného zvířete a zohledňovat fyziologické potřeby a chování zvířete.

Většina zemí, v nichž WAZA působí, reguluje péči o zvířata zákonem. Tento zákon ukládá, jak se lidé mají ke zvířatům chovat a v jakých podmínkách je třeba zvířata držet. Vyžaduje zejména, aby se zvířata mohla „normálně“ chovat a netrpěla hladem a podvýživou, bolestí, nemocemi, zraněním, nepohodlím, strachem a úzkostí.

Kromě toho mohou zákony a předpisy konkrétně vymezit požadavky, za nichž lze chovat divoká zvířata. Zákony a předpisy lze pravidelně aktualizovat, přičemž obecný trend jde k zavádění stále přísnějších norem. WAZA vybízí zoo a akvária, aby současné minimální požadavky překonaly a udržovaly populace zdravých a nenarušených jedinců z důvodu ochrany přírody a předkládání pozitivních poselství na ochranu přírody veřejnosti.

V současné době došlo ke značnému pokroku, co se týče chovu zvířat v zoo a cílem všech chovů by mělo být zajistit vysoký standard péče na základě nejlepších dostupných vědeckých poznatků. Toho lze dosáhnout zejména přípravou směrnic pro chov zvířat, kterými se budou řídit všechny zoologické zahrady a akvária. Na rozdíl od mnohých protějšků ve volné přírodě mají zvířata v zoo a akváriích dostatečný přísun stravy a je o ně dobře postaráno a nehrozí jim zahubení predátory ani smrt hladem. Skutečnost, že nemají stejný prostor k pohybu jako ve volné přírodě by jejich prospěch nemělo běžně ohrozit, jestliže jim velikost a konstrukce ohrad, velikost a složení jejich skupiny a chovatelské postupy umožňují vyjadřovat se běžným způsobem.

Všechna zoo a akvária by měla zajistit, aby byla zvířata v jejich péči včetně zvířat, která nejsou k vidění pro veřejnost, držena za podmínek, které jim umožňují vyjadřovat se běžným způsobem.

Kromě ohrad odpovídající velikosti a struktury může být třeba zajistit obohacující aktivity, které simulují pestrost chování a zkušeností, jež by byly běžné ve volné přírodě. Ekologické obohacení se vymezuje jako: „zásada zvířecího chovu, která usiluje o zvýšení kvality péče o zvířata pomocí stanovení a poskytování stimulů z životního prostředí, jež jsou nezbytné pro optimální psychologické a fyziologické zdraví zvířete“. Přestože mnohé instituce již techniky na obohacení využívají, vědecké poznatky jsou dosud relativně nové a je třeba provést další průzkum a vyhodnocení. Alespoň jedno regionální sdružení, americká asociace zoologických zahrad a akvárií, po svých členech vyžaduje plán ekologického obohacení pro chovaná zvířata a předložení důkazů jeho realizace.

Vědecké studium péče o zvířata je již nyní dobře zavedeno a zaměstnanci zoologických zahrad a akvárií musejí být informováni o využití dostupných odborných znalostí a literatury. Péči o zvířata je třeba vyhodnocovat na základě důkazů a zaměstnance je třeba povzbuzovat, aby u zvířat objektivně vyhodnocovali znaky nepřátelských reakcí na své okolí. Je velmi důležité, aby byly takto vyhodnocené výsledky využity pro konstrukci optimální ohrady.

9.4 Závěr

Zoo a akvária nesou ve 21. století obrovskou odpovědnost za zvířata ve své péči a za pomoc na ochranu biodiverzity. Mají-li si zoo a akvária zachovat v dnešní společnosti důležitost, musejí neustále zdokonalovat

způsob, jakým přistupují ke své odpovědnosti. Měly by neustále přezkoumávat svou etickou filosofii a morální kodex. Musejí zajistit, aby měla zvířata v jejich péči zajištěny fyziologické potřeby a potřeby přirozeného chování a aby tato zvířata hrála roli při ochraně přírody v rámci řízené rezervační populace a jako skuteční velvyslanci jejich protějšků ve volné přírodě.

Je velmi důležité, aby i veřejnost pochopila realitu ochrany divoké zvěře a biodiverzity a podpořila zoologické zahrady v jejich roli ochránců přírody. V současné době panuje zmatek v pojetí práv, etiky, péče o zvířata a ochrany přírody a jejich dopadů na politiku ochrany přírody a divoké zvěře. Zoologické zahrady a akvária by měly hrát při vyjasnění tohoto zmatku klíčovou úlohu. Pro debatování a řešení těchto otázek je třeba zřídit diskusní fóra, do kterých se zapojí zaměstnanci i veřejnost.

Otázky etiky a prospěchu zvířat související s péčí o divoká zvířata v chovech je třeba neustále vyhodnocovat. Je to nezbytné pro budoucnost zoologických zahrad a akvárií a pro jejich schopnost realizovat klíčové poslání ochrany přírody, vzdělávání a vědy. Tyto cíle lze splnit pouze v případě, že budou mít zoologické zahrady a akvária důvěru návštěvníků a dárců. Všichni členové sítě WAZA musejí usilovat o splnění nejvyšších standardů péče o zvířata a neustále hledat nové způsoby, jak rozšířit a zlepšit úsilí o ochranu divoké zvěře a jejího přirozeného prostředí.

Doporučení

Světová strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii (WZACS) vyzývá všechny zoologické zahrady a akvária k neustálému zlepšování metod péče a zavedené praxe na základě nových poznatků a citlivosti.

Strategie WZACS vyžaduje, aby všechny asociace zoologických zahrad a akvárií učinily kroky k zajištění dodržování etických kodexů a politiky péče o zvířata.

Strategie WZACS vyžaduje, aby zoologické zahrady a akvária, které získávají zvířata ohrožených druhů z volné přírody, plně dodržovaly technické směrnice péče o populace *ex situ* pro ochranu přírody IUCN.

Strategie WZACS vyžaduje, aby byla přeprava zvířat vždy v souladu s předpisy, jako např. předpisy pro živá zvířata Mezinárodní asociace pro leteckou dopravu.

Strategie WZACS apeluje na zoologické zahrady a akvária, aby dodržovaly zákonné požadavky na držení zvířat, avšak podotýká, že zákony mohou pouze stanovit minimální standardy, přičemž zoologické zahrady a akvária by měly usilovat o vyšší standardy.

Strategie WZACS doporučuje v případě, kdy existují právní či kulturní důvody, díky kterým je zabíjení nadbytečných zvířat nepřijatelné a zabránění reprodukce by poškodilo zdraví nebo způsobilo utrpení zvířat, aby zoologická zahrada či akvárium taková zvířata nechovaly.

Strategie WZACS vyzývá všechna regionální a státní sdružení, aby vypracovala směrnice pro chov zvířat, která si tato sdružení navzájem zrevidují, a to zejména pro druhy, o které se pečuje prostřednictvím kooperativních chovných programů *ex situ*.

Strategie WZACS vyžaduje, aby zoologické zahrady a akvária poskytovaly ekologické obohacení a směřovaly zdroje k prozkoumání způsobů, jakými lze metody obohacení rozšířit, zdokonalit a vyhodnotit.

Strategie WZACS je zastáncem toho, aby se více využívalo objektivní hodnocení péče založené na důkazech a aby se výsledky používaly pro zlepšení prostředí zvířat v chovech.

Strategie WZACS vybízí všechny zoologické zahrady a akvária, aby se lépe seznámily s důležitostí etických otázek a péče o zvířata při ochraně přírody a zvýšily své úsilí o vzdělání a zapojení zaměstnanců a veřejnosti. Dle strategie WZACS je velmi důležité zakládat fóra pro debatování o těchto problémech a hledání řešení a pro zavedení vhodné praxe. Dle strategie je také nezbytně důležité, aby byla „vhodná praxe“ součástí plánování nových přehlídek zvířat a programů péče a aby byly nové přístupy a filosofie zahrnuty do každodenní péče o zvířata.

Tabulka 9.1

ETICKÝ KODEX A KODEX PÉČE O ZVÍŘATA WAZA

Preamble

Pokračování existence zoologických parků a akvárií závisí na uznání skutečnosti, že je naše povolání založeno na respektování důstojnosti zvířat, o která se staráme, lidí, kterým sloužíme, a ostatních členů mezinárodní zoologické komunity. Přistoupení k WAZA implikuje přijetí Světové strategie na ochranu přírody WAZA.

WAZA uznává, že si každý region může formulovat vlastní etický kodex a kodex péče o zvířata, a zároveň se bude snažit vyvinout silnou etickou tradici, která bude tvořit základ pro normu chování v naší profesi. Členové se budou k sobě chovat na nejvyšší úrovni etického jednání.

Základní zásady pro všechny členy Světové asociace zoologických zahrad a akvárií:

(i) Cílem všech členů asociace musí být pomoc při ochraně přírody a přežití druhů. Při veškerých opatřeních učiněných v souvislosti s jednotlivým zvířetem, např. eutanázie a zabránění početí, je třeba mít na paměti cíl přežití druhu, avšak nelze přitom ohrozit prospěch jednotlivého zvířete. :

(ii) Propagovat zájmy ochrany divoké zvěře, biodiverzity a prospěchu zvířat ve vztahu ke kolegům a společnosti jako celku. :

(iii) Spolupracovat s širší komunitou na ochranu přírody včetně agentur pro péči o divokou zvěř, organizace na ochranu přírody a výzkumnými institucemi na udržení globální biodiverzity. :

(iv) Spolupracovat s vládou a příslušnými úřady na zlepšení standardů péče o zvířata a zajistit prospěch zvířat ve vlastní péči. :

Podporovat výzkum a rozšíření výsledků v odpovídajících publikacích a na příslušných fórech. :

(v) Jednat čestně s členy při šíření odborných informací a rad. :

(vi) Propagovat programy na vzdělávání veřejnosti a kulturní rekreační aktivity zoologických zahrad a akvárií. :

(vii) Neustále usilovat o splnění požadavků všech odborných směrnic, které vypracovala WAZA. :

(viii) Členové budou za všech okolností jednat v souladu s místní, státní a mezinárodní legislativou a budou usilovat o nejvyšší normy pro provoz ve všech oblastech včetně: péče o zvířata, využití zvířat v zoo, výstavní normy, získávání zvířat, přeprava zvířat, zabránění početí, eutanázie, zmrzačení, výzkum za použití zvířat držných v zoo, programy na vypuštění do volné přírody, smrt zvířat v péči, prospěch divokých zvířat ve volné přírodě. Podrobnější informace naleznete v plném textu kodexu na adrese: <http://www.waza.org> :

FIREMNÍ FILOSOFIE ZOOLOGICKÉ ZAHRADY V LIBERCI

a neb:

Příspěvek ZOO Liberec ke světové strategii ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii

Výroční zpráva za rok 2006

Moto :

„Zoologická zahrada v Liberci je nejstarší zoo v České republice. Na jejím příkladu lze tak nejlépe demonstrovat historii vývoje vztahů mezi člověkem (chovatelem a návštěvníkem) a zvířaty, jež začal chovat pro jiné účely než čistě užitkové. Můžeme tak studovat sociálně politické okolnosti, jež od roku 1919 formovaly libereckou zoo od příležitostného zvěřince, ukazujícího exotická zvířata jako živou atrakci, přes rozvoj plánovaného chovatelství pro účely záchrany druhů ve smyslu Noemovy archy, až po dnešní snahu o budování pomyslného velvyslanectví přírody v lidské společnosti vědomostního věku“.

Ve světě rychle se zmenšujících výskytů, mizejících živočišných druhů a rostoucí urbanizace mají zoologické zahrady jedinečnou pozici k tomu, aby vytvářely vazby lidí k životnímu prostředí, inspirovaly je k péči o přírodu a povzbuzovaly je k aktivní účasti na snižování vytrvalého ničení životního prostředí.

Tato publikace je věnována všem, kteří jsou ochotni s námi na představená témata diskutovat a především těm z vás, kteří se rozhodnou nám v našem úsilí jakoukoli formou pomáhat.

INTEGROVANÁ OCHRANA PŘÍRODY

INTERNÍ

EXTERNÍ

kvalitní péče o zvířata

výchovně vzdělávací
programy

vysvětlování biologie
chování zvířat

objasňování souvislostí
projektů in-ex situ

udržitelný přístup
k vlastním procesům

ZOO jako rekreační
zařízení

zapojení služeb do
ochranářských projektů

strategická spojení

koordinace projektů

spolupráce s dalšími
institucemi

podpora vědeckého výzkumu

INTEGROVANÁ OCHRANA PŘÍRODY

Integrovaná ochrana přírody představuje zapojení myšlenek, podporujících v konečném efektu ochranu přírody do každodenních procesů organizace. Ať již se jedná o tvorbu strategie, vytyčující cíle jež vedou přímo ke zlepšení kvality životního prostředí a uchování biodiverzity - reintrodukční projekty, zapojení do společných chovatelských programů, ekologická výchova veřejnosti , Stejně tak ale rozumíme integrovanou ochranou přírody i zapracovávání hledisek šetrného přístupu k životnímu prostředí v rámci pracovních procesů, jež k vytyčeným cílům vedou. Například využívání moderních technologií, úsporné hospodaření se zdroji a šetrná likvidace odpadů, jež v organizaci vznikají, Patří sem i citlivá práce s lidskými zdroji, vyznávající principy společenské odpovědnosti firem. Pro potřeby snazšího pochopení, používáme rozdělení integrované ochrany na interní a externí.

Jako příklady integrované ochrany přírody lze uvést :

A. Interní integrovaná ochrana přírody

a) Kvalitní péče o skupiny zvířat, držených podle aktuálních vědeckých a chovatelských standardů, respektujících druhové i individuální požadavky každého jedince, jako jsou členění a velikost prostoru expozic, klima vyhovující danému druhu, kvalitní krmná dávka, respektující druh, roční a chovatelské období, zdravotní stav a kondici zvířat,

- KRITERIA - ohrožení druhu (potřebnost) – prostorové požadavky – klimatické nároky – tradice chovu
- směr pro první období - popis problémů (výběr a skladba chovných skupin, možnosti vylepšení chovatelských zařízení
- pracovní skupiny pro řešení projektů (respektování externisté, multioborová spolupráce v rámci zoo)
- expoziční změny a výměny zvířat (nosorožec, surikaty, orangutani, kazuár – naopak do zahrady další zebry, vikuňa, promiky, ...) – foto nosorožec v Liberci a Peaugru)
- změny organizační struktury na zoologickém úseku
- školení personálu

b) Výchovně vzdělávací ekologické aktivity patří neodmyslitelně k základním úlohám zoologických zahrad. Každá zoologická zahrada je jen kamínkem v mozaice chovatelských sítí po celém světě, jež dohromady tvoří ex situ populace (populace mimo původní přírodní lokality). Je však naprosto unikátní příležitostí pro oslovení širokých vrstev obyvatelstva ve svém regionu, kde má nenahraditelnou úlohu v připomínání kořenů lidské společnosti v lůně matky přírody, spolu s ostatními živými tvory s kterými žijeme na modré planetě.

- ZOO-Divizna-Bobík – společná nabídky ekologických aktivit
- WAZA, EAZA kampaně (ocenění 2005), Pavučina

c) Vysvětlování biologie chování zvířat je jedním ze způsobů, jak pomoci našim posluchačům pochopit přirozenost zvířat. Představit zvířata, chovaná a vystavovaná v našich expozicích, jako svébytné jedince s přirozeným chováním a nezastupitelnou úlohou v ekosystému. Představit zvířata jako součást každodenního příběhu a ne jako muzeální exponát.

- rekonstrukce expozic – napodobení biotopu a držení zvířat v kosmopolitních expozicích, ukazujících vzájemné interakce
- doplňování prvky enrichmentu
- kvalitní informační a vzdělávací systém
- komentovaná krmení a vyprávění ošetřovatelů, ekologické programy

d) Objasňování souvislostí mezi hlavními exponáty a projekty na ochranu přírody v terénu. Ochrana druhů ohrožených zvířat prostřednictvím jejich chovu v zoologických zahradách, je její nezbytnou součástí. Pokud by se však zahrady po celém světě uspokojili pouze s touto úlohou, stala by se jejich údělem jen nekonečná práce pro práci, chov pro chov v expozicích. Naší skutečnou úlohou je držení genetické zálohy ohrožených druhů zvířat, prostřednictvím jejich chovu získávání vědeckých poznatků, které pomohou v managementu populací divokých zvířat a v rámci svých možností se zároveň pokoušet ovlivňovat v pozitivním smyslu možnosti jejich návratu do přirozených výskytů. To představuje

- představení CBCD, projektů EAZA,, projektů v ČR (Ostrava +
- somálští osli, šimpanzi, ...

e) Udržitelný přístup ke svým procesům zajišťujícím každodenní provoz, údržbu a výstavbu. Zoologická zahrada je instituce, každoročně navštěvovaná stovkami tisíc návštěvníků všech věkových i sociálních skupin. Má tedy jedinečnou možnost šířit posláním, korespondujícím s jejími aktivitami. Jedním ze základních obecných témat, na které je třeba neustále upozorňovat, je princip udržitelnosti. Nebyli bychom však při svém působení věrohodní, pokud bychom tento princip nečili v první řadě sami.

Proto jsme se rozhodli vytvořit si strategii „Ekologická ZOO 2007“. Nejedná se o vnitřní příkaz, ale o nastolení cesty změny a to především v myšlení nás samých, chovatelů, zoologů, úředníků, pracovníků v dílnách i ve službách pro veřejnost. V roce 2006 jsme se rozhodli postupně přizpůsobit všechny provozy zahrady tomuto principu. Prvním krokem byla analýza potřeb a příprava školení pro personál zahrady. Prvním provozem, pro který byla vypracována a uvedena v život úprava pracovních postupů, byl provoz v kancelářích zoo, Středisku ekologické výchovy – Divizna a Centru pro zvířata v nouzi – Bobík.

* *Trvale udržitelný přístup neznamená „jen“ třídit odpady* *

f) ZOO jako rekreační zařízení. V harmonii s expozicemi zvířat a vzdělávacími programy nesmí být zapomenuto na relaxační a oddechové prvky pro děti a mládež,

kulturní programy pro širokou veřejnost a jiné aktivity zpestřující pobyt v zahradě a poskytující uvolnění pro lepší vnímání nabízených zážitků i informací. Nedílnou součástí je poskytování kvalitního sociálního a občerstvovacího zázemí.

Nadstavbou těchto aktivit je pak **snaha o zapojení obchodů a stravovacích zařízení do ochranných programů** – například prodejem řemeslných výrobků z oblasti, kde se realizuje program ochrany přírody a využití zisků ve prospěch lidí v této oblasti, aby se zlepšila jejich životní úroveň. „**Člověk, jehož rodina má hlad, nebude bojovat za zachování udržitelného životního prostředí!**“

Stejně tak se ale dá v přeneseném slova významu říci, že hladový návštěvník, marně hledající toaletu, není připraven přijímat nové poznatky o okolním světě a obtížně se nechá motivovat pro pozitivní změnu ve svém životě.

Vědouc si tohoto faktu, přistoupili jsme již v roce 2005 k rekonstrukci provozů služeb pro zákazníky. Změnil se tak charakter dvou stěžejních gastronomických zařízení, vše však s minimem volných finančních prostředků.

Dále jsme zapojili prodejnu upomínkových předmětů do kampaní, které v zoo probíhají. Výtěžek z prodeje předmětů, spojený s těmito kampaněmi byl použit pro konkrétní ochranné projekty. Záchranu želv, ochranu nosorožců nebo na pomoc sirotčinci v africké Burkina Faso.

B. Externí integrovaná ochrana přírody.

a) Strategické spojení s jinými institucemi. Na poli aktivit, vedoucích k ochraně přírody se pohybuje velké množství programů a mnoho jednotlivých i sdružených hráčů. Zoologická zahrada nechce za každou cenu vymýšlet nové cesty a proto vyhledává možnosti strategických spojení, v kterých vystupuje jako partner, který je aktivní a přínosný pro společný cíl. Ať již se jedná o domácí nebo zahraniční partnery. Snažíme se však vyhýbat společenskému prostředí a tématům, kde se společná práce mění ve válečné pole. V takových případech vyhledáváme vlastní cesty, které se v budoucnu mohou ukázat jako příklad ostatním. V těchto situacích však více než jindy konzultujeme své kroky s lidmi, jež jsou respektováni v daném oboru, očekávajíc především konstruktivní kritiku.

Na rozdíl od mnoha ochranných organizací, které nejsou pro širokou veřejnost dostatečně viditelné, zoologická zahrada je oblíbenou atrakcí, mající jedinečnou příležitost uvést svoje návštěvníky do širšího světa a vysvětlit jim problematiku místní i mezinárodní ochrany přírody. Tato skutečnost je výhodou, především však velmi silným závazkem.

Zoologická zahrada Liberec je zapojena do práce několika mezinárodních i republikových asociací a sdružení, která se zabývají v užším, či širším rámci ochranou přírody. Spolupráce s jinými institucemi přináší mnoho pozitivního, v určitém okamžiku však může složitá komunikace a hledání společných řešení být brzdou efektivní akce.

Proto jsme v průběhu roku 2006 vytvořili podmínky pro vytvoření strategického propojení tří subjektů - ZOO, Střediska ekologické výchovy a útulku pro opuštěná zvířata. Tímto spojením byla vytvořena platforma pro zefektivnění a zlepšení společné práce, již je praktická ochrana životního prostředí jak v našem regionu, tak i

mimo území republiky, prostřednictvím domácích i zahraničních projektů zoo. Zároveň se zlepšili podmínky pro ekologickou výchovu, navázanou na praktickou ochránářskou práci zoologické zahrady a centra pro zvířata v nouzi.

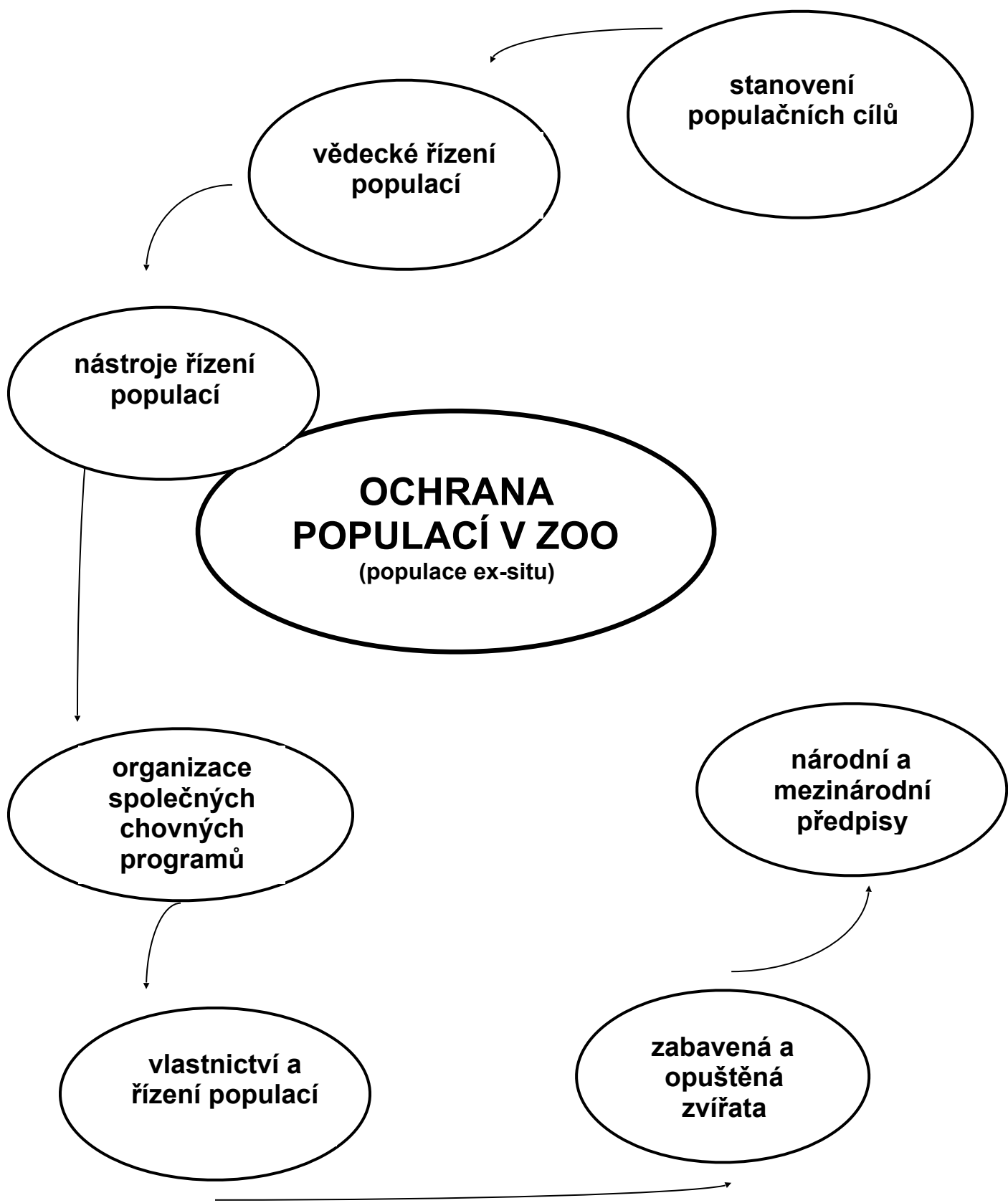
b) Koordinace a participace na projektech jiných institucí. Pokud nalzáme styčné body mezi našimi vlastními aktivitami a zajímavými aktivitami dalších subjektů, velmi rádi nabídneme své kapacity k dosažení ještě lepších výsledků. Jedním z klíčových témat, kterému se věnujeme a chceme jej do budoucna rozvíjet především ve spolupráci s dalšími partnery, je zlepšování podmínek životního prostředí pro populace divokých zvířat a komunit lidí, jež žijí v daném regionu. Aktivně podporujeme zajímavé projekty, ať již jsou situovány do okolí Liberce, či do regionů, jež jsou domovem námi chovaných zvířat.

c) Spolupráce s dalšími institucemi.

d) Podpora vědeckého výzkumu

e) Účast v mezinárodních projektech

f) Účast v debatách

OCHRANA POPULACÍ ZVÍŘAT V ZOO

(ochrana ex – situ)

Pro maximalizaci hodnoty ochrany zvířat musí být populace ex situ (v zoologických zahradách) demograficky stálé, v dobrém stavu a schopné samostatné reprodukce. Měly by být v dostatečném počtu rozděleny mezi několik institucí pro zachování vysokého stupně genetické různorodosti.

Strategie pro zvýšení realizovatelnosti zahrnují zvětšení chovného prostoru, rozšíření regionálních programů na globální, zvýšení intenzity genetického řízení, zdokonalení chovatelských metod prostřednictvím výzkumu.

Řízení populace zahrnuje :

demografické řízení – sledování počtu, věku, sociální a sexuální struktury

genetické řízení – ověřování taxonomické identity, prevence škodlivých účinků příbuzenského křížení a ztráty genetické různorodosti.

Rozhodovacím procesům při tomto řízení pomáhá vedení plemenných knih a databází mezinárodního informačního systému ISIS.

Základním cílem programů ex situ je podpora ochrany zvířat in situ !

STANOVENÍ POPULAČNÍCH CÍLŮ

Zoologické zahrady jsou základními odbornými centry pro řízení malých populací. Jejich odbornou spoluprací a zapojením do globálních chovných programů vznikají velké životaschopné populace ex situ, jako základny pro případnou záchranu populací in situ. Aby populace ex situ plně zajistily svou základní úlohu, musí být dlouhodobě životaschopné. Proto je nutné, aby :

- byly demograficky stabilní
- byly zdravé, dobře živené a schopné samostatné reprodukce
- byly rozděleny mezi několik institucí, aby se zmenšilo riziko katastrofální ztráty
- měly dostatečnou velikost pro udržování vysoké úrovně genetické různorodosti

Optimální velikost populace závisí na specifikách každé z nich. Například druhy s delší generační dobou nebo větší genetickou různorodostí se budou vyskytovat v menších populacích. Obvykle je však potřeba zajistit populace o několika stech kusů. To jasně dokazuje nutnost zapojení individuálních institucí do společných globálních a regionálních chovných programů.

Plánování populačních cílů by mělo zahrnovat :

- minimalizaci pravděpodobnosti vyhynutí
- udržení vysokého stupně genetické různorodosti
- zachování populace, schopné samostatného rozmnožování a uspokojování dalších

potřeb, jako například sociálních potřeb jednotlivých zvířat

Mnohé programy ex situ nebudou schopny splnit obecná kritéria životaschopnosti. Je to obvykle způsobeno:

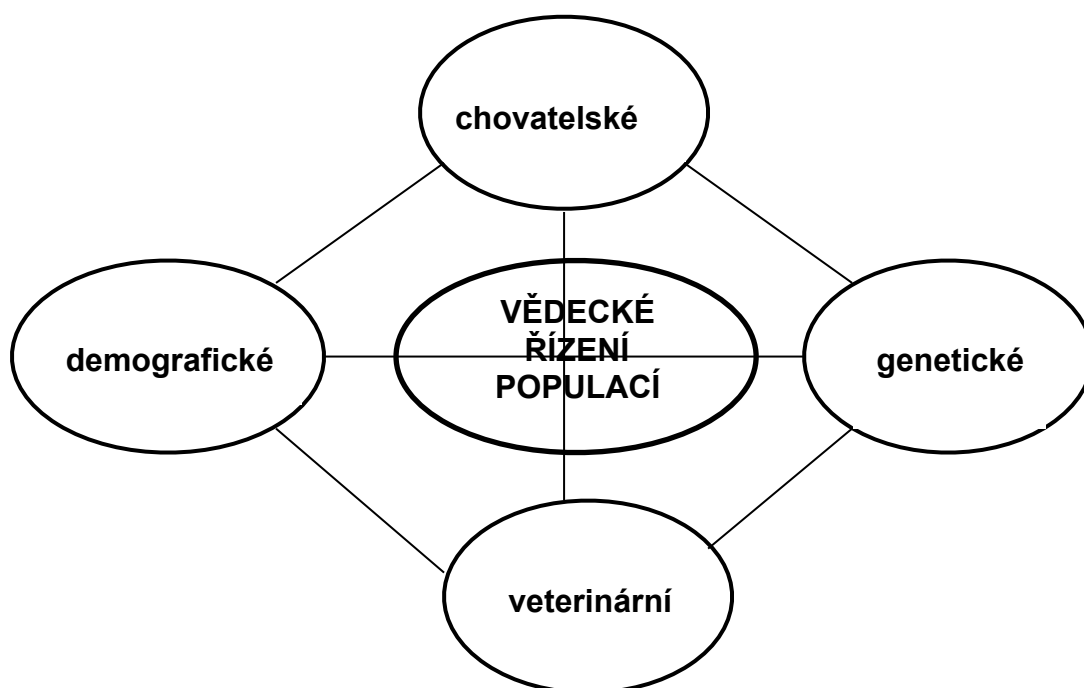
- příliš malým počtem základních zvířat
- již vyčerpanou genetickou různorodostí
- nedostatečnou účastí zoologických zahrad v koordinovaných chovných programech
- nedostatečným chovatelským úspěchem

Každý program by měl stanovit strategie pro zvýšení životaschopnosti populace včetně :

- rozšíření chovných prostor přidělených druhů zvířat, třeba v nevýstavních zařízeních
- rozšíření regionálního programu na mezinárodní
- zvýšení intenzity genetického managementu, například podporou důslednějšího dodržování chovatelských doporučení
- zlepšování chovatelských praktik nebo investic do chovatelství, výzkumu chování, výživy a veterinárního výzkumu pro zdokonalování reprodukce, import dalších základních kusů z volné přírody nebo jiných regionálních programů

VĚDECKÉ ŘÍZENÍ POPULACE

Řízení populace zahrnuje **demografické řízení, genetické řízení, veterinární péči a chovatelství**. Koordinace těchto oblastí je absolutně nutná, protože každá oblast omezuje ostatní. Například chovatelství často omezuje genetické řízení a veterinární zájmy mohou způsobit odstranění zvířat z chovných míst nebo zabránit požadovaným transferům mezi institucemi.

DEMOGRAFICKÉ ŘÍZENÍ

Zabývá se **monitorováním věku, sociální a sexuální struktury** populace a **počtu kusů** pro zajištění spolehlivé reprodukce a **stanovení počtu zvířat**, které je potřeba chovat, aby se dosáhlo požadovaného přírůstku.

Jak se populace rozrůstají, zvířata mohou být **posílána** do jiných odpovědných institucí a **reprodukce se omezuje**, ideálně aby dosáhla nulového přírůstku. To znamená velký nápor na řízení populace, protože vyřazení zvířat z chovu z hlediska chovatelské perspektivy je často těžké, zabere se tím cenné místo, a je to nepřírozené vzhledem k obvyklému sociálnímu seskupování.

Antikoncepce je základní metodou používanou pro kontrolu růstu populace v mnoha zoologických zahradách. Není vždy ideální a u některých druhů může vést ke zdravotním a sociálním problémům.

Euthanasie může být další metodou kontroly populace, ne však u každé. Je schopná vyvolat etické a kulturní problémy.

GENETICKÉ ŘÍZENÍ

Zabývá se **ověřováním taxonomické identity** zvířat a návrhem chovných programů tak, aby splnily základní genetické výzvy, kterým čelí populace zvířat v ZOO :

- **škodlivý vliv příbuzenského křížení**
- **ztráta genetické různorodosti**
- **výskyt zhoubných znaků**
- **genetická adaptace na prostředí zoologické zahrady** (obdobná domestikaci)

V rámci vyloučení nejistoty **taxonomického stavu exemplářů** (ověřeného taxonomického zařazení jedinců až do poddruhů), jsou využívány nenákladné, málo invazní metody molekulární genetiky.

Po určité době **příbuzenského křížení** se ve zvýšené míře vyskytnou **zhoubné znaky**, protože zhoubné recesivní geny jsou normální součástí genetické variability populace.

Genetická adaptace na řízený chov může být sotva patrná, ale významná pro budoucnost druhů. Projevuje se například sníženým strachem, agresí, změnou účinnosti zažívání při umělé dietě. Na eliminaci těchto faktorů je třeba brát zřetel, mohly by negativně ovlivnit například reintrodukční programy.

CHOVATELSKÉ A VETERINÁRNÍ ŘÍZENÍ

Úspěšná reprodukce vyžaduje **zdravá a dobře živená zvířata ve vhodném prostředí**. Sociální potřeby zvířat je třeba uspokojovat správnou **strukturou skupin**, správným **designem expozic** a **obohacovacími programy**.

Pohyb jedinců mezi institucemi zintenzivňuje **veterinární rizika**. Většina zvířecích druhů se vyvíjí společně s řadou organismů, které mohou a nemusí způsobovat rozvoj onemocnění a mortality. Zvířata v umělých chovech jsou navíc vystavována vlivu nových patogenů od jiných druhů, včetně člověka.

NÁSTROJE ŘÍZENÍ POPULACE

Zoologické zahrady, které se účastní programu řízení populace, musí zaznamenávat informace o jednotlivých chovaných zvířatech stejným způsobem, pomocí standardních metodik.

ANIMALIA

ISIS – softwarový systém evidence zvířat (ARKS)

Zaznamenávané údaje obsahují místo původu, datum narození a úmrtí, rodinný původ, potomky, ale také informace o stravě a krmení, zdraví a lékařské péči, rozmnožování. ISIS poskytuje centrální počítačovou základnu pro záznamy o zvířatech, shromážděné a sdílené jejími členy z celého světa, tj. více než 600 institucemi. Údaje o zvířatech se do databáze ISIS vkládají pomocí vyplňování tzv. **ARKS listů** o každém zvířeti.

Plemenné knihy

Záznamy o jednotlivých zvířatech se také zapisují do plemenných knih, a to na národní, regionální a mezinárodní úrovni. Jsou vedeny správcem plemenné knihy, který je odpovědný za shromažďování, ověřování, úpravu a vydání plemenné knihy. Mezinárodní plemenné knihy patří do odpovědnosti WAZA, za regionální plemenné knihy nese odpovědnost EAZA.

ZIMS – softwarový systém řízení zoologických informací

V současné době dochází k novému vývoji v rámci ISIS směřujícímu k vytvoření komplexního, integrovaného webového informačního systému na podporu širokého řízení a ochrany populací zvířat – ZIMS

ORGANIZACE SPOLEČNÝCH CHOVNÝCH PROGRAMŮ

Společné chovné programy lze organizovat a spravovat na **globální** nebo **regionální** úrovni. Často se preferují regionální programy, protože transfer zvířat je obvykle jednodušší v rámci regionu (EU, Evropa). Zoologické zahrady v různých regionech mohou mít odlišné priority při ochraně přírody.

Priority při výběru druhů pro regionální plány chovných programů mohou zahrnovat mnohé faktory, jako například :

- stupeň ohrožení populací divokých zvířat (kategorie ohrožení IUCN)
- taxonomická specifičnost
- druhy původně se vyskytující v regionu

- druhy s již vytvořenými a zdravými populacemi
- druhy prezentující úspěch
- vzdělávací a výzkumná hodnota

Součástí souboru softwaru pro řízení zvířat ISIS je i software **REGAS – regionální plán pro kolekce zvířecích druhů**, který usnadňuje plánovací proces při řízení chovných programů.

SPOLEČNÉ GLOBÁLNÍ CHOVNÉ PROGRAMY

Společné globální chovné programy, existující u některých druhů, používají mezinárodní plemenné knihy a mají mezinárodního koordinátora druhů, který hodnotí role jednotlivých zvířat, institucí a regionů z globální perspektivy.

VLASTNICTVÍ A ŘÍZENÍ POPULACE

Vlastnictví zvířat je stále důležitým aspektem struktury a realizace společných chovných programů. Vlastnictví by však nemělo být pro řízení populace problémem.

Zvířata, zahrnutá v chovných programech by neměla být předmětem obchodu.

Při jejich přesunech musí být především brán zřetel na potřeby druhu a jeho jednotlivých zástupců. Zvířata by tedy měla být přednostně darována nebo zapůjčována, deponována.

ZABAVENÁ A OPUŠTĚNÁ ZVÍŘATA

Zabavená a opuštěná zvířata, která byla nelegálně chována v domácnostech nebo zabavena při nelegálním dovozu, mohou poskytnout možnost oživení chovného programu nebo nahradit stará zvířata.

Na druhou stranu je vždy třeba zvážit následující rizika :

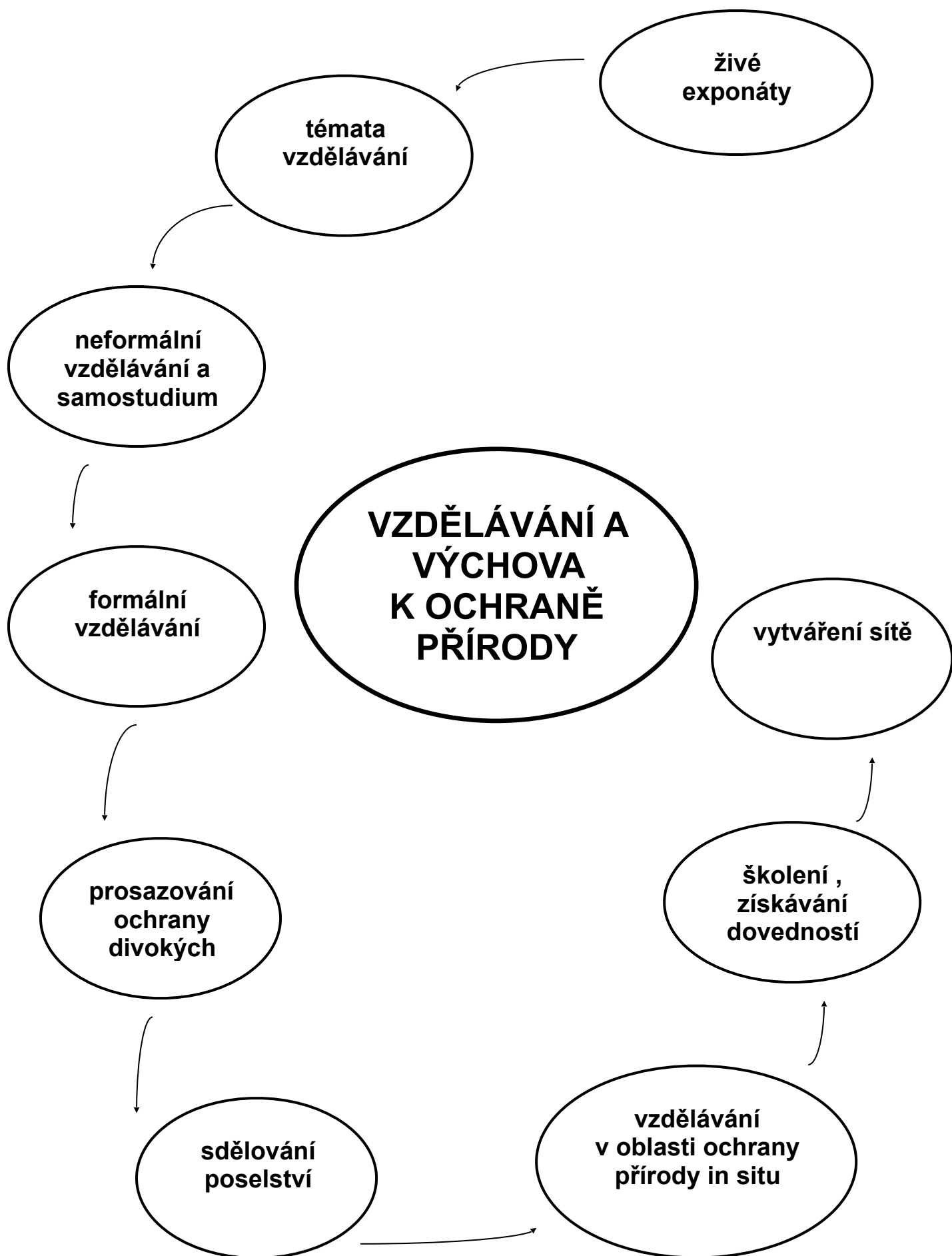
- nejisté zdraví, rizika onemocnění a jejich přenosu
- nejistý původ (nedostatek informací o původu, místě a době narození)
- nejisté vztahy mezi jedinci v zabavených skupinách

NÁRODNÍ A MEZINÁRODNÍ PŘEDPISY

Intenzivní řízení populace, jehož cílem je zachování zvířecích druhů, vyžaduje transfery zvířat. Mnoho z těchto transferů předpokládá přechod hranic národů

i kontinentů. Při tom musí zoologické zahrady dodržovat národní a mezinárodní legislativu :

- předpisy **CITES** a související legislativa, řídící dovoz a vývoz ohrožených druhů zvířat
- národní legislativa pro omezení dovozu zvířat z důvodů prevence šíření onemocnění
- národní legislativa ochrany přírody týkající se odchytu zvířat nebo jejich návratu do přirozených výskytů
- národní legislativa, která vznikla v důsledku **Dohody o biologické různorodosti (CBD)** pro kontrolu biopirátství a svrchovaných národních práv v oblasti biologické Různorodosti
- národní legislativa pro prevenci výskytu cizích druhů s invazním potenciálem

5. VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVA K OCHRANĚ PŘÍRODY

Vzdělání je jednou z hlavních priorit zoologických zahrad. Proto by vzdělávací cíle měly být neoddělitelně spjaty s plánováním kolekcí zvířat, navrhováním expozic, rozvojem programů na ochranu přírody a plánováním služeb pro návštěvníky. Zoologické zahrady nabízejí neformální vzdělávání svým návštěvníkům i formální vzdělávání prostřednictvím rozvíjejících se spojení se školami, univerzitami a středisky ekologické výchovy.

Vzdělávací aktivity v zoologických zahradách mimo jiné naplňují vizi **Agendy 21**, iniciativy konference OSN o životním prostředí a rozvoji, která se konala v roce 1992 v Rio de Janeiru.

5.1 ZOOLOGICKÁ ZAHRADA JAKO VZDĚLÁVACÍ ORGANIZACE

Filozofie vzdělávání v zoologické zahradě by v sobě měla zahrnovat především principy vzdělávání v oblasti ochrany přírody, v první řadě se zaměřením na poskytování základních informací o zvířatech a jejich výskytích.

Je třeba pochopit, že kulturní, ekonomické a politické faktory ovlivňují vnímání ekologie a ochrany přírody v zoologických zahradách v různých částech světa.

Zoologická zahrada uznává důležitost vzdělání a snaží se zakomponovat vzdělávací aspekt i do plánování kolekcí zvířat, navrhování expozic a plánování služeb pro zákazníky.

5.2 VYTVÁŘENÍ SÍTĚ

Vzdělavatelé v zoologických zahradách by se **měli spolupodílet** na práci místních, národních, regionálních a mezinárodních sítích vzdělávacích ekologických institucí. Takovou je například Mezinárodní asociace vzdělavatelů zoologických zahrad (IZE) a její regionální skupiny.

5.3 ŽIVÉ EXPONÁTY

Živá zvířata působí obrovskou přitažlivou silou. **Vidět, slyšet a cítit** je, má v sobě velký potenciál a zároveň představuje odpovědnost za maximální naplnění smyslu jejich chovu v podmínkách ex situ.

Návrh expozice na základě výskytů by měl zahrnovat aspekty lidské kultury vhodné pro druhy zvířat a využít rostliny a znaky jako například zvuky, podnebí. Návštěvníci potom snadněji porozumí pojmům biodiverzita a vzájemná závislost druhů a ekosystému a uvědomí si spojitost s jednáním lidí.

Zoologická zahrada si je také vědoma, že zážitek návštěvníků a jejich ochota přijímat informace, jsou též ovlivněny kvalitou péče o zvířata a jejich výběhy. Proto se snažíme zajistit, aby pozitivní poselství vzdělání nebylo negativně ovlivněno špatnými podmínkami chovu zvířat.

5.4 NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A SAMOSTUDIUM

Většina návštěvníků si přeje odpočinout si a pobavit se. Je třeba vytvořit rozsah vzdělávacích přístupů pro každého, bez ohledu na věk nebo schopnosti. Zoologickou zahradu navštěvují skupiny lidí z širokého spektra sociálních, kulturních, etnických a ekonomických podmínek. Je snaha připravit širší nabídku vzdělání v oblasti ochrany přírody, zaměřenou na různé skupiny návštěvníků.

Návštěvníci mají zájem získat informace o zvířatech a často jsou více nakloněni neformálnímu přístupu. Neformální vzdělání, například rozhovory s chovateli, těsná blízkost zvířat, praktické zkušenosti, expozice, umožňující vstup návštěvníků, expozice s jasným biologickým tématem, je povýšeno, jestliže v celé organizaci a mezi personálem panuje étos vzdělávání a ochrany přírody. Vzdělávání bude účinnější, jestliže přijmeme etiku podle zásad „**dělej co hlásáš**“! To znamená, že budeme fungovat co možná nejekologičtějším nebo nejudržitelnějším způsobem.

Vzdělávací cíle zoologické zahrady by měly zahrnovat následující :

- vzbuzovat a podchycovat zájem lidí o přírodu
- zvyšovat porozumění problémům ochrany přírody a rolím návštěvníků v ní
- rozvíjet veřejnou podporu a jednání směřující k ochraně přírody na různých úrovních
- poskytnout návštěvníkům řadu zkušeností, aby mohli ve svém každodenním životě uskutečňovat informovaná rozhodnutí, prospěšná pro přírodu a volně žijící zvířata
- rozvíjet pochopení významu a odpovědnosti člověka jako jedince i „druhu“ v přírodě a důležitosti ochrany přírody pro každodenní život

5.5 FORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Zoologická zahrada by měla vytvořit nabídku podpory vzdělávání nejen široké laické veřejnosti, ale i různorodým vzdělávacím institucím. Poskytnout interaktivní, strukturované workshopy, programy nebo kurzy. Vzdělávací komunita zoologické zahrady by měla rozvíjet vazby a spolupráci s učiteli všech stupňů jako nabídku vlastního zázemí a pro aktualizaci vlastních vzdělávacích programů.

Zoologická zahrada respektuje koncepci celoživotního vzdělávání a zaměřuje se na posluchače každého věku a zaměření. Kromě toho chce zoologická zahrada podporovat cíle vzdělání v oblasti ochrany přírody prací ve společnosti – návštěvou škol, dětských domovů, domovů důchodců nebo účastí na místních ekologických projektech.

5.6 TÉMATA VZDĚLÁVÁNÍ

Mnohé zoologické zahrady a akvária si v oblasti vzdělávání stanovily konkrétní témata nebo speciality – například se zaměřují na místní živočišné druhy, taxonomickou skupinu nebo biogeografický region. Vzdělávání by mělo vzbuzovat pocit obdivu a respektu k životu a naší roli v něm; mělo by vzbudit emoce, a na této

zkušenosti vytvořit etiku ochrany přírody, kterou lze přenést do praxe. To lze shrnout do tří slov: **přilákat, inspirovat, umožnit**.

Návštěvníkům by mělo být umožněno dozvědět se něco o živočišných druzích, jejich zvycích, chování a ochraně a měli by získat inspiraci zjistit o nich více. Měli by být podněcováni k pochopení významu ekosystémů, sociálně-ekonomické hodnoty druhů a jejich výskytů a vlivu chování lidí na divoká zvířata a prostředí. Zoologické zahrady by také návštěvníkům měly umožnit jednat a uvědomit si svoji odpovědnost za svět, ve kterém žijeme.

Je možné zkoumat různá **biologická témata** včetně komplexních pojmů jako je například dynamika, anatomická a fyziologická adaptace, evoluce a přirozený výběr, chov pro zachování druhů a metody řízení ochrany přírody. Avšak zoologická zahrada by si měla uvědomit svůj široký apel a zkoumat i **další vzdělávací témata**, vhodná pro jejich návštěvníky. Například význam některých živočišných druhů v kulturním a náboženském kontextu, domestikace, aspekty dobrého chovatelství a nevhodnost chování exotických zvířat jako domácích mazlíčků.

5.7 PROSAZOVÁNÍ OCHRANY DIVOKÝCH ZVÍŘAT

Zoologická zahrada má ideální pozici pro podněcování veřejné podpory kampaní a aktivit na ochranu přírody a pro jejich politickou obhajobu. Prostřednictvím aktivit, výstav, kampaní a informací o každodenních volbách mohou zoologické zahrady pomoci návštěvníkům změnit životní podmínky divoké zvěře.

Pro některé návštěvníky může být zoologická zahrada primárním zdrojem informací o divokých zvířatech, jejich zákonné ochraně a alternativních hodnotách přírody. Zoologická zahrada má významnou příležitost podporovat morální odpovědnost a měnit chování a hodnoty lidí.

Bude-li to možné, zoologická zahrada by měla **návštěvníkům vysvětlovat význam ekologických problémů v souvislosti s jejich životem a zkušeností**. Například ilegální obchod s masem divokých želv v Asii lze přirovnat k zneužívání želv pro obchod s želvami, domácími mazlíčky v Evropě. Tímto způsobem si návštěvníci evropských zoologických zahrad mohou vytvořit vztah k problémům v jiných regionech bez názoru, že ekologické problémy jsou jen někde jinde. Jinými slovy vzdělávání může podnítit vznik místní akce.

5.8 SDĚLOVÁNÍ POSELSTVÍ

Návštěvníci zoologické zahrady představují široký vzorek společnosti, proto by se měla používat celá řada metod komunikace.

Zkušenosti zoologické zahrady, botanických zahrad, výstav a muzeí na začátku 21. století ukazují, že prvořadý důraz by měl být kladen na živé interprety, protože mohou být nejúčinnějším prostředkem komunikace. Těmito interprety mohou být zaměstnanci (kteří mohou mít i jiné role v rámci organizace, např. ošetřovatelé, zahradníci nebo vzdělavatelé) nebo dobrovolníci, ale všichni by měli projít školením pro veřejné prezentace.

Zoologická zahrada má k dispozici celou řadu komunikačních technik, používajících různé prostředky. Avšak všechny zoologické zahrady by se měly snažit využívat tyto techniky způsobem vhodným pro konkrétní místo, jeho velikost a rozpočet. Internet, jehož používání se rychle rozšiřuje, poskytuje zoologickým zahradám obrovskou příležitost šířit globálně svoje poselství, které se tak dostane i k lidem, kteří nejsou jejich návštěvníky. Internet je také prostředkem výměny nápadů a informací. Mezinárodní síť zoologických zahrad a akvárií, která spolupracuje online, umožňuje sdílet poměrně levně techniky a prostředky, a dokonce využívat technologii Internetu pro konkrétní vzdělávací aktivity, například školení. V případě možnosti by zoologická zahrada měla také sdělovat svoje poselství prostřednictvím médií, včetně novin, rádia a televize .

5.9 VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI OCHRANY PŘÍRODY in situ

Vzdělávání je rozhodující součástí vytváření podpory a pochopení projektů na ochranu přírody v terénu mezi místními komunitami v zemích realizace. Projekty *in situ* jsou skutečně odsouzené k nezdaru, pokud se jich nebudou účastnit místní lidé a nebudou-li určeny základní příčiny ztráty výskytů a ohrožení živočišných druhů. Je zde také nezbytné kulturní uvědomění, porozumění jazyku a umění naslouchat.

Zoologická zahrada, zainteresovaná v terénním projektu, má dobrou příležitost využít relevantní vzdělávací aktivity pro podnětění veřejného porozumění a vhodné akce pro podporu konkrétního projektu. Projekty mohou například podněcovat organizace ke zjištění problémů globálního obchodu, mohou umožnit, aby lidé kupovali produkty podporující specifické ekologické cíle nebo mohou vést lidi k úsporám zdrojů nebo k zasazení stromu.

10. ŠKOLENÍ – VZDĚLÁVÁNÍ, ZAMĚŘENÉ NA ZÍSKÁNÍ DOVEDNOSTÍ

Zoologická zahrada má dobrou pozici pro školení svých zaměstnanců a dalších osob, angažovaných v aktivitách ochrany přírody prováděných specialisty nebo společnostmi.

Školení personálu

Personál zoologické zahrady musí být vyškolen a mít kvalifikaci pro své role; každému zaměstnanci a dobrovolníkovi je třeba poskytnout úvodní přehled záměrů a cílů organizace, včetně aktivit v oblasti ochrany přírody a vzdělání. Bez ohledu na své pracovní zařazení by si zaměstnanci měli uvědomit, že jejich práce má společný cíl.

Všechny zoologické zahrady by měly vytvářet svůj strukturovaný plán školení zaměstnanců a dobrovolníků pro zajištění nejlepší praxe ve všech oblastech provozu a pro podporu profesního vývoje zaměstnanců.

Programy zoologické zahrady by se měly zaměřit na více než biologii, vědu, vzdělání a výuku zaměstnanců o tom, jak organizace pracuje, jak budovat tým.

Zoologická zahrada může také vytvářet partnerství s místními a mezinárodními poskytovateli kurzů, kteří potom mohou využívat odborné dovednosti a znalosti zaměstnanců zoologické zahrady.

Zaměstnance je třeba podporovat a podněcovat k účasti na workshopech, konferencích a seminářích, pořádaných interně i externě.

Spolupráce při školení

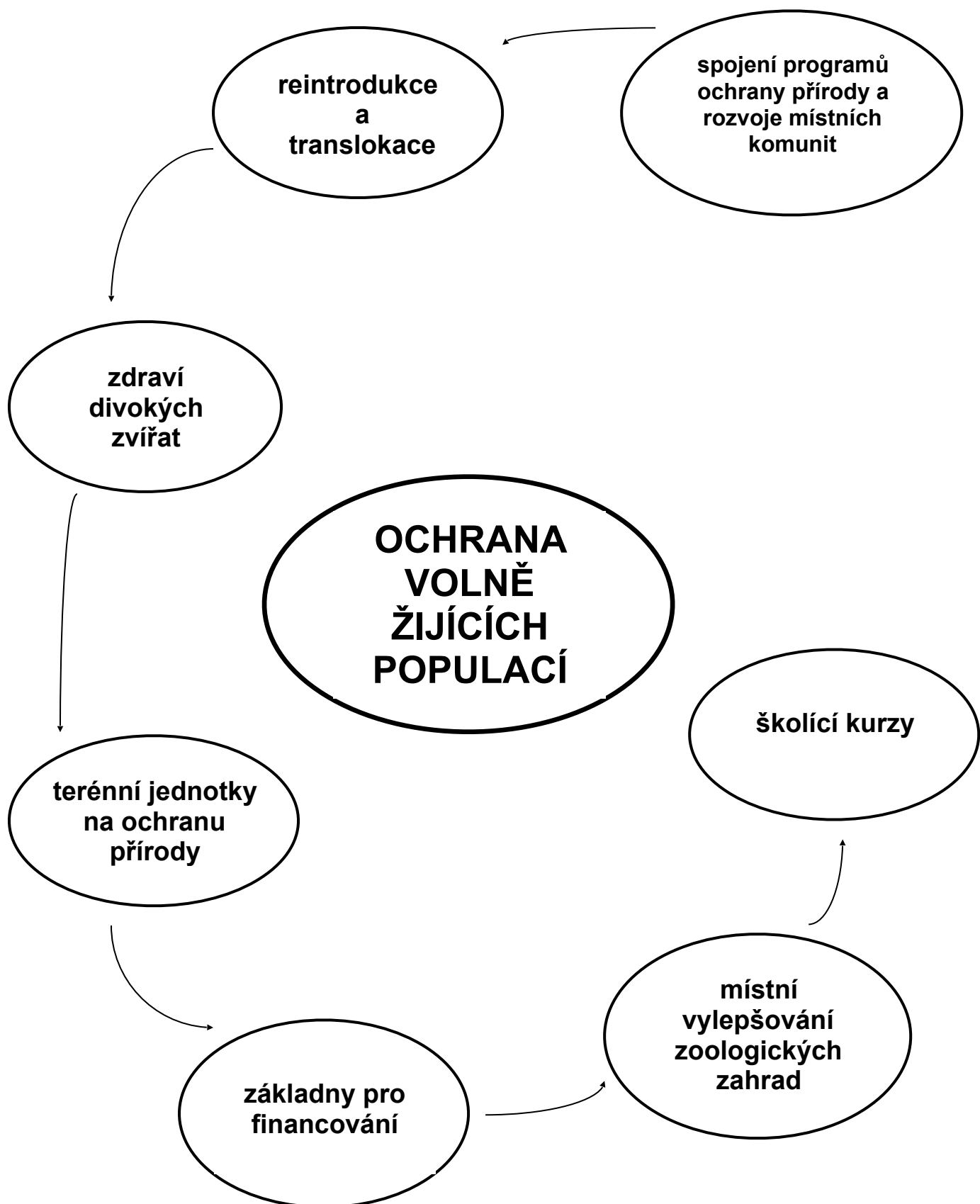
Zoologická zahrada je skvělým místem pro vzdělávání a studium široké palety disciplín od péče o zvířata po zahradnictví, od informační technologie po navrhování expozic, od řízení volného času po stravování.

Pro formální vzdělávání je prospěšné vytvářet spolupráci s dalšími poskytovateli školení a vzdělávání, např. vysokými školami a univerzitami nebo profesionálními organizacemi veterinářů zoologických zahrad (např. s Evropskou asociací veterinářů zoologických zahrad a divokých zvířat). Zoologická zahrada může také nabízet studentům pracovní uplatnění a praxe, výuku a pozorování práce na místě.

Sdílení dovedností s kolegy

Jednou z největších výhod školení poskytovaného v zoologických zahradách je sdílení a výměna dovedností a zkušeností s kolegy z jiných zoologických zahrad, s lidmi z národních parků a místními úředníky pro divokou zvěř, zainteresovanými do podobných aktivit.

Školení může být formální i neformální. Například personál z jednoho místa může navštívit jiné místo a debatovat zde o způsobu, jakým dělá určité věci (neformální školení). Nebo se jedna zoologická zahrada může rozhodnout uspořádat školicí workshop nebo konferenci a pozve k účasti i zaměstnance z dalších zoologických zahrad (formální školení). Druhý způsob pravděpodobně zapojí více lidí, ale závisí na prostředcích a může být finančně nákladný, jestliže lidé budou cestovat na delší vzdálenosti. Méně nákladné možnosti zahrnují využití Internetu a publikací.

2. OCHRANA VOLNĚ ŽIJÍCÍCH POPULACÍ

Zoologické zahrady jsou významnou silou pro ochranu přírody na celém světě tím, že přispívají k ochraně života ve volné přírodě poskytováním svých znalostí, dovedností a zdrojů. Pomáhají prostřednictvím iniciativ týkajících se chovu, přemísťování a návratu zvířat do volné přírody, podpory jejich zdraví, výzkumu, školení a vzdělávání odborných pracovníků a financování terénních aktivit. Dále také tím, že zaměstnávají nebo podporují terénní pracovníky, aktivní v ochraně divokých zvířat a jejich výskytů.

1. SPOJENÍ PROGRAMŮ OCHRANY PŘÍRODY A ROZVOJE MÍSTNÍCH KOMUNIT

Liberecká zoologická zahrada si je vědoma, že efektivní ochrany životního prostředí a jeho udržitelného využívání lze dosáhnout pouze při realizaci programů v kontextu místních podmínek života obyvatel a potřeb rozvoje lokální společnosti. Ochrannářskou snahu zoologických zahrad nelze úzce zacílit pouze na pomoc ohroženým druhům zvířat. Tyto snahy by snadno přišly na zmar, nebudou-li se zabývat i otázkou lokálních válečných konfliktů, zmírnění chudoby a hladu, zlepšením zdraví a vzdělání obyvatel, v místech, kde je ekologická udržitelnost v ohrožení.

2.2 REINTRODUKCE A TRANSLOKACE

První ochrannářské aktivity zoologických zahrad představoval chov ohrožených druhů zvířat a jejich návrat do volné přírody, tzv. **reintrodukce**. Mezi prvními uskutečněnými projekty byl návrat amerických bizonů do americké přírody nebo reintrodukce zubrů v Evropě. Zoologické zahrady zde sehrávají roli pomyslné „archy“, v níž se s pečlivostí a na odborné úrovni chovají populace zvířat a jejich potomci se ve vhodné době za pomoci vhodných technik vypouštějí zpět do volné přírody, aby zde vznikly nové „divoké“ populace.

Další důležitou aktivitou, při níž se využívá řada zkušeností z reintrodukčních programů je **translokace divokých zvířat**. Provádí se například z důvodu redukce konfliktů mezi lidmi a divokou zvěří. V případech, kdy dochází k zabíjení dobytka nebo lidí divokými zvířaty (tygři v Malajsii) či ničení úrody a lidských sídlišť (sloni v Zimbabwe nebo Botswaně). Jiným důvodem pro translokaci divokých zvířat je fragmentace výskytů jednotlivých populací vlivem klimatických změn nebo

neuváženým využíváním přírodních zdrojů. Ztráta kontinuity jednotlivých populací stejného druhu může mít fatální vliv na jejich genetickou kvalitu a kvalitu zdraví. Pro odborné řízení reintrodukčních a translokačních projektů hrají nezastupitelnou roli dovednosti a zkušenosti, získané při chovu populací v zoologických zahradách, stejně jako odborníci zde vyškolení.

2.3 ZDRAVÍ DIVOKÝCH ZVÍŘAT

Zoologické zahrady mají velký počet profesionálních veterinářů, pracujících s divokými zvířaty. Jsou organizováni v národní a nadnárodních asociacích, které vytvářejí fóra pro výměnu informací a praktických dovedností, získaných každodenní péčí o tisíce divokých zvířat, chovaných v zoologických zahradách. Tyto zkušenosti pak aplikují při ochraně zdraví volně žijících populací zvířat. Nezanedbatelná je i spolupráce veterinárních specialistů zoologických zahrad s humánními lékaři při výzkumu onemocnění sdělných mezi zvířaty a lidmi (př. ebola, ptačí chřipka, ...).

2.4 TERÉNNÍ JEDNOTKY NA OCHRANU PŘÍRODY

Návrat zvířat do volné přírody, péče o zdraví divokých zvířat a výzkum zoologických zahrad samo o sobě nestačí pro dosažení trvalé ochrany zvířat ve volné přírodě. Aby bylo dosaženo maximálního úspěchu na poli ochrany přírody a populací in situ, musí zoologické zahrady vytvářet a maximálně podporovat terénní jednotky profesionálních ochranářů přírody.

Práce terénního personálu by měla zahrnovat jak krátké přehledy hodnocení (zjišťování problémů, zahajování procesů řízení, podněcování změn v politice), tak i dlouhodobé studie (dlouhodobé výzkumy, ukazující jak zvířata žijí ve volné přírodě a jakým hrozbám čelí tato zvířata a jejich výskytisté).

Terénní profesionální ochránci přírody musí mít kromě biologických znalostí a zkušeností také znalosti sociální, ekonomické a znalosti místních institucionálních poměrů.

2.5 ZÁKLADNY PRO FINANCOVÁNÍ

Tak jako mnohé jiné zoologické zahrady, ani my nejsme doposud schopni zřídit své vlastní terénní jednotky. Prostřednictvím svých partnerů a veřejnosti se však můžeme zapojit do vytváření finanční základny pro podporu terénní ochrany přírody a tuto medializovat v okolní společnosti.

Zoologické zahrady po celém světě ročně přilákají více než 600.000.000 návštěvníků. To představuje velký segment společnosti se zájmem o ochranu přírody a potenciálně možný zdroj kapitálu pro ochranu přírody v terénu.

2.6 MÍSTNÍ VYLEPŠOVÁNÍ ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD

Důležitosti zoologických zahrad jako útočišť městských nebo venkovských volně žijících zvířat se často nevěnuje velká pozornost, přesto lze zoologické zahrady řídit tak, aby zdokonalovaly výskyt vzácných druhů, které nejsou součástí kolekce, ale součástí místní fauny. Mnohým zvířatům lze pomoci výsadbou živých plotů, ponecháním plevelu, hnijícího dřeva pro hmyz, vytvářením rybníčků, poskytováním potravy v době jejího nedostatku, umístěním budek nebo krmítek pro ptáky, hnízdišť pro netopýry.

Tyto aktivity, kromě blaha pro ohrožené druhy zvířat, pomohou upozornit návštěvníky na nutnost ochrany fauny ve svém okolí, na potřebu zachování pestrosti druhů i na akce, které přispívají k ochraně místní přírody.

2.7 ŠKOLÍCÍ KURZY

Ochrana zvířat ve volné přírodě se obvykle realizuje mimo mateřskou instituci, často v jiné zemi, kde je nutné pracovat prostřednictvím vládních úřadů, hovořit v cizím jazyce v oblasti s odlišnou kulturou, a kde musí být personál v terénu podporován na dlouhé vzdálenosti. Existuje neustálá potřeba školit personál pečující o životní prostředí v zemích, kde jsou zdroje pro výchovu a vzdělání omezené, ale kde se vyskytuje mnoho vzácných rostlin a živočichů.

6. KOMUNIKACE : MARKETING A STYK S VEŘEJNOSTÍ PŘI OCHRANĚ PŘÍRODY

Zoologické zahrady jsou instituce, které pomáhají uskutečnit změnu. Přinášejí prospěch nejen volně žijícím zvířatům, ale i městským populacím lidí, jsou zodpovědné a etické a podpora členů a návštěvníků pomáhá chránit přírodu. Ale kromě ochrany přírody, vzdělání, péče o zvířata a výzkumu poskytují zoologické zahrady a akvária i zábavu a oddych.

Ochrana přírody a zábava se vzájemně nevylučují !

Pro zefektivnění komunikace mezi zoologickou zahradou a jejími návštěvníky je nutné vytvořit komunikační strategii. Ta by měla zahrnovat identifikaci návštěvníků a integrovanou komunikaci prostřednictvím spolupráce mezi personálem marketingu, pedagogickým a výzkumným personálem, personálem pečujícím o zvířata a dalšími organizacemi. Tato strategie by se měla rozšiřovat do aktivit jako např. plánování kolekcí, procesy etické revize, návrh výběhu, události a jejich interpretace. Komunikační poselství by měla být faktická, pozitivní a aktivní.

Silná, integrovaná komunikační strategie hraje hlavní roli v rozvoji zoologické zahrady jako pozitivní síly v ochraně přírody.

Co může zoologická zahrada udělat

Zoologická zahrada má jedinečnou možnost provádět řadu společných aktivit na ochranu přírody:

- chová a pečuje o živá zvířata, často má důležitou funkci při ochraně přírody *ex situ*
- zapojuje a stimuluje široké počty lidí, z nichž mnozí jsou ve svém každodenním životě odtrženi od přírody
- zapojuje se do nebývalé globální spolupráce
- provádí výzkum ku prospěchu péče o zvířata a jejich ochrany *ex situ* a *in situ*
- vzdělává lidi v oblasti ochrany přírody a biologické různorodosti, oslovuje statisíce lidí různých sociálně společenských vrstev a národností
- vede debaty o péči o divoká zvířata a jejich ochraně, ovlivňuje politiky, média a další
- rozvíjí zkušenosti a odborné znalosti v oblasti ochrany přírody

Komunita zoologických zahrad může za podpory komunikace významně přispět k zachování biologické různorodosti této planety.

6.1 SOUČASNÉ PŘEDSTAVY

U návštěvníků zoologických zahrad stále přetrvávají obavy spojené s péčí o zvířata a smíšené pocity z pozitivní role, kterou hrají zoologické zahrady v ochraně přírody. Dále je uvedeno několik těchto problematických představ.

- Existuje tvrzení, že s péčí o zvířata v safari parcích je méně starostí ve srovnání se zvířaty v tradičních zoologických zahradách.
- Všechny výzkumy, které jsou k dispozici ukazují, že většinu návštěvníků zoologických zahrad motivuje stále snaha strávit hezký den venku. To může způsobit zmatek ve veřejném postoji k roli zoologických zahrad a akvárií. Pokud jsou k pobavení, jak mohou zároveň sloužit něčemu tak úctyhodnému, jako je ochrana přírody?
- Slovo „ZOO“ má v různých kulturách různý význam; někdy slovo samo je problémem – vzbuzuje představu zvířat chovaných ve staromódních zvěřincích, od každého druhu jedno jako známky ve sbírce.
- Panuje obecný a nesprávný názor, že zoologické zahrady mají soukromé majitele a jsou velice bohaté. Vlastnictví a řízení zoologických zahrad se ve světě liší. Některé zoologické zahrady jsou řízeny charitativními fondy nebo neziskovými organizacemi, některé patří soukromým podnikům a jiné spadají pod národní nebo místní vlády.
- Existuje naprostá absence povědomí o národních, regionálních a mezinárodních sítích mezi zoologickými organizacemi a sítí jiných úřadů na ochranu přírody.
- Existuje málo opatření a publikovaných zpráv o realizaci akcí na ochranu přírody zoologickými zahradami. Jedním z komplikujících faktorů je čas, potřebný k provedení změny.

Výzvou pro zoologické zahrady je pomoci návštěvníkům pochopit souvislost mezi jejich návštěvou a prací zoologických zahrad a akvárií při ochraně přírody, a stále znovu je ujišťovat o vysoké úrovni péče o zvířata v zoo.

6.2 NOVÉ CÍLE

V rámci hlubšího oslovení návštěvníků a vysvětlení širších souvislostí činnosti zoologických zahrad, by ZOO měla :

- efektivně inspirovat návštěvníky, sdělovat jim svoje poslání v ochraně přírody a realizovat efektivní hodnocení
- být uznávána jako odborník na problematiku ochrany přírody a jako živá a trvalá komunita institucí znovu spojující lidi s přírodou
- mít důvěru jako zdroj přesných a spolehlivých informací, jako sociálně a kulturně relevantní instituce dělající to, co hlásá

Přivítá i konstruktivní kritiku a bude pracovat na odstranění problémů.

Zoologická zahrada by se měla odpovědně zhostit následujících posláních :

Zoologické zahrada je univerzální

Její hodnota bude pochopena spíše v širším měřítku jejích aktivit. Nabízí kolekce živých zvířat s jejich chovatelskými programy a zkušený personál oddaný péči o zvířata a dlouhodobému přežití druhů ve volné přírodě.

Zoologická zahrada je organizace na ochranu přírody

Zoologická zahrada by měla podněcovat návštěvníky, aby pochopili souvislost mezi zvířaty, která vidí, a zvířaty ve volné přírodě, a jak mohou být oni sami užiteční pro

oboje. Také by měla propagovat úspěchy ochrany *in situ* jiných zoologických zahrad a dalších organizací na ochranu přírody.

Zoologická zahrada pomáhá uskutečnit změny

Efektivní komunikace neovlivňuje jen názory lidí na zoologické zahrady, ale i názory na svět kolem nich a na jejich roli v záchraně biologické různorodosti a výskytu. Informace o opětném používání a recyklaci by měly být součástí poselství o ekologické udržitelnosti.

Lidé se budou schopni změnit v důsledku návštěvy ZOO, zoologické zahrady musí návštěvníkům poskytnout praktické nápady a návrhy, jakou akci, i jakkoliv malou, mají podniknout. Zoologické zahrady by měly demonstrovat význam ochrany přírody pro život lidí a usnadnit lidem podniknout tuto akci.

Pravděpodobně nejúčinnějším způsobem, jak může zoologická zahrada podnítit změnu, je **vlastní příklad**. Měla by se snažit stát se ekologicky udržitelnou ve všech svých aktivitách používáním vhodných stavebních materiálů, odpadového hospodářství, stravování, poctivým obchodem a etickou politikou pro obstarávání fondů, sponzorství a investicemi.

Oznamováním aktivit v oblasti ochrany přírody zoologická zahrada nejen zvýší pochopení a ocenění své role v zachování biologické různorodosti, ale povzbudí návštěvníky k pozitivnímu jednání za změnu v životě na této planetě. Lidé se tak budou cítit méně vinni za stav planety. Budou méně bezmocní a s větší ochotou a schopnostmi začnou přispívat k její ochraně.

Zoologická zahrada inspiruje

Zoologická zahrada inspiruje lidi k tomu, aby pomohli zachovat biologickou různorodost. Pomyslná nit k ochraně přírody prochází přes **vzdělání**, od vzdělání k **inspiraci** a od inspirace k **zábavě**. **Vzdělání a zábava se nevyklučují, naopak by měli jít ruku v ruce !**

Zoologická zahrada je zodpovědná

ZOO chce jednat čestně a upřímně ve všech svých aktivitách: péči o zvířata, chovu, výzkumu a vzdělání.

Zoologická zahrada pečuje o svá zvířata

ZOO se zavazuje neustále se zdokonalovat v péči o zvířata a návrzích expozic, které budou přinášet prospěch zvířatům i návštěvníkům.

Zoologická zahrada je prospěšná pro městské populace

Zoologická zahrada je místem relativního klidu a pokoje, pro někoho možná spirituality. Měla by zdůrazňovat hodnotu opětného spojení lidí s přírodou a jejich dobrého pocitu z jejich místa v přirozeném řádu věcí. Zoologická zahrada je místem, kam chodí rodiny a různé sociální skupiny a dozvídají se zde hodnotné informace o divokých zvířatech a světě přírody. Mnohé městské děti se stanou ochránci přírody a tvůrci názorů budoucnosti.

Zoologická zahrada má etický přístup

Etika péče o zvířata musí být komplexní, komunita zoologických zahrad musí usilovat o společný a univerzální přístup k vysvětlování závažných etických problémů, vznikajících při péči o zvířata za účelem jejich ochrany.

Zoologická zahrada vzdělává

Vzdělání patří již dlouho k hlavním úspěchům zoologických zahrad, ale zoologické zahrady musí více vysvětlovat, co edukace vlastně znamená, jak se mohou stát místy celoživotních objevů a vzdělávání, jaká témata lze nabídnout v souvislosti s širokou škálou školních osnov a jak může vzdělání často vést ke změně.

Zoologická zahrada pomáhá chránit zvířata ve volné přírodě

Lidi lze snáze podněcovat k podpoře zoologické zahrady, pokud se jim sdělí, jak jejich podpora přímo pomáhá chránit zvířata v umělém chovu i ve volné přírodě. ZOO by neměla nikdy opomenout poděkovat všem lidem a institucím za jejich podporu a zdůraznit, že podpora zoo je i podporou zvířat v jejich původních výskytích a našeho společného životního prostředí.

6.3 ZÁBAVA A OCHRANA PŘÍRODY SE VZÁJEMNĚ NEVYLUČUJÍ

Propagovat zoologickou zahradu jako středisko zábavy a současně ochrany přírody, vzdělání, péče o zvířata a výzkumu by neměl být problém. Předpokládá se, že návštěva zoologické zahrady bude zábava. Měla by lidem připomenout zázrak života a radost z přírody. I ty nejpečlivěji zpracované dokumentární pořady nemohou nahradit zážitek z pozorování opravdových zvířat, kterým je věnována řádná péče, a která žijí ve stimulujícím a naturalistickém prostředí. Nemohou zastat ani poslouchání osobních příběhů ošetřovatelů zvířat. Pečlivě promyšlená strategie komunikace může návštěvníkům pomoci něco se dozvědět i při zábavě.

- Interaktivních zkušeností lze dosáhnout vzájemným působením personálu ZOO a zvířat, když ošetřovatelé nebo osoby provádějící prezentace demonstrují a vysvětlují přirozené chování. Toto vzájemné působení by nemělo zvířata zbytečně stresovat.
- Návštěvníci by měli být vedeni k pochopení toho, že zábava, kterou prožívají během své návštěvy, má přímou spojitost se zítřejší ochranou ohrožených druhů.
- Návštěvníkům by měla být dána možnost hovořit se zaměstnanci a mělo by se s nimi zacházet jako s hosty na společné cestě za poznáním a porozuměním v zájmu budoucnosti světa přírody.
- Když budou zoologické zahrady zcela spojeny s dalšími organizacemi a úřady na ochranu přírody, návštěvníci budou cítit, že jejich přítomnost je dobrá věc, a budou vědět, že pozitivně přispívá k ochraně ohrožených druhů a výskytů.
- Když se lidé stanou členy a sponzory zoologických zahrad, bude je motivovat altruismus – připojí se k podpoře cílů ochrany přírody nejen proto, že jako členové dostanou předplatní vstupenku nebo jiné výhody.

6.4 ŠÍŘENÍ POSELSTVÍ

Vytvoření strategie

- manuál práce osvětářského oddělení
- firemní strategie (corporate identity)
- manuál přípravy akcí

Identifikace posluchačstva

Návštěvníci jsou hlavním cílovým posluchačstvem, ale zoologická zahrada by rovněž měla sdělovat informace o svém úspěchu v ochraně přírody politikům, médiím, akademikům, pedagogům a dalším vlivným lidem. Zoologické zahrady by měly efektivněji komunikovat mezi sebou a se všemi zaměstnanci a dobrovolníky v rámci své vlastní organizace.

Integrovaná komunikace

Efektivní komunikace o práci zoologických zahrad v oblasti ochrany přírody v divočině i mimo ni vyžaduje integrovaný přístup ke komunikaci. Zoologické zahrady by například měly vytvořit vazby mezi marketingovým personálem, vědci, ošetřovateli zvířat a pedagogy pro zajištění sdílení znalostí v každé organizaci. Rovněž by měly vytvořit vazby s místními zaměstnanci a organizacemi na ochranu divokých zvířat, pracujícími v dané oblasti a vazby se zoologickými zahradami v oblastech, kde probíhá práce *in situ*.

Marketingový a pedagogický personál zoologických zahrad a akvárií musí těsně spolupracovat, aby se zajistilo, že bude sdělovat stejná poselství, i když různými způsoby a možná i různému publiku.

Integrované aktivity zoologické zahrady

Marketing by se měl zcela integrovat do jiných aktivit zoologické zahrady: plánování kolekcí zvířat, procesy etické kontroly, návrh výběhů, akce a jejich interpretace. Polaritu, která se občas objevuje mezi personálem marketingu a personálem pečujícím o zvířata, je třeba překonat: **všichni směřují ke stejnému cíli a aktivity budou efektivnější, budou-li lidé spolupracovat.**

Pozitivní komunikace

Zoologická zahrada by měla zajistit, aby komunikace nezněla jako ospravedlnění. Není třeba zaujímat defenzivní postoj. Místo toho by zoologický svět měl ve všech svých sděleních ukázat pozitivní, aktivní přístup. Zoologická zahrada by především měla dosahovat plnění svých cílů, zdůrazňovat a vysvětlovat potřebu ochrany přírody a biologické různorodosti.

Poselství by měla být pozitivní a optimistická. Destruktivní vývoj na naší planetě v oblasti přírodních zdrojů, výskytů a divokých zvířat je alarmující a zdá se nepřekonatelný. Zoologická zahrada by ale měla využít každé příležitosti, aby lidi seznámila s úspěchem v ochraně přírody a řekla jim, jak se jí mohou účastnit. Nelze připustit pokračování poklesu biologické různorodosti a zoologická zahrada musí připomenout lidem, že jsou pozitivní silou v boji proti tomuto úpadku.

Mluvčí zoologické zahrady musí mít jasno v tom, co znamená ochrana přírody. Musí především přiznat, že existuje rozdíl mezi přímou ochranou přírody – podpůrnou prací v terénu ve volné přírodě a programy mimo přírodu – a nepřímou ochranou přírody, která směřuje ke změně postojů a chování.

Spolupráce s jinými zoologickými zahradami

Zoologické zahrady a akvária musí více usilovat o spolupráci. Vytvářením sítí, výměnou informací a srovnáváním mohou sdílet základní informace, které potom mohou sdělovat širšímu publiku. Zahrady by se také měly spojovat v prosazování společných cílů při podpoře terénních projektů.

Zvyšování profesionality

Zoologická zahrada potřebuje neustále zvyšovat úroveň profesionality v komunikačních dovednostech svého personálu. Marketingový personál by měl být považován za podstatnou součást vrchního vedoucího týmu ZOO. Dovednosti by se měly rozvíjet prostřednictvím školení, cestování a vytváření komunikační sítě.

Zoologická zahrada by měla mít svoje strategie podporované vhodnými technologiemi, aby mohla rychle a efektivně sdělovat informace návštěvníkům, médiím, příslušným nevládním a dalším organizacím.

Metody komunikace

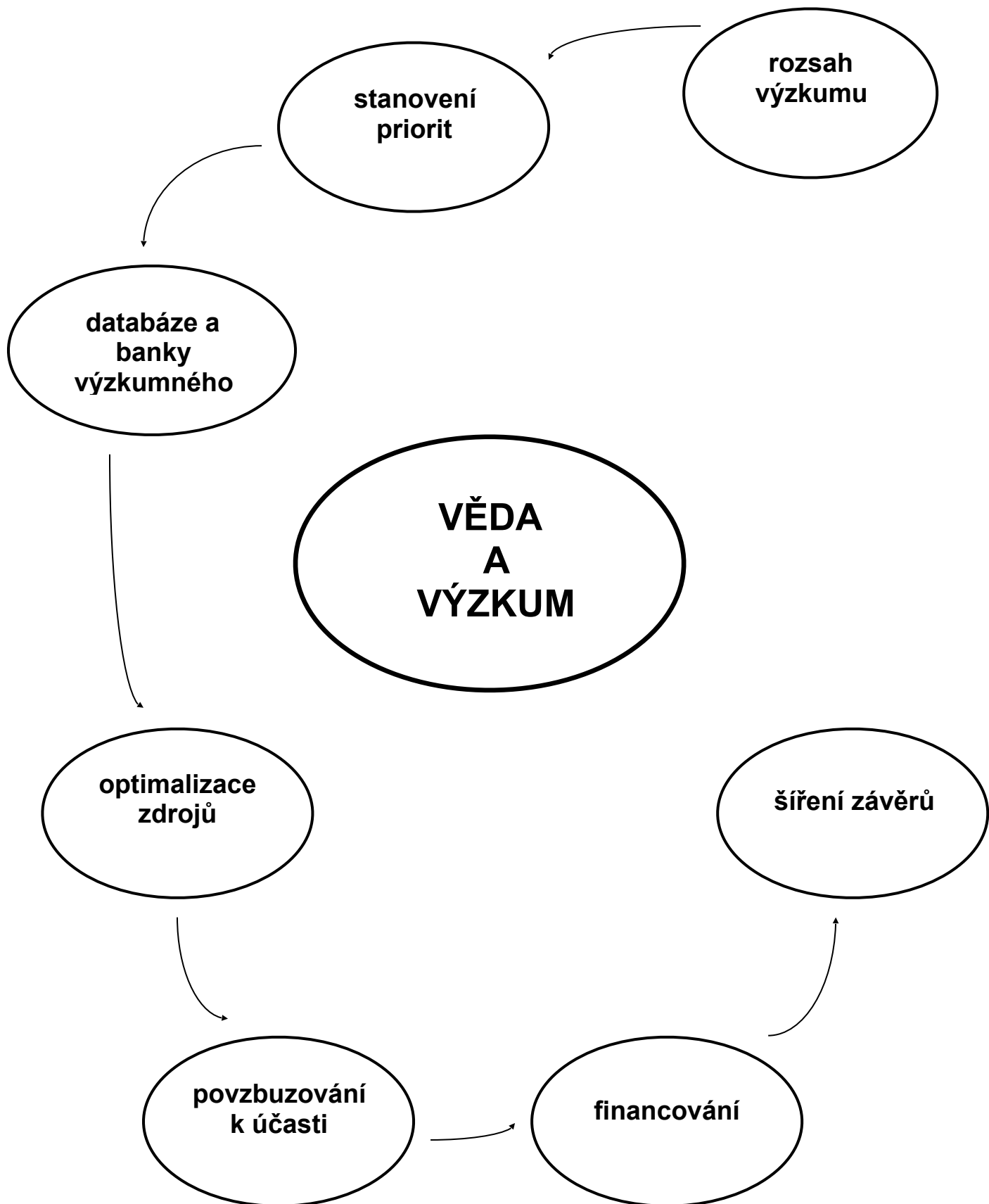
Zoologická zahrada by měla využít každé příležitosti k vysvětlování, čeho vlastně dosahuje v zájmu ochrany přírody, a to jakýmkoliv prostředky. Internet je jedním z těchto nástrojů. Celý personál musí být dobře informován alespoň na neformální, ale o nic méně důležité úrovni, aby uměl vysvětlit svým přátelům a rodině, co jejich organizace dělá pro ochranu přírody.

Sdělování informací o ochraně přírody lze provádět řadou způsobů od formálních rozhovorů a exkurzí, vysvětlujících značek a průvodců, přes letáky, plakáty, kalendáře, příběhy v médiích, rodinných akcí a workshopů, výstav umění a fotografií. Existuje prakticky neomezená škála prostředků, které lze použít na podporu a sdělování i komplikovaných problémů v oblasti ochrany přírody, a které současně posilují poslání zoologické zahrady v oblasti ochrany přírody.

6.5 ÚSPĚCH PŘI HODNOCENÍ

Úspěch stanovené komunikační strategie lze hodnotit celou řadou ukazatelů.

- Zoologická zahrada musí v kratším období testovat, zda jsou její poselství jasná a srozumitelná.
- V delším období by měla vidět zvýšené povědomí veřejnosti o problematice ochrany přírody všeobecně, o konkrétní roli zoologické zahrady v ochraně přírody
- Podporu zoologické zahrady lze měřit zvýšeným počtem návštěvníků a zvýšením sponzorských plánů, zvláště těch na ochranu přírody.
- Spolupráce s dalšími orgány na ochranu přírody by měla vzrůstat.

4. VĚDA A VÝZKUM

Zoologická zahrada má prostřednictvím svých živých kolekcí jedinečnou možnost přispívat k výzkumu, zaměřenému na ochranu divokých zvířat. Navíc poskytuje místo pro setkávání výzkumníků a návštěvníků, a tak napomáhá veřejnému porozumění vědě. Nabízí i zvyšování povědomí o výzkumu a jeho aplikacích v ochraně přírody.

1. ROZSAH VÝZKUMU

Výzkum v zoologických zahradách můžeme rozdělit do dvou hlavních částí :

- 1) **výzkum cílený na získání nových poznatků využitelných pro zlepšení práce ZOO** (výzkum v chovatelství, veterinární medicíně, výzkum priorit návštěvníků, vzdělávacích a interpretačních metod, přístupu k ochraně přírody, atd.)
- 2) **výzkum prováděný v ZOO jinou institucí za účelem dosažení jejich vlastních cílů, které nejsou v rozporu s cíly ZOO**

Dále je možno výzkum v zoologických zahradách rozdělit na :

- výzkum v teoretické a aplikované biologii
- výzkum ochrany přírody in situ
- výzkum, zaměřený na stanovení a zdokonalování činností zoologické zahrady

4.2 STANOVENÍ PRIORIT

Prioritu musí mít výzkum, který má jasný význam pro ochranu druhů, populací a výskytů. Zoologická zahrada by se měla stát součástí integrovaného výzkumu, zaměřeného na ochranu přírody, jehož výsledky by měly být k dispozici prostřednictvím veřejných databází a bank výzkumného materiálu.

3. DATABÁZE A BANKY VÝZKUMNÉHO MATERIÁLU – ZIMS (ISIS)

Databáze a banky výzkumného materiálu zvyšují účinnost a poskytují cennou podporu výzkumným pracovníkům, manažerům pečujícím o zvířata v zoologických zahradách a terénním pracovníkům.

Komunita zoologických zahrad připravuje pod názvem **ZIMS** informační základnu, která slibuje pracovníkům ze zoologických zahrad přístup k datům, týkajících se prakticky všech zvířat v 600 institucích rozmístěných na šesti kontinentech. Ve své konečné podobě bude tato databáze obsahovat veškeré informace o původu a anamnéze každého zvířete v naší péči. Kmenový seznam bude propojen s dalšími databázemi, pojednávajícími o takových tématech jako je například výživa, chování zvířat nebo veterinární medicína volně žijících zvířat. Celá tato databáze nám bude

k dispozici v následujícím desetiletí jako webový systém řízení zoologických informací.

ISIS – mezinárodní informační systém druhů byl vytvořen v roce 1973. V současné době obsahuje kompletní informace o cca 1,8 milionů druhů z 10 tisíc taxonů, chovaných v cca 600 institucích ze 70 zemí 6 kontinentů.

4.4 OPTIMALIZACE ZDROJŮ

Mnohé zoologické zahrady přímo zaměstnávají profesionální výzkumné pracovníky, kteří organizují výzkum v zoologických zahradách i v terénu, zveřejňují vědecké články a pořádají sympózia. Ne všechny zoologické zahrady jsou schopny získat takové množství finančních prostředků, aby mohly vědecké síly přímo zaměstnat a vytvořit jim zázemí pro jejich práci. Jsou však i další způsoby, jak se zúčastnit procesu získávání vědeckých dat, jejich vyhodnocování a aplikace v praxi :

- WAZA a regionální instituce budují a podporují regionální a globální sítě výzkumných pracovníků zoologických zahrad, poskytnutím účinného a univerzálně přístupného způsobu komunikace, diskuze a spolupráce
- zoologické zahrady vytvářejí strategická partnerství s výzkumnými institucemi, aby umožnily přístup k odbornému poradenství kvalifikovaným výzkumným pracovníkům
- skupiny zoologických zahrad mohou spolupracovat na financování jednoho nebo více míst výzkumných specialistů, kteří budou poskytovat služby těmto institucím a budou přinášet informace do regionálních a globálních poradenských sítí
- jednotlivé zoologické zahrady mohou rozvíjet výzkumné specializace a zaměstnávat výzkumný personál. Tento personál se stane součástí regionálních a globálních světových sítí.
- jednotlivé instituce mohou individuálně i kolektivně podporovat a podněcovat pravidelné vydávání publikací, pořádání sympózií a workshopů pro prezentaci a diskuzi o vědě a výzkumu, zaměřeného na ochranu přírody

4.5 POVZBUZOVÁNÍ K ÚČASTI

Všechny oblasti činnosti zoologických zahrad a programy na ochranu zvířat v terénu mohou mít prospěch z výzkumu, kterého by se měl **zúčastnit všechen personál**, buď přímou účastí nebo nepřímou tak, že bude informován. **Spolupráce mezi institucemi je nezbytně nutná.**

Zoologické zahrady by měly podněcovat širokou účast ve vědě a výzkumu :

- distribucí všech strategických dokumentů o ochraně přírody všem zaměstnancům, především těm, kteří jsou nově přijímáni
- zajištěním toho, že prezentace výsledků vědeckých prací bude obsaženo v programech školících kurzů pro zaměstnance
- podporou příležitostí zaměstnanců pracovat s vědci, zabývajícími se výzkumem in situ a ex situ

- použitím regionálních sítí spolupracovníků zoologických zahrad pro zvýšení rozsahu projektových vzorků, a tím i kvality a přesnosti výsledků
- partnerstvím s výzkumnými institucemi, aby měli vědečtí pracovníci a studenti koordinovaný a kontrolovaný přístup ke zvířatům v zoologických zahradách

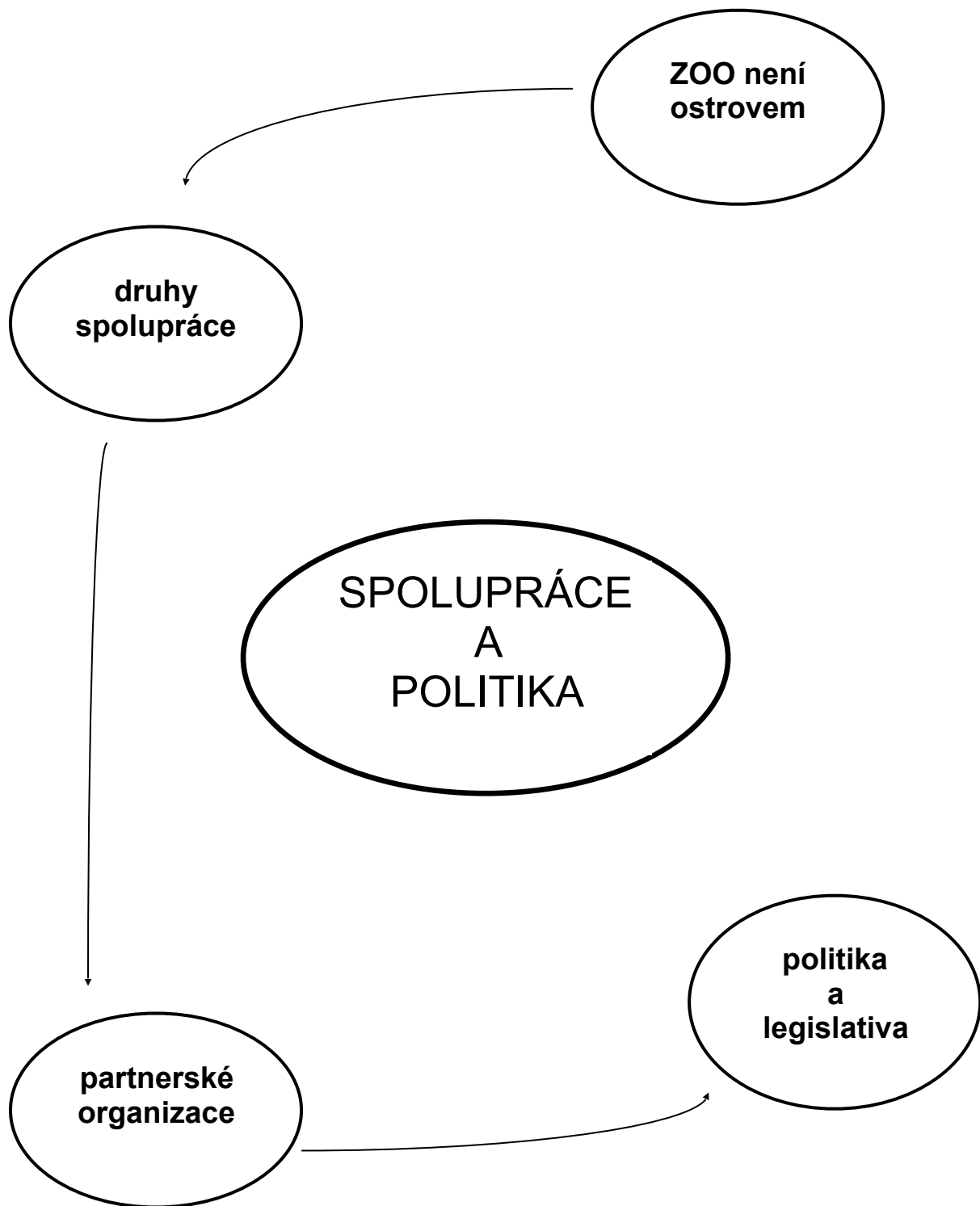
4.6 FINANCOVÁNÍ

Zoologické zahrady mohou financovat výzkum ze svého vlastního příjmu, prostřednictvím externích institucí, například sponzorů, univerzit nebo orgánů na ochranu přírody. Financování může mít formu subvencí, grantů poskytnutých na výzkum nebo jednorázových plateb.

4.7 ŠÍŘENÍ ZÁVĚRŮ

Výsledky výzkumu se musí dostat k těm kdo jsou na tomto využívání přímo zainteresováni. **Proto by všichni výzkumní pracovníci a výzkumné sítě podporované zoologickými zahradami měli :**

- **publikovat** svoje výsledky, alespoň v souhrnné formě, v odborných časopisech zoologických zahrad i v literatuře příslušného vědního oboru
- **prezentovat** pravidelně svou práci na sympóziích, workshopech a konferencích zoologických zahrad
- **zpřístupnit** širší zoologické komunitě práce s praktickým významem pro ochranu přírody, vydané v odborných časopisech nebo vědeckých knihách např. publikováním recenzí a přehledů v široce čtené literatuře a periodikách zoologických zahrad
- zajistit, aby veškeré výzkumné práce in situ a jejich výsledky byly zpřístupněny **v regionu, kde se práce konala** a v místních jazycích

7. SPOLUPRÁCE A POLITIKA

Zoologická zahrada Liberec se snaží zapojit se do kooperace s jinými zoologickými zahradami a dalšími organizacemi za účelem dosažení cílů ochrany přírody. Je aktivním členem UCSZ – Unie českých a slovenských zoologických zahrad, EAZA – Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií a WAZA – Světová asociace zoologických zahrad a akvárií. Chce se dále zapojovat do činnosti místní sítě ekologických vzdělávacích organizací.

7.1 ŽÁDNÁ ZOO NENÍ OSTROVEM

Malé populace dosáhnou bez zásahu nevratného bodu a tato skutečnost vyžaduje existenci zoologických zahrad a chov v nich především prostřednictvím kooperativního řízení druhů.

Role zoologických zahrad v ochraně živočišných druhů je však mnohem větší než být jen bankou zvířat. V dnešní době investují zoologické zahrady lidské i finanční prostředky do zachování velkých ploch výskytů, sponzorují koridory, kde na sebe mohou vzájemně působit rozdělené populace zvířat a vychovávají veřejnost k účasti na ochraně přírody.

Zoologická zahrada potřebuje jiné zoologické zahrady, aby byla její účast na ochraně přírody relevantní a efektivní. Nemůže všechny úkoly spojené s ochranou biologické rozmanitosti provádět nezávisle. Její práce je nejefektivnější, když získá pomoc jiných organizací, vládních i nevládních.

7.2 DRUHY SPOLUPRÁCE

Kolektivní zoologická síť zahrnuje zoologické zahrady, safari parky a akvária, které se učí jeden od druhého. Mnohé jednotlivé zoologické zahrady dosáhly vysokého stupně vývoje sdílením své zvyšující se odborné kvalifikace. Partnerství zoologických zahrad není jen užitečné a žádoucí, je nezbytně nutné. Zoologické zahrady by měly především zvážit vytváření partnerských vztahů s:

- jinými zoologickými zahradami a akvárii (místně, regionálně a mezinárodně)
- národními a regionálními asociacemi zoologických zahrad a akvárií
- globální asociací zoologických zahrad a akvárií (WAZA)
- přáteli asociací zoologických zahrad
- parky a chráněnými oblastmi
- vládními odděleními, ministerstvy, úřady pro divoká zvířata (např. v oblasti lesnictví, životního prostředí, vzdělání, zemědělství, chovu zvířat, veterinárního lékařství, turistiky)
- společenskými organizacemi (občanskými organizacemi, školami, knihovnami)
- úřady na ochranu životního prostředí

- jinými vládními a nevládními organizacemi na ochranu přírody a péče o zvířata
- příbuznými akademickými, profesními, kulturními, obchodními a společenskými organizacemi (např. výzkumnými ústavy, vysokými školami a univerzitami, školicími středisky, muzei, zoologickými asociacemi, botanickými zahradami)

Společné chovné programy

Jedním dobře fungujícím příkladem sdílení zkušeností a odborných znalostí mezi zoologickými zahradami jsou dlouhodobé chovné programy. Mohou poskytnout genetickou různorodost potřebnou pro udržení vymírající populace, vrátit do přírody populaci, která ve volné přírodě vyhynula, a v neposlední řadě zachovat pro budoucnost genetický materiál. Příkladem takové spolupráce jsou společné chovné programy ohrožených druhů EEP.

Terénní projekty

Zoologické zahrady se sdružují za účelem spojení lidských a finančních zdrojů pro podporu terénních projektů, podle chovatelského zaměření jednotlivých ZOO a podle potřeb populací in situ.

7.3 JINÉ ORGANIZACE

Když zoologická zahrada vytváří partnerství s akademickými organizacemi, často najdou příležitosti pro společný výzkum v oblasti ochrany přírody, biologie, veterinárních a společenských věd. Když se zoologická zahrada spojí se školami kvůli vzdělávání v oblasti přírody a ekologie, školy mohou pomoci zoologické zahradě plánovat vzdělávací literaturu a programy v jednotných učebních osnovách o městě nebo regionu. Když školy a jiné vzdělávací instituce plánují svoje ekologické programy, zjistí, že vzdělávací prostředky zoologických zahrad jsou cenným doplňkem jejich aktivit.

Spolupráce s botanickými zahradami, národními parky a muzei může pomoci rozbít umělé institucionální rozdělení na rostliny, zvířata a ekosystémy, které existuje od 18. století.

Obecně je v moderním zoologickém světě podporována snaha o rozšiřování své činnosti i do jiných kulturních zařízení (do společenských oblastí). Společné programy se zoologickými zahradami a jejich místními knihovnami se mohou zaměřit například na literaturu o přírodě, mohly by zahrnovat veřejná čtení autorů, básnické soutěže, spisovatelské workshopy a hostit jiné kreativní projekty zaměřené na literaturu a přírodu. Podobná partnerství se vytvářejí s uměleckými organizacemi a malíři. I další vizuální umělci jsou povzbuzováni k pomoci nést posláni zoologické zahrady.

Protože ochrana přírody působí na všechny lidi ze všech sociálních skupin, nemohou se programy spolupráce při ochraně přírody a uvážlivá správa životního prostředí omezovat pouze na kulturní instituce. Mnohé profesionální organizace, například organizace architektů, zahradních architektů, inženýrů, stavitelů a dalších lidí, zapojených do plánování a rozvoje životního prostředí, by měly najít oblasti

společného zájmu a aktivit, které mohou prosazovat ve shodě se zoologickými zahradami.

V rámci místních komunit se zoologické zahrady mohou stát strůjci veřejných debat o rozumných ekologických praktikách. Mohou také podněcovat kontrolu regionálních záležitostí, jako například rozvoje předměstských částí, čistoty vody, zamoření pesticidy a jiných oblastí lidské činnosti, které ovlivňují místní zvířata ve volné přírodě. Zde je zvlášť užitečná spolupráce s místními médii.

7.4 POLITIKA A LEGISLATIVA

Místní, národní a regionální vlády určují legislativu a politiku pro životní prostředí, biologickou různorodost a péči o zvířata. Zoologická zahrada dodržuje veškerou legislativu, nejen týkající se ochrany životního prostředí. Zoologické zahrady všude ve světě zároveň tuto legislativu ovlivňují prostřednictvím svých místních a regionálních asociací. V našem případě v rámci EU je touto organizací EAZA, v ČR UCSZ.

výhody udržitelnosti

realizace praxe
udržitelnosti

**TRVALÁ UDRŽITELNOST =
na cestě k ekologičtějšímu
jednání**

**ETIKA A PROSPERIRTA
PŘI OCHRANĚ PŘÍRODY**

etické problémy

otázky péče o zvířata

8. NA CESTĚ K EKOLOGIČTĚJŠÍMU JEDNÁNÍ – UDRŽITELNOST

Udržitelnost se definuje jako „**rozvoj, který splňuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací splňovat své vlastní potřeby**“. Týká se společenského, hospodářského i ekologického rozměru.

Na „Sumitu o zemi“ (Earth summit) v Riu v roce 1992 bylo vytyčeno **27 zásad** udržitelného rozvoje včetně **Agendy 21** a následně vyvinuté normy **ISO 14000**. Tyto zásady se týkají ekologického řízení a prevence znečištění.

Osm hlavních zásad z této skupiny může pomoci zoologickým zahradám stát se „udržitelnou ZOO“:

Využití ekologicky šetrného odpadového hospodářství

- minimalizace celkové produkce odpadu
- separace odpadu u zdroje pro maximalizaci recyklace a opětovného využití
- minimalizace rizika znečištění

Efektivní využití energií

- maximalizace efektivního využití energií při všech činnostech v prostorách ZOO i mimo ně
- snaha o snížení spotřeby energie související s cestováním
- účelná maximalizace využití vyprodukované a distribuované energie, zejména z obnovitelných zdrojů
- aplikace tří R – redukce, reuse – opětovné použití - a recyklace – všude, kde je to možné.

Ekologicky šetrné používání přírodních zdrojů

- používání výrobků, jež představují nejúčelnější a ekologicky nejméně škodlivé využití obnovitelných i neobnovitelných přírodních zdrojů. Týká se to výrobků od hlavních stavebních materiálů po zboží každodenní spotřeby, a je třeba je aplikovat od zdroje po celý dodavatelský řetězec.
- aplikace tří R
- zajištění, aby získávání zvířat a nakládání s nimi bylo udržitelné nejen z ekologického hlediska, ale též aby bylo přijatelné eticky, ze společenského hlediska

Kdo znečišťuje, ten platí

- podpora obecné zásady, že znečišťovatel by neměl přenášet náklady na odstranění znečištění na jiné
- aplikace této zásady ve vaší vlastní instituci jako opatření správného postupu

Nejdříve spotřebovat místní zdroje

- maximalizace poměru zboží a služeb, jež pocházejí od místních poskytovatelů s přijatelnou ekologickou praxí
- snížení ekologického dopadu dopravy všude, kde je to možné

Přispívat k vyrovnanému rozvoji

Je třeba mít na paměti, že udržitelný rozvoj vyžaduje zmenšení rozdílů v životních podmínkách na různých místech světa. Každý tomu může napomoci tím, že bude:

- realizovat činnosti, které přispívají k tomuto cíli
- podporovat projekty na zachování životního prostředí, které se řídí touto obecnou zásadou
- regulovat nákupní politiku a praxi

Aplikace zásady prevence

- získat a analyzovat co nejvíce informací před tím, než učiníme rozhodnutí
- jste-li na pochybách, zaujměte opatření na snížení ekologických dopadů

Zvyšovat povědomí a účast veřejnosti

- využívat vzdělávací zdroje v rámci ZOO a pomoci lidem pochopit, proč jsou změny důležité a co oni osobně mohou učinit pro to, aby žili udržitelnějším způsobem
- jít příkladem dalším institucím, co se týče přátelského chování vůči Zemi

8.1 VÝHODY UDRŽITELNOSTI

Lidé se často ptají: „Kolik nás bude udržitelnost stát?“ Je to pochopitelná starost a podtrhuje důležitost zavedení udržitelné praxe takovým způsobem, který zvýší hospodářskou životaschopnost zoologické zahrady. Udržitelnější ZOO, stejně jako jakákoli jiná instituce, může očekávat, že ušetří díky „zelené praxi“ a stane se atraktivnější volbou pro návštěvníky, dárce, investory, pojišťovací společnosti a partnery. Zvýší tak svůj příjem, nejen vyčíslený penězi. Udržitelnou praxi je třeba zdůrazňovat při propagaci a marketingu.

Zoologická komunita má větší odpovědnost vůči životnímu prostředí než většina ostatních institucí a přijetím zásad udržitelnosti napomůžeme splnit své závazky. Zachování biodiverzity je bez činností na podporu udržitelnosti neúplné.

8.2 REALIZACE PRAXE UDRŽITELNOSTI

Strategie ochrany přírody zoologickými zahradami a akvárii 2005 nastínila 4 možné způsoby jak zavést a zlepšit praxi trvalé udržitelnosti ve svých členských ZOO :

Ekologické zájmové skupiny

Vytvořením tzv. „zelených týmů“, jichž se mohou zaměstnanci dobrovolně zúčastnit. Tyto skupiny pomáhají zjistit priority, kterými je třeba se zabývat, pomáhají realizovat opatření vedoucí k lepší ekologické politice.

Systémy péče o životní prostředí (EMS)

Systém péče o životní prostředí (EMS) představuje soustavu procesů a praktik, jež organizaci umožňuje snížit dopady na životní prostředí a zvýšit provozní výkonnost.

Vývoj EMS představuje strukturovaný způsob na dosažení cílů udržitelnosti. EMS zdůrazňuje vedle životního prostředí důležitost zdraví a bezpečnosti. Tento systém by měl vést k neustálému zlepšování pomocí strukturovaného procesu plánování, realizace, kontroly, revize a zavádění potřebných změn.

ISO 14001

ISO 14001 představuje komplexní, globální normu pro EMS, která stanoví, že všichni členové organizace se podílejí na ochraně životního prostředí. Týká se všech podílníků a stanovuje procesy na zjištění veškerých dopadů na životní prostředí. Je proaktivní a zaměřuje se na uvažování a jednání do budoucna. Zdůrazňuje zvýšení ochrany životního prostředí používáním jednotného systému EMS v celé organizaci. Neměří výkonnost či výrobek, ale spíše institucím umožňuje měřit, jak jejich činnosti ovlivňují životní prostředí.

Pro registraci a získání akreditace ISO 14001 musí mít ZOO zaveden systém EMS.

„Zvířecí velvyslanectví“

„Zvířecí velvyslanectví“ je mezinárodní normou odpovědnosti vůči životnímu prostředí, která platí zejména pro zoologické zahrady. Spojuje péči o zvířata a další normy s ekologickými kritérii, jako např. kritérii, pro které platí ISO 14001. Tuto normu vyvíjí Institut odpovědné turistiky a park Loro ve Španělsku. Instituce, které se na ní podílejí, musejí mít systém EMS.

9. ETIKA A PROSPERITA PŘI OCHRANĚ PŘÍRODY

Zoologická zahrada chce pracovat eticky a snaží se udržovat nejvyšší standardy péče o zvířata při ochraně životaschopných populací. Tímto způsobem poskytuje veřejnosti důvěryhodné výchovné sdělení o ochraně přírody.

Etický kodex a kodex péče o zvířata Světové asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA) představuje společný základ, na němž členové asociace stavějí řízení *ex situ* a činnosti na ochranu přírody *in situ*. **Přijatá opatření by měla být v rámci přežití druhů bez ohrožení prospěchu jednotlivců.** Zahrnuje také získávání zvířat a nakládání s nimi a projednání péče o populaci. V chovech, kde nedochází k požírání, nemocem a nedostatku krmiv, mohou chovné programy vyprodukovat přebytek. Od zoologických zahrad a akvárií se vyžaduje, aby si ponechaly jen minimum přebytků a zvážily v rámci koordinovaného programu na ochranu přírody přesun do jiných akreditovaných institucí, vypuštění do polo-rezervací, vypuštění do volné přírody nebo dočasné zabránění reprodukci.

Řeší se také stinné stránky dlouhodobé ochrany před počítím. Není-li k dispozici jiná možnost, je třeba zvážit rychlou, bezbolestnou smrt bez stresu (eutanázií), ovšem až jako poslední možnost. V chovech je třeba zajistit vhodné prostředí, které splňuje fyzické a psychologické potřeby zvířat. Součástí běžného odborného chovu by měly být obohacující aktivity. Všem zvířatům musí být umožněno vyjadřovat se normálně a nesmějí zažívat: žízeň, hlad a podvýživu, nepohodlí, bolest, zranění a nemoci, strach a úzkost.

Etiku lze definovat jako filosofické studium přírody a základ pro morální uvažování a jednání. Praktická etika a analýza argumentů, jež vedou ke konkrétním morálním závěrům, se často kodifikují do etických zásad nazývaných někdy kodexy jednání. Etické zásady a morální chování se v různých společnostech, kulturách a náboženstvích definují a ospravedlňují různě.

Zoologické zahrady mají morální povinnost přispívat k ochraně přirozeného prostředí a biodiverzity v zájmu společnosti a zvířat samotných.

Musejí brát vždy ohled jak na návštěvnickou veřejnost, tak na chovaná zvířata. Při rozhodování by měly mít na paměti, že i když je přežití druhů vzdáleným ideálem, nemůže nikdy ospravedlnit utrpení jednotlivých zvířat v jejich péči.

Asociace WAZA přijala etický kodex a kodex prospěchu zvířat, který je uznáván na celém světě i přes regionálně odlišné etické koncepce a vnímání prospěchu (viz. tabulka na konci textu). Tento kodex představuje společný základ, na němž členové WAZA stavějí řízení *ex situ* a aktivity na ochranu přírody *in situ*. Všechny instituce, sdružení a přidružení členové WAZA souhlasí s prohlášením v tom smyslu, že budou tento kodex dodržovat.

9.1 ETICKÉ PROBLÉMY

V praxi může dojít ke konfliktu zájmů mezi zachováním druhu (populace) a prospěchem jednotlivého zvířete. Dle kodexu WAZA je třeba zaujímat opatření, co se týče jednotlivého zvířete, v kontextu přežití druhu, avšak nelze přitom ohrozit prospěch jednotlivého zvířete. Na prospěch zvířete je třeba brát ohled, je-li zvíře v péči lidí. Při vypuštění zvířat je třeba přísně dodržovat směrnice pro návrat do přírody IUCN, které nabízejí obecné směrnice a praktickou politiku pro opětovné vypuštění do přírody včetně podrobné přípravy a následného sledování.

Chovy divokých zvířat

Zoologické zahrady by neměly držet zvířata za podmínek, které představují riziko zranění nebo nemoci pro návštěvníky. Musejí zajistit, aby zvířata, která se mohou dostat do přímého styku s návštěvníky, nebyla přenašeči nemocí. Organizace, která provozuje chov, jenž může představovat značné riziko pro lidské zdraví, musí toto riziko vyhodnotit a v případě potřeby zaujmout opatření k nápravě. Jestliže riziko vnímá veřejnost, ohrozí to úsilí dané instituce o ochranu přírody.

Získávání zvířat

Ve Světové strategii ochrany přírody zoologickými zahradami vydané v roce 1993 se uvádí, že: „komerční obchod s divokými zvířaty jako zdroj zvířat pro zoologické zahrady by měl být zastaven co nejdříve.“

Zvířata, která musejí být odchycena ve volné přírodě, musejí být získána pouze pro specifické vzdělávací účely a pro účely ochrany přírody. Nelze je vybírat ze seznamu překupníků, kde figurují zvířata náhodně odchycená pro komerční účely.

Podporuje tedy nulovou komerční hodnotu ohrožených zvířat v ZOO.

Obecnou praxí zoologických zahrad je získávat zvířata od sebe navzájem, většinou výměnou, půjčkou či darem a v některých zemích záchranou z nevhodných podmínek.

Jestliže zoologickou zahradu požádá vládní agentura či některá akreditovaná organizace, aby se postarala o zabavená divoká zvířata, je třeba dodržet Směrnice WAZA na přijetí zabavených zvířat a všechny ostatní ustanovení, vyplývající z právního řádu České republiky.

Získávání zvířat z volné přírody, kde je prokázáno, že se jedná o nezbytný doplněk pro udržení chované populace, je přijatelné pouze při splnění všech právních povinností a za předpokladu, že získání zvířete nemá zhoubný účinek na populaci ve volné přírodě. Získávání jednotlivců z druhů, kterým hrozí vyhynutí, je přijatelné pouze v případě, že jsou připraveny plány a opatření na zajištění dlouhodobého udržení populace in situ.

Strategie WZACS zdůrazňuje, že zoologické zahrady a akvária nesmějí být zapojeny do nezákonného či nedovoleného obchodu s divokými zvířaty. Získání zvířat z volné přírody:

- musí být v souladu s mezinárodními úmluvami, legislativou dané země a dané oblasti, nesmí ohrožovat dlouhodobé přežití nebo obnovu daného druhu ve volné přírodě
- musí být prováděno ve spolupráci s příslušnými úřady země původu. Zvířata z volné přírody musejí přispívat k udržení divokých specifik, a to buď optimálním využitím ve vzdělávacích programech a/nebo tím, že přispějí k zachování ohroženého druhu v rámci chovatelských či výzkumných programů.

Nakládání se zvířaty

Politika nakládání se zvířaty by měla vždy obsahovat etické aspekty, jež je třeba rozvíjet dle porozumění potřebám pečovaných zvířat.

Péče o populace

Zvířata v zoologických zahradách a akváriích je třeba chovat takovým způsobem, který zohledňuje jejich přirozené chování včetně možnosti se rozmnožovat. Podmínky pro reprodukci v zoo by měly co nejdříve odrážet podmínky ve volné přírodě. Ve volné přírodě se však většinou narodí mnohem více zvířat, než může přežít, a tento počet klesne v důsledku predátorů, nemocí, nedostatku potravy, konkurence, klimatických změn a migrace.

Úspěšné chovatelské programy v zoologických zahradách a akváriích, kde se tyto faktory nevyskytují nebo jsou pod kontrolou, mají potenciál vyprodukovat nadbytek.

Zoologické zahrady, zejména ty, které jsou zapojeny do programů kooperativní péče o zvířata, jsou v souladu se standardy péče o zvířata odpovědné za regulaci velikosti chovu. Zvířata nad dané množství lze:

- přemístit do jiných odpovědných zoologických zahrad, akvárií či podobných institucí
- vypustit do částečných rezervací
- vypustit do volné přírody v rámci koordinovaného programu na ochranu přírody
- dočasně u nich omezit reprodukci

Nelze-li provést žádnou z těchto možností, aniž by bylo zvířatům způsobeno utrpení, nepříznivě by to ovlivnilo skupinové chování nebo ohrozilo kontinuitu existence populace ex situ, lze zvážit eutanázii. Provádí-li se v rámci etické politiky, může být eutanázie součástí péče o populaci, a nahrazovat tak běžné ztráty, ke kterým dochází v přírodě. O eutanázii, kterou někteří lidé považují za eticky špatnou, lze uvažovat až po zvážení všech ostatních možností. K této otázce je vždy třeba přistupovat velmi citlivě.

Je třeba usilovat o to, aby nedocházelo k reprodukci nadbytečných zvířat, a je třeba vyřešit zřízení „důchodových“ zařízení, kde by mohla zvířata, která již nejsou schopna reprodukce, v klidu dožít.

Zaměstnanci zoologických zahrad a akvárií by však měli být obeznámeni s tím, že bránění zvířatům v reprodukci může mít negativní dopad na zdraví a dobrý stav zvířete, fungování sociálních skupin a dlouhodobé udržení populace ex situ.

Programy vypuštění do volné přírody

Etický kodex a kodex péče o zvířata WAZA vyžaduje, aby byly veškeré programy vypuštění do volné přírody prováděny v souladu se směrnicemi pro opětovný návrat IUCN, které byly oficiálně přijaty v roce 1995.

To znamená, že žádný program vypuštění do volné přírody nelze provést, aniž by zvířata byla důkladně veterinárně vyšetřena. Je třeba dostatečně zajistit prospěch zvířat po propuštění, a je také třeba vypracovat a realizovat dlouhodobý program sledování (viz. také 2. kapitola).

9.2 OTÁZKY PÉČE O ZVÍŘATA

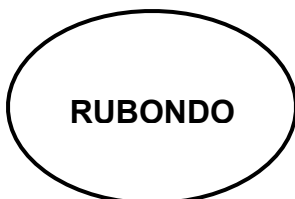
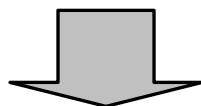
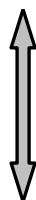
Zoologická zahrada nemůže kopírovat volnou přírodu, ale snaží se v co největší míře reprodukovat přírodní prostředí daného zvířete a zohledňovat jeho fyziologické potřeby.

Na rozdíl od mnohých protějšků ve volné přírodě mají zvířata v ZOO a akváriích dostatečný přísun stravy a je o ně dobře postaráno. Nehrozí jim zahubení predátory ani smrt hladem. Skutečnost, že nemají stejný prostor k pohybu jako ve volné přírodě by jejich prospěch nemělo běžně ohrozit, jestliže jim velikost a konstrukce ohrad, velikost a složení jejich skupiny a chovatelské postupy umožňují vyjadřovat se běžným způsobem.

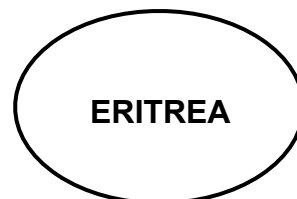
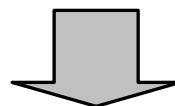
Kromě ohrad odpovídající velikosti a struktury se snažíme postupně zajišťovat obohacující aktivity, které simulují pestrost chování a zkušeností, jež by byly běžné ve volné přírodě. Ekologické obohacení se vymezuje jako: **„zásada zvířecího chovu, která usiluje o zvýšení kvality péče o zvířata, pomocí stanovení a poskytování stimulů z životního prostředí, jež jsou nezbytné pro optimální psychologické a fyziologické zdraví zvířete“.**

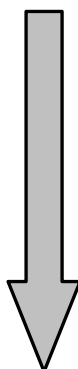
Ivana Hancvenclová

Klára Petrželková

Luboš Melichar

Šárka Vlčková

Pravidla pro stanovení vyrovnávací platby ZOO Liberec (Podnik)

Tato pravidla obsahují popis kompenzačního mechanismu a upravují postup a parametry pro stanovení vyrovnávací platby.

1. Vyrovnávací platba

Vyrovnávací platba se stanoví jako maximální částka nezbytná ke krytí čistých nákladů na poskytování služeb obecného hospodářského zájmu Podnikem dle čl. II odst. 1 Pověření, kterou může Podnik obdržet z veřejných rozpočtů. Čisté náklady se stanoví jako rozdíl mezi náklady a výnosy, které Podniku vzniknou v souvislosti s plněním závazku veřejné služby (hlavní činnosti) dle čl. II odst. 1 Pověření.

Vzorec pro výpočet vyrovnávací platby (VP):

$$\mathbf{VP = \acute{U}VN - VH\check{C}}$$

VP maximální výše vyrovnávací platby (max. částka, kterou může Podnik obdržet z veřejných zdrojů na financování nákladů hlavní činnosti), tj. účty 671 a 672 a výnosy účtu 648 z veřejných rozpočtů

ÚVN úplné vlastní náklady hlavní činnosti, tj. účtové skupiny 50-59

VHČ vlastní výnosy z hlavní činnosti tj. účtové skupiny 60 - 66 (mimo výnosy účtu 648 z veřejných zdrojů)

přítom

$$\mathbf{\acute{U}VN = PM + ON + OPN + PR + SR + O}$$

PM přímý materiál činnosti hlavní činnosti

ON osobní náklady činnosti hlavní činnosti

OPN ostatní přímé náklady hlavní činnosti

PR provozní režie hlavní činnosti

SR správní režie hlavní činnosti

O náklady na odpisy majetku

Přímé náklady hlavní činnosti (Přímý materiál, Osobní náklady, Ostatní přímé náklady):

Přímými náklady se rozumí ty nákladové položky, které se vztahují pouze a výhradně k dané činnosti resp. existuje možnost stanovení jejich výše, jednoznačně příslušející k dané činnosti. Musí se vždy jednat jen o náklady nezbytně nutné.

Režijní náklady:

Režijními náklady se rozumí ty nákladové položky, které jsou společné pro hlavní i doplňkovou činnost a jejich výši, příslušející dané činnosti, lze stanovit pouze vhodnou metodou jejich rozvržení dle vhodné rozvrhové základny. Podnik je povinen mít vnitřní metodiku pro rozúčtování nákladů společných závazku veřejné služby a doplňkovým činnostem (konzistentnost účetních metod).

Výnosy z hlavní činnosti:

Jedná se o vlastní výnosy z hlavní činnosti, tj. úhrady za poskytování hlavní činnosti účtované jiným subjektům a další výnosy spojené s poskytováním hlavní činnosti (např. dary a příspěvky ze soukromých zdrojů), vyjma výnosů z veřejných rozpočtů.

2. Výnosy

Při stanovení výše vyrovnávací platby na následující rok se vychází z výše skutečných výnosů Podniku z poskytování služeb obecného hospodářského zájmu vymezených v čl. II odst. 1 Pověření dosažených v přechodném roce při současném zohlednění odhadu výnosů pro následující rok. Do odhadu výnosů lze vít v úvahu veškeré očekávané výnosy z vlastní činnosti. Skutečné výnosy Podniku ze služeb obecného hospodářského zájmu budou vyúčtovány vždy k 31. 12. příslušného roku a vzniklé rozdíly ve vyrovnávací platbě budou s pověřovatelem plně vypořádány.

3. Náklady

Při stanovení výše vyrovnávací platby na následující rok se vychází z výše skutečných nákladů Podniku vynaložených na poskytování služby v předchozím roce a odhadu nákladů na následující rok. Současně se vychází z vnitřní metodiky Podniku pro rozúčtování nákladů společných závazku veřejné služby a doplňkovým činnostem. Do odhadu nákladů pro následující rok lze vzít v úvahu zejména inflaci prognózovanou pro následující rok, možný růst spotřebitelských cen zboží či služeb, předpoklad růstu mzdových nákladů, případné další nutné náklady očekávané v souvislosti s plněním závazku veřejné služby v následujícím roce. Skutečné náklady organizace budou vyúčtovány vždy k 31. 12. příslušného roku a vzniklé rozdíly ve vyrovnávací platbě budou s pověřovatelem plně vypořádány.

4. Vyúčtování vyrovnávací platby

4.1. Po skončení účetního období příslušného kalendářního roku předloží Podnik SML vyúčtování obdržené vyrovnávací platby, a to nejpozději do 30. 4. roku následujícího. Vyúčtování musí obsahovat jasné, transparentní a detailní sledování použití poskytnuté vyrovnávací platby. Za tím účelem je Podnik povinen vést důsledně oddělené účetnictví pro činnosti v rámci závazku veřejné služby (tj. pro hlavní činnost) a ostatní činnosti vykonávané Podnikem (tj. doplňková činnost) a prokazatelně evidovat náklady a výnosy vzniklé v souvislosti s poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu vymezených v Pověření a náklady a výnosy vzniklé při výkonu jiných činností (doplňková činnost). Na tyto doplňkové činnosti nelze vyrovnávací platbu poskytnout, resp. Podnik nesmí obdrženou vyrovnávací platbu použít na úhradu nákladů souvisejících s doplňkovou činností.

4.2. SML provede každoročně kontrolu a vyhodnocení vyúčtování obdržené vyrovnávací platby, kdy ověří oprávněnost výše poskytnuté vyrovnávací platby. V případě, že podnik obdrží nadměrnou vyrovnávací platbu (tj. částku vyšší, než je rozdíl mezi náklady a výnosy, které Podniku vzniknou v souvislosti s plněním závazku veřejné služby), je povinen tuto nadměrnou část vyrovnávací platby vrátit zpět do rozpočtu SML v souladu s Pověřením. Současně SML stanoví opatření pro zamezení případné nadměrné vyrovnávací platby při výpočtu vyrovnávací platby pro následující rok.

4.3. Pro stanovení výše vyrovnávací platby a při její následné kontrole budou uznány pouze náklady související s poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu vymezených v Pověření.

Výše vyrovnávací platby na služby obecného hospodářského zájmu 2016:

náklady služby 2015 (Kč)	předpokládané náklady 2016 (Kč)	výnosy služby 2015 (Kč)	předpokládané výnosy služby 2016 (Kč)	vyrovnávací platba 2016 (Kč)
87.248.465,08	84.115.000	37.226.706,47	38.530.000	45.585.000

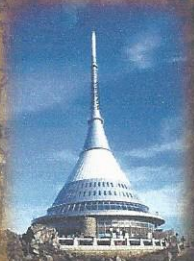

PLÁN ROZVOJE

ZOO LIBEREC

MAKROLEVEL

JEŠTĚD

RADNICE

MUZEUM

ZOOLOGICKÁ ZAHRAHA

LIBEREC

ZOO LIBEREC

Chrástava

Jablonec nad Nisou

Český Dub

Rychnov u J. n. N.

Hadkvice nad Mohelkou

ZOO
LIBEREC

siadesign
Liberec

MIKROLEVEL

ŠIRŠÍ VZTAHY ZOO LIBEREC

SEZNAM PROJEKTŮ:

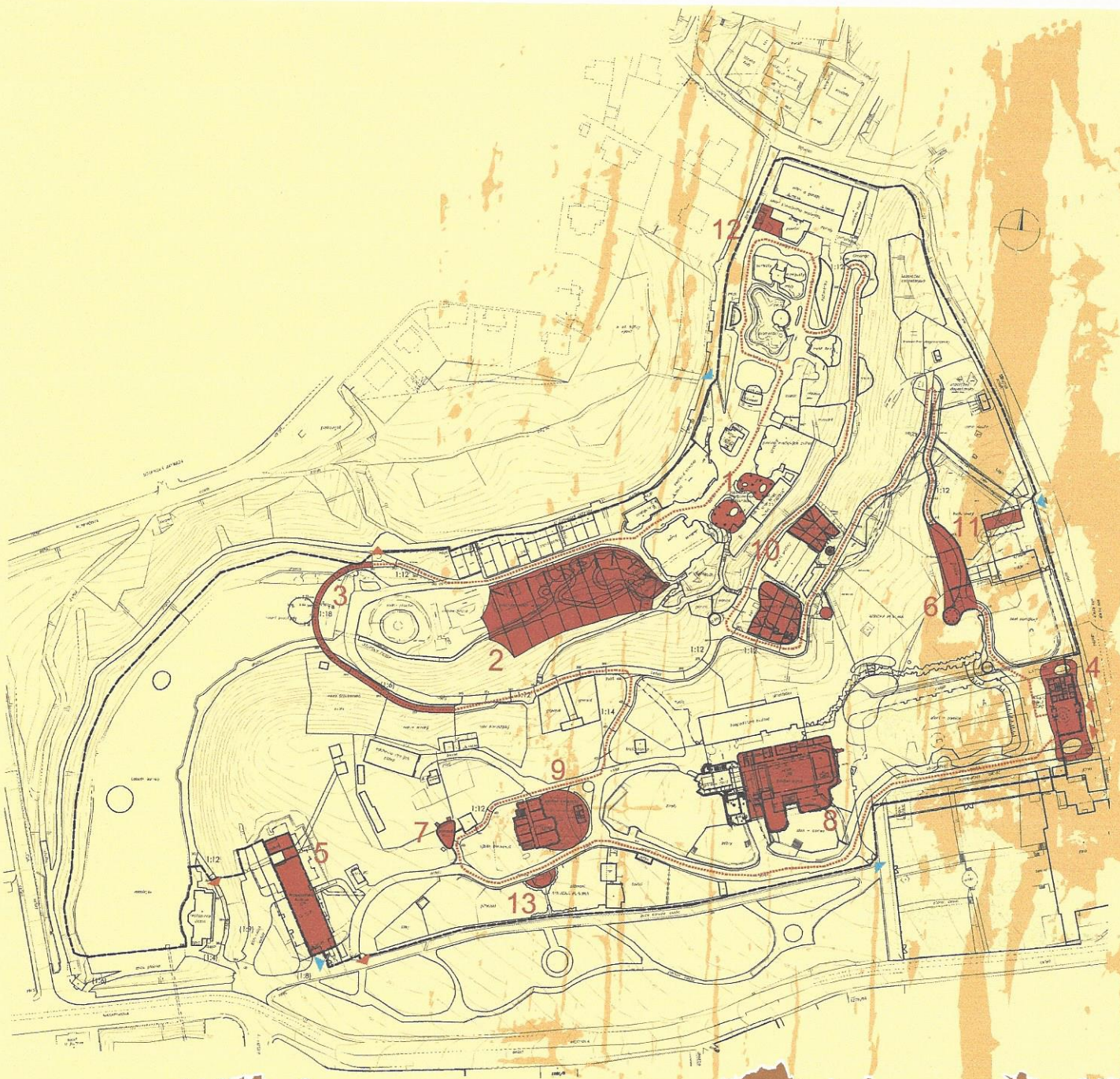
- 1 - ZASTŘEŠENÍ PŘEDPROSTORU RESTAURACE „U GIBONA“
- 2 - PRŮCHOZÍ PTAČÍ VOLIÉRA
- 3 - VISUTÁ LÁVKA PRO BEZBARIÉROVÝ PŘÍSTUP NÁVŠTĚVNÍKŮ
- 4 - VSTUPNÍ OBJEKT A CENTRUM AKTIVNÍHO ODPOČINKU
- 5 - HOSPODÁŘSKÁ BUDOVA A CENTRUM PRAKTICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
- 6 - VYHLÍDKA A STÁJE AFRICKÉ PLANINY
- 7 - VOLIÉRA PAPOUŠKŮ KEA
- 8 - PAVILÓN SLONŮ
- 9 - PAVILÓN ŠIMPANZŮ
- 10 - PŘÍSTAVBA K PAVILÓNU LEVHARTŮ
- 11 - SENÍK A STÁJE LAM
- 12 - ROZŠÍŘENÍ PAVILÓNU ŠIMPANZŮ
- 13 - EXPOZICE SOVIC SNĚŽNÝCH

ZOO
LIBEREC

siadesign
Liberec

SITUACE ZOO LIBEREC

An architectural rendering of a modern outdoor dining area. The central feature is a circular structure with a green roof, supported by wooden posts. Underneath, there are wooden picnic tables and a stone fire pit. A white wall with a waterfall feature is visible on the right. The area is surrounded by lush green trees and a paved walkway with some landscaping. The overall scene is bright and natural.

**ZASTŘEŠENÍ PŘEDPROSTORU
RESTAURACE „U GIBONA“**

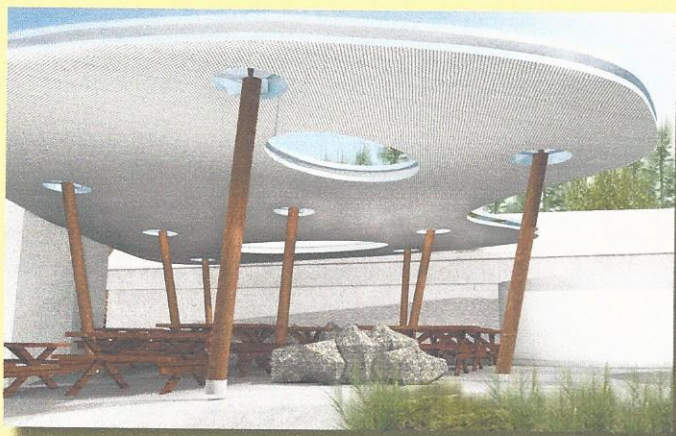
PROJEKT Č. 1 ZOO LIBEREC

ZOO
LIBEREC

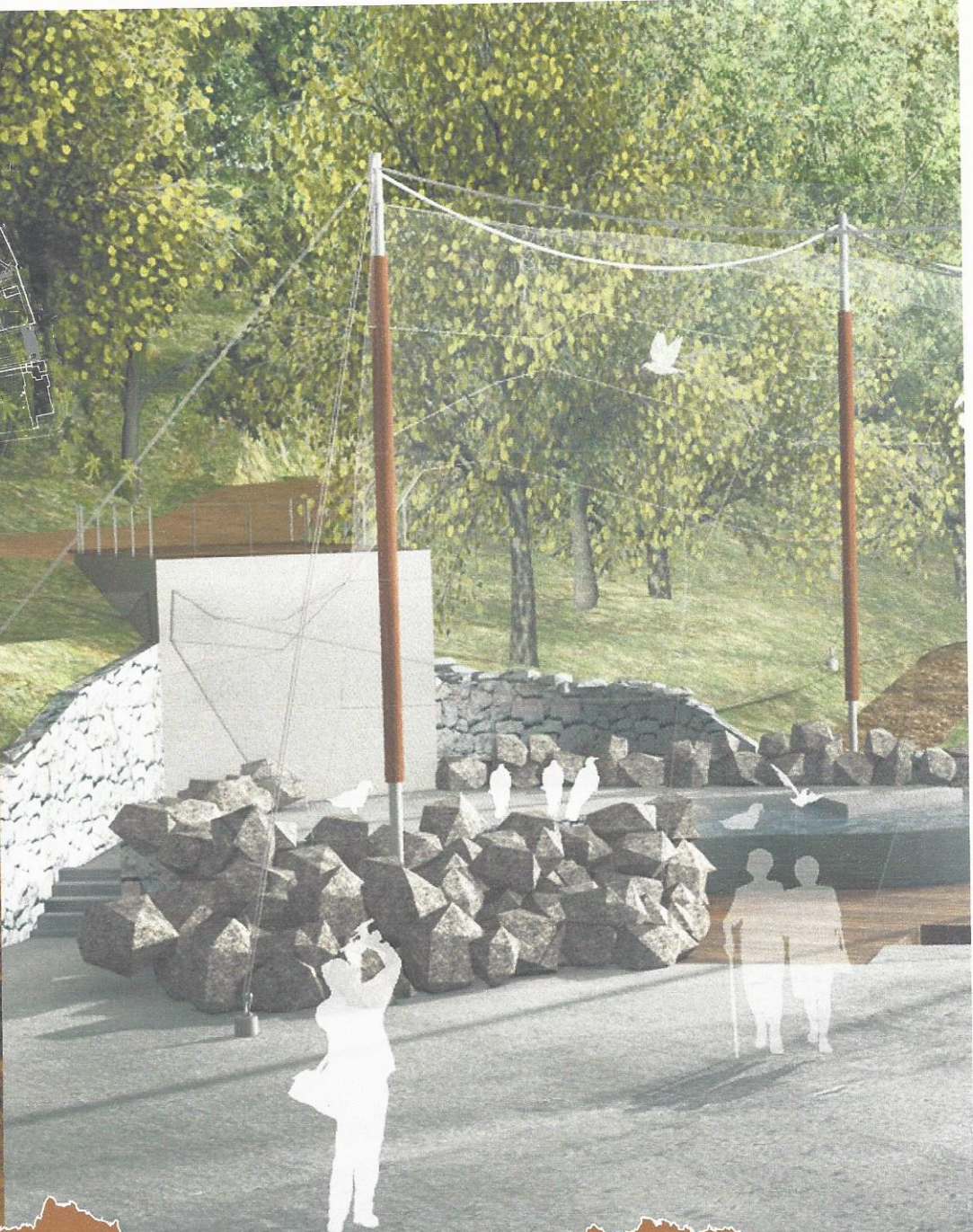
siadesign
Liberec

ZASTŘEŠENÍ PŘEDPROSTORU
RESTAURACE „U GIBONA“

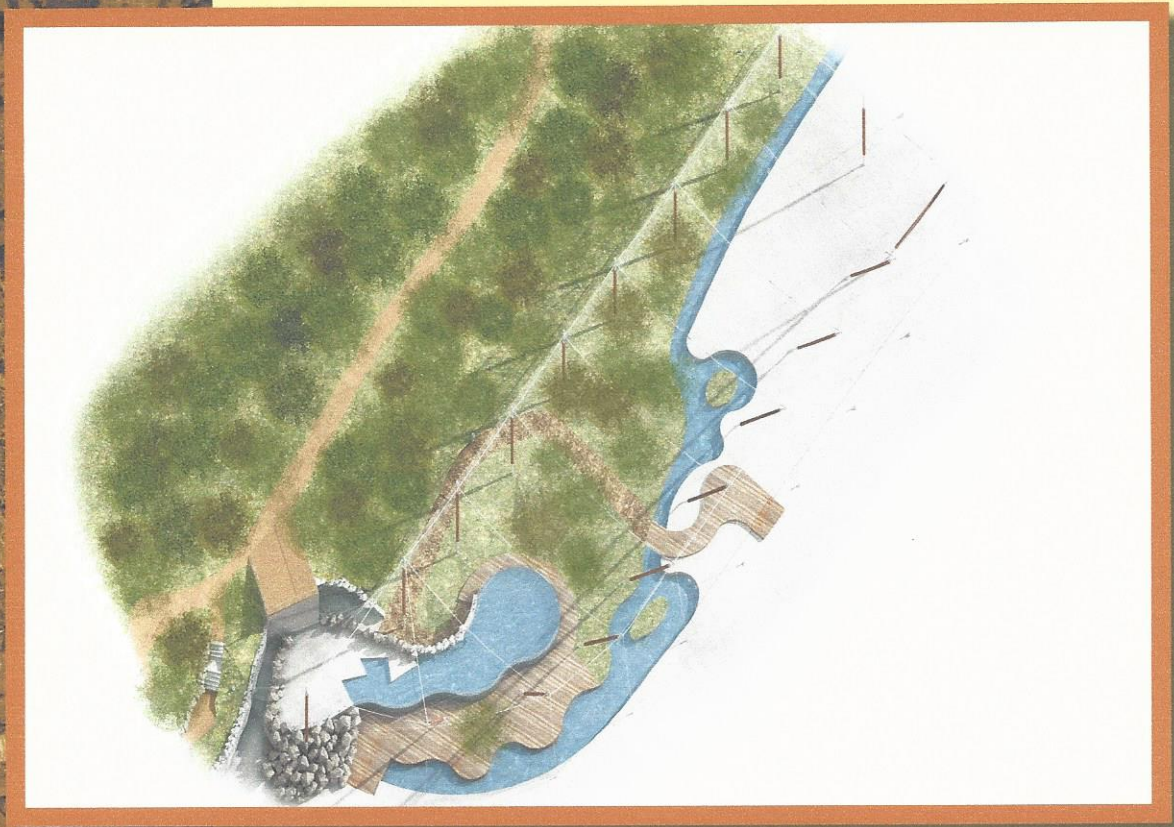
PROJEKT Č. 1 ZOO LIBEREC

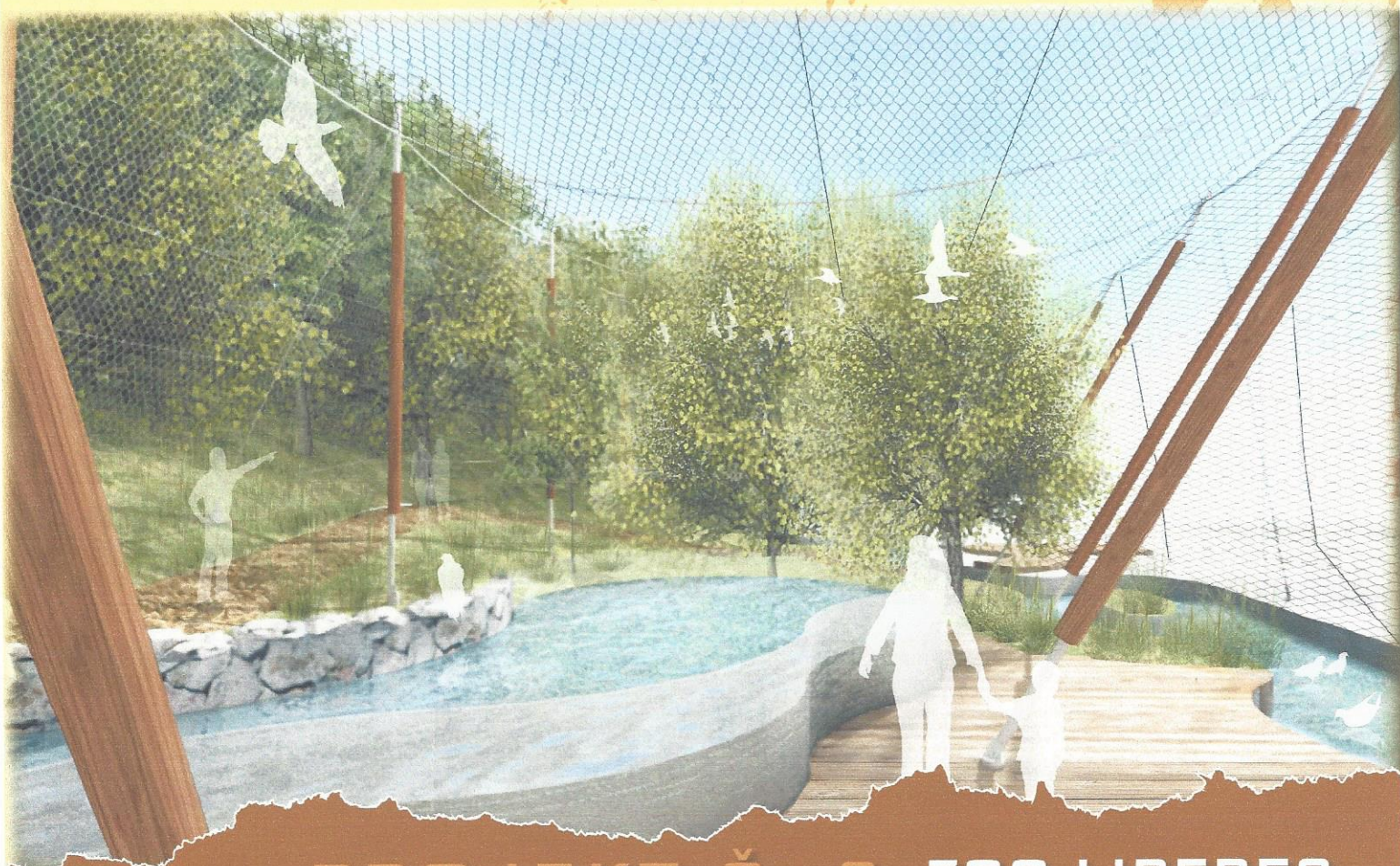
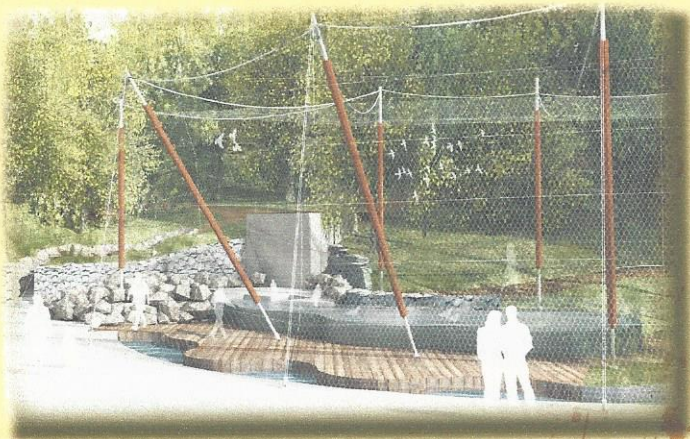
PRŮCHOZÍ PTAČÍ VOLIÉRA

PROJEKT Č. 2 ZOO LIBEREC

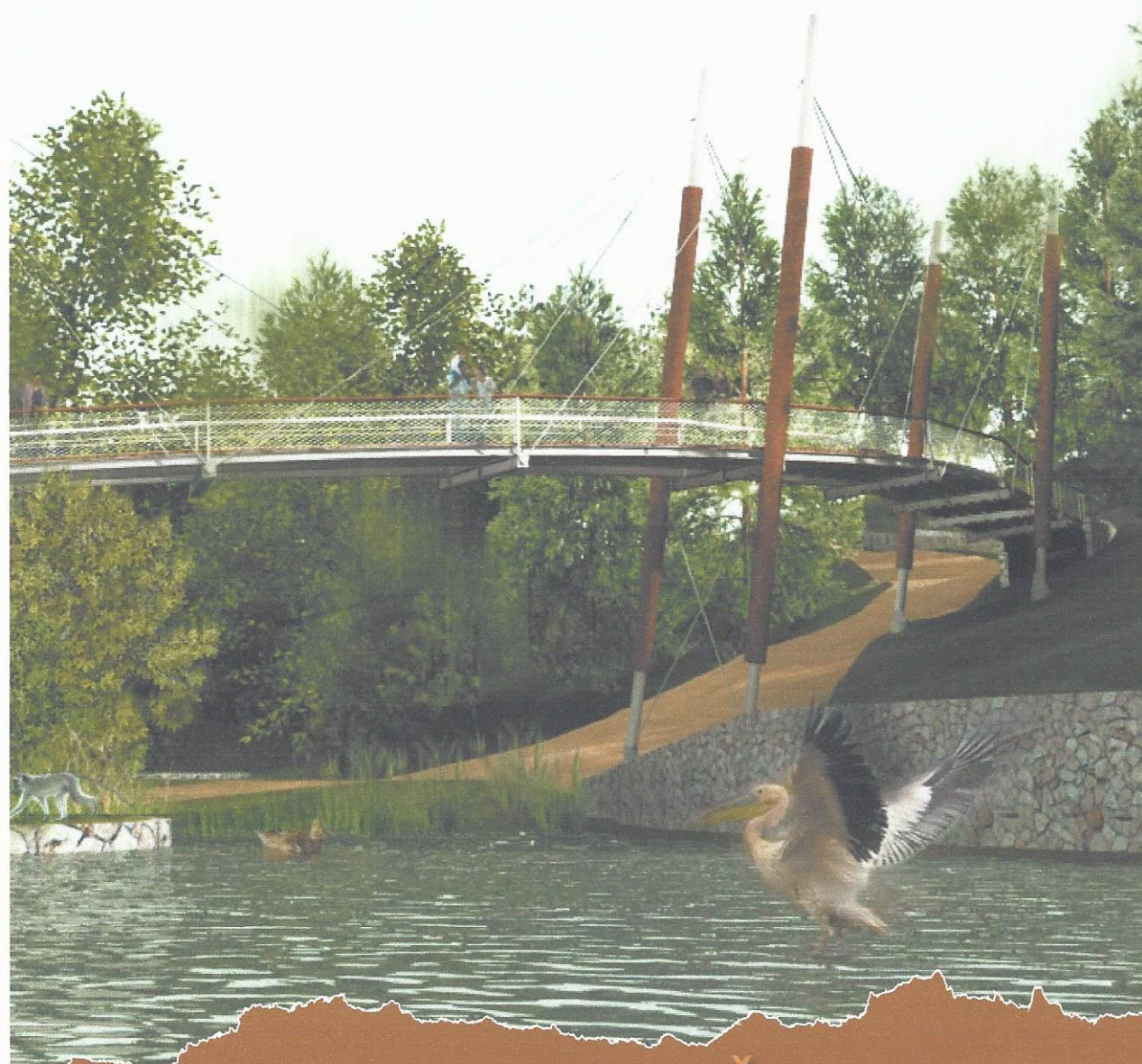
PRŮCHOZÍ PTAČÍ VOLIÉRA

PROJEKT Č. 2 ZOO LIBEREC

VISUTÁ LÁVKA
PRO BEZBARIÉROVÝ
PRÍSTUP NÁVŠTĚVNÍKŮ

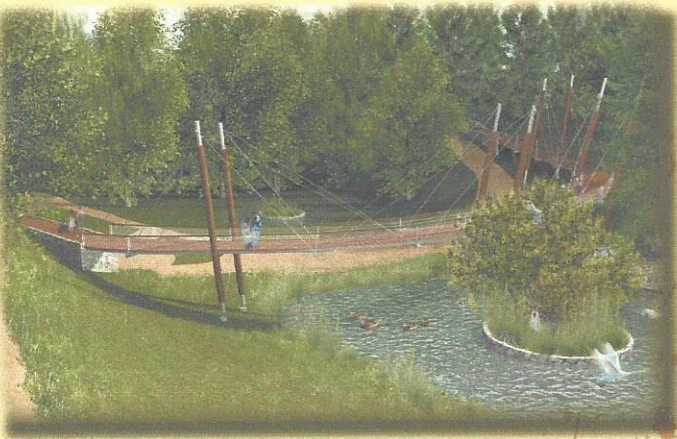
PROJEKT Č. 3 ZOO LIBEREC

ZOO
LIBEREC

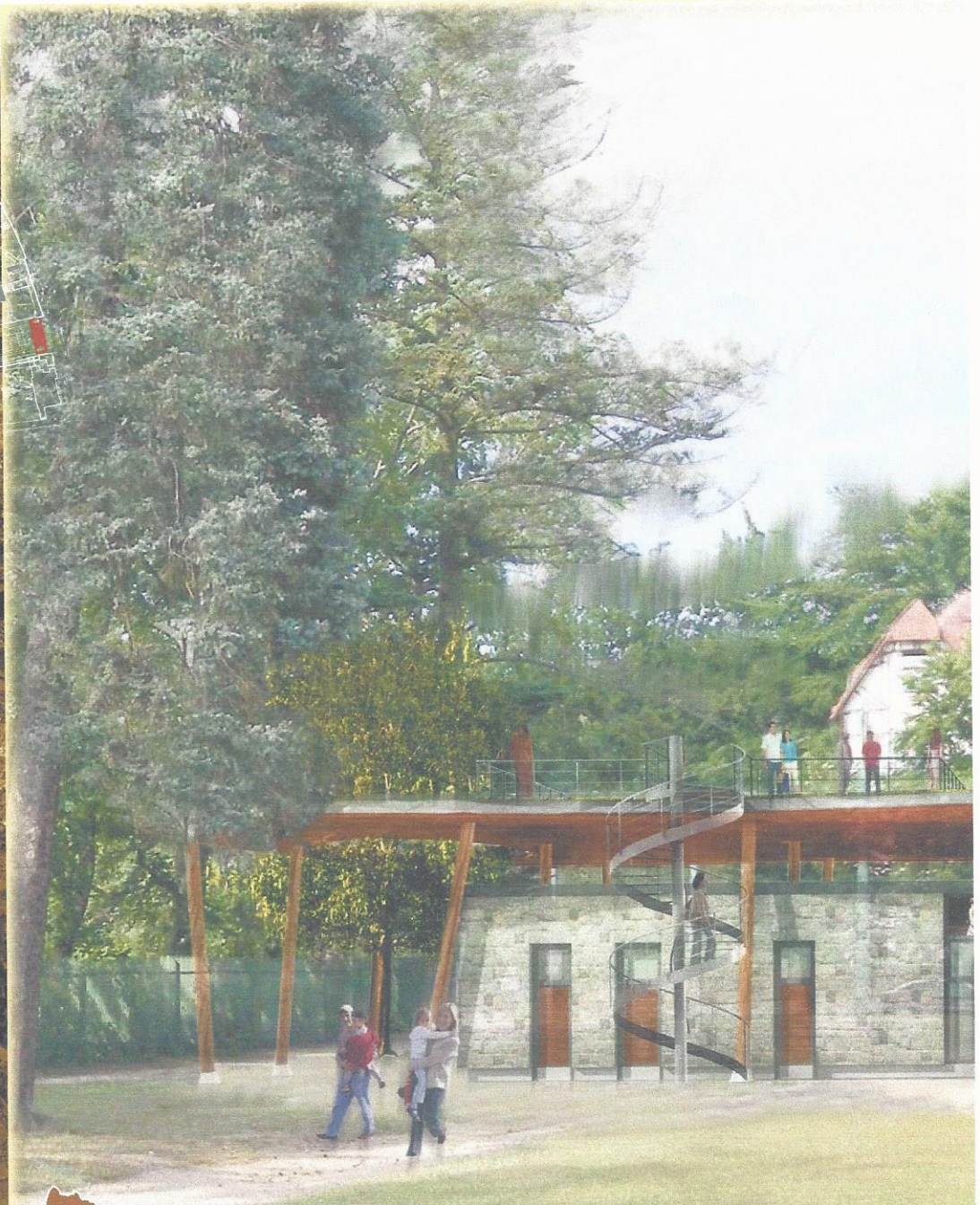
siadesign
Liberec

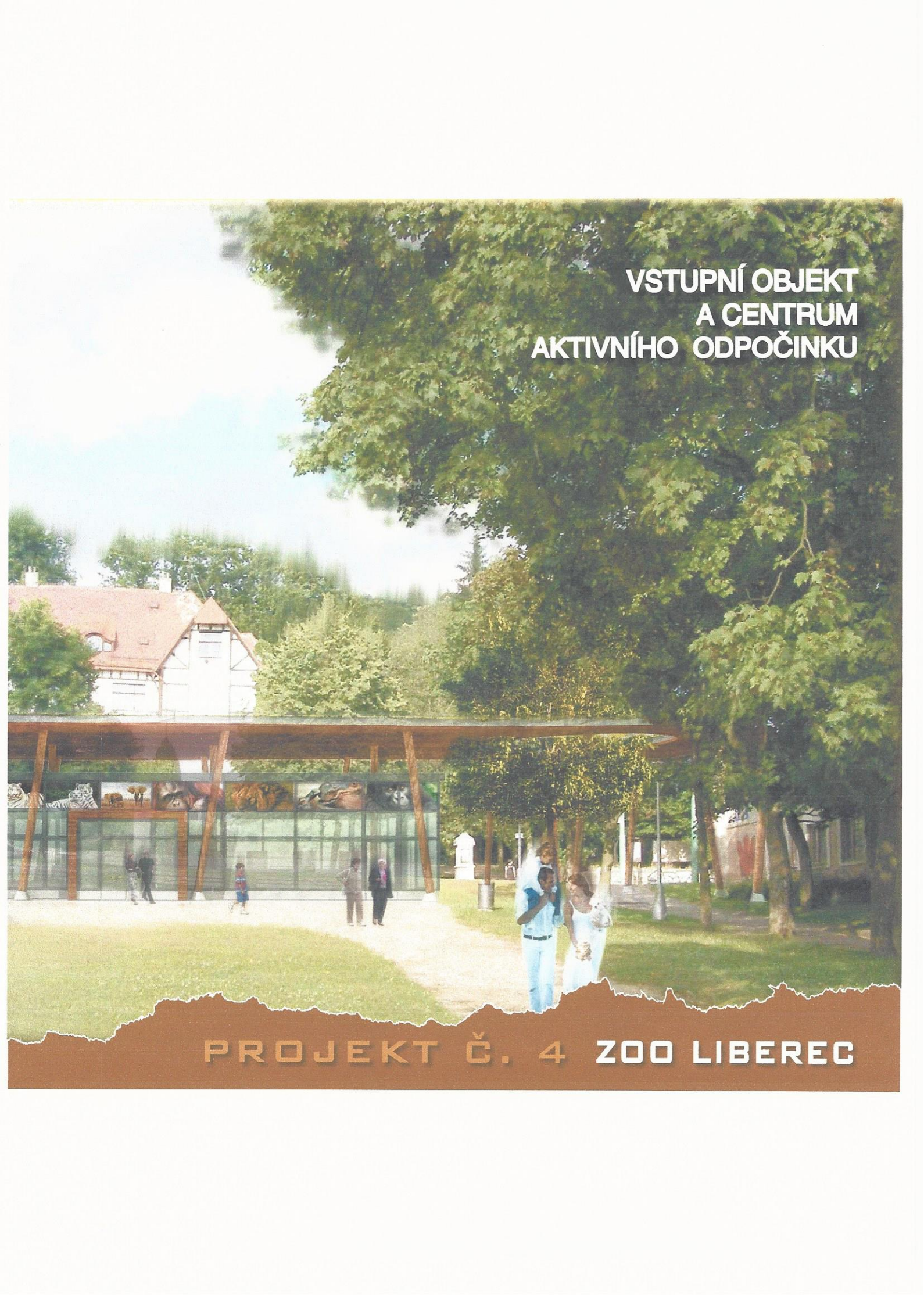

**VISUTÁ LÁVKA
PRO BEZBARIÉROVÝ
PŘÍSTUP NÁVŠTĚVNÍKŮ**

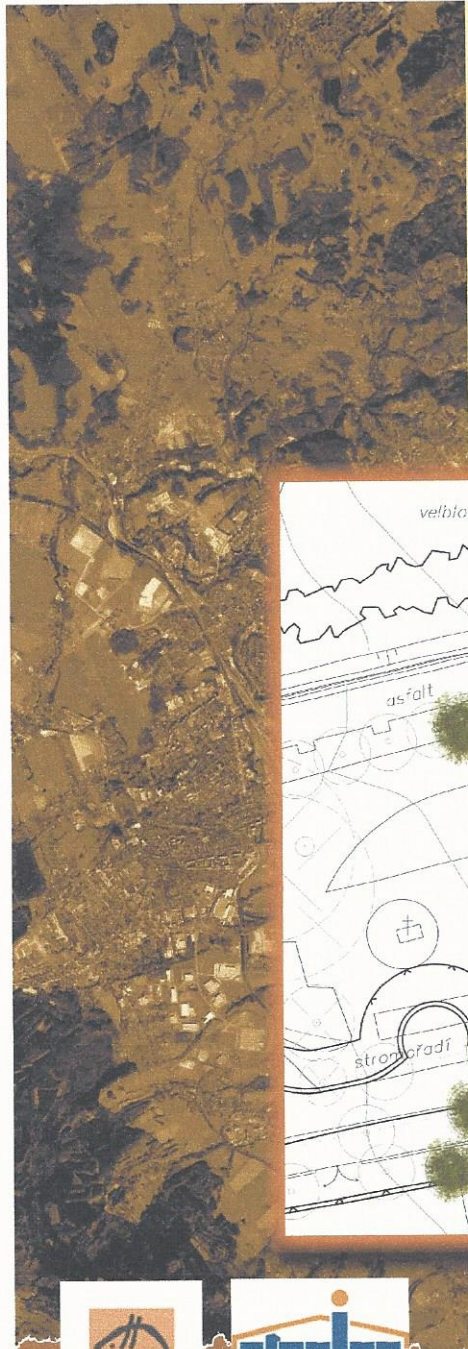
PROJEKT Č. 3 ZOO LIBEREC

VSTUPNÍ OBJEKT
A CENTRUM
AKTIVNÍHO ODPOČINKU

PROJEKT Č. 4 ZOO LIBEREC

VSTUPNÍ OBJEKT
A CENTRUM
AKTIVNÍHO ODPOČINKU

PROJEKT Č. 4 ZOO LIBEREC

**HOSPODÁŘSKÁ BUDOVA
A CENTRUM
PRAKTICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ**

PROJEKT Č. 5 ZOO LIBEREC

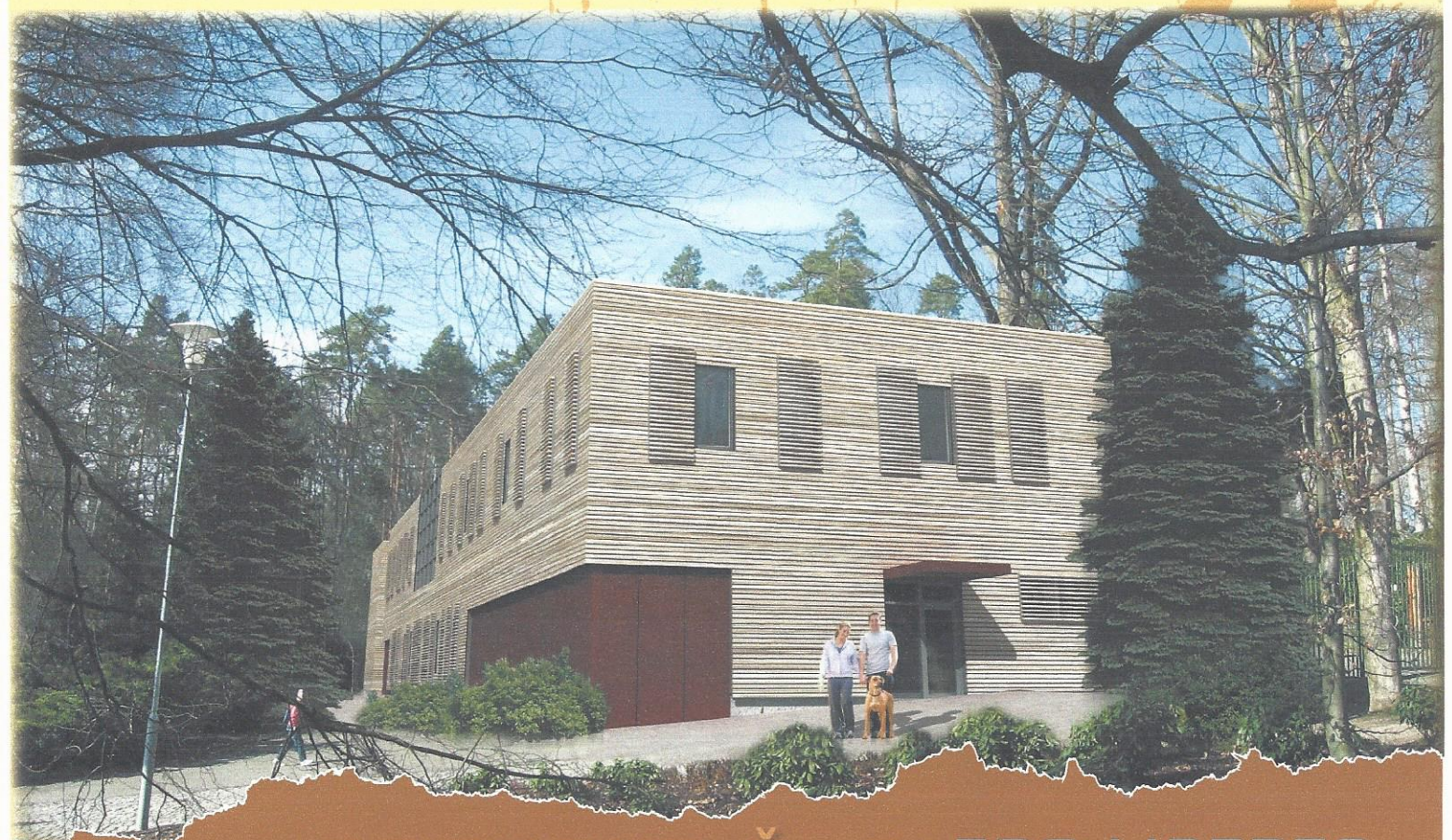
ZOO
LIBEREC

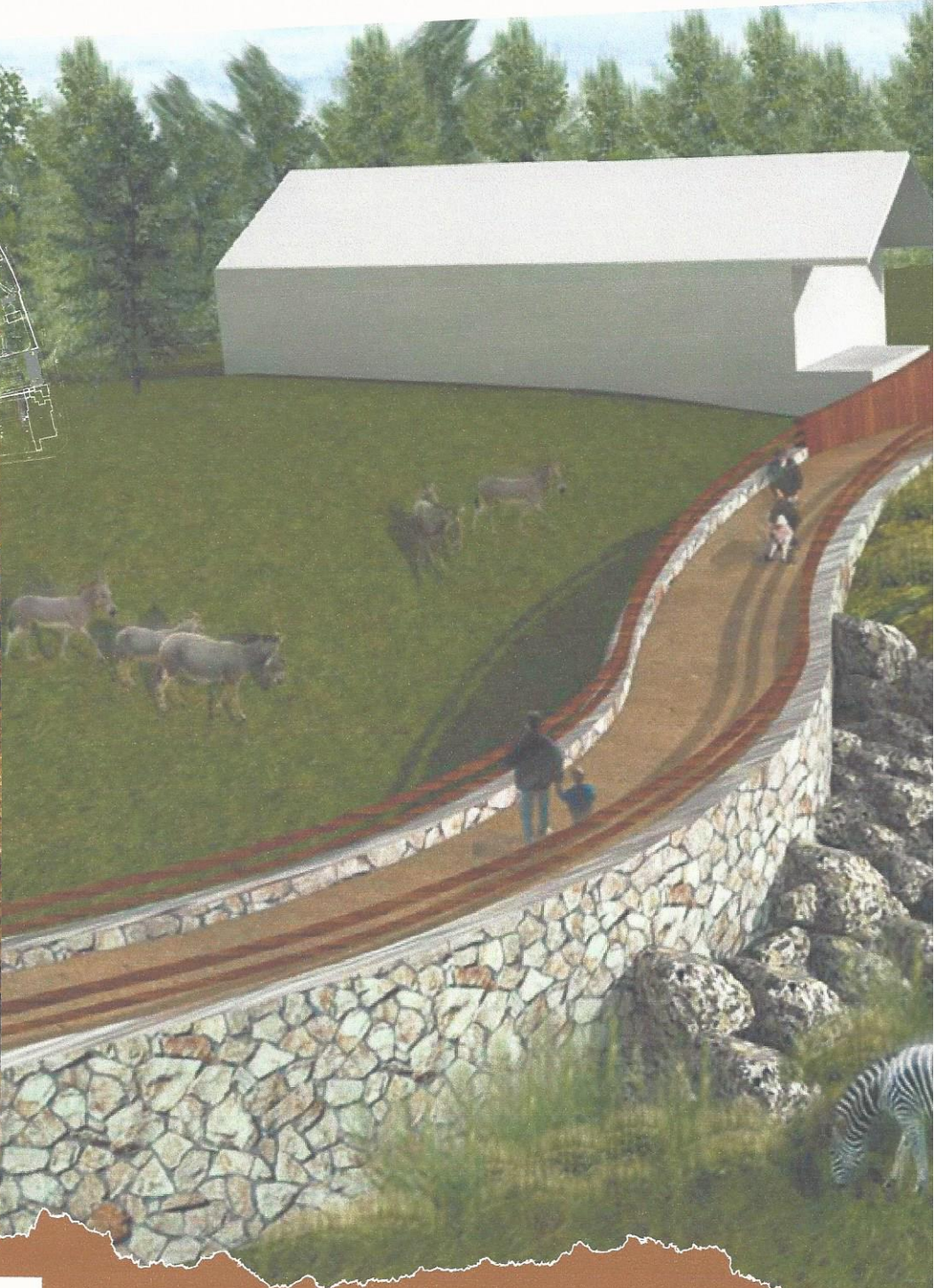
siadesign
Liberec

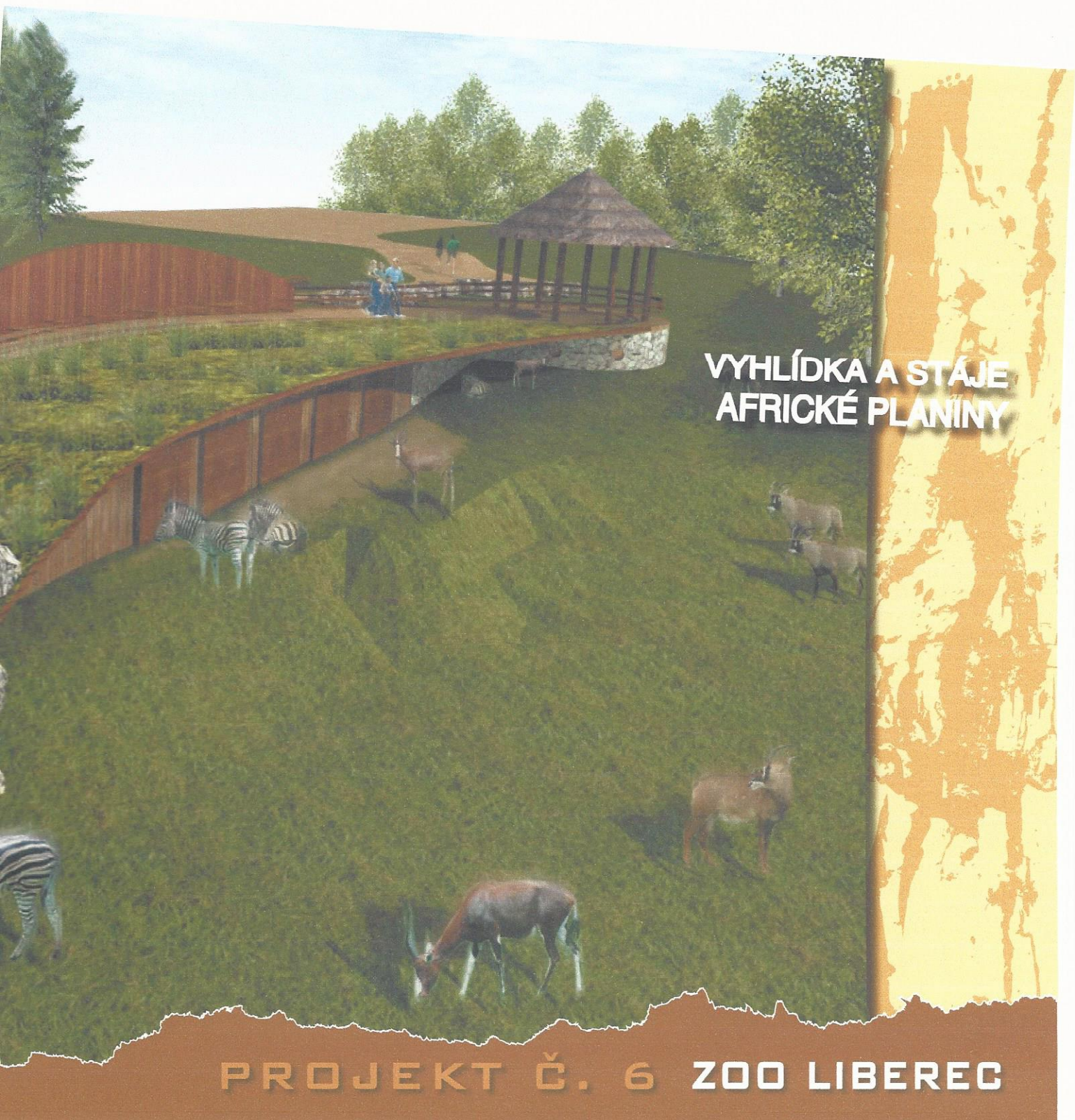

**HOSPODÁŘSKÁ BUDOVA
A CENTRUM
PRAKTICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ**

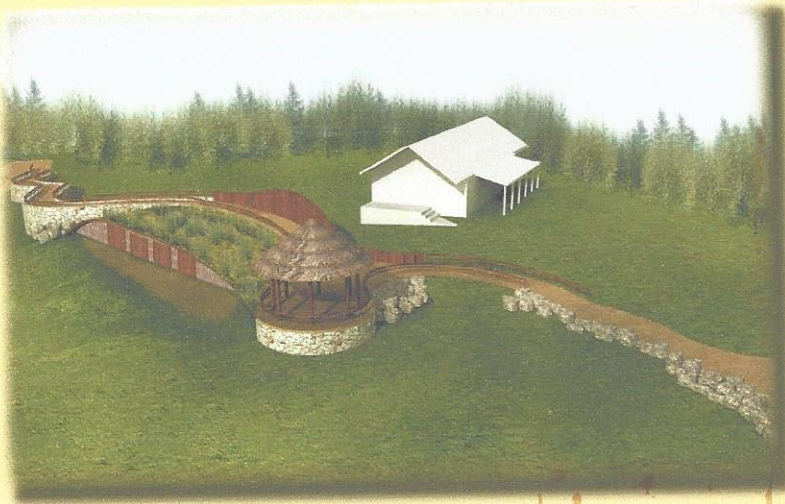
PROJEKT Č. 5 ZOO LIBEREC

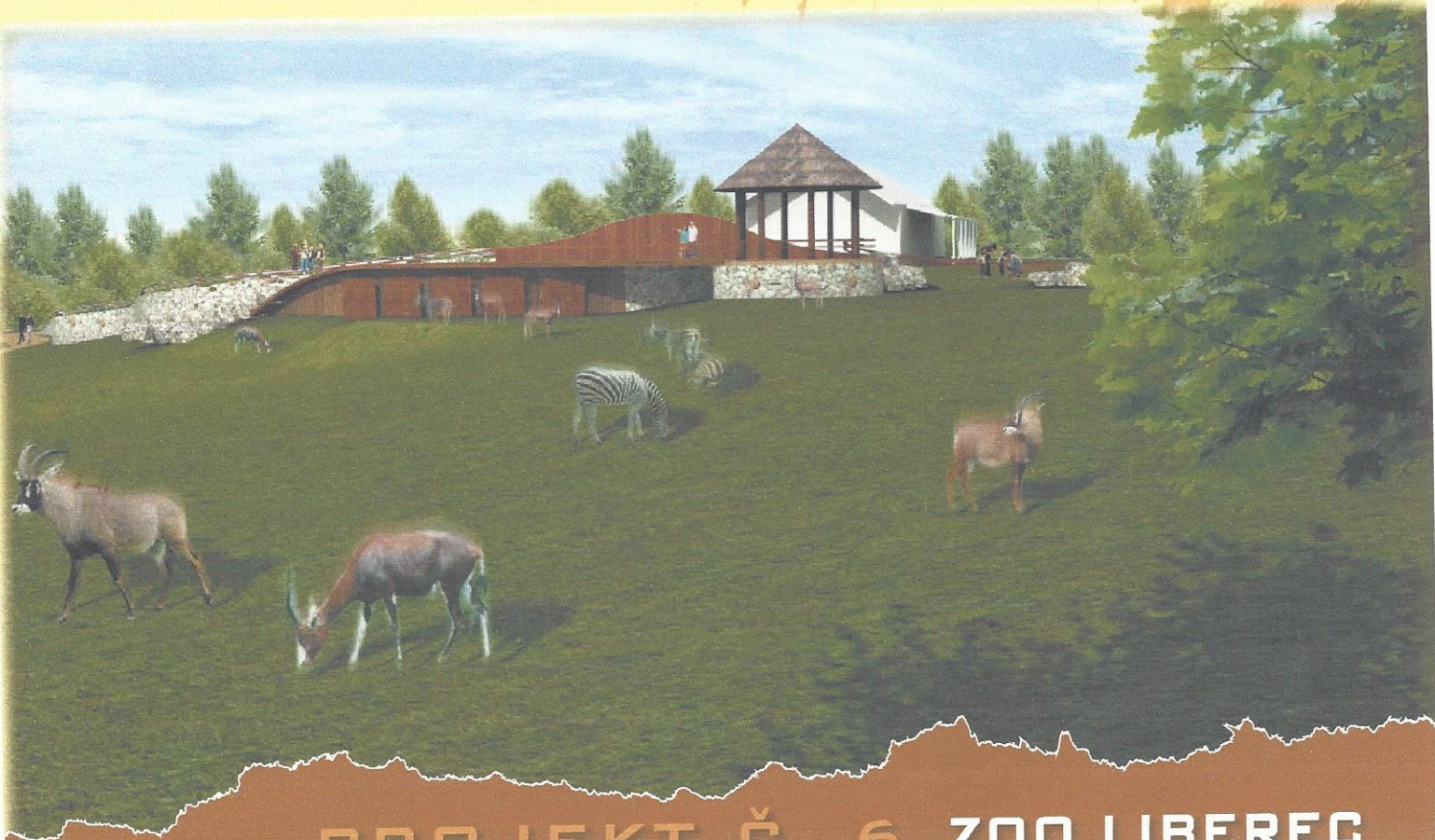

**VYHLÍDKA A STÁJE
AFRICKÉ PLANINY**

PROJEKT Č. 6 ZOO LIBEREC

**VYHLÍDKA A STÁJE
AFRICKÉ PLANINY**

PROJEKT Č. 6 ZOO LIBEREC

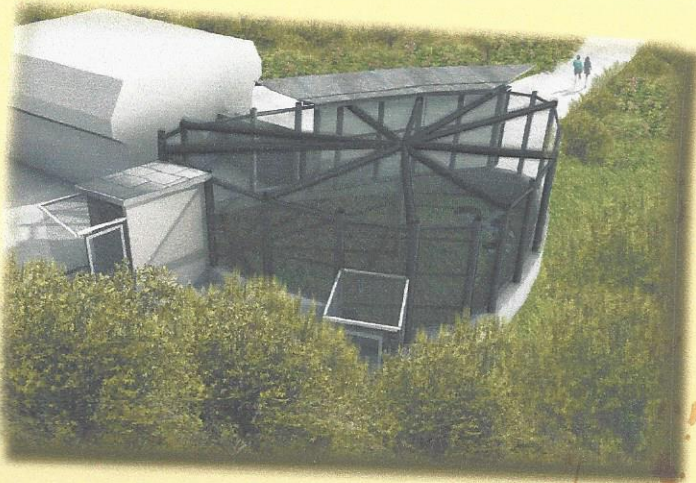

An architectural rendering of a modern birdhouse. The building features a large glass facade on the left and a white, angular structure on the right. A stone wall runs across the middle ground. In the foreground, there is a lush garden with green plants and pink flowers. Several people, including a woman with a child, are walking through the area. The background shows a dense line of green trees under a clear sky. The text 'VOLIERA PÁPOUŠKŮ KEA' is overlaid in the upper right, and 'PROJEKT Č. 7 ZOO LIBEREC' is at the bottom.

VOLIERA PÁPOUŠKŮ KEA

PROJEKT Č. 7 ZOO LIBEREC

VOLIÉRA PAPOUŠKŮ KEA

PROJEKT Č. 7 ZOO LIBEREC

KLIENT

název: ZOO Liberec, p. o.
sídlo: Masarykova 1347/31
460 01 Liberec

telefon: +420 482 710 616
e-mail: info@zooliberec.cz
http: www.zooliberec.cz

kontaktní osoba: MVDr. David Nejedlo
+420 482 710 438
nejedlo@zooliberec.cz

ARCHITEKT

název: SIADesign LIBEREC s.r.o.
sídlo: Mrštíkova 399/2a
460 01, Liberec 3

telefon: +420 488 880 130
e-mail: sia@siadesign.cz
http: www.siadesign.cz

kontaktní osoby: ing.arch. Radim Kousal
+420 603 980 994
kousal@siadesign.cz

ing.arch. Pavel Novák
+420 488 880 138
novak@siadesign.cz

vypracovali: ing.arch. Pavel Novák
Tereza Dědková

STAVEBNÍ ŘEŠENÍ

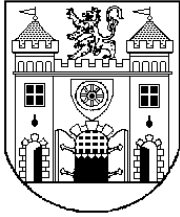
název: STORING spol. s.r.o.
sídlo: Žitavská 727/16
460 01 Liberec 3

telefon: +420 485 388 111
e-mail: info@storing.cz
http: www.storing.cz

kontaktní osoby: ing. František Příhoda
+420 777 277 095
f.prihoda@storing.cz

ing. Radim Špringl
+420 777 277 094
r.springl@storing.cz

STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC

INFORMACE

pro jednání zastupitelstva města dne 15.12.2016

Strategie rozvoje příspěvkových organizací SML – Zoologická zahrada Liberec

Předkládá: Langr Ivan, PhDr., Mgr. - náměstek primátora pro školství, sociální věci, cestovní ruch a kulturu

Zpracoval: Langr Ivan, PhDr., Mgr. - náměstek primátora pro školství, sociální věci, cestovní ruch a kulturu

Důvodová zpráva

Na základě usnesení RM č. 986/2015 ze dne 1/12/2015 byly jmenovány dozorčí rady neškolských příspěvkových organizací statutárního města Liberec, jejichž hlavním úkolem pro rok 2016 bylo spolupracovat na zpracování tzv. strategické politiky zřizovatele v těchto organizacích. Odbor školství a sociálních věcí nově předkládá zpracovaný koncepční materiál s vizí střednědobého rozvoje Zoologické zahrady Liberec.

Strategie řeší především další možnosti rozvoje služeb zmíněných příspěvkových organizací, vč. jejich dalšího financování zřizovatelem i dalšími zdroji, jakož i posílení lidských kapacit a investiční příležitosti. Souběžně strategie uceleně shrnuje základní problematiku transparentnosti organizací i soulad s tzv. veřejnou podporou, jak už byly v předcházejících měsících schváleny radou či zastupitelstvem města Liberec. Každá organizace má přitom vytčeny konkrétní cíle (umělecké, rozsah služby veřejnosti, hospodaření, návštěvnost/ klientela, lidské zdroje, opravy a investice, transparentnost aj.), jak své vize rozvoje autonomně či za podpory svého zřizovatele v dalších letech postupně naplňovat. Strategie rozvoje (či strategická politika zřizovatele) tak slouží jako komplexní materiál pro potřeby všech orgánů statutárního města Liberec i orgánů Libereckého kraje (v případě kofinancování provozu organizací), managementu příspěvkových organizací i veřejnosti (samotní uživatelé služeb).

Zoologická zahrada Liberec - vybrané cíle

Zoologická zahrada Liberec již prošla vnitřním strategickým plánováním v roce 2007, nový dokument je tedy reflexí vývoje mezi lety 2007 a 2016 a vizí do roku 2026. Jak je patrné ze znění, z původních zejména tzv. tvrdých cílů ZOO Liberec se nepodařilo (i přístupem zřizovatele) naplnit téměř nic, v mnoha případech došlo naopak k prohloubení negativních jevů, které jsou v přímém rozporu s plynulým rozvojem zahrady. Jedinou výjimku tvoří tzv. projekt Centra aktivního odpočinku Lidové sady, který od roku 2014 poskytuje zahradě zázemí pro žádané návštěvnické služby (nový vstup, sociální zázemí, budova jako atraktivita cestovního ruchu aj.). Na druhou stranu byla ZOO Liberec velmi úspěšná ve vlastní projektové činnosti na tzv. měkké projekty, které v předchozích letech pomáhaly úspěšně naplňovat mimorozpočtové příjmy. Do dalších let chce ZOO Liberec ve spolupráci se zřizovatelem usilovat o následující vybrané cíle:

- stabilizovat financování ZOO Liberec na minimální úrovni cca 37 miliónů Kč na provoz + 10 miliónů Kč na investice,
- usilovat o dohodu s Libereckým krajem o systémovém spolufinancování ZOO Liberec,
- zachovat ve stávající výši úroveň vlastních příjmů a mimorozpočtových zdrojů,
- zavést a udržet systematickou údržbu a modernizaci areálu ZOO Liberec,
- stabilizovat návštěvnost ZOO Liberec v rozpětí 350 - 400 tisíc návštěvníků/ rok,
- vybudovat parkovací zázemí pro ZOO Liberec s dostatečnou kapacitou,
- rekonstruovat chovatelské zařízení a výběh pro slony.

Přílohy